

Inhoudsopgave

	Voorwoord	5
1.	Hoofdpijnen van het beleid	9
1.1.	Inleiding	9
1.2.	Het budgettaire beleid	9
1.3.	Werkgelegenheid, arbeidsmarkt en sociale zekerheid	11
1.4.	Economische structuur en concurrentievermogen	12
2.	Het financieel-economisch beleid	14
2.1.	De economie	14
2.2.	Collectieve financiën	18
2.3.	Werkgelegenheid, arbeidsmarkt en sociale zekerheid	24
2.4.	Economische structuur en concurrentievermogen	29
3.	Het budgettair beleid in 1995 en 1996	34
3.1.	Inleiding	34
3.2.	Een nadere toelichting op de uitgavenontwikkeling	37
3.3.	De micro-lastenontwikkeling	49
3.4.	Het beleidsrelevante tekort, het EMU-tekort en de EMU-schuld	54
4.	Het financiële management bij het Rijk	56
4.1.	Inleiding	56
4.2.	Bedrijfseconomische elementen in de rijksdienst	56
4.3.	Baten-lastenstelsel en de begrotingsnormering	58
4.4.	Een geleidelijke aanpak; leren van ervaringen	61
4.5.	Andere wegen om de bedrijfsvoering te verbeteren	61
4.6.	Het financiële beheer	64
4.7.	Het staatsvermogen	65
	Lijst met gebruikte termen en hun betekenis	66
	Bijlagen bij de Miljoenennota 1996	77
1.	Budgettaire kerngegevens	79
2.	De uitgaven en niet-belastingontvangsten 1994±2000	80
2.1.	Uitgaven begrotingen	80
2.2.	Niet-belastingontvangsten begrotingen	82
2.3.	De rijksbegroting in enge zin	84
2.4.	De sociale zekerheid	86
2.5.	De zorgsector	89
3.	De belastingontvangsten	92
3.1.	Belastingopbrengsten op kasbasis voor 1994, 1995 en 1996	93
3.2.	De belastingontvangsten in 1995	94
3.3.	De invloed van autonome maatregelen op de belastingontvangsten 1996	95
3.4.	De belastingontvangsten in 1996	97
3.5.	Meerjarige belastingramingen	99

4.	Horizontale toelichting 1995-2000	100
5.	Verticale toelichting 1994-2000	128
6.	Interdepartementale beleidsonderzoeken	178
7.	Ontwikkelingen in de financiën van de provincies en gemeenten	180
7.1.	Inkomstenbronnen van provincies en gemeenten	180
7.2.	Doelmatige bekostiging met algemene en specifieke uitkeringen	185
7.3.	De kapitaaluitgaven van provincies en gemeenten en de financiering daarvan	189
8.	De financiering van de Europese Unie	192
8.1.	Nederlandse afdrachten	192
8.2.	De Financiële Vooruitzichten van de Europese Unie	194
8.3.	Beheersing EU-afdrachten	196
9.	De ontwikkeling van de overheidsschuld volgens EMU-definitie	199
10.	Staatsbalans per 31 december 1994	200
11.	Functionele categorieën 1987-1996	216
12.	Economische categorieën 1987-1996	219
13.	Tienjarenoverzicht 1987-1996	222
13.1.	Financieringssaldo	222
13.2.	Budgettaire kerngegevens	223
14.	De collectieve sector 1970-1996	224
14.1.	Uitgaven van de collectieve sector naar bestedende organen	224
14.2.	Uitgaven van de collectieve sector naar economische categorieën	225
14.3.	Collectieve uitgaven, collectieve-lastendruk en financieringstekort van de collectieve sector	226
15.	Het convergentieverloop in de EU	228
16.	De regels budgetdiscipline	230
16.1.	Inleiding	230
16.2.	De geïntegreerde set regels budgetdiscipline	231
16.3.	Overige afspraken	233
	Annex	235
	Trefwoordenregister	237

1. Hoofdpijnen van het beleid

1.1. Inleiding

De Nederlandse economie ontwikkelt zich op dit moment voorspoedig. Nadat vorig jaar vooral de export voor herstel zorgde, nemen nu ook de particuliere consumptie en de bedrijfsinvesteringen toe. Bovendien vertaalt de stijging van de produktie zich in een forse toename van de werkgelegenheid.

Natuurlijk is, gezien het open karakter van onze economie, de meevalende internationale conjunctuur in belangrijke mate debet aan dit gunstige beeld. De positieve ontwikkeling van de Nederlandse werkgelegenheid in Europees perspectief laat echter zien dat inspanningen van overheid en bedrijfsleven onze prestaties ten opzichte van het buitenland wel degelijk ten gunste kunnen beïnvloeden.

De afhankelijkheid van internationale factoren houdt wel risico's in. Daarom is het noodzakelijk dat juist in een periode van gunstige conjunctuur het financieel-economisch beleid een basis legt voor een duurzame gezonde economische ontwikkeling. Zo kunnen de gevolgen van een ± onvermijdelijke ± latere neergang in de internationale conjunctuur gemakkelijker worden opgevangen.

Er zijn drie hoofdpunten van het regeringsbeleid die tijdens de gunstige conjunctuur extra kunnen worden verbeterd: de overheidsfinanciën, de arbeidsdeelname en het concurrentievermogen van de Nederlandse economie. Vermindering van het financieringstekort en voldoende daling van de schuldquote moeten worden gerealiseerd. De unieke omslag in 1995, voortgezet in 1996, naar een daling van het aantal mensen in de arbeidsgeschikte leeftijd die afhankelijk zijn van een uitkering, moet worden aangegrepen voor een zichzelf versterkend proces. Door nieuwe aanzetten ter vergroting van de dynamiek en het aanpassingsvermogen van onze economie kan worden geprofiteerd van de kansen van internationale integratie en globalisering.

1.2. Het budgettaire beleid

In het Regeerakkoord en in de Miljoenennota 1995 zijn de hoofdpijnen van het budgettaire beleid uiteengezet. Centrale elementen zijn een omvangrijk ombuigingsprogramma, gericht op een gematigde ontwikkeling van de collectieve uitgaven in de periode 1995±1998; terugdringing van het financieringstekort, zodat de overheidsschuldquote gaat dalen; en lastenverlichtende maatregelen. Tevens heeft de regering het begrotingsbeleid op een meer trendmatige leest geschoeid. Hiermee wordt het risico van tussentijdse budgettaire aanpassingen verminderd.

De regering heeft deze beleidsvoornemens vertaald in kaders voor de uitgaven van de collectieve sector. Strikte handhaving van deze uitgavenkaders is essentieel voor realisering van de beleidsvoornemens. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt in drie sectoren: de rijksbegroting in enge

zin, de sociale zekerheid en de zorgsector. Door toepassing van de regels budgetdiscipline dienen de uitgavenkaders van deze sectoren te worden gehandhaafd.

In de brief «Begrotingsproces en -systematiek» van 2 maart 1995¹ is de relatie tussen de uitgavenkaders en de toepassing van de regels budgetdiscipline nader uiteengezet. In deze brief is tevens aangegeven dat, naast handhaving van de uitgavenkaders, ook stroomlijning van het begrotingsproces een bijdrage levert aan een stabiel budgettair beleid. De regering heeft de besluitvorming over het uitgavenbeleid in 1995 en 1996 in het voorjaar van 1995 geconcentreerd.

Tabel 1.2.1. De uitgavenontwikkeling; in miljarden, + is hogere netto uitgaven				
	1995	1996	1997	1998
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>				
Stand MN 1996	149,3	151,5	156,0	161,7
Uitgavenkader	149,3	151,6	155,4	160,4
Vershil	0,0	± 0,1	+ 0,6	+ 1,3
<i>Sociale zekerheid</i>				
Stand MN 1996	97,0	98,7	97,3	98,0
Uitgavenkader	97,9	99,6	98,5	99,2
Vershil	± 0,9	± 0,9	± 1,2	± 1,2
<i>Zorgsector¹</i>				
Stand MN 1996	47,8	46,5	47,9	50,3
Uitgavenkader	47,3	46,5	47,9	50,3
Vershil	+ 0,5	0,0	0,0	0,0

¹ Collectief gefinancierd deel van het Budgettair Kader Zorg.

In 1995 blijven de uitgaven onder het voor dat jaar voor de gehele collectieve sector vastgestelde plafond. In de sociale zekerheid komen de uitgaven beneden het plafond uit; gelet hierop wordt de incidentele overschrijding in de zorgsector in 1995 aanvaardbaar geacht.

In 1996 worden de uitgavenkaders van de drie sectoren gehandhaafd. De lagere uitgaven in de sociale zekerheid creëren extra ruimte voor arbeidskostenverlaging en koopkrachtondersteuning. De regering is er daarnaast in geslaagd om binnen de uitgavenkaders van de rijksbegroting in enge zin ruimte te vinden voor een aantal uitgavenprioriteiten op het gebied van veiligheid, sociale integratie, milieu en infrastructuur. Deze komen bovenop de ruimte die in het Regeerakkoord en de Miljoenennota 1995 reeds is vrijgemaakt (de zogeheten clustergelden). De regering heeft de tranche 1996 van de clustergelden uit het Regeerakkoord verdeeld naar beleidsterreinen en aan de begrotingen toegevoegd.

Ook in de komende jaren blijft consequente aandacht voor een goede uitgavenbeheersing geboden. Daarbij is van belang dat een aantal ombuigingsmaatregelen nog moet worden doorgevoerd. Voorts moet bij de huidige ramingen voor 1997 en latere jaren rekening worden gehouden met het feit dat gerekend is met een halve koppeling in de sociale

¹ Kamerstukken II, vergaderjaar 1994±1995, 23 900, nr. 21. Bijlage 16 van deze Miljoenennota geeft een overzicht van de thans geldende regels.

zekerheid en met een nog op te lossen problematiek op de rijksbegroting in enge zin; dit komt aan de orde bij de voorbereiding van de begroting 1997.

Ter ondersteuning van de intenties om te komen tot een blijvende beperking van het tekort wordt gekoerst op het beleidsrelevante financieringstekort van het Rijk. Dit is geschoond voor incidentele factoren, zoals de opbrengsten uit verkoop van staatsdeelnemingen en kasverschuivingen. Het beleidsrelevante financieringstekort bedraagt volgens de huidige inzichten 3,5% BBP in 1995 en 3,1% BBP in 1996. Het tekort ligt in beide jaren beneden het afgesproken plafond.

Tabel 1.2.2. Beleidsrelevant tekort, EMU-tekort en EMU-schuld; in % BBP				
	1993	1994	1995	1996
Beleidsrelevant tekort	2,9	3,6	3,5	3,1
EMU-tekort	3,2	3,2	3,7	2,8
EMU-schuld ¹	81,3	79,1	78,7	78,4
Idem, conform Regeerakkoord ¹	81,4	80,5	79,7	80,9

¹ Het cijfer voor 1994 is gecorrigeerd voor een tijdelijk neerwaarts effect van de VAW/balansverkortings in de volkshuisvesting van 1,1% BBP.

Het EMU-tekort van de gehele collectieve sector komt in 1995 uit op 3,7% BBP en in 1996 op 2,8% BBP. Deze daling hangt samen met de daling van het rijkstekort en de omslag van het saldo sociale fondsen van een tekort in 1995 in een overschot in 1996. Het EMU-tekort ligt in 1996 onder de referentiewaarde van 3% BBP uit het Verdrag van Maastricht.

De EMU-schuldquote heeft zich sinds 1988 gestabiliseerd op een niveau van rond de 80% BBP. Uit de tabel blijkt dat nu het begin van een daling is ingezet. Het vooralsnog zeer bescheiden tempo, ondanks het feit dat met omvangrijke opbrengsten uit verkoop van staatsdeelnemingen wordt gerekend, hangt mede samen met de in 1996 ongebruikelijk lage BBP-inflatie (1,4%). Teneinde de noodzakelijke duidelijk neerwaartse trend van de schuldquote echt in gang te zetten zal in 1997 een verdere daling van het tekort moeten worden gerealiseerd. Zo'n tekortreductie is niet alleen noodzakelijk voor de Nederlandse deelname aan de derde fase van de Economische en Monetaire Unie; een daling van de schuldquote is ook nodig om de rentegevoeligheid van de begroting te verkleinen en om ruimte te creëren voor de opwaartse budgettaire druk van de komende vergrijzing van de bevolking.

1.3. Werkgelegenheid, arbeidsmarkt en sociale zekerheid

Het bevorderen van arbeidsdeelname en werkgelegenheid vormt een speerpunt van het regeringsbeleid. Gelet op de snelle toename van het arbeidsaanbod, die samenhangt met het geringere beroep op arbeidsongeschiktheidsregelingen, is een substantiële beleidsinspanning noodzakelijk om de voorwaarden te scheppen voor vermindering van de werkloosheid. Uitgangspunt is bevordering van duurzame economische groei; van belang is dat die groei zich ook vertaalt in meer werkgelegenheid. Hiervoor blijft een beheerste arbeidskostenontwikkeling noodzakelijk.

Een substantiële lastenverlichting voor burgers en bedrijven vormt een hoofdbestanddeel van het beleid ter bevordering van economische groei en creatie van werkgelegenheid. De lastenverlichting 1996 komt niet ten laste van het financieringstekort; op de rijksbegroting heeft tekortreductie prioriteit gekregen. Wel biedt de financiële ontwikkeling van de sociale

fondsen ruimte. Dankzij de beheerste loonontwikkeling, de omslag in het aantal uitkeringsgerechtigden en de sterke groei van het draagvlak (de werkgelegenheid) kan herstel van vermogensposities samengaan met lastendaling. Voor 1996 resulteert een lastenverlichting van bijna 4 miljard. Daarvan heeft een groot deel betrekking op verlaging van de lasten op arbeid. Gezien de arbeidsmarktsituatie wordt bij de vormgeving van deze lastenverlichting een extra accent gelegd op de lagere loonsegmenten. Cumulatief bedraagt de tot en met 1996 voorziene lastenverlichting sinds het aantreden van het kabinet 8¹/₂ miljard.

Om vooral ook lagergeschoolden en langdurig werklozen weer kans te geven op een volwaardige baan zijn daarnaast verschillende werkgelegenheidsinitiatieven genomen. Via het «40 000-banenplan» worden banen gecreëerd onder meer in de zorgsector, het openbaar toezicht en de kinderopvang. Daarnaast wordt geëxperimenteerd met vormen van werk met behoud van uitkering, en met activering van uitkeringsgelden in de vorm van tijdelijke loonkostensubsidies. Bovendien zal het werkgevers in bepaalde gevallen worden toegestaan om mensen tijdelijk minder dan het wettelijk minimumloon aan te bieden.

Reductie van arbeidskosten en vergroting van de vraag naar arbeid kan alleen dan leiden tot afname van het aantal economisch inactieven, wanneer ook de aanbodkant van de arbeidsmarkt goed functioneert. Het regeringsbeleid is er daarom op gericht een verschuiving van prikkels tot stand te brengen in de richting van grotere arbeidsinspanning. Inmiddels zijn belangrijke stappen gezet in de richting van vergroting van het belang van werkgevers en uitkeringsinstanties bij terugdringing van het uitkeringsvolume; met name op het terrein van ziekte en arbeidsongeschiktheid heeft dit inmiddels in een omslag geresulteerd, waardoor het totale aantal uitkeringen aan mensen in de arbeidsgeschikte leeftijd (dus exclusief AOW) met zo'n 40 000 daalt in de jaren 1995 en 1996 tezamen. Dit staat in groot contrast met de continue stijging in de afgelopen tientallen jaren. In de komende periode zullen de prikkels tot terugdringing van het uitkeringsvolume verder versterkt worden, onder meer door privatisering van de Ziektewet en meer marktwerking in de financiering van de WAO, en door een ontvlechting van de bedrijfsverenigingen en de instellingen voor de publieke uitvoering van de sociale zekerheid. Het financieel aantrekkelijker maken van werken ten opzichte van de uitkeringssituatie, waar ook de afgelopen jaren belangrijke vooruitgang mee is geboekt, wordt in 1996 voortgezet.

1.4. Economische structuur en concurrentievermogen

Onder invloed van het globaliseringsproces en de toegenomen beleidsconcurrentie bestaat er veel aandacht voor het Nederlandse concurrentievermogen in structureel opzicht. Uit de onlangs door de regering uitgebrachte «Toets op het Concurrentievermogen» rijst het beeld op van een potentieel sterke, concurrerende economie; maar tegelijkertijd blijkt dat die potentie op een aantal terreinen onvoldoende wordt benut.

Het regeringsbeleid is er daarom op gericht om de voorwaarden te scheppen waaronder een concurrerend bedrijfsleven ± binnen de grenzen die het milieu stelt ± kan zorgen voor welvaarts-groei en werkgelegenheid. Door het milieubeleid, het financieel-economisch beleid en de inspanningen van de verschillende doelgroepen kan het samengaan van economische groei en vermindering van milieubelasting steeds beter beheerst worden.

Een sterke publieke aanbodzijde hangt niet alleen samen met de hoogte en samenstelling van de overheidsuitgaven; essentieel is een overheid die

doelmatigheid nastreeft en zo nauw mogelijk aansluiting zoekt bij de in de samenleving bestaande behoeften. Nieuwe instrumenten, zoals het gebruik van het marktmechanisme bij het aanbesteden van publieke diensten aan particuliere uitvoerders, kunnen hierbij een rol spelen.

Uitgangspunt bij beleidsintensiveringen is het versterken van de werkgelegenheid en het wegnemen van structurele knelpunten. Een belangrijk aspect hiervan is het garanderen van een hoogwaardige infrastructuur. De regeringsstandpunten inzake aanleg van de Betuwe-route ± die Rotterdam beter met het achterland verbindt ± en uitbreiding van Schiphol zijn dit jaar door de Tweede Kamer bekrachtigd. Inmiddels is begonnen met de voorbereiding van de uitvoering. Deze projecten betekenen een belangrijke structurele versterking van de twee «main-ports» van de Nederlandse economie.

Evenzeer van belang is het beleid gericht op versterking van de technologische infrastructuur, zoals geschetst in de nota «Kennis in beweging».

Door vermindering van administratieve druk en het scheppen van ruimte voor persoonlijk initiatief krijgen startende en doorgroeiende ondernemingen de gelegenheid te zorgen voor nieuwe bedrijvigheid en groei van werkgelegenheid. Om deze beleidslijn kracht bij te zetten is een Ministeriële Commissie Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit ingesteld. Op een aantal concrete terreinen, zoals ten aanzien van de winkelopeningstijden, de arbeidsomstandigheden, de taxisector, de advocatuur en de fiscale en andere administratieve lasten, zijn reeds voorstellen uitgewerkt.

Niet alleen vermindering van regelgeving door de overheid is van belang; ook machtsconcentraties en concurrentiebeperkende afspraken tussen bedrijven zelf worden opnieuw bekeken in het kader van een aangescherpt mededingingsbeleid. Zulke afspraken zijn verboden, tenzij overtuigend wordt aangetoond dat zij in het algemeen belang zijn. Deze aanpak krijgt vorm in een nieuwe mededingingswet.

Naast generieke maatregelen ten behoeve van de verlaging van de lasten op arbeid wordt op fiscaal gebied een aantal specifieke maatregelen getroffen die ten doel hebben de werkgelegenheid te vergroten en de concurrentiepositie van bedrijven te verbeteren. Hierbij gaat in het bijzonder aandacht uit naar het midden- en kleinbedrijf en de land- en tuinbouw. Fiscale maatregelen zijn hier mede gericht op het vergemakkelijken van de financiering van startende en doorgroeiende ondernemingen.

Bij de invulling van de fiscale lastenverlichting is verder een belangrijke overweging dat de Nederlandse fiscale infrastructuur voor internationaal opererende bedrijven concurrerend moet zijn.

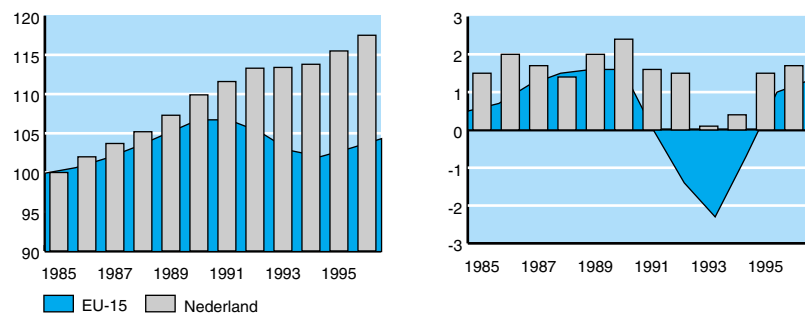
2. Het financieel-economisch beleid

2.1. De economie

Na een duidelijk herstel in 1994 groeit de Nederlandse economie ook dit jaar voorspoedig. Volgens de huidige inzichten zal het reële BBP in 1995 met 3% toenemen, de sterkste stijging sinds 1990; voor 1996 wordt een lichte afzwakking voorzien naar een groeicijfer van 2,1%. Deze groei wordt breed gedragen. Nadat aanvankelijk vooral de exporten voor herstel zorgden, nemen nu ook de particuliere consumptie en, vooral, de bedrijfsinvesteringen toe. Wel blijft de arbeidsinkomensquote in 1995 en 1996 met 84% nog ruim boven het niveau van 1989 en 1990 (81%).

De stijging van de productie vertaalt zich in meer werkgelegenheid: naar verwachting zal het aantal banen dit jaar toenemen met zo'n 85 000 en volgend jaar met 100 000.

Grafiek 2.1.1. Werkgelegenheidsontwikkeling in Nederland en EU;
in personen, 1985 = 100 resp. jaarlijkse percentuele groei

Bron: CPB.

Op het gebied van werkgelegenheid presteert Nederland goed in vergelijking met andere Europese landen (zie grafiek 2.1.1), vooral in de jaren negentig. Door de openheid van de Nederlandse economie zijn economische groei en werkgelegenheidsontwikkeling in sterke mate mede bepaald door de internationale conjunctuur. Onze relatieve prestatie ten opzichte van andere Europese landen hebben we echter in eigen hand. Uitdaging voor het financieel-economisch beleid is om de huidige gunstige conjunctuur te benutten en een solide basis te leggen voor een gezonde economische ontwikkeling in de toekomst. Tijdens een opgaande conjunctuur kan discipline bij de overheidsfinanciën en terughoudendheid bij de loonvorming veel problemen voorkomen als de internationale conjunctuur weer in een onvermijdelijke neergang terecht komt.

Internationale ontwikkelingen

De economische groei in Nederland loopt in deze fase in de pas met de Europese Unie als geheel, waar de toename van het reële BBP over 1995 en 1996 gemiddeld 3% bedraagt. Hiermee houdt de conjunctuurfase in de EU het midden tussen de ontwikkelingen in andere geïndustrialiseerde landen. In de Verenigde Staten lijkt inmiddels een «zachte landing» te zijn

ingezet, terwijl het moment waarop het economische herstel in Japan echt van de grond komt opnieuw lijkt uitgesteld. De economische groei buiten het OESO-gebied blijft met zo'n 5% per jaar onverminderd sterk; deze gunstige ontwikkeling komt ook tot uiting in de stijging van het wereldhandelsvolume, die dit jaar ruim 9% zal bedragen.

Met name voor de EU is het van belang dat de economische groei zich kan vertalen in meer werkgelegenheid, en dat niet ± zoals in het verleden te vaak gebeurde ± een spiraal van oplopende arbeidskosten en inflatie op gang komt. Zowel arbeidskosten als inflatie ontwikkelen zich thans nog gematigd; naar verwachting zullen de consumentenprijzen in de EU dit jaar met 3% toenemen.

Niettemin kent de huidige conjuncturele situatie ook risico's, die vooral samenhangen met de onzekere wisselkoerssituatie. De ontwikkelingen van het afgelopen jaar illustreren duidelijk de gevoeligheid van marktpartijen op de geïntegreerde mondiale kapitaalmarkt voor onevenwichtigheden in het monetair en budgettair beleid van landen. Met name structureel hoge lopende-rekeningtekorten kunnen onhoudbaar blijken. Abrupte wisselkoersbewegingen treden vooral op in landen waar deze tekorten in belangrijke mate door kortlopende kapitaalstromen gefinancierd worden en waar ze veroorzaakt worden door hoge consumptieve bestedingen. De financiële crisis in Mexico die eind 1994 uitbrak, heeft in dit opzicht het geheugen van beleidsmakers opgefrist. Het belang van een solide nationaal beleid is nogmaals onderstreept. In het Internationaal Monetair Fonds wordt mede in het licht van deze ervaringen gestreefd naar een verbetering van het toezicht op economisch beleid en van de internationale beleidscoördinatie.

De onrust op de valutamarkten bleef het afgelopen jaar niet beperkt tot Mexico. Gevoed door de voortdurende Amerikaanse handelstekorten zette de dollar de neerwaartse trend ten opzichte van de Europese munten en de yen voort. In maart en april van dit jaar was zelfs sprake van een regelrechte koersval. Politieke onzekerheid zorgde begin dit jaar eveneens voor een scherpe depreciatie van de Italiaanse lire. Binnen het wisselkoers-mechanisme van het EMS, waar de valuta-onrust na de verbreding van de toegestane fluctuatiemarges in augustus 1993 leek te zijn weggeëbd, devalueerden peseta en escudo. Overigens vertonen de dollar en de lire in de meer recente periode weer enig herstel.

Met name waar de onderlinge verwevenheid van economieën groot is, zoals binnen de Europese interne markt, brengen dergelijke wisselkoersfluctuaties problemen met zich mee. In deprecierende landen kan een stijging van importprijzen de inflatie aanwakkeren. Ter compensatie van dit risico vragen financiële markten een hogere rentevergoeding; voor Italië bijvoorbeeld bedraagt het rente-afcart met Duitsland thans meer dan 5%-punt. Abrupte wisselkoersaanpassingen kunnen bovendien leiden tot distorsies in handelstromen.

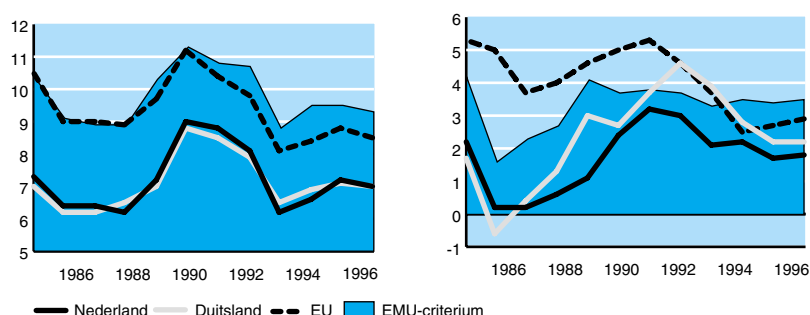
Een ander toont nogmaals het belang van monetaire stabiliteit voor het functioneren van de interne markt; het maakt eveneens duidelijk hoe belangrijk het is dat in de aanloop naar de Economische en Monetaire Unie strikt de hand wordt gehouden aan de criteria die het Verdrag van Maastricht aan het beleid van de lidstaten stelt. Met het oog op de noodzakelijke mate van convergentie is de vroegst mogelijke ingangsdatum voor de derde fase van de EMU, op 1 januari 1997, inmiddels onhaalbaar gebleken. Op de Europese Raad in Cannes is echter het voornemen bevestigd om deze derde fase volgens de lijnen van het Verdrag van Maastricht op 1 januari 1999 te laten ingaan. Die ingangs-

datum houdt in dat de beslissing over toelating tot de derde fase zal plaatsvinden op basis van de tot en met 1997 gerealiseerde beleidsuitkomsten.

Binnenlandse ontwikkelingen en uitdagingen

De koers van de gulden is tijdens de periode van valuta-onrust niet onder druk geweest. Hiermee is nogmaals de waarde bewezen van het Nederlandse monetaire beleid, gericht op het bereiken van prijsstabiliteit door koppeling van de gulden aan de Duitse mark. Ondanks het aantrekken van de conjunctuur zijn de prijsstijgingen het afgelopen jaar beperkt gebleven: de consumentenprijsinflatie belooft dit jaar naar raming 2%. Het vertrouwen in het gevoerde monetaire beleid weerspiegelt zich bovendien in de rentestand: zowel de korte als de lange rente behoren in Nederland tot de laagste in Europa. Ons land voldoet dan ook voortdurend aan de convergentiecriteria uit het Verdrag van Maastricht op het terrein van inflatie en lange rente.

Grafiek 2.1.2. Lange rente (links) en inflatie (rechts); % per jaar

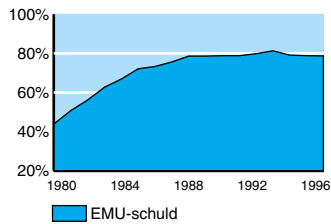
Bron: OESO Economic Outlook nr. 57, juni 1995.

Deze gunstige nominale ontwikkeling plaatst het Nederlandse bedrijfsleven in structureel opzicht in een goede uitgangspositie ten opzichte van de concurrentie in Europa en elders. Zeker op korte termijn heeft de appreciatie van de gulden uiteraard nadelige gevolgen voor de concurrentiepositie van bedrijven die opereren op markten waar producenten uit depreciatielanden belangrijke concurrenten zijn. Niettemin blijkt de exportsector als geheel, mede door aanpassing van winstmarges, in staat om het marktaandeel grotendeels te behouden. Geholpen door de forse groei van de wereldhandel neemt het uitvoervolume dit jaar met ruim 6% toe.

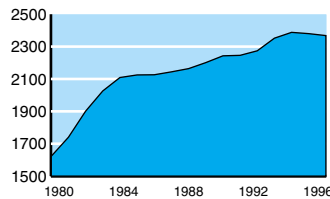
Ondanks deze gunstige ontwikkelingen blijft er ruimte voor verbetering. De belangrijkste aandachtspunten daarbij zijn de overheidsfinanciën, de arbeidsmarktsituatie en het concurrentievermogen van de Nederlandse economie.

Grafiek 2.1.3. Economische ontwikkeling in Nederland

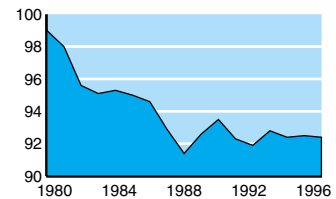
Overheidsschuldquote; % BBP; EMU-definitie

Uitkeringen 65-; x 1000 personen

Reëel BBP per hoofd; EU8 = 100

Bron: Ministerie van Financiën; CPB; European Commission Spring Forecasts, mei 1995.
 Noot: EU8 bestaat uit EU12 exclusief cohesielanden.

Ten aanzien van het evenwichtsherstel in de publieke financiën is de afgelopen jaren veel vooruitgang geboekt. Desondanks is de overheidsschuldquote nog altijd hardnekkig hoog, zowel in relatie tot de toelatingscriteria voor de derde fase van de EMU, als met het oog op de noodzaak van het terugdringen van de rentebetalingen. Handhaving van het afgesproken reële uitgavenkader vormt het uitgangspunt van het budgettaire beleid; mede daardoor kan deze kabinetsperiode perspectief ontstaan op een gestaag dalende overheidsschuldquote. Hierbij speelt overigens de paradox dat naarmate de inflatie lager uitvalt, de reductie van de schuldquote moeizamer wordt.

Op de arbeidsmarkt springt nog steeds een tekort aan werkgelegenheid in het oog. Tientallen jaren is er een onafgebroken stijging geweest van het aantal mensen in de arbeidsgeschikte leeftijd die afhankelijk zijn van een uitkering. De sterke groei van het aantal banen sinds 1984 heeft zich tot voor kort ook niet vertaald in een daling van het aantal uitkeringsgerechtigden. Dit jaar zal het aantal mensen onder de 65 jaar afhankelijk van een uitkering voor het eerst afnemen, en dat zet zich voort in 1996. De reductie in beide jaren samen belooft naar verwachting 40 000 personen. Een versterking van deze omslag is noodzakelijk om permanente uitsluiting van grote groepen mensen uit het maatschappelijk proces te voorkomen; de resulterende daling van uitkeringslasten schept mogelijkheden voor verdere groei en creatie van werkgelegenheid.

Ten slotte kent de Nederlandse economische structuur een aantal tekortkomingen, die onder andere samenhangen met de in sommige opzichten gebrekkige werking van markten. Het vaak wel aanwezige groeipotentieel wordt daardoor onvoldoende benut. Door bevordering van marktwerking en een doelmatige publieke aanbodzijde kan ook op dit terrein een omslag tot stand worden gebracht, zodat de relatief goede concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven zich in sterkere mate ook vertaalt in binnenlandse welvaarts groei en werkgelegenheid.

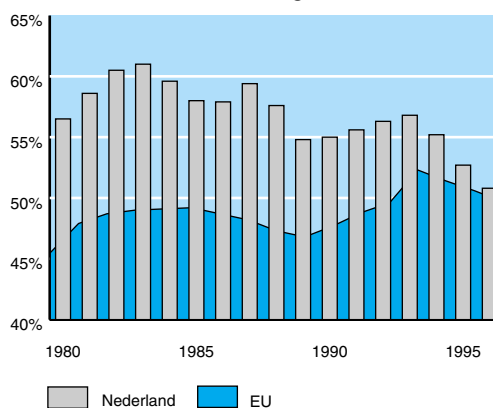
Een samenhangende beleidsaanpak is nodig om op deze terreinen structurele omslagen te realiseren. Het budgettaire, het fiscale en het economische ordeningsbeleid zijn nauw met elkaar verweven; met elkaar dienen zij deze kabinetsperiode de basis te leggen voor duurzame economische groei en creatie van werkgelegenheid.

2.2. Collectieve financiën

Beheersing van collectieve uitgaven

Beheersing van de collectieve uitgaven zoals in het regeerakkoord afgesproken is de sleutel tot zowel tekortreductie als lastenverlichting, en vormt daarmee het fundament voor het budgettaire beleid. De regering zet op dit punt stevig in: Nederland is het enige EU-land waar de collectieve uitgaven zowel in 1995 als in 1996 reëel zullen dalen. Hierdoor nadert het niveau van de collectieve uitgaven als percentage van het BBP het Europese gemiddelde, terwijl dit tot voor kort daar betekenend boven lag.

Grafiek 2.2.1. Collectieve uitgaven; % BBP

Bron: Europese Commissie, Economic Forecasts Spring 1995.

Door de vooruitgang die reeds is geboekt bij het terugdringen van het financieringstekort, kan de rol van tussentijdse economische prognoses bij het begrotingsbeleid worden beperkt. Het budgettaire beleid kan daardoor sterker gericht zijn op de centrale doelstelling van uitgavenbeheersing. Bij het ingaan van de kabinetsperiode is gekozen voor een trendmatige systematiek van het begrotingsbeleid, waarin een uitgavenkader gebaseerd op behoedzame macro-economische uitgangspunten centraal staat. Hiermee wordt beoogd om tussentijdse bezuinigingsrondes ± die onzekerheid veroorzaken en gepaard gaan met aanzienlijke maatschappelijke kosten ± zoveel mogelijk te voorkomen.

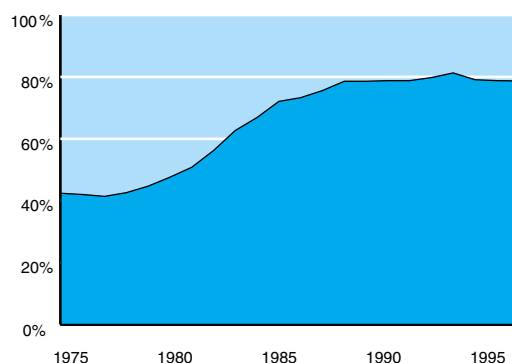
Ontwikkeling EMU-tekort en schuldquote

Er zijn ook voorwaarden gesteld ten aanzien van de overheidsfinanciën voor toetreding tot de EMU. Het betreft een tekort van hoogstens 3% BBP. Voor de schuldquote is het criterium hoogstens 60% BBP of het in een bevredigend tempo benaderen daarvan. Dankzij een daling ten opzichte van 1995 met bijna 1% BBP komt het EMU-tekort¹ in 1996 uit op 2,8% BBP en dus beneden de referentiewaarde. De schuldquote, die tot 1988 een zeer snelle stijging vertoonde, heeft zich sindsdien gestabiliseerd op een niveau van rond de 80% BBP (zie grafiek 2.2.2); thans is het begin van een

¹ Het EMU-tekort is gedefinieerd als het vorderingensaldo van de collectieve sector. Omdat de sociale fondsen en de lagere overheden trendmatig een overschot kennen zal het EMU-tekort onder normale omstandigheden lager zijn dan het beleidsrelevante financieringstekort van het Rijk.

daling ingezet. Het voorsnog zeer bescheiden tempo van deze daling, ondanks het feit dat gerekend wordt met omvangrijke opbrengsten uit verkoop van staatsdeelnemingen, hangt mede samen met de in 1996 ongebruikelijk lage BBP-inflatie (1,4%).

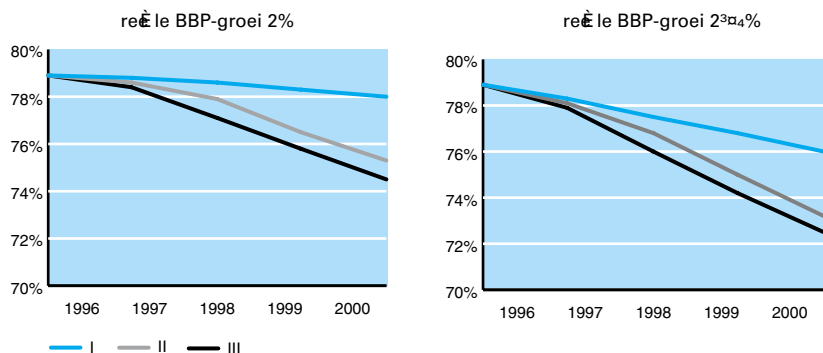
Grafiek 2.2.2. EMU-schuldquote; % BBP

Over het tempo van tekortreductie en de afweging daarvan tegen lastenverlichting zijn bij Regeerakkoord afspraken gemaakt. De voordelen van een hogere economische groei dan voorzien in het behoedzame scenario zullen met voorrang worden aangewend voor het bereiken van een financieringstekort van 2,7% BBP². Daarna volgt bij mogelijke verdere groeimeevallers een nadere afweging. Naar de huidige inzichten zal het beleidsrelevante financieringstekort in 1996 zijn gedaald tot 3,1% BBP. De onzekerheidsmarges bij ramingen in acht nemend kan de in het Regeerakkoord genoemde afweging snel actueel worden. Bij die afweging zal het voldoen aan het schuldquotecriterium van de EMU een belangrijke rol spelen, omdat ± zoals ook in het Regeerakkoord gesteld ± Nederland zich voldoende tijdig moet kunnen kwalificeren voor de derde fase van de EMU. Grafiek 2.2.3 illustreert dat het accent dat in de komende jaren wordt gelegd op verdergaande tekortreductie van invloed is op de beweging van de schuldquote.

² In verband met de terugtrekkende rol van de overheid in het kader van de balansverkorting volkshuisvesting is de debudgetteringsregel volkshuisvesting komen te vervallen. Hiermee rekening houdend, komt het cijfer van 2,7% BBP uit het Regeerakkoord overeen met een beleidsrelevant financieringstekort van 2,6% BBP. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar bijlage 2.

Grafiek 2.2.3. Scenario's tekortreductie en EMU-schuldquote; % BBP

Deze scenario's laten de consequenties voor de schuldquote zien van verschillende aannames m.b.t. het tempo waarin het beleidsrelevant tekort van het Rijk vanaf het niveau van 3,1% BBP in 1996 stapsgewijs wordt gereduceerd.

Scenario I jaarlijkse tekortreductie 1²⁴% BBP naar tekort van 2,6% BBP³ vanaf 1998

Scenario II jaarlijkse tekortreductie 1²²% BBP naar tekort van 1¹²% BBP vanaf 1999

Scenario III jaarlijkse tekortreductie 3²⁴% BBP naar tekort van 1¹²% BBP vanaf 1998

In elk van de scenario's is gerekend met een BBP-inflatie conform Regeerakkoord (2¹²⁴%).

Rentelasten

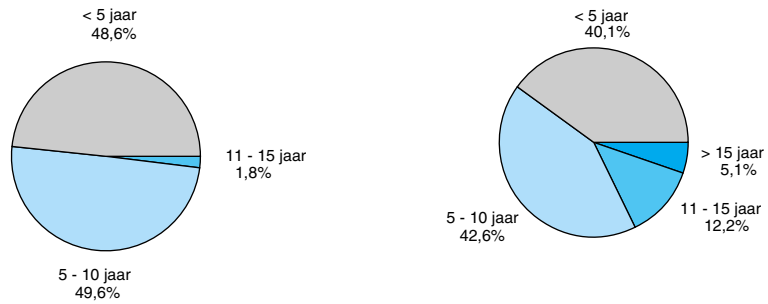
Verlaging van de schuldquote is niet alleen een noodzakelijke voorwaarde voor deelname aan de EMU; een lagere schuld is vooral ook nodig om de druk van rentebetalingen op de begroting te verminderen. Lagere rentebetalingen leiden rechtstreeks tot een grotere budgettaire ruimte en flexibiliteit, die onder meer gewenst is voor het opvangen van de opwaartse budgettaire druk die de vergrijzing met zich meebrengt.

Binnen de Rijksuitgaven vormen de rentelasten op de staatschuld met bijna 30 miljard in 1996 de op één na grootste uitgavenpost; het is tevens (samen met de EU-afdrachten) één van de weinige uitgavencategorieën die reëel nog steeds in omvang toenemen. Verlaging van de schuldquote draagt bovendien bij aan beperking van de rentegevoeligheid van de overheidsuitgaven.

Ter beperking van die gevoeligheid is de looptijd van leningen verlengd. Naarmate de uitstaande schuld een langere looptijd heeft, zullen tijdelijke schommelingen in het renteniveau minder effect hebben op de rentebetalingen. Daar staat tegenover dat de korte rente gemiddeld genomen lager is dan de lange rente. De gemiddelde (resterende) looptijd van de uitstaande schuld is toegenomen van 5,2 jaar in 1988 tot 7,2 jaar in 1995. Grafiek 2.2.4 geeft een illustratie van de gerealiseerde looptijdverlenging.

³ Dit correspondeert met 2,7% BBP conform Regeerakkoord.

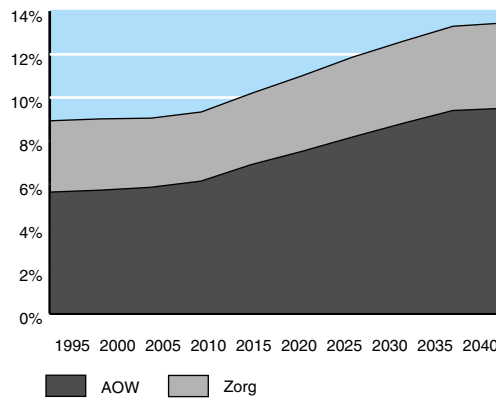
Grafiek 2.2.4. Verdeling looptijd schuld in 1988 (links) en 1995 (rechts);
% van totale schuld

Vergrijzing van de bevolking

De demografische ontwikkelingen in de komende decennia zullen leiden tot autonome veranderingen in de omvang en de samenstelling van de collectieve uitgaven. Grafiek 2.2.5 illustreert de toenemende druk op de uitgaven voor zorg en ouderdagvoorzieningen als gevolg van de vergrijzing.

Grafiek 2.2.5. Collectieve uitgaven ten behoeve van ouderen; % BBP

Noot: Berekening Ministerie van Financiën. Verondersteld zijn: gemiddelde reële BBP-groei 2%, inflatie 2%, constante AIQ, constante arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep.

Het betreft hier een «beleidsarme» doorrekening van demografische prognoses van het CBS. Verondersteld is een autonome relatieve prijsstijging van de zorguitgaven van 0,5% per jaar, bij een constante zorgverlening per leeftijdsgroep. De AOW is welvaartsvast verondersteld, en de participatie op de arbeidsmarkt constant per leeftijdsgroep. De «ontgroening» waar tot voor kort sprake van was en die leidt tot een geringer beroep op kinderbijslag en onderwijsuitgaven, biedt geen tegenwicht omdat het aandeel van jongeren in de totale bevolking in de toekomst niet verder zal dalen.

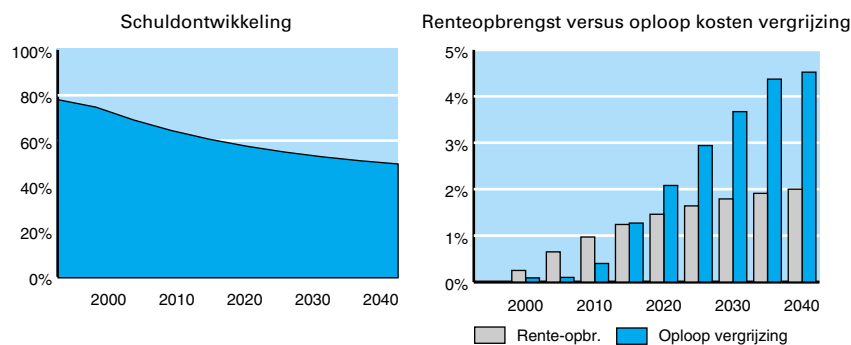
Doordat de financiering van aanvullende pensioenen in zowel de collectieve sector als de particuliere sector plaatsvindt door kapitaaldekking, beschikt de Nederlandse economie ten aanzien van de ouderdagvoorziening wel over een «buffer» die de meeste andere landen niet kennen. Daar staat tegenover dat de basispensioenvoorziening, de AOW, net als elders door middel van een omslagstelsel wordt gefinancierd. Al met al leidt de vergrijzing tot een opwaartse budgettaire druk van bijna

5% BBP in 2040. Dat is substantieel, maar tevens ± zeker gezien het voorspelbare karakter van deze demografische trend ± wel op te vangen, mits tijdig in het beleid meegewogen. Hoe eerder hiermee rekening wordt gehouden, hoe beter de opvang van de consequenties voor de collectieve uitgaven zal kunnen zijn.

Veel ideeën om de gevolgen van de vergrijzing op de collectieve financiën op te vangen sluiten direct aan op wijzigingen in de regelingen voor ouderen of de financiering ervan. Naast rechtstreeks op de vergrijzing aansluitend beleid kan ook het algemene beleid gericht op gezonde overheidsfinanciën, toenemende arbeidsparticipatie en economische structuurversterking een belangrijke bijdrage leveren om de financiële consequenties van de vergrijzing op te vangen.

Een verdere gezondmaking van de overheidsfinanciën biedt tegenwicht aan de opwaartse budgettaire druk van de vergrijzing. Een voortgezette tekortreductie, leidend tot een afnemend aandeel van de overheidsschuld in het BBP, leidt ook tot een afnemend beslag van de rentelasten. Grafiek 2.2.6 illustreert dat een duurzame reductie van het financieringstekort tot 1½% BBP het beslag van de rente-uitgaven op termijn met 2% BBP kan verminderen. Dat zou bijna de helft van de toenemende vergrijzingsdruk opvangen.

Grafiek 2.2.6. Schuldontwikkeling, renteopbrengst en kosten vergrijzing bij verdere tekortreductie; % BBP

Noot: Berekening Ministerie van Financiën. Gerekend is met een nominale groei van 4% per jaar en een rentepercentage van 7%. Verondersteld is een financieringstekort dat in stappen van 1½% BBP omlaag wordt gebracht tot 1½% BBP.

Ten tweede leidt het beleid gericht op bevordering van werkgelegenheid en arbeidsdeelname ook tot een geringer beslag van beneden 65-jarigen op collectieve uitgaven. De unieke omslag in die categorie uitkeringsgerechtigden in 1995 en 1996 opent het perspectief op een verdere daling op langere termijn. Deze effecten kunnen worden versterkt door het beleid gericht op een grotere binnenlandse groeidynamiek. Indien werkgelegenheid en groei 1½% per jaar hoger uitvallen dan leidt dit alleen al, via versterking van het draagvlak, tot een daling van de uitgaven ten behoeve van ouderen als aandeel van het BBP met bijna 3%. Daarnaast is er ook een bijdrage van de afnemende uitkeringsafhankelijkheid. Zelfs als de helft van de toenemende participatie ten gunste komt van niet-uitkeringsgerechtigden (in het bijzonder gehuwde vrouwen) kan het aantal uitkeringen aan beneden 65-jarigen met ongeveer een derde afnemen. Dat levert een besparing op van nog eens 3% van het BBP. Dit illustreert dat de door de regering nagestreefde combinatie van een gezond financieel beleid, een activerend arbeidsmarktbeleid, en economische structuur-

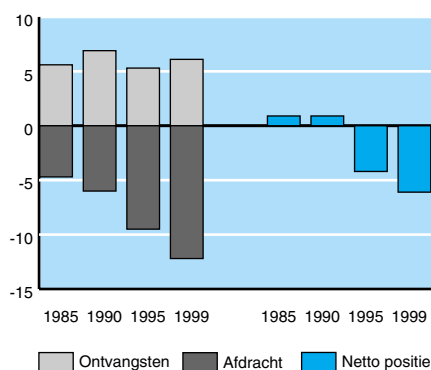
versterking ook de voorzieningen voor ouderen en de welvaartsvastheid van de AOW op lange termijn veilig helpt stellen.

Europese afdrachten

In het geheel van de collectieve uitgaven valt, naast de omvang van de rentelasten, ook de sterke stijging van de afdrachten aan de Europese Unie op. Deze betalingen lopen op van 6 miljard gulden in 1990 tot naar verwachting ruim 12 miljard in 1999. Het deel van de EU-uitgaven dat naar Nederland terugvloeit is bovendien sterk afgenomen. Nederland is daardoor in korte tijd van netto-ontvanger de grootste netto-betaler (gerelateerd aan het BNP) binnen de EU geworden.

Op 14 februari 1995 heeft de regering een nota over dit onderwerp naar de Tweede Kamer gestuurd. Daarin gaat het overigens niet om de vraag of de algehele baten van het lidmaatschap van de EU opwegen tegen de kosten ervan; dit is zonder twijfel het geval. Bijlage 8 van deze Miljoenennota geeft een uitgebreid overzicht van de financieringsaspecten van de Europese Unie.

Grafiek 2.2.7. EU-afdrachten en netto positie van Nederland in de EU;
miljarden gulden, in lopende prijzen

De stijging van de Nederlandse afdrachten hangt samen met de nog steeds toenemende omvang van de EU-begroting, van 43 miljard ecu in 1990 tot 104 miljard ecu in 1999. Deze stijging wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de sterk toegenomen omvang van de Structuurfondsen, naast een blijvend hoog landbouwbudget. Nederland ontvangt van alle lidstaten per hoofd van de bevolking het minste uit de Structuurfondsen, dus ook minder dan relatief rijkere landen. Het deel van de Europese landbouwuitgaven dat ten goede komt aan de Nederlandse economie, is sterk afgenomen door de hervorming van het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid. Wel draagt deze hervorming door een verschuiving van prijsondersteuning naar inkomensondersteuning bij aan een geleidelijke, verdere liberalisatie van de handel in landbouwproducten.

Voor de periode tot en met 1999 zal in de eerste plaats gestreefd moeten worden naar een strikte beheersing van de uitgaven binnen de tot die tijd vaststaande uitgavenplafonds, die zijn neergelegd in de zogeheten Financiële Vooruitzichten. Deze plafonds zijn, dankzij gunstige economische groei, lager dan de financieringsmogelijkheden die op grond van het nieuwe Eigen-Middelenbesluit als maximum zijn gesteld.

In de verdere toekomst zullen, mede in het licht van de toekomstige uitbreiding van de EU met de landen van Midden- en Oost-Europa,

hervormingen nodig zijn van zowel het Structuurfondsenbeleid als het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Daarbij dienen enerzijds de uitgavenprogramma's van de EU te worden versoepeld en dient anderzijds een meer evenredige verdeling van de financiële lasten van het EU-lidmaatschap tot stand te worden gebracht.

2.3. Werkgelegenheid, arbeidsmarkt en sociale zekerheid

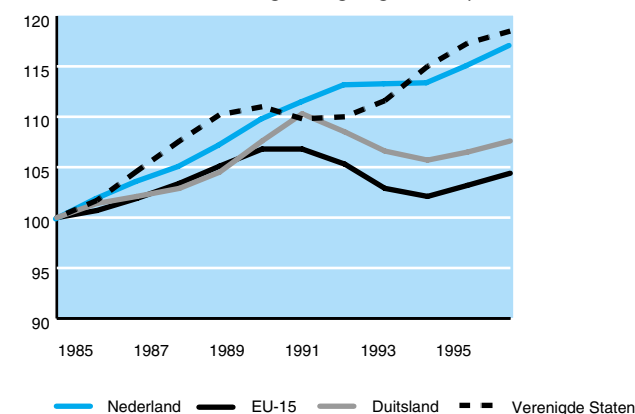
Meer werkgelegenheid vormt de centrale doelstelling van het overheidsbeleid. Een substantiële beleidsinspanning is noodzakelijk om een vermindering van de werkloosheid te bewerkstelligen, tezamen met een daling van het aantal mensen dat afhankelijk is van arbeidsongeschiktheids- en ziekteuitkeringen. Die beleidsinspanning vindt plaats langs drie lijnen. Ten eerste richt het beleid zich op economische groei en versterking van de marktsector. Daarbinnen dient de arbeidsdeelname te worden verruimd. Ten slotte vinden aanpassingen plaats in de sociale zekerheid. Essentiële elementen vormen de ontwikkeling van de arbeidskosten, met bijzondere aandacht voor het lagere segment van de arbeidsmarkt, en vergroting van de dynamiek. Voor groepen als langdurig werklozen en laaggeschoolden vindt een gericht aanvullend werkgelegenheidsbeleid plaats.

Groei en werkgelegenheid

Economische groei bevordert de werkgelegenheid. De overheid kan daaraan bijdragen, door middel van een goede publieke aanbodzijde en heldere regelgeving, bijvoorbeeld ten aanzien van ecologische randvoorwaarden. Maar ook is het belangrijk ruimte te geven aan particulier initiatief door lastenverlichting en door het wegnemen van bureaucratische belemmeringen.

Nederland heeft ± in tegenstelling tot in de meeste andere Europese landen ± de afgelopen tien jaar een sterke werkgelegenheidstoename gekend.

Grafiek 2.3.1. Ontwikkeling werkgelegenheid; personen, 1985 = 100

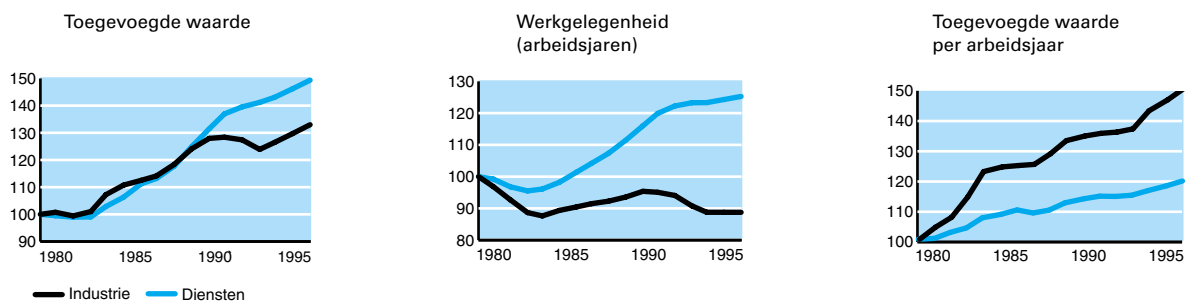

Bron: CPB.

Sinds 1983 is de werkgelegenheid voortdurend gestegen; door de toename van het aantal part-time werkers is de stijging van het aantal banen aanzienlijk groter dan de stijging van het arbeidsvolume. Dit jaar zal de werkgelegenheid met zo'n 85 000 banen toenemen; volgend jaar bedraagt die toename zelfs 100 000 banen.

In de industrie is over de periode 1980±1995 als geheel sprake van daling van de werkgelegenheid. Groeiende werkgelegenheid deed zich voor in de dienstensector (handel en transport, maar vooral overige diensten). Daarnaast is ook de groei van de (bruto) toegevoegde waarde in de dienstensector bijna twee keer zo hoog geweest als in de industrie. Desalniettemin heeft de groei van de toegevoegde waarde per arbeidsjaar in de dienstensector geen gelijke tred weten te houden met de industrie. Deze verschillende trends zijn het gevolg van technologische factoren (produktiviteitsstijging is in de industrie gemakkelijker te realiseren dan in de dienstensector) en van de sterke internationale concurrentie, die in de industrie noodzaak tot productiviteitsverhoging. Veel industriële bedrijven hebben bovendien een hogere productiviteit bereikt door ondersteunende onderdelen af te stoten en de daarmee gemoeide gaande diensten vervolgens van gespecialiseerde bedrijven te betrekken. Hierdoor is er sprake geweest van een (deels optische) verschuiving van werkgelegenheid van de industrie naar de dienstensector. Ook in de komende jaren zal naar verwachting de werkgelegenheidsgroei vooral in de dienstverlening plaatsvinden.

Grafiek 2.3.2. Sectorale economische ontwikkeling in Nederland; index 1980=100

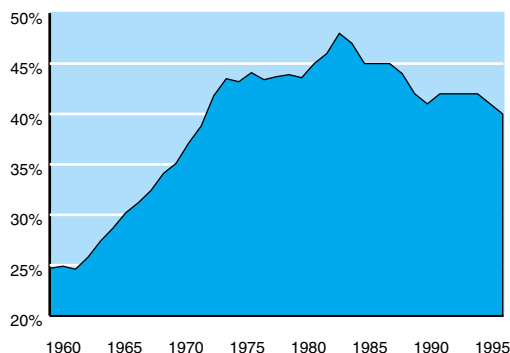
Bron: CBS.

Dit is ook het geval bij de hernieuwde werkgelegenheidsgroei in de marktsector in 1995 en 1996. Bepalend voor de mate waarin de kansen kunnen worden benut die de wereldconjunctuur biedt, is de verdere verbetering van de werking van de arbeidsmarkt en de versterking van de concurrentiepositie en van de economische structuur. Alleen zo kan de groei van het aantal arbeidsplaatsen sneller zijn dan het steeds groeiende arbeidsaanbod.

Ontwikkeling arbeidskosten

Naast de produktiegroei is de ontwikkeling van de arbeidskosten de bepalende factor voor de vraag naar arbeid. Vooral dankzij een gematigde arbeidskostenontwikkeling, maar ook door de toename van deeltijdarbeid, kende Nederland in de tweede helft van de jaren '80 de sterkste banengroei binnen de EU. Sinds 1983 zijn de lasten op arbeid vrijwel voortdurend gedaald.

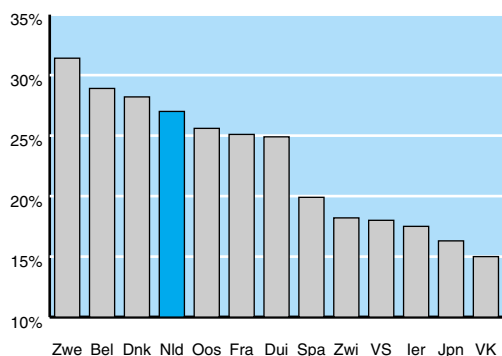
Grafiek 2.3.3. Gemiddelde wig op arbeid 1960–1995, bedrijven, modale werknemer; %

Bron: CPB.

In internationaal perspectief kent Nederland echter voor alle inkomensniveaus hoge lasten op arbeid, die tot uiting komen in de wig tussen het netto loon en de bruto arbeidskosten. Zeker voor lagergeschoolden wordt daardoor de verhouding tussen productiviteitsniveaus van individuele werknemers enerzijds, en de daarbij behorende arbeidskosten anderzijds, nadelig beïnvloed.

Grafiek 2.3.4. Lastendruk op arbeid, 1993; % arbeidsinkomen

Bron: OECD Revenue Statistics, 1995.

Noot: Deze grafiek relateert de totale collectieve ontvangsten uit arbeidsinkomen (loon- en inkomstenbelasting, werkgevers- en werknemerspremies sociale zekerheid) aan het totale arbeidsinkomen van een economie. Het cijfer voor Nederland wijkt daarom af van de in grafiek 2.3.3. gepresenteerde wig voor de modale werknemer.

Het regeringsbeleid is erop gericht om de lasten op arbeid te verminderen. Gezien de arbeidsmarktsituatie is er bij de vormgeving van de lastenverlichting bijzondere aandacht voor de lagere loonsegmenten.

Werking arbeidsmarkt en werkgelegenheidsbeleid

Ook na inzet van gerichte vormen van lastenverlichting blijft het nodig om specifieke knelpunten tussen vraag en aanbod van arbeid aan te pakken. Een verbeterde werking van de arbeidsmarkt wordt onder meer nagestreefd door het opleiden van jongeren in het kader van het leerlingwezen te bevorderen door middel van een fiscale tegemoetkoming.

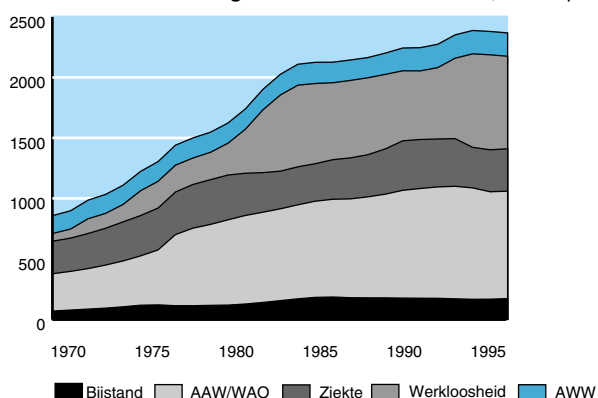
Het afgelopen jaar zijn bovendien verschillende initiatieven genomen om met name lagergeschoolden en langdurig werklozen weer een kans te geven op een volwaardige baan. Via het «40 000-banenplan» zullen door het Rijk gefinancierde banen in de zorgsector, het openbaar toezicht en de kinderopvang worden gecreëerd. Daarnaast wordt geëxperimenteerd met vormen van werk met inzet en behoud van uitkering.

Een ander initiatief, waarin nadrukkelijk de geringe arbeidsproductiviteit van veel langdurig werklozen als uitgangspunt is genomen, betreft de tijdelijke dispensatie wettelijk minimumloon: in nauw omschreven gevallen zal het werkgevers worden toegestaan mensen minder dan het wettelijk minimumloon te betalen.

Aanpassingen in het stelsel van sociale zekerheid

Reductie van arbeidskosten en vergroting van de vraag naar arbeid kunnen alleen dan leiden tot afname van het aantal economisch inactieven, wanneer ook de aanbodkant van de arbeidsmarkt goed functioneert. Het beleid is er daarom op gericht om een verschuiving van prikkels in de richting van een grotere arbeidsinschakeling tot stand te brengen. Daartoe wil de regering in het stelsel van sociale zekerheid een nieuw evenwicht tussen collectieve en individuele verantwoordelijkheden tot stand brengen. Inmiddels zijn belangrijke stappen gezet in de richting van een vergroting van het belang van werkgevers en uitkeringsinstanties bij terugdringing van het uitkeringsvolume en is de financiële vooruitgang die optreedt bij het aanvaarden van een baan, ten opzichte van de uitkeringssituatie, geleidelijk groter geworden.

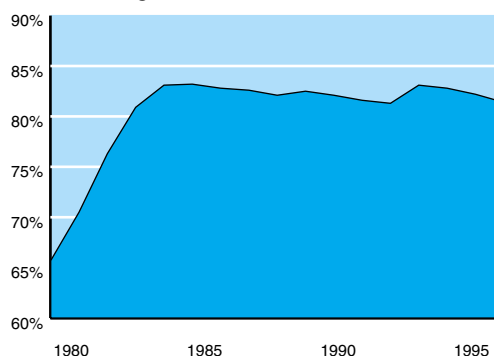
Grafiek 2.3.5. Uitkeringen exclusief VUT en AOW; x 1000 personen

Bron: CPB.

Dit jaar wordt voor het eerst sinds tientallen jaren een omslag gerealiseerd in de ontwikkeling van de inactiviteit, gemeten in het aantal personen onder de 65 jaar dat afhankelijk is van een uitkering. Daarmee samenhangend wordt een daling van de inactieven/actieven-ratio voorzien van 83 in 1994 naar 82¹ in 1995 en 81¹ in 1996.

Grafiek 2.3.6. Verhouding inactieven/actieven; %

Bron: CPB.

De dominante factor in deze omslag is de daling van het aantal ziekte- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Zo daalde in 1994 het ziekteverzuim volgens het CBS met 18%. Een belangrijke oorzaak was de verschuiving van de financiële verantwoordelijkheid voor het ziekteverzuim in de eerste twee of zes weken van de collectiviteit naar de individuele onderneming. Het aantal arbeidsongeschikten daalde in 1994 voor het eerst sinds de introductie van de WAO in 1967, en wel met 10 000 personen. Ook in 1995 en 1996 treedt naar verwachting een daling op.

Met deze omslag verdwijnt geleidelijk de verborgen werkloosheid uit de WAO; dit leidt tot een potentieel extra beroep op werkloosheidsregelingen en daarmee tot een toenemend belang van reactivering. Daarnaast heeft het gedaalde ziektevolume de groei van de werkgelegenheid tijdelijk neerwaarts beïnvloed; het aanwezige arbeidsvolume wordt immers beter benut (personen met ziekteverzuim worden wel tot de werkgelegenheid gerekend). Des te verheugender is het dat zich desondanks een $\pm$ zij het lichte $\pm$ daling van de werkloosheid aftekent.

Deze succesvolle ontwikkeling kan nog verder worden versterkt. De privatisering van de Ziektewet en meer marktwerking in de financiering van de WAO zullen het financiële belang bij de terugdringing van het beroep op deze regelingen nog meer bij de individuele werkgevers leggen.

Naast de vergroting van het belang van werkgevers bij een efficiënte uitvoering en de mogelijkheid van concurrentie door private verzekeraars zullen ook in de publieke uitvoering van de sociale zekerheid zelf de prikkels tot terugdringing van het uitkeringsvolume vergroot worden. De daartoe in gang gezette ontvlechting van bedrijfsverenigingen en uitvoeringsinstellingen zorgt voor een heldere scheiding van het belang bij een efficiënte uitvoering en de verantwoordelijkheid voor de publieke taak; daarbij ontstaan er mogelijkheden voor private marktpartijen tot concurrentie met de bestaande uitvoeringsinstellingen en zijn er voor alle partijen mogelijkheden om tot een verdere diversificatie van het dienstenpakket te komen. Ook de herinrichting van de algemene bijstand, met daarin een verschuiving van financiële middelen voor bijstandstoeslagen naar gemeenten, creëert een financieel belang en financiële ruimte om uitkeringsgelden efficiënter toe te kennen en daarmee het uitkeringsvolume terug te dringen. Tot slot draagt bij dat, in lijn met het beleid van de afgelopen jaren, werken financieel aantrekkelijker wordt ten opzichte van de uitkerings situatie.

2.4. Economische structuur en concurrentievermogen

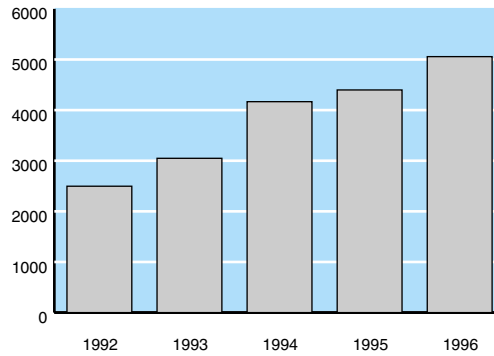
Het structurele functioneren van de Nederlandse economie staat reeds enige jaren volop in de aandacht. Daarvoor zijn diverse aanleidingen: vanuit de economische wetenschap, waar de rol van aanbodfactoren als determinant van welvaart wordt benadrukt; vanuit de wereldeconomie, waar het proces van globalisering gepaard gaat met toenemende beleidsconcurrentie; vanuit de noodzaak milieu en economie te integreren; maar vooral vanuit het functioneren van de Nederlandse economie zelf, waar zich op verschillende terreinen een gebrek aan marktwerking en groeidynamiek heeft doen voelen. Uit de onlangs uitgebrachte «Toets op het Concurrentievermogen» rijst het beeld op van een potentieel sterke, concurrerende economie; maar tegelijkertijd blijkt dat die potentie op een aantal terreinen onvoldoende wordt benut.

Het kabinetsbeleid is erop gericht om hierin verbetering te brengen. Centrale gedachte daarbij is dat de overheid de voorwaarden moet scheppen waaronder een concurrerend bedrijfsleven ± binnen de grenzen die het milieu stelt ± kan zorgen voor welvaarts groei en werkgelegenheid. Overheid, bedrijfsleven en burger hebben ieder hun eigen verantwoordelijkheid. De overheid stelt zich tot taak een doelmatige publieke aanbodzijde en een goed niveau van voorzieningen te garanderen; op hetzelfde moment dient het beleid burgers en bedrijven de ruimte te geven om hierop voort te bouwen. Dat betekent dat een sterke publieke aanbodzijde niet alleen samenhangt met de hoogte en samenstelling van de overheidsuitgaven; essentieel is een overheid die doelmatigheid nastreeft en zo nauw mogelijk aansluiting zoekt bij de in de samenleving bestaande behoeften. Het kan hierbij om heel concrete zaken gaan: zo wordt in de Nota Overheidsloket 2000 een aanpak geschetst voor systematische verbetering van de dienstverlening door de overheid, onder meer door een verruimde openstelling van publieke diensten.

Publieke aanbodzijde

Het meerjarige uitgavenkader uit het Regeerakkoord geeft houvast ten aanzien van de ontwikkeling en de samenstelling van de overheidsuitgaven. Bij realisatie van de voorgestelde uitgavenbeperkingen ontstaat ruimte voor de financiering van beleidsintensivering. Uitgangspunt is het versterken van de werkgelegenheid en het wegnemen van structurele knelpunten. Het garanderen van een hoogwaardige infrastructuur, fysiek en technologisch, is hiervan een belangrijk aspect. De afgelopen jaren is baanbrekend werk verricht bij het opstellen van plannen en het vrijmaken van middelen ter versterking en verbetering van de fysieke infrastructuur. De regeringsstandpunten inzake aanleg van de Betuweroute ± die Rotterdam beter met het achterland verbindt ± en uitbreiding van Schiphol zijn dit jaar door de Tweede Kamer bekrachtigd, en inmiddels is begonnen met de voorbereiding van de uitvoering. Deze projecten betekenen een belangrijke structurele versterking van de twee «main-ports» van de Nederlandse economie.

Grafiek 2.4.1. Rijksinvesteringen in wegen, en investeringen NS en stads- en streekvervoer; miljoenen gulden in constante prijzen van 1995

Naast de reeds geplande middelen in het kader van de Investeringsimpuls zijn door dit kabinet extra middelen voorzien om met name de economische infrastructuur te versterken. Belangrijke aandachtspunten hierbij zijn het openbaar vervoer en de bodemsanering, teneinde de versterking van de infrastructuur samen te laten gaan met een verantwoord milieubeleid.

Het openbaar vervoer vormt een goed voorbeeld van de veranderende rol van de overheid. In het verleden was het de taak van de overheid om dienstregelingen en tarieven vast te stellen. In de toekomst zal er meer ruimte zijn voor vervoerbedrijven om op de wensen van de klanten in te spelen. Een grote mate van verantwoordelijkheid voor de vervoerscondities en -tarieven zal bij de vervoerders komen te liggen. De introductie van een aanbestedingssysteem voor vervoersconcessies zal vervoerbedrijven dwingen tot het innovatief aanbieden van efficiënte en effectieve vervoerdiensten, zoals blijkt uit ervaringen in het buitenland⁴. In Nederland zijn met deze aanbestedingssysteem reeds ervaringen opgedaan in Zeeland en Maastricht.

De aanbestedingssysteem kan ook op andere terreinen een vruchtbaar instrument zijn om de doelmatigheid te vergroten. De eerste ervaringen in gemeenten waar de vuilnisophaal is uitbesteed, laten een significante besparing zien. Ook in de telecommunicatiemarkt worden de systemen van mobiele communicatie aanbesteed. Onlangs heeft de regering de tweede operator voor GSM («Global System for Mobile Communication») door een tender aangewezen. In de Nota Frequentiebeleid kondigt de regering aan dat zij van plan is om het marktmechanisme bij het beheer van het frequentiespectrum een rol te laten spelen. In het buitenland is hiermee al ervaring opgedaan: uit tabel 2.4.1 blijkt dat het gebruik van het marktmechanisme (door middel van een schaarsteheffing of een veiling) bij het verstrekken van GSM-licenties in verschillende landen tot aanzienlijke opbrengsten heeft geleid. Introductie van een veilingssysteem in Nederland wordt thans voorbereid.

⁴ Volgens onderzoek heeft de introductie van een openbare aanbestedingssysteem in het buitenland geleid tot efficiëntiewinsten van 5±30% (zie Achtergrondstudie «Aanbesteding en marktstructuur in het openbaar vervoer in het buitenland», Commissie Brokx, Openbaar Vervoer, december 1994).

Tabel 2.4.1. Opbrengst GSM-licenties in diverse landen

Land	Bedrag	Jaar
Duitsland	Geen opbrengst	1991
Noorwegen	Geen opbrengst	1991
Portugal	Geen opbrengst	1991
Australië	\$ 100 mln	1992
Griekenland	\$ 320 mln	1992
Hongarije	\$ 96 mln	1993
Zuid-Afrika	\$ 58 mln	1993
Italië	\$ 450 mln	1994
Spanje	\$ 642 mln	1994

Bron: International Cellular, januari 1995.

Naast de fysieke is ook de technologische infrastructuur van groot belang voor het concurrentievermogen en de werkgelegenheid. Bedrijven moeten zich op de wereldmarkten kunnen onderscheiden met kwaliteit en prijs van produkten, door daar steeds meer kennis in te verwerken. Daarom wil de regering de kennisintensiteit van de Nederlandse economie vergroten; in de nota «Kennis in beweging» worden daartoe wegen geschetst.

Ook scholing en opleiding zijn onderdeel van de technologische infrastructuur. Zonder kennis op de werkvloer kunnen nieuwe technologische ontwikkelingen niet worden gevormd, verder worden ontwikkeld of toegepast. Uit internationale vergelijkingen blijkt dat de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs over het algemeen goed is. Een punt van zorg blijft het keuzepatroon van jongeren, waarin bāta- en technische studies minder worden gekozen dan wenselijk zou zijn met het oog op de noodzakelijke technologische «up-grading» van de economie. Hier ligt bij uitstek een taak voor het bedrijfsleven om zichtbaar te maken ± via geringere werkloosheidskansen en betere arbeidsvoorwaarden ± dat tekorten voor bāta- en technisch opgeleiden dreigen. Signalen van deze aard liggen ook voor de hand bij een goed werkende arbeidsmarkt. In het Regeerakkoord wordt extra aandacht voor het beroepsonderwijs aangekondigd. In het kader van intensiveringscluster III zijn reeds afspraken gemaakt voor een innovatiefonds voor het beroepsonderwijs.

Milieu en economie

Integratie van milieu en economie is een belangrijk onderdeel van het regeringsbeleid. Uit de Milieubalans van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiēne blijkt dat in de periode 1985±1994 economische groei mogelijk is geweest met een gelijktijdige afname van de milieubelasting. Door het milieubeleid, het financieel-economisch beleid en de inspanningen van de verschillende doelgroepen is het samengaan van economische groei en vermindering van de milieubelasting steeds beter beheersbaar. Dit laat onverlet dat op de middellange termijn met name voor verkeer, landbouw en energie de nodige inspanningen verricht moeten worden om ook hier een duurzame ontwikkeling dichterbij te brengen.

Vanuit het financieel-economisch beleid leveren verschillende sporen een bijdrage. Naast de «vergroening» van het fiscale stelsel is flexibilisering van de economie hierbij een belangrijk element. Dit vormt een voorwaarde om de kansen die door globalisering worden geboden optimaal te benutten; tegelijkertijd geldt dat de Nederlandse economie ook in staat moet zijn om flexibel te reageren op de veranderende normen- en waardepatronen ten aanzien van duurzaamheid. Milieutechnologie kan

een substantiële bijdrage leveren aan het reduceren van emissies bij productieprocessen en aan de recycling van producten. Daarnaast draagt de ontwikkeling van (kennisintensieve) milieutechnologie ook bij aan economische structuurversterking. Voortzetting van deze inspanningen houdt in dat een economische structuur gestimuleerd wordt die gepaard gaat met een hogere toegevoegde waarde, hoge werkgelegenheid en een verminderde druk op het milieu.

Marktordening en dynamiek

De veranderende rol van de overheid blijft niet beperkt tot de publieke aanbodzijde; het is essentieel dat de particuliere sector de gelegenheid krijgt om de geboden kansen ook te benutten. Door vermindering van administratieve druk en het scheppen van ruimte voor persoonlijk initiatief krijgen startende en doorgroeiende ondernemingen de gelegenheid te zorgen voor nieuwe bedrijvigheid en groei van werkgelegenheid.

Het gaat daarbij niet alleen om vermindering van regelgeving door de overheid; ook machtsconcentraties en concurrentiebeperkende afspraken tussen bedrijven zelf worden opnieuw bekeken in het kader van een aangescherpt mededingingsbeleid. Zulke afspraken worden slechts getolereerd indien overtuigend wordt aangetoond dat zij in het algemeen belang zijn. Deze aanpak krijgt vorm in een fundamenteel nieuwe mededingingswet. In de huidige wet zijn kartels toegestaan, tenzij wordt aangetoond dat het algemeen belang erdoor wordt geschaad (zogenaamd misbruikstelsel). In de nieuwe wet zijn kartels verboden, tenzij wordt aangetoond dat het algemeen belang erdoor wordt bevorderd (zogenaamd verbodstelsel). Er zal ook fusiecontrole in dat kader gaan plaatsvinden.

Terugdringing van bovenmatige regelgeving en de administratieve lastendruk voor bedrijven blijft dringend noodzakelijk. Om deze beleidslijn kracht bij te zetten is de Ministeriële Commissie Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit ingesteld. Op een aantal concrete terreinen, zoals ten aanzien van de winkelopeningstijden, de arbeidsomstandigheden, de taxisector, de advocatuur en de fiscale en andere administratieve lasten zijn reeds voorstellen uitgewerkt. Belangrijk is dat ook voorgenoemen majeure regelgeving wordt voorzien van een toets op de sociaal-economische effecten en de gevolgen voor het milieu, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid. Een dergelijke toets is reeds uitgevoerd bij de Wet regulerende energiebelasting, die is ingediend bij de Tweede Kamer.

Fiscale infrastructuur

Een substantiële lastenverlichting voor burgers en bedrijven vormt een hoofdbestanddeel van het financieel-economisch beleid voor deze kabinetsperiode. De voorgenomen lastenverlichtende maatregelen zijn in de eerste plaats ingegeven door de situatie op de arbeidsmarkt, die vraagt om een aanhoudend gematigde arbeidskostenontwikkeling. Maar fiscale maatregelen kunnen ook een belangrijke bijdrage leveren aan structuurversterking, bevordering van marktwerking, en de ecologische inpasbaarheid van economische groei.

Een belangrijk aspect hiervan is de geleidelijke invoering van een kleinverbruikersheffing op energie over de periode 1996±1998. De regering heeft hiertoe besloten, conform Regeerakkoord, nu de invoering van een energieheffing in (beperkt) Europees verband per 1 januari 1996 niet mogelijk is gebleken. Deze regulerende heffing vormt een aanvulling op het reeds bestaande instrumentarium om de geplande CO₂-reductie doelstelling voor het jaar 2000 te realiseren. Door terugsluizing van de

opbrengsten wordt tevens een bijdrage geleverd aan de beleidslijn van verschuiving van lasten op arbeid naar milieu.

Naast een verlaging van de lasten op arbeid voorziet het fiscale beleid verder in een aantal specifieke lastenverlichtende maatregelen die de concurrentiepositie van bedrijven en het functioneren van markten ten goede moeten komen. Een bijzonder aandachtsgebied bij de invulling hiervan is het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) en de land- en tuinbouw, die een belangrijke bijdrage leveren aan de groei van de werkgelegenheid. Daarnaast speelt het MKB in kwalitatieve termen een grote rol bij het scheppen van eerste banen en de opleiding van arbeidskrachten, en heeft het een belangrijke functie als katalysator bij de ontwikkeling en toepassing van nieuwe technologieën. Bevordering van ondernemerschap en de concurrentiepositie van het MKB en de land- en tuinbouw zal onder meer vorm krijgen via fiscale maatregelen voor het overbruggen van financieringsmoeilijkheden bij (door-)startende ondernemingen, voor investeringen en voor het opleiden van jongeren. Daarnaast wordt met de voorgenomen fiscale maatregelen aandacht besteed aan de fiscale infrastructuur voor het internationaal opererende bedrijfsleven.

3. Het budgettaire beleid in 1995 en 1996

3.1. Inleiding

In het Regeerakkoord en in de Miljoenennota 1995 heeft de regering het begrotingsbeleid voor deze kabinetsperiode uiteengezet. Centrale elementen zijn het omvangrijke ombuigingsprogramma, gericht op een gematigde ontwikkeling van de collectieve uitgaven, verdere verlaging van het financieringstekort en een $\pm$ zeker in historisch perspectief $\pm$ forse lastenverlichting. Voorts is ruimte vrijgemaakt voor een aantal uitgavenprioriteiten.

Deze doeleinden kunnen alleen worden bereikt, als de uitgaven goed worden beheerst. Dat geldt niet alleen voor de rijksbegroting (in enge zin), maar ook voor de sociale zekerheid en de zorgsector. Een goede uitgavenbeheersing draagt ook bij aan een bestendig begrotingsbeleid. Dat komt het vertrouwen in en de kwaliteit van het financieel-economisch beleid ten goede.

Tabel 3.1.1. De netto uitgavenontwikkeling; in miljarden, + is hogere netto uitgaven

	1995	1996	1997	1998
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>				
Stand MN 1996	149,3	151,5	156,0	161,7
Uitgavenkader	149,3	151,6	155,4	160,4
Verschil	0,0	$\pm$ 0,1	+ 0,6	+ 1,3
<i>Sociale zekerheid</i>				
Stand MN 1996	97,0	98,7	97,3	98,0
Uitgavenkader	97,9	99,6	98,5	99,2
Verschil	$\pm$ 0,9	$\pm$ 0,9	$\pm$ 1,2	$\pm$ 1,2
<i>Zorgsector¹</i>				
Stand MN 1996	47,8	46,5	47,9	50,3
Uitgavenkader	47,3	46,5	47,9	50,3
Verschil	+ 0,5	0,0	0,0	0,0

¹ Collectief gefinancierd deel van het BKZ (Budgettair Kader Zorg).

In 1995 blijven de uitgaven van de drie sectoren tezamen binnen het totale plafond. In de sociale zekerheid komen de uitgaven zelfs 0,9 miljard beneden het plafond voor die sector uit; in de zorg is sprake van een overschrijding van 0,5 miljard. Gelet op het feit dat de uitgaven in de gehele collectieve sector, met name vanwege de onderschrijding in de sociale zekerheid, niet boven het totale plafond uitkomen, wordt de incidentele overschrijding van het plafond in de zorgsector in 1995 aanvaardbaar geacht. Nadere meevallers op de rijksbegroting in enge zin

leiden ertoe dat van de in de Voorjaarsnota 1995¹ ingezette taakstellende onderuitputting van 0,8 miljard thans nog 0,3 miljard moet worden gelokaliseerd. De huidige inzichten in de kasontwikkeling duiden erop dat deze resterende taakstelling ook zal kunnen worden gerealiseerd.

In 1996 worden de uitgavenkaders van de drie budgetdisciplinesectoren gerespecteerd. Daarbij is mede van belang dat de in het Regeerakkoord voorgenomen ombuigingsmaatregelen voor het belangrijkste deel inmiddels concreet zijn ingevuld; dit wordt in de afzonderlijke begrotingen nader toegelicht. Essentiële randvoorwaarde bij de ramingen, in het bijzonder in de sociale zekerheid en de zorgsector, is dat een aantal wetsvoorstellen tijdig tot wet wordt verheven (Algemene Arbeidsongeschiktheidswet, Ziektewet, Algemene Nabestaandenwet en Prijzenwet geneesmiddelen). Daarnaast zijn de arbeidsvoorwaardenonderhandelingen in de collectieve sector nog niet afgerond. Tijdens de begrotingsuitvoering 1996 en de voorbereiding 1997 zal de aandacht gericht blijven op een adequate voortgang van de te nemen maatregelen.

Mede dankzij de strakke uitgavenbeheersing is de regering erin geslaagd om, binnen de uitgavenkaders, ruimte te vinden voor een aantal prioriteiten zoals extra celcapaciteit, het grote-stedenbeleid, dijkverzwaring, de Ecologische Hoofdstructuur en de koppeling van sociale uitkeringen. Deze extra middelen komen bovenop de ruimte die in het Regeerakkoord en de Miljoenennota 1995 voor prioriteiten is vrijgemaakt. De regering heeft de tranche 1996 van de cluster gelden uit het Regeerakkoord aan de begrotingen toegevoegd.

Het feit dat de uitgaven zich thans binnen de uitgavenkaders bevinden, betekent uiteraard niet dat de aandacht voor een goede uitgavendiscipline mag verslappen. Ook in de komende jaren blijft consequente aandacht voor een goede uitgavenbeheersing geboden. Daarbij is ook van belang dat er voor 1997 en latere jaren volgens de huidige ramingen rekening moet worden gehouden met een nog op te lossen problematiek op de rijksbegroting in enge zin; deze zal worden geactualiseerd in het voorjaar 1996 en bij de voorbereiding van de begroting 1997 worden betrokken. Ook is van belang dat in de ramingen rekening is gehouden met een halve koppeling in 1997 en 1998.

In de brief «Begrotingsproces en systematiek»² wordt aangegeven, dat naast strikte handhaving van de uitgavenkaders, ook stroomlijning van het begrotingsproces een bijdrage levert aan een stabiel budgettaire beleid. De regering heeft de besluitvorming over de uitgavenontwikkeling in 1995 en 1996 in het voorjaar van 1995 geconcentreerd. Dat betekent dat er dit jaar één hoofdmoment van besluitvorming ten aanzien van het uitgavenbeleid is geweest.

De micro-lasten dalen vanaf het aantreden van het kabinet tot en met 1996 cumulatief met 8¹/₂ miljard. Voor deze kabinetsperiode is een lastenverlichting van circa 9 miljard afgesproken. Overeenkomstig de uitgangspunten uit het Regeerakkoord komt de lastenverlichting in belangrijke mate ten goede aan werkgevers: tot en met 1996 ruwweg de helft van het totaal. Blok A van tabel 3.1.2 laat zien dat dit gunstige verloop van de micro-lasten vooral het gevolg is van de gunstige financiële ontwikkeling bij de sociale fondsen.

¹ Kamerstukken II, vergaderjaar 1994±1995, 24 178, nr. 1.

² Kamerstukken II, vergaderjaar 1994±1995, 23 900, nr. 21.

Tabel 3.1.2. Micro-lastenontwikkeling¹; in miljarden ten opzichte van het voorgaande jaar; ± is lastenverlichting

A. Financiering lastenverlichting			B. Neerslag lastenverlichting		
	1995	1996		1995	1996
Rijk	± 1,6	± 0,6 ²	Rijksbelastingen	± 2,5	± 2,8
Sociale fondsen	± 1,6 ³	± 3,4	Premies	± 0,7	± 1,8
OPL	+ 0,3	+ 0,1	OPL	+ 0,3	+ 0,7
Totaal	± 2,9³	± 3,9	Totaal	± 2,9³	± 3,9

¹ Voor 1995 is aansluiting gezocht bij de presentatie in de Miljoenennota 1995.

² Hiervan wordt 0,4 miljard gefinancierd door terugdringing oneigenlijk gebruik (BTW en economische eigendomsoverdracht) en 0,2 miljard uit lagere EU-afdrachten (lagere invoerrechten i.v.m. GATT).

³ Ten opzichte van de verwachting in de vorige Miljoenennota is een deel van de voor 1995 voorziene lastenverlichting reeds in 1994 gerealiseerd. Dit betreft de Ziektewet-premie (1,8 miljard). Hiermee rekening houdend bedraagt de totale lastenverlichting 1995 4¹/₂ miljard, waarvan 3¹/₂ miljard gefinancierd door de sociale fondsen (blok A). In de Miljoenennota 1995 was dit totaal nog 5 miljard. Het verschil hangt samen met endogene ontwikkelingen in de premiesfeer en wijzigingen van fiscale maatregelen.

Voor 1996 wordt begroot een lastenverlichting van 3,9 miljard. Een terughoudende uitgavenontwikkeling in combinatie met een snelle groei van het draagvlak (werkgelegenheid), biedt ruimte voor financiering van de lastenverlichting in 1996 vanuit de sociale fondsen, terwijl tegelijkertijd de tekortschietende fondsvermogens worden aangevuld. De financiële bijdrage vanuit de rijksbegroting is beperkt en wordt vrijwel gedekt uit terugdringing oneigenlijk gebruik van BTW en overdrachtsbelasting, alsmede uit lagere EU-afdrachten (lagere invoerrechten i.v.m. GATT). In de vormgeving van de lastenverlichting 1996 slaat een groot deel neer in micro-belastingverlaging bij het Rijk. Dit blijkt uit blok B van tabel 3.1.2. De oorzaak van het verschil tussen financiering en neerslag ligt in de extra ruimte die bij de belastingen ontstaat door beperking van de rijksbijdragen aan sociale fondsen en van de uitgaven van het Provinciefonds (verhoging ruimte provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting) en door nabetalingen tussen de sociale fondsen en het Rijk.

Tabel 3.1.3. Beleidsrelevant tekort, EMU-tekort en EMU-schuld; in % BBP

	1993	1994	1995	1996
Beleidsrelevant tekort	2,9	3,6	3,5	3,1
EMU-tekort	3,2	3,2	3,7	2,8
EMU-schuld ¹	81,3	79,1	78,7	78,4
(Idem, conform RA ¹)	(81,4)	(80,5)	(79,7)	(80,9)

¹ Het cijfer voor 1994 is gecorrigeerd voor een tijdelijk neerwaarts effect van de VAW/balansverkortings in de volkshuisvesting van 1,1%-punt BBP.

Het beleidsrelevante financieringstekort bedraagt volgens de huidige inzichten 3,5% BBP in 1995 en 3,1% BBP in 1996. Het tekort ligt derhalve in beide jaren beneden het plafond (1995: 4,2% BBP, 1996: 3,3% BBP).

Het EMU-tekort komt in 1995 uit op 3,7% BBP en in 1996 op 2,8% BBP. Daarmee ligt dit tekort in 1996 onder het convergentie criterium van 3% BBP. De daling van 1995 naar 1996 hangt samen met de daling van het rijkstekort en de omslag van het saldo sociale fondsen van een tekort in 1995 in een overschot in 1996.

De EMU-schuld toont het begin van een daling. Het ondanks forse opbrengsten uit de verkoop van staatsdeelnemingen nog zeer bescheiden tempo, hangt mede samen met de lage inflatie in 1996. De prijsstijging van het BBP bedraagt in 1996 1,4%, het laagste stijgingspercentage sinds 1989.

Veranderingen in de begrotingssystematiek en het begrotingsproces

De regering hanteert in deze kabinetsperiode een nieuwe begrotingssystematiek. De kern van de nieuwe systematiek is dat er kaders zijn vastgelegd voor de netto uitgaven in de collectieve sector in de jaren 1995±1998. Binnen de collectieve sector worden drie sectoren onderscheiden: de rijksbegroting in enge zin, de sociale zekerheid en de zorgsector. De netto uitgaven moeten binnen de voor deze sectoren vastgestelde uitgavenkaders blijven. Ze mogen ook onder deze kaders uitkomen; de uitgavenkaders zijn plafonds.

De uitgavenkaders zijn uitgedrukt in reële termen. Dat betekent dat de in guldens gemeten uitgavenkaders, wanneer de algemene nominale ontwikkeling zich anders ontwikkelt dan bij het Regeerakkoord werd voorzien, steeds daarvoor worden aangepast. Een hogere algemene nominale ontwikkeling leidt tot een hoger (in guldens gemeten) uitgavenkader, een lagere nominale ontwikkeling tot een lager (in guldens gemeten) uitgavenkader. De algemene nominale ontwikkeling wordt gemeten aan de hand van de deflator van het BBP. De in guldens gemeten collectieve uitgaven moeten binnen deze aangepaste kaders blijven.

Het financieringstekort fungeert in de nieuwe begrotingssystematiek niet meer als een doelstelling, waar jaarlijks aan moet worden voldaan, maar als randvoorwaarde voor het budgettaire beleid. Het tekort dient beneden vastgestelde plafondwaarden te blijven. Zolang dit plafond niet wordt overschreden, hoeft er niet te worden ingegrepen. De kans dat het tekortplafond wordt overschreden, wordt beperkt doordat bij de berekeningen in het Regeerakkoord van behoedzame veronderstellingen is uitgegaan. Daarnaast is ook bij de raming van het arbeidsongeschiktheidsvolume van behoedzame veronderstellingen uitgegaan.

Voor de beoordeling of het financieringstekort beneden de afgesproken plafondwaarden blijft, wordt het beleidsrelevante financieringstekort gebruikt. In dit tekort worden incidentele factoren zoals opbrengsten uit de verkoop van staatsdeelnemingen en opbrengsten als gevolg van kasverschuivingen niet meegenomen.

De veranderingen in de begrotingssystematiek maken de budgettaire besluitvorming stabiel. Er hoeft immers niet meer op elke verandering van de macro-economische prognoses te worden gereageerd. Wél is een adequate handhaving van de reële uitgavenkaders geboden. Sterker nog; het accent komt, meer dan in het verleden, op strikte handhaving van de uitgavenkaders te liggen.

Naast de gewijzigde begrotingssystematiek, wordt de stabiliteit van het begrotingsbeleid ook verbeterd door stroomlijning van het begrotingsproces. Kern hiervan is dat de regering in het voorjaar op hoofdlijnen over de collectieve uitgaven besluiten neemt. Om te voorkomen dat macro-economische ontwikkelingen die daarna optreden tot het heropenen van de besluitvorming nopen, dient bij de besluitvorming in het voorjaar bij de raming van de uitgaven een zekere veiligheidsmarge in acht te worden genomen.

Mochten macro-economische ontwikkelingen toch nog leiden tot een beperkte overschrijding van het uitgavenkader, dan kan deze problematiek bij de besluitvorming in het volgende voorjaar aan de orde komen.

3.2. Een nadere toelichting op de uitgavenontwikkeling

Deze paragraaf bevat een nadere toelichting op de uitgavenontwikkeling in de drie sectoren. Wat betreft 1995 worden de ontwikkelingen ten opzichte van de Voorjaarsnota 1995 toegelicht. Voor 1996 en latere jaren is de Miljoenennota 1995 het vertrekpunt. De Voorjaarsnota 1995 bevat voor

deze jaren immers geen integraal beeld. De huidige uitgavenramingen worden vergeleken met het uitgavenkader voor de desbetreffende sector³.

A. De rijksbegroting in enge zin

Tabel 3.2.1. bevat een overzicht van de ontwikkeling van de netto uitgaven op de rijksbegroting in enge zin ten opzichte van de Miljoenennota 1995.

Tabel 3.2.1. Ontwikkeling netto uitgaven rijksbegroting in enge zin; in miljarden, + is verhoging netto uitgaven					
	1995 t.o.v. VJN 95	1996 t.o.v. MN 95	1997	1998	1999
A. Netto uitgaven					
Netto uitgaven VJN 1995/MN 1995	149,9	153,2	156,5	162,3	169,8
Mee± en tegenvallers ¹					
a. nominale mutaties	0,0	± 1,3	± 0,9	± 0,9	± 0,9
b. overige macro mutaties	± 0,3	0,1	1,1	1,0	1,3
c. overige mee± en tegenvallers ¹	± 0,3	± 0,2	± 0,7	± 0,3	± 0,6
Totaal	± 0,6	± 1,5	± 0,5	± 0,3	± 0,2
Besparingsverliezen	0,2	0,4	± 0,1	0,3	0,3
Uitgavenprioriteiten	0,0	0,5	0,7	0,7	0,6
Beperking taakstellende onderuitputting Voorjaarsnota 1995	0,5				
Technische mutaties/overboekingen	± 0,6	± 1,1	± 0,6	± 1,3	± 0,6
Netto uitgaven MN 1996	149,3	151,5	156,0	161,7	169,9
B. Uitgavenkader					
Reëel uitgavenkader (netto)	147,0	147,7	148,0	149,6	152,5
Deflator BBP	1,021	1,034	1,054	1,081	1,110
Overboekingen/statistisch	± 0,7	± 1,1	± 0,6	± 1,3	± 0,6
Uitgavenkader in lopende prijzen	149,3	151,6	155,4	160,4	168,6
C. Confrontatie netto uitgaven met uitgavenkader					
Netto uitgaven MN 1996	149,3	151,5	156,0	161,7	169,9
Uitgavenkader in lopende prijzen	149,3	151,6	155,4	160,4	168,6
Verschil	0,0	± 0,1	+ 0,6	+ 1,3	+ 1,2

¹ Inclusief het saldo van beleidsmatige mutaties, die niet in andere regels zijn opgenomen (bijvoorbeeld in de regel uitgavenprioriteiten).

In 1995 zijn *ten opzichte van de Voorjaarsnota 1995* de volgende wijzigingen opgetreden. Bij de door macro-economische ontwikkelingen bepaalde uitgaven treedt een meevaller van circa 0,3 miljard op. Deze meevaller is het saldo van meevallers bij de rente-uitgaven, de gasbaten buitenland (niet FES-deel) en de winstafdracht van DNB, tegenvallers bij de afdrachten aan de Europese Unie en een opwaartse bijstelling van de uitgaven voor Ontwikkelingssamenwerking vanwege het hogere nationale inkomen.

³ Voor een onderbouwing van de huidige ramingen en het uitgavenkader per sector wordt verwezen naar bijlage 2. Voor een meer uitgebreide uitsplitsing van de uitgavenmutaties wordt verwezen naar bijlage 5 (de verticale toelichting).

Naast deze macro-mutaties treedt in de begrotingsuitvoering 1995 een meevaller op van per saldo circa 0,3 miljard. Dit is de resultante van opwaartse en neerwaartse bijstellingen bij diverse begrotingen. Grotere onderschrijdingen treden op bij Financiën; met name de Exportkredietverzekering en investeringsgaranties (EKI) laten een meevallend beeld zien. Bij Verkeer en Waterstaat is de raming van de dividendontvangsten KPN vanwege de uitkering over 1994 opwaarts bijgesteld. Een overschrijding in 1995 vloeit voort uit de Rijksbijdrage aan de Arbeidsvoorziening; die wordt in latere jaren op dezelfde bijdrage gecompenseerd.

Uit hoofde van de vertraagde invoering van de Wet Prestatiebeurs treedt in 1995 een besparingsverlies op van circa 0,2 miljard.

Ten tijde van de Voorjaarsnota 1995 is, om in 1995 binnen het uitgavenkader voor de rijksbegroting in enge zin te blijven, een taakstellende onderuitputting ingezet van 0,8 miljard. Hiervan is thans reeds circa 0,5 miljard in ramingsbijstellingen van concrete begrotingsposten neergeslagen. Daarmee kan de stelpost voor taakstellende onderuitputting worden verlaagd. De huidige inzichten in de kasontwikkeling van de netto-uitgaven rijksbegroting in enge zin duiden erop dat ook het resterende deel van de taakstellende onderuitputting (ter hoogte van 0,3 miljard) gerealiseerd kan worden.

Wat betreft 1996 en latere jaren wordt het beeld sterk bepaald door nominale ontwikkelingen. Het uitgavenkader wordt verlaagd als gevolg van de lagere algemene nominale ontwikkeling (gemeten aan de hand van de deflator BBP). De lagere nominale ontwikkeling en de lagere sociale werkgeverslasten leiden echter ook, door toepassing van de gebruikelijke bijstellingssystematiek, tot verlaging van de uitgavenramingen die aan het kader getoetst moeten worden. De uitgavenverlagingen bedragen in totaal (loon- en prijsgevoelig) 1,3 miljard in 1996 en 0,9 miljard in 1998. De prijsmutaties van de belangrijkste bestedingscategorieën komen in 1995 en 1996 lager uit dan in de Miljoenennota 1995 werd geraamd. Dit leidt tot een verlaging van de uitgaven met 0,4 à 0,5 miljard in 1996 en latere jaren⁴. Voorts worden de ramingen van de aanvullende post loonbijstelling verlaagd. Dit is mede het gevolg van de lastenverlichting in 1996, die vooral gericht is op een algemene verlaging van werkgeverslasten en dus ook voor de overheid als werkgever effecten heeft, en van de lager dan geraamde contractloonstijging.

Bij de overige door de macro-economische ontwikkeling bepaalde posten treedt in 1996 per saldo geen mutatie op en is er in 1997 en latere jaren sprake van tegenvallers. De EU-afdrachten zijn opnieuw geraamd en laten, uitgaande van de ongewijzigde Financiële Vooruitzichten, een tegenvaller zien; deze bedraagt 0,6 miljard in 1998. Voorts vallen de winstafdrachten van DNB tegen, oplopend tot 0,4 miljard in 1998; hierbij is de lagere dollar de dominante factor. De uitgaven voor Ontwikkelingssamenwerking/ Internationale Samenwerking vallen vanwege het hogere nationale inkomen hoger uit dan eerder geraamd. Bij de rente-uitgaven treedt in 1996 een meevaller op (0,3 à 0,4 miljard) en in 1999 een tegenvaller (0,1 miljard); dit is het saldo van de hogere rentevoet (Miljoenennota 1995: 6,75% in 1995 en 6,4% in 1996, oplopend naar 7% in 1998; thans 7% in 1995 en latere jaren) en veranderingen in het Dutch Treasury Certificates-programma en de lagere tekorten. De regel «overige macro-economische mutaties» bevat ook de uitgavenverlagingen van het Gemeente- en het

⁴ Prijsmutaties over 1994 en 1995 worden na het besluitvormingsmoment in het voorjaar verwerkt in de prijsbijstelling 1996.

Provinciefonds (oplopend tot 0,3 miljard in 1999) als gevolg van de koppeling aan de lagere netto gecorrigeerde rijksuitgaven (zie bijlage 7).

De overige posten laten per saldo een meevallende ontwikkeling zien. De meevaller in de Individuele Huursubsidie bedraagt 0,2 miljard in 1996, oplopend naar 0,3 miljard in 1998, en is het gevolg van de in 1994 opgetreden daling van het aantal huishoudens met individuele huursubsidie. Er zijn ook tegenvallers. Zo vallen de uitgaven voor asielzoekers in 1996 met 0,35 miljard tegen als gevolg van de achterstand bij de behandeling van asielverzoeken en de stagnerende uitstroom van afgewezen asielzoekers.

Het niet aannemen van de Wet Prestatiebeurs door de Eerste Kamer leidt tot hogere uitgaven voor onderwijs in 1996 (0,4 miljard) en latere jaren (1998 0,3 miljard; zie regel besparingsverliezen).

De regering heeft binnen het budgettaire kader ruimte vrijgemaakt voor een aantal uitgavenprioriteiten (1996: 0,5 miljard, 1998: 0,7 miljard). Deze worden onder E nader toegelicht.

De uitgaven voor de rijksbegroting in enge zin ontwikkelen zich in 1995 en 1996 conform het uitgavenkader. Voor 1997 en latere jaren moet volgens de huidige ramingen rekening worden gehouden met een nog op te lossen problematiek (1997: 0,6 miljard, 1998: 1,3 miljard). Deze problematiek zal worden geactualiseerd bij het volgende centrale besluitvormingsmoment, in het voorjaar van 1996, en bij de begrotingsvoorbereiding 1997 aan de orde komen. In de volgende Miljoenennota zal daarover verslag worden gedaan.

B. De sociale zekerheid

Tabel 3.2.2. bevat een overzicht van de ontwikkeling van de netto uitgaven in de sociale zekerheid ten opzichte van de Miljoenennota 1995.

Tabel 3.2.2. Ontwikkeling netto uitgaven sociale zekerheid; in miljarden, + is verhoging netto uitgaven

	1995 t.o.v. VJN 95	1996 t.o.v. MN 95	1997	1998	1999
A. Netto uitgaven					
Netto uitgaven VJN 95/MN 1995	97,8	97,0	97,8	97,4	99,6
Mee- en tegenvallers					
a. nominale mutaties	± 0,1	± 0,6	± 0,9	± 0,6	± 0,5
b. overige mutaties					
± werkloosheid	0,3	0,0	± 0,0	± 0,1	± 0,4
± arbeidsongeschiktheid	± 0,6	± 1,9	± 2,0	± 1,9	± 2,0
± overig	± 0,7	± 0,1	0,1	± 0,0	0,2
Totaal	± 1,0	± 2,6	± 2,8	± 2,7	± 2,7
Besparingsverliezen	0,1	0,6	0,2	0,1	± 0,2
Uitgavenprioriteiten	0,0	0,8	1,0	1,0	1,0
Technische mutaties/overboekingen	0,0	2,9	1,1	2,2	1,3
Uitgaven sociale zekerheid MN 1996	97,0	98,7	97,3	98,0	99,1
B. Uitgavenkader					
Reëel uitgavenkader	95,9	93,5	92,5	89,8	89,5
Deflator BBP	1,021	1,034	1,054	1,081	1,110
Statistisch/overboekingen	0,0	2,9	1,1	2,2	1,3
Uitgavenkader in lopende prijzen	97,9	99,6	98,5	99,2	100,6
C. Confrontatie netto uitgaven met uitgavenkader					
Netto uitgaven MN 1996	97,0	98,7	97,3	98,0	99,1
Uitgavenkader in lopende prijzen	97,9	99,6	98,5	99,2	100,6
Vershil	± 0,9	± 0,9	± 1,2	± 1,2	± 1,5

In 1995 treedt er in de sociale zekerheid *ten opzichte van de Voorjaarsnota 1995* een aantal mutaties op. Er is sprake van een additionele meevaller van 0,1 miljard in de nominale sfeer. Voorts is er sprake van meevallers in de Ziektewet en bij de arbeidsongeschiktheid. De werkloosheid vertoont een tegenvaller. Per saldo resteert in 1995 een onderschrijding van het uitgavenkader met 0,9 miljard.

Evenals bij de rijksbegroting in enge zin heeft de lagere nominale ontwikkeling in twee opzichten gevolgen voor de uitgaven in de sociale zekerheid in 1996 en latere jaren. Ten eerste leidt de lagere nominale ontwikkeling tot een lager uitgavenkader voor de sociale zekerheid. Ten tweede leiden de lagere ramingen van de arbeidskosten tot een verlaging van de aan het uitgavenkader te toetsen sociale-zekerheidsuitgaven.

Het verloop van de uitgaven in de sociale zekerheid wordt, sinds de Miljoenennota 1995, gedomineerd door een per saldo meevallende volume-ontwikkeling. De meevaller in de arbeidsongeschiktheidsregeringen (WAO en AAW) bedraagt naar huidige inzichten ongeveer 2 miljard vanaf 1996. De strengere keuring van nieuwe arbeidsongeschikten leidt, tezamen met de herkeuring van huidige WAO-ers, naar huidige inzichten tot 65 000 minder arbeidsongeschikten in 1996 dan de ramingen in het Regeerakkoord.

Ook het beroep op de Ziektewet is in 1994 en in 1995 kleiner uitgevallen. De oorzaak hiervan is voornamelijk dat werkgevers sinds 1 januari 1994 de eerste verzuimperiode, i.c. de eerste twee respectievelijk zes weken, zelf

moeten betalen (de zogeheten 2/6 wekenmaatregel ZW). Voor deze periode is geen beroep op een collectieve regeling meer mogelijk. Uit CBS-onderzoek blijkt dat deze wijziging van financiering de werkgevers heeft aangezet tot het intensiveren van de verzuimpreventie en $\pm$ controle, met als resultaat een lager verzuim⁵. De verzuimdaling ten gevolge van deze maatregel blijkt in de eerste jaren groter te zijn dan waarmee ten tijde van het Regeerakkoord rekening werd gehouden.

Bij een aantal beleidsvoornemens doen zich besparingsverliezen voor. Zo kent de herziening van WAO en AAW een latere ingangsdatum en bij de herinrichting van de bijstand (ABW) treedt eveneens een $\pm$ beperkte $\pm$ vertraging op.

De regering heeft besloten om, mede gelet op de gunstige ontwikkeling in het verhoudingsgetal inactieven en actieven, in 1996 een volledige koppeling van de sociale uitkeringen toe te passen. In de Miljoenennota 1995 was conform het Regeerakkoord een halve koppeling verwerkt.

Samenvattend is er sprake van meevallers ten opzichte van het uitgavenkader. Voor 1996 en latere jaren is daarbij wel de aanname cruciaal dat de wetsontwerpen voor de ZW en de WAO/AAW per 1 januari 1996 respectievelijk per 1 januari 1997 daadwerkelijk ingaan; tevens is van belang dat voor 1997 en 1998 is gerekend met een halve koppeling.

In de Sociale Nota 1996 is een nadere toelichting te vinden op de uitgavenontwikkeling in de sector sociale zekerheid.

C. De zorgsector

In tabel 3.2.3. wordt de uitgavenontwikkeling in de zorgsector sinds de Miljoenennota 1995 weergegeven.

---

⁵ De omvang van het ziekteverzuim in 1994, CBS, 1995.

Tabel 3.2.3. Ontwikkeling netto uitgaven zorgsector; in miljarden, + is verhoging netto uitgaven

	1995 t.o.v. VJN 95	1996 t.o.v. MN 95	1997	1998
A. Netto uitgaven				
Netto uitgaven VJN 95/MN 1995 ¹	52,8	54,0	55,1	57,8
Mee- en tegenvallers				
a. nominaal	0,1	0,3	0,4	0,4
b. overig	0,0	0,3	0,5	0,7
Totaal	0,1	0,6	0,8	1,1
Besparingsverliezen	0,1	0,2	0,2	0,2
Maatregelen	± 0,1	± 1,0	± 1,3	± 1,5
Technische mutaties/overboekingen	0,2	0,1	0,1	0,1
Netto uitgaven MN 1996	53,1	53,9	55,1	57,8
Waarvan collectief gefinancierd deel	47,8	46,5	47,9	50,3
B. IJklijn				
Reële ijklijn	46,2	44,9	45,4	46,4
Deflator BBP	1,021	1,034	1,054	1,081
Overboekingen/statistisch	0,2	0,1	0,1	0,1
IJklijn in lopende prijzen	47,3	46,5	47,9	50,3
C. Confrontatie collectief gefinancierd deel BKZ met ijklijn				
Collectief gefinancierd deel BKZ	47,8	46,5	47,9	50,3
IJklijn in lopende prijzen	47,3	46,5	47,9	50,3
Verschil	0,5	0,0	0,0	0,0

¹ Budgettaire Kader Zorg (BKZ).

In 1995 treden *ten opzichte van de Voorjaarsnota 1995* onder meer tegenvallers op in de nominale sfeer. Per saldo zijn ten opzichte van de Voorjaarsnota de netto uitgaven in de zorgsector met circa 0,2 miljard verhoogd. Inclusief 0,1 miljard specifieke compensatie resulteert in 1995 daardoor in de zorgsector per saldo een overschrijding van het uitgavenkader van 0,5 miljard.

In 1996 en latere jaren is er sprake van een verlaging van het uitgavenkader in lopende prijzen als gevolg van de thans lager geraamde nominale ontwikkeling.

De aan het uitgavenkader te toetsen uitgaven in de zorgsector komen hoger uit. In de nominale sfeer doet zich een tegenvaller voor; dit is het saldo van een andere algemene nominale ontwikkeling en een opwaartse bijstelling van de ruimte arbeidsvoorwaarden in verband met de toepassing van het referentiekader post-WAGGS. Voorts doen zich tegenvallers voor bij de bouwlasten (financiering bestaande verplichtingen bij de instandhoudingsbouw; 0,2 miljard in 1996 oplopend tot 0,5 miljard in 1998) en bij de specialisten. De uitgaven voor het Waarborgfonds voor investeringen in de zorgsector worden verschoven van 1994 naar 1996 (0,1 miljard).

Besparingsverliezen treden onder andere op bij de geneesmiddelen en de huisartsen. De regering ontwikkelt een alternatief voor het eigen risico in het ziekenfonds dat, door middel van prijsprikkels, leidt tot een terughoudend gebruik van medische voorzieningen.

Ter compensatie wordt een reeks van maatregelen getroffen, waarbij een aanpak langs twee lijnen is gevolgd. Ten eerste worden in die sectoren waar zich overschrijdingen hebben voorgedaan, gerichte maatregelen ter compensatie voorgesteld (in totaal 0,3 miljard in 1996 en latere jaren). Voorbeelden hiervan zijn tariefkortingen bij de specialisten⁶, maatregelen bij de psychiaters en een korting op de beheerskosten ZFW. Ten tweede wordt de opbrengst van de door de Taskforce Volumebeperking en Kostenbeheersing voorgestelde maatregelen aangewend om de compensatie-problematiek op te lossen. In totaal gaat het om 0,7 miljard in 1996, 1,0 miljard in 1997 en 1,2 miljard in 1998. Het gaat onder meer om de geneesmiddelen (wet) en de hulpmiddelen (aanscherping budgettering verzekeraars).

Gelet op het feit dat de uitgaven van de collectieve sector als geheel zich, met name door de onderschrijding in de sociale zekerheid, in 1995 binnen het totale uitgavenkader bevinden, worden voor de overschrijding in de zorgsector 1995 geen compenserende maatregelen voorgesteld. Via de inzet van diverse maatregelen kan het uitgavenkader in de zorgsector in 1996 en latere jaren worden gehandhaafd.

Voor een meer uitvoerige toelichting op de mutaties en maatregelen in de zorgsector wordt verwezen naar het Financieel Overzicht Zorg 1996.

D. Voortgang uitgavenbeperkingen Regeerakkoord

In tabel 3.2.4 wordt de voortgang van uitgavenbeperkingen uit het Regeerakkoord weergegeven. Tevens worden additionele uitgavenbeperkingen weergegeven.

Tabel 3.2.4. Voortgang uitgavenbeperkingen Regeerakkoord; in miljoenen			
	1996	1997	1998
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>			
± taakstelling Regeerakkoord	5 609	7 361	9 144
± besparingsverliezen:			
prestatiebeurs (studiefinanciering)	± 378	75	± 305
<i>Sociale zekerheid</i>			
± taakstelling Regeerakkoord	3 658	5 113	7 823
± besparingsverliezen:			
uitstel marktwerking WAO/AAW	± 250	± 250	± 250
uitstel WW±pakket (incl. WW±sancties)	± 152	± 155	± 163
voorbereidingstijd SVB	± 20	± 20	
<i>Zorgsector</i>			
± taakstelling Regeerakkoord	1 000	1 100	1 200
± besparingsverliezen:			
eigen risico ZFW	± 100	±50	±50
± additionele maatregelen:			
TVK en sectorspecifieke maatregelen	1 005	1 255	1 517

Rijksbegroting in enge zin

Het Regeerakkoord bevat voor 5,6 miljard ombuigingsmaatregelen voor de rijksbegroting in enge zin voor 1996. Deze zijn voor het grootste deel reeds met concrete maatregelen belegd. Voor een gedetailleerde weergave wordt verwezen naar de ontwerpbegrotingen 1996. Er heeft zich

⁶ Hiervan worden specialisten, die deelnemen aan de lokale initiatieven, deels gevrijwaard.

slechts één majeur besparingsverlies voorgedaan, namelijk de vertraging van de invoering van de prestatiebeurs (studiefinanciering). Dit besparingsverlies is binnen het uitgavenkader voor de rijksbegroting in enge zin opgevangen. Verder is in het Regeerakkoord een beperking van de ruimte arbeidsvoorwaarden collectieve sector voorzien, oplopend tot 1,5 miljard structureel. Voor 1995 is de ombuigingstaakstelling reeds ingevuld. Voor de komende jaren zal de invulling in het lopende en nog te voeren CAO-overleg moeten worden gerealiseerd. De voorgenomen efficiency-maatregelen in het hoger onderwijs (0,2 miljard structureel) en de beperking van de IHS-uitgaven (0,2 miljard structureel) moeten eveneens nog worden geconcretiseerd.

Sociale Zekerheid

Het Regeerakkoord bevat voor 3,7 miljard ombuigingsmaatregelen voor de sociale zekerheid voor 1996. Een aantal van deze maatregelen (onder meer in de AKW) is reeds gerealiseerd. Voorts liggen enkele wetsvoorstellen bij de Raad van State (onder meer ZW en WAO) en bij de Tweede Kamer (ANW). Daarbij zijn besparingsverliezen opgetreden. Het gaat hierbij om het uitstel van de wetsvoorstellen marktwerking WAO/AAW, om uitstel van het sanctiepakket in de Werkloosheidswet en om noodzakelijke voorbereidingstijd van de SVB. Deze besparingsverliezen kunnen binnen het uitgavenkader van de sociale zekerheid worden ingepast. De aandacht zal gericht blijven op een adequate voortgang van de nog te realiseren maatregelen.

Zorgsector (BKZ)

Het Regeerakkoord bevat voor 1,0 miljard ombuigingen voor de zorgsector voor 1996. Daarvan is de 0,3 miljard compensatieproblematiek gerealiseerd door maatregelen in het FOZ 1995. In het Regeerakkoord is voorts een taakstelling ingeboekt op titel van volume-beperking van het ZFW±pakket. Deze taakstelling wordt ingevuld door beperking van het aantal fysiotherapiebehandelingen en door beperking van het pakket voor de tandheelkunde. De regering overweegt een alternatief voor het eigen risico in het ziekenfonds dat, door middel van prijsprikkels, leidt tot een terughoudend gebruik van medische voorzieningen. De taakstelling volume-beheersing AWBZ wordt ingevuld bij de overheveling van genees- en hulpmiddelen c.a. van de AWBZ naar de ZFW en de particuliere verzekeringen per 1 januari 1996.

E. Clustergelden en overige uitgavenprioriteiten

In het Regeerakkoord zijn in een zestal clusters gelden gereserveerd voor de financiering van beleidsprioriteiten. De regering heeft inmiddels besloten tot een nadere invulling van deze clusters. Tabel 3.2.5 biedt een overzicht.

Tabel 3.2.5. Clusters Regeerakkoord; in miljoenen

	1995	1996	1997	1998	1999
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>					
± cluster I, werkgelegenheid					
toezichhoudende functies	100	300	500	700	800
± cluster II, rechtshandhaving					
versterking politie (Biza)	148	201	268	332	335
versterking justitie keten (Just.)	49	99	132	165	165
± cluster III, sociale woningbouw, economische infrastructuur, natuur en milieu					
sociale woningbouw (VROM/VenW)		45	108	170	207
bodemsanering (VROM)		65	100	100	100
natuur en milieu (VenW; LNV)		70	123	145	95
technologie en top-instituten (EZ/OCW)		25	50	115	185
Urban-programma grote-stedenbeleid ¹		20	20	20	±
stads± en streekvervoer	50	50	50	50	50
± cluster IV, ouderenzorg, hulpverlening, onderwijs en cultuur					
capaciteit jeughulpverlening (VWS)	13	22	30	38	38
opvang drugsversl. (VWS; Just.)	30	30	30	30	30
kwaliteitsbev. leraren (OCW; LNV)	35	35	35	35	35
cultuur (OCW)	15	30	45	60	60
jeugdketen (Justitie; OCW; Biza; VWS)		22	56	73	93
inburgeringsbeleid (OCW)		26	53	52	47
± cluster V, ondersteuning financieel kwetsbare groepen					
kindertabel IHS (VROM)	45	80	80	80	80
verlenging normhuurcomp. (VROM)	24	74	124	174	224
± cluster VI, internationale samenwerking					
vredesoperaties (Defensie)	103	103	103	103	103
investeringen defensie (Defensie)			200	200	200
div. internationaal beleid (EZ/Buiza)		43			
(herijking internationale samenwerking ²)			40	97	97)
<i>Sociale zekerheid</i>					
± cluster V, ondersteuning financieel kwetsbare groepen					
kinderbijslag eerste kind (SZW)	41	9	13	18	22
<i>Zorgsector</i>					
± cluster I, werkgelegenheid					
zorgfuncties (VWS)	100	300	500	700	800
± cluster IV, ouderenzorg, hulpverlening, onderwijs en cultuur					
capaciteit bejaardenoorden (VWS)	75	104	104	104	104
± cluster V, ondersteuning financieel kwetsbare groepen					
afsch. eigen bijdr. hulpm. (VWS)	85	85	85	85	85

¹ Dit programma maakt deel uit van de totale impuls voor het grote-stedenbeleid van 2,7 miljard in de periode 1996±1999.

² Deze gelden vormen onderdeel van het totale budgettaire kader van de herijking buitenlands beleid.

De voor 1995 bestemde gelden uit deze clusters zijn (met structurele doorwerking) reeds opgenomen in de begrotingen 1995. Thans is de tranche 1996 in de ontwerp-begrotingen 1996 (met structurele doorwerking) verwerkt. In deze ontwerp-begrotingen wordt per terrein een meer gedetailleerde toelichting gegeven op de inzet van deze gelden. De nog op de aanvullende post gereserveerde gelden voor 1997 en 1998 (tranches) zullen bij de begrotingsvoorbereiding 1997 respectievelijk 1998 worden toegevoegd, indien aan de voorwaarde van het Regeerakkoord wordt voldaan.

Rijksbegroting in enge zin

In het kader van het 40 000-banenplan aan de onderkant van de arbeidsmarkt worden toezichthoudende functies in de gemeenten uit cluster I gefinancierd. Uit cluster II worden de middelen voor het zogeheten Plan van Aanpak Rechtshandhaving beschikbaar gesteld, zowel voor een uitbreiding van de politie-sterkte als voor een versterking van de justitie keten. De gelden uit cluster III zijn bestemd voor extra sociale woningbouw inclusief bijbehorende ontsluiting voor het openbaar vervoer, bodemsanering in met name de grote steden, versterking van verschillende elementen van natuur en milieu, technologie en top-instituten en het zogeheten Urban-programma in het kader van het grote-stedenbeleid. Cluster IV is bestemd voor extra capaciteit in de jeugdhulpverlening, voor de opvang van drugsverslaafden, de versterking van de jeugdketen (uitvoering aanbevelingen commissie Van Montfrans), het in het Regeerakkoord aangekondigde inburgeringsbeleid, voor de cultuursector (in het kader van «cultuur in de plus») en voor de kwaliteitsbevordering van leraren in het onderwijs (aanbevelingen commissie-Van Es). Ten behoeve van een evenwichtig inkomensbeleid is in het Regeerakkoord een tegemoetkoming in de IHS aan huishoudens met kinderen voorzien, en ruimte gereserveerd voor verlenging van de zogeheten norm-huurcompensatie in de IHS; deze maatregelen worden uit cluster V budgettair gedekt. Naast de financiering van de extra kosten voor vredesoperaties is cluster VI gereserveerd voor de budgettaire herschikkingen die voortvloeien uit de herijking van het buitenlands beleid.

Sociale zekerheid

Een ± klein ± deel van de kosten van de verhoging van de kinderbijslag voor het eerste kind wordt uit cluster V gedekt.

Zorgsector

In de zorgsector worden de volgende beleidsintensiveringën uit de clustergelden gefinancierd: extra werkgelegenheid in het kader van het 40 000-banenplan (cluster I), uitbreiding van de capaciteit van de bejaardenoorden (cluster IV) en het afschaffen van de eigen bijdrage voor de zogeheten hulpmiddelen (cluster V).

Bovenop de in het Regeerakkoord in de clusters gereserveerde gelden voor beleidsintensiveringën, heeft de regering binnen de uitgavenkaders additionele middelen vrijgemaakt om een aantal beleidsterreinen te versterken.

Tabel 3.2.6. Uitgavenprioriteiten; in miljoenen, additioneel ten opzichte van het Regeerakkoord

	1996	1997	1998	1999
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>				
± uitbreiding celcapaciteit	250	324	362	302
± intensivering politie/just.	100	100	100	100
± capaciteit jeugdhulpverlening	53	53	53	53
± additioneel inburgeringscontracten	26	53	12	7
± stadseconomie/grote-stedenbeleid	20	20	20	±
± kwaliteitsbeleid IHS	11	33	55	77
± Deltaplan grote rivieren	40	40	40	40
± ecologische hoofdstructuur	40	63	60	±
Totaal	540	686	702	579
<i>Sociale zekerheid</i>				
± koppeling uitkeringen 1996 en indexatie/intensivering AKW	757	1 027	1 027	1 027

Rijksbegroting in enge zin

Er zal een verdere uitbreiding plaatsvinden van de celcapaciteit in de diverse detentiesectoren met in totaal circa 1000 plaatsen. Deze zijn met name bestemd voor kortgestraften, aan wie een sober detentieregime wordt opgelegd. Voorts worden TBS-inrichtingen (210 plaatsen) en jeugdinrichtingen (170 plaatsen) uitgebreid. Deze uitbreiding is additioneel aan het zogeheten Plan van Aanpak rechtshandhaving, dat in november 1994 aan de Tweede Kamer is voorgelegd. Naar aanleiding van de Algemene Politieke Beschouwingen in het najaar 1994 wordt (met ingang van 1995) 100 miljoen extra ingezet ten behoeve van criminaliteitsbestrijding en veiligheid (Binnenlandse Zaken 51 miljoen, Justitie 49 miljoen)⁷. Voorts zal de capaciteit van de jeugdhulpverlening worden uitgebreid⁸. Er komen ± als nadere vormgeving van een samenhangend en praktisch integratiebeleid gericht op werk, woonomgeving, onderwijs, cultuur en bestuur inburgeringscontracten voor nieuwkomers, met sancties op het niet-naleven daarvan. Er zijn bovenop cluster IV additionele middelen voor dit beleid vrijgemaakt. De middelen voor de stadseconomie vormen onderdeel van de totale impuls voor het grote-stedenbeleid van 2,7 miljard in de periode 1996±1999. Mede in het kader van het lopende onderzoek naar de uitgaven voor de individuele huursubsidie is ruimte gemaakt voor extra kwaliteitsbeleid. Voorts heeft de regering 163 miljoen uitgetrokken voor de realisering van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Daarmee kan het in het Structuurschema Groene Ruimte voorgenomen investeringstempo, op grond waarvan de EHS in 25 jaar tot stand wordt gebracht, tijdens deze kabinetsperiode worden gehaald. Specifieke herschikkingen binnen de begrotingen 1996 worden in de desbetreffende begrotingen toegelicht.

Sociale Zekerheid

Het Regeerakkoord gaat uit van een gemiddeld genomen halve koppeling in de jaren 1996±1998. In 1996 zullen de uitkeringen volledig worden gekoppeld aan de lonen in de marktsector. Dit leidt, samen met de volledige indexering van de AKW en een additionele verhoging van 25 gulden per kind in 1996, tot uitgavenverhogingen van 0,8 miljard in 1996 en 1,0 miljard in 1998.

⁷ Over de aanwending en verdeling van deze middelen is de Tweede Kamer reeds geïnformeerd (Kamerstukken II, vergaderjaar 1994±1995, 23 900 VII, nr. 7).

⁸ In de begroting van Volksgezondheid, Welzijn en Sport zijn overigens ook extra middelen voor dit doel vrijgemaakt.

3.3. De micro-lastenontwikkeling

In 1996 dalen de microlasten met 3,9 miljard. Samen met de lastendaling in 1995 en de $\pm$ naar thans blijkt $\pm$ reeds in 1994 in plaats van 1995 gerealiseerde lastenverlichting in de sfeer van de Ziektewet (tezamen 4¹₂ miljard), komt de lastenverlichting in beide jaren cumulatief op 8¹₂ miljard. Van de totale lastenverlichting in 1996 (3,9 miljard) wordt 3¹₂ miljard mogelijk gemaakt vanuit de sociale fondsen (door een terughoudende uitgavenontwikkeling en groei van het draagvlak). Het restant van circa 1¹₂ miljard wordt mogelijk gemaakt vanuit het Rijk, gedekt uit terugdringing oneigenlijk gebruik BTW en overdrachtsbelasting, alsmede uit lagere EU-afrachten (lagere invoerrechten i.v.m. GATT) (zie tabel 3.1.2). Tabel 3.3.1. bevat een overzicht van de samenstelling van de lastenverlichting in 1996 en de neerslag daarvan in de drie overheidssectoren.

	bel. Rijk	OPL	premies	totaal
* Werkgelegenheid en inkomensbeleid	$\pm 1,9$		$\pm 1,8$	$\pm 3,6$
$\pm$ verlaging overhevelingstoeslag 1,35%	$\pm 0,9$		$\pm 0,6$	$\pm 1,5$
$\pm$ loonkostenfaciliteit lage lonen	$\pm 0,5$			$\pm 0,5$
$\pm$ loonkostenfaciliteit langdurige werklozen	$\pm 0,1$		+ 0,1	0,0
$\pm$ verhoging belastingvrije som f 715, $\pm$	$\pm 1,4$			$\pm 1,4$
$\pm$ verhoging arbeidskostenforfait f 320, $\pm$	$\pm 0,3$			$\pm 0,3$
$\pm$ verlenging tweede schijf	$\pm 0,1$			$\pm 0,1$
$\pm$ vervallen ZFW-franchise	+ 0,2		+ 2,0	+ 2,2
$\pm$ TES-verh. i.v.m. rijksb. ZFW/AWBZ	+ 1,5		$\pm 1,8$	$\pm 0,3$
$\pm$ TES-verlaging 0,15%-punt	$\pm 0,4$			$\pm 0,4$
$\pm$ ombuigingen sociale fondsen			$\pm 1,5$	$\pm 1,5$
$\pm$ wijziging vermogensvorming fondsen			+ 2,0	+ 2,0
$\pm$ overig/endogeen sociale fondsen			$\pm 2,0$	$\pm 2,0$
* Structuurversterking	$\pm 0,7$			$\pm 0,7$
$\pm$ kleinverbruikersheffing:	0,0			0,0
* opbrengst	+ 1,1			+ 1,1
* terugsluis	$\pm 1,1$			$\pm 1,1$
$\pm$ MKB-pakket	$\pm 0,3$			$\pm 0,3$
$\pm$ terugsluis BTW-pakket ¹	$\pm 0,4$			$\pm 0,4$
* Diversen fiscaal	$\pm 0,2$	+ 0,7		+ 0,5
$\pm$ reël constant houden accijnzen	+ 0,2			+ 0,2
$\pm$ verlaging MRB t.b.v. provincies	$\pm 0,6$	+ 0,6		0,0
$\pm$ BTW-heffing telecom. diensten	+ 0,4			+ 0,4
$\pm$ overig	$\pm 0,2$	+ 0,1		$\pm 0,1$
Totaal micro-lastenontwikkeling 1996	$\pm 2,8$	+ 0,7	$\pm 1,8$	$\pm 3,9$

¹ De opbrengsten bestrijding BTW-constructies en belastbaar stellen van economische eigendomsoverdracht ad 0,4 miljard in 1996 worden niet als micro-lastenverzwaring gerekend.

Tabel 3.3.2 geeft een overzicht van de financiering van de micro-lastenverlichting in 1996 zoals deze neerslaat bij de rijksbelastingen.

Tabel 3.3.2. Financiering belastingverlaging Rijk 1996; in miljarden

	1996
± Sociale fondsen	1,5
waarvan:	
± vermindering rijksbijdragen	0,6
± premienbetalingen aan het Rijk	0,9
± OPL (provinciale MRB/verlaging uitkering Provinciefonds)	0,6
± Rijk	0,6
waarvan:	
± terugdringing oneigenlijk gebruik (BTW-constructies, economische waarde overdracht)	0,4
± lagere EU-aftochten (GATT/invoerrechten)	0,2
Totaal	2,8

De daling van de micro-lasten hangt in belangrijke mate samen met de lastenverlichting waartoe bij Regeerakkoord is besloten. Door de maatregelen voor lastenverlichting in 1996 worden de economische structuur, de dynamiek en de ondernemingszin versterkt, worden stimulansen voor de vergroting van de werkgelegenheid gegeven en wordt de concurrentiepositie van bedrijven versterkt. De micro-lastendaling heeft voor een substantieel deel betrekking op de lasten die drukken op arbeid, en komt in 1996 per saldo ten gunste van werkgevers.

Voor de werkgelegenheid is van belang een substantiële verdere verlaging van de arbeidskosten, met bijzondere aandacht voor het lagere segment van de arbeidsmarkt. In 1996 zal de lastenverlichting voor werkgevers bestaan uit een verlaging van de overhevelingstoeslag die werkgevers aan werknemers betalen. Het nadeel dat de werknemers hiervan zouden ondervinden wordt opgevangen in de fiscale en premiesfeer. Daarnaast wordt een loonkostenfaciliteit van 1185 gulden geïntroduceerd, op de door werkgevers af te dragen loonheffing voor werknemers met een bruto-loon tot 115% van het wettelijk minimumloon. Mede door deze faciliteit voor lage lonen kunnen de arbeidskosten op minimumniveau in 1996 dalen met 1500 gulden ten opzichte van 1995. De lastenverlichting voor huishoudens kan mede bijdragen aan een gematigde loonontwikkeling in 1996. Deze bestaat met name uit een verhoging van de belastingvrije som met 715 gulden (795 gulden inclusief terugsluis energieheffing) en van het arbeidskostenforfait met 320 gulden. Door de verhoging van het arbeidskostenforfait wordt bovendien het functioneren van de arbeidsmarkt verbeterd. Voorts is besloten om de rijksbijdrage aan de Ziekenfondswet van 2 miljard, die diende ter financiering van de franchise in de werkgeverspremie, te verhogen tot 2,7 miljard en in te zetten voor verlaging van de werknemerspremie. Daarnaast is besloten de rijksbijdrage aan het Algemeen Fonds Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) te verlagen. Een verlaging vindt eveneens plaats in de algemene uitkering aan het Provinciefonds in combinatie met een verlaging van de motorrijtuigenbelasting, ten gunste van een verruiming van het provinciaal belastinggebied.

Voor de werkgelegenheid en het inkomensbeleid zijn ook van groot belang de micro-lastenontwikkelingen in de premiesfeer. Enerzijds gaat het hierbij om de maatregelen die de regering treft in de sociale zekerheid en de zorgsector. Deze maken premieverlaging mogelijk. Anderzijds blijkt uit de micro-premieverlichting de invloed van de relatief gunstige economische ontwikkeling in 1995 en 1996. De micro-premieverlaging wordt beperkt doordat de vermogenspositie van de sociale fondsen in

1994 en 1995 is tegengevallen, waardoor de premies in 1996 tijdelijk hoger moeten worden vastgesteld teneinde een gefaseerde vermogensinhaal op gang te brengen.

De structuurversterkende fiscale maatregelen zijn in drie pakketten gegroepeerd, te weten het pakket kleinverbruikersheffing, het MKB-pakket en het BTW-pakket. De kleinverbruikersheffing wordt geleidelijk in de periode 1996±1998 ingevoerd. Voor 1996 wordt de opbrengst geraamd op 1,1 miljard. Deze opbrengst wordt volledig aangewend voor lastenverlichtende maatregelen. Het pakket voor het midden- en kleinbedrijf geeft uitvoering aan afspraken die daarover in het Regeerakkoord zijn gemaakt en heeft een omvang van 500 miljoen structureel (1996: 347 miljoen). Het BTW-pakket, ter grootte van structureel 520 miljoen (1996: 397 miljoen), wordt gefinancierd uit de opbrengsten van de reparatiewetgeving BTW en overdrachtsbelasting. Voor de financiering van deze pakketten zijn inmiddels wetsvoorstellen bij de Tweede Kamer ingediend. Tabel 3.3.3 bevat een overzicht van de fiscale maatregelen voor 1996.

Tabel 3.3.3. Fiscale structuurversterking

<p>Opbrengsten Kleinverbruikersheffing</p> <ul style="list-style-type: none"> ± gas ± elektriciteit ± LPG/HBO/petroleumgas 	<p>Aanwending Kleinverbruikersheffing</p> <ul style="list-style-type: none"> ± verhoging ouderenaftrek ± verhoging belastingvrije som ± verlaging OT-percentages/1e schijf ± verlaging VpB±tariefafstapje ± verhoging zelfstandigenaftrek
<p>MKB-pakket</p> <ul style="list-style-type: none"> ± reservering Regeerakkoord 	<p>Aanwending MKB±pakket</p> <ul style="list-style-type: none"> ± loonkostenfaciliteit leerlingwezen ± verhoging WBSO ± verhoging investeringsaftrek inclusief binnenvaart ± reservering faciliteit export ± verruimde afschrijving starters ± verhoging startersaftrek ± faciliteit kapitaalverstrekking beginnende ondernemers ± verhoging VAMIL-budget ± tariefsverlaging overdrachtsbelasting t.b.v. landbouw
<p>Opbrengsten BTW-pakket</p> <ul style="list-style-type: none"> ± bestrijding BTW-constructies ± belastbaar stellen economische eigendomsoverdracht 	<p>Aanwending BTW-pakket</p> <ul style="list-style-type: none"> ± BTW-tarief op cultuur naar 6 % ± BTW-vrijstelling fondsvererving ± BTW-tarief op sport naar 6 % ± BTW-tarief op voorbehoedmiddelen naar 6 % ± BTW-vrijstelling kinderopvang ± verhoging ondergrens BTW-vrijstelling kleine ondernemingen ± verlaging VpB-tariefafstapje 2% ± verplaatsing innovatieve technologie ± stimulering zeescheepvaart ± loonkostenfaciliteit kinderopvang ± faciliteit verhuiskosten ± verhoging ondernemingsvrijstelling vermogensbelasting ± reorganisatie concernverband (overdrachtsbelasting) ± vergroting uitstel successierechten bij opvolging ± vrijstelling ondernemersvermogen bij successierechten en motie Blauw

De keuze voor deze fiscale maatregelen is mede ingegeven door de overweging dat de Nederlandse fiscale infrastructuur voor internationaal opererende bedrijven concurrerend moet blijven. Het Nederlandse fiscale stelsel kenmerkt zich van oudsher door zijn internationale oriëntatie. De fiscale lastenverlichting draagt eraan bij deze positieve werking van het fiscale stelsel te bestendigen. Voorbeelden van nieuwe maatregelen in 1996 op dit vlak zijn de verhoging van de investeringsaftrek en de reservering faciliteit exportrisico. Daarnaast komt het oogmerk van concurrentie onder andere tot uitdrukking in de maatregelen ter bevordering van de technologische infrastructuur en een goed geschoolde beroepsbevolking, zoals de willekeurige afschrijving bij verplaatsing van innovatieve technologie naar Nederland en de loonkostenfaciliteit leerlingwezen.

Belastinguitgaven

Bij fiscale maatregelen kan de vraag aan de orde komen of het om een zogeheten belastinguitgave gaat. Een algemeen aanvaarde definitie van het begrip belastinguitgave («tax expenditure») ontbreekt. Zo blijkt bij voorbeeld uit onderzoeken van de OESO dat het niet zonder meer mogelijk is om de omvang van tax expenditures tussen de verschillende OESO-landen te vergelijken, omdat de verschillende OESO-landen er uiteenlopende definities van een «tax expenditure» op na houden.

Wat Nederland betreft wordt doorgaans verwezen naar de definitie zoals die is opgesteld in het rapport *Belastinguitgaven in de Nederlandse inkomstenbelasting en loonbelasting* (Ministerie van Financiën, 1987, blz. 16):

«Een belastinguitgave is een overheidsuitgave in de vorm van een derving of een uitstel van belastingontvangsten die voortvloeit uit een voorziening in de wet voor zover die voorziening niet in overeenstemming is met de primaire heffingsstructuur van de wet.»

In dit rapport worden diverse elementen beschreven die geacht worden deel uit te maken van de primaire heffingsstructuur van de loon- en inkomstenbelasting. Zo wordt bij voorbeeld de tariefstructuur tot de primaire heffingsstructuur gerekend. Omdat geen sprake is van een voor alle gevallen sluitende definitie van het begrip primaire heffingsstructuur, is het lang niet altijd mogelijk om eenduidig vast te stellen in hoeverre een fiscale regeling het karakter van een belastinguitgave draagt. In het rapport wordt met betrekking tot een aantal regelingen dan ook geen uitdrukkelijke keuze gemaakt. Verder is het in dit kader van belang dat de inzichten omtrent de primaire heffingsstructuur met het voortschrijden van de maatschappelijke ontwikkelingen aan verandering onderhevig zijn. Zo kan het schrappen van bepaalde aftrekposten bij voorbeeld het gevolg zijn van het voortgeschreden inzicht dat dergelijke aftrekposten inmiddels niet meer als in overeenstemming met de primaire heffingsstructuur worden gezien.

Het kwantitatieve overzicht van de belastinguitgaven in de loon- en inkomstenbelasting uit het rapport van 1987 (betrekking hebbend op 1984) is in de *Bouwstenennotitie* van 1994 geactualiseerd. In 1994 waren er in vergelijking met 1984 verschillende belastinguitgaven in de loon- en inkomstenbelasting bijgekomen en andere waren verdwenen. Het budgettaire belang van belastinguitgaven in de loon- en inkomstenbelasting volgens het rapport uit 1987 bleek in absolute termen te zijn toegenomen doch is als percentage van het BBP van 1984 tot 1994 nagenoeg gelijk gebleven (ongeveer 0,8%).

De politieke keuze tussen het wel of niet treffen van maatregelen die in meer of mindere mate het karakter van een subsidie hebben, hangt samen met overwegingen van economische, sociale en maatschappelijke aard. De keuze voor een fiscale maatregel kan op verschillende gronden gebeuren. De belangrijkste criteria zijn doeltreffendheid (beleids-effectiviteit), doelmatigheid (kostenefficiëntie) en de inpasbaarheid binnen de fiscale structuur. Voorts is een criterium de verenigbaarheid van de maatregel met budgettaire randvoorwaarden, zoals de ontwikkeling van de micro-lasten, het uitgavenkader en de budgettaire beheersbaarheid. Ten slotte is van belang de verenigbaarheid met EG-regelgeving. Een aantal van deze criteria is uitgebreider behandeld in een rapport over financiële instrumenten en milieubeleid⁹.

Fiscale maatregelen die een derving van belastingopbrengsten met zich brengen, impliceren niet noodzakelijkerwijs belastinguitgaven. Zoals aangegeven valt de scheidslijn tussen de primaire structuur van een belasting en belastinguitgaven veelal niet eenduidig te trekken. In dit verband kan worden gedacht aan de mogelijkheid van de overdracht van de basisaftrek. Sommigen beschouwen deze als behorend tot de primaire heffingsstructuur, anderen zien deze als een belastinguitgave ten gunste van kostwinners. Met deze overdracht is een budgettair belang gemoeid van 3,5 à 4 miljard.

Anderzijds bevat bij voorbeeld het reparatiewetsvoorstel BTW/overdrachtsbelasting een aantal onderdelen die een beperking van belastinguitgaven inhouden. Gebruik van gekunstelde constructies leidde ertoe dat er onbedoeld minder BTW werd geheven waardoor belanghebbenden feitelijk werden gesubsidieerd. Door hier een eind aan te maken, namelijk door de fiscale wetgeving weer in overeenstemming met de oogmerken van de belastingheffing te brengen, ontstaan belastingopbrengsten die weer worden aangewend.

In de voorstellen voor 1996 zit een aantal maatregelen dat als belastinguitgaven kan worden aangemerkt. De verruiming van de Wet bevordering speur- en ontwikkelingswerk (WBSO) heeft bij voorbeeld het oogmerk de technologische vernieuwing te bevorderen door het aantrekkelijker te maken innovatieve projecten te starten, namelijk door vermindering van de loonbelasting of verhoging van de zelfstandigenaftrek. De nieuw in te voeren fiscale maatregelen in het lastenverlichtingspakket voor 1996 waaraan het karakter van belastinguitgaven zou kunnen worden gegeven, zijn de volgende: de loonkostenfaciliteit leerlingwezen (130 miljoen, excl. premiedeel), de faciliteit kapitaalverstrekking (door)starters (50 miljoen), de loonkostenfaciliteit kinderopvang (45 miljoen) en de loonkostenfaciliteit lage lonen (circa 500 miljoen). Voor nadere gegevens over de uitbreiding van bestaande faciliteiten en de nieuwe faciliteiten wordt verder verwezen naar de fiscale wetsvoorstellen ter zake.

De specifieke lastenverlichtingen ± die als belastinguitgaven kunnen worden aangemerkt ± zijn budgettair ingepast. Naast de in het Regeerakkoord gereserveerde 0,5 miljard ten behoeve van het MKB, waarvan het op voorhand duidelijk was dat die een gericht karakter zou hebben, gaat het om de omzetting van onbedoelde belastinguitgaven (constructies BTW en overdrachtsbelasting) in nuttiger vormen van lastenverlichting. De loonkostenfaciliteit lage lonen ten slotte wordt gefinancierd uit de algemene ruimte voor lastenverlichting en is als pragmatische vormge-

⁹ Kamerstukken II, vergaderjaar 1994±1995, 22 779, nr. 1, p. 4/5.

ving gekozen voor de beoogde accentuering van verlaging van arbeidskosten aan de onderkant van de arbeidsmarkt.

3.4. Het beleidsrelevante tekort, het EMU-tekort en de EMU-schuld

Onderstaande tabel geeft de opbouw van het beleidsrelevante financieringstekort op basis van de netto uitgaven van de onderscheiden drie sectoren op de rijksbegroting en de overige voor dit tekort relevante uitgaven en ontvangsten. Deze laatste post bevat onder meer de rijksbijdragen aan de sociale fondsen.

Tabel 3.4.1. Het beleidsrelevante financieringstekort; in miljarden resp. % BBP		
	1995	1996
Netto uitgaven beleidsrelevant tekort		
± Netto uitgaven Rbg in enge zin	149,3	151,5
± Netto uitgaven SZ (begrotingsdeel)	22,4	23,2
± Netto uitgaven Zorg (begrotingsdeel)	4,4	4,3
± Overige netto uitgaven	4,4	4,9
Totaal	180,6	183,9
Belastingen ¹	155,0	160,2
Aardgasbaten (binnenlands deel niet±belastingen)	3,3	3,1
Beleidsrelevant tekort	22,3	20,6
Idem, in % BBP	3,5%	3,1%
Plafondwaarde ²	4,2%	3,3%

¹ Inclusief milieuheffingen, exclusief versnelde belastinginning.

² Gecorrigeerd voor het vervallen van de debudgettering volkshuisvesting. Zie bijlage 2.

Naar huidige inzichten zal het beleidsrelevante tekort in 1995 uitkomen op 3,5% BBP. Gecorrigeerd voor het vervallen van de debudgettering volkshuisvesting, is het beeld ten opzichte van de Voorjaarsnota 1995 vrijwel niet veranderd. In 1996 zal het beleidsrelevante tekort volgens de huidige inzichten uitkomen op 3,1% BBP. Daarmee bevindt het tekort zich in beide jaren onder de plafondwaarde.

Onderstaande tabel geeft een opbouw van het EMU-tekort naar de vorderingensaldi van de onderscheiden onderdelen van de overheid, namelijk het Rijk, de mede-overheden en de sociale fondsen.

Tabel 3.4.2. Het EMU-tekort en de EMU-schuld; in % BBP

	1993	1994	1995	1996
Beleidsrelevant tekort Rijk	2,9	3,6	3,5	3,1
Financiële transacties Rijk ¹	± 0,2	± 0,3	0,2	0,1
Kas-transactiever verschillen ²	0,2	± 0,2	± 0,1	± 0,1
Vorderingentekort Rijk	2,8	3,1	3,6	3,2
Vorderingentekort OPL	± 0,1	± 0,2	± 0,2	± 0,1
Vorderingentekort soc. fondsen	0,4	0,4	0,3	± 0,2
EMU-tekort	3,2	3,2	3,7	2,8
EMU-schuld ³	81,3	79,1	78,7	78,4
Idem, conform Regeerakkoord ³	81,4	80,5	79,7	80,9

¹ Het betreft met name de netto kredietverlening, FES-uitgaven gedekt met ontvangsten uit de verkoop van staatsdeelnemingen, ontvangsten uit versnelde belastinginning en EMU-relevante uitgaven en ontvangsten in het kader van de balansverkortings volkshuisvesting. Het cijfer in 1994 is inclusief de effecten van de Nationale Rekeningen.

² Het betreft kas-transactiever verschillen die niet meetellen voor het beleidsrelevante financierings-tekort van het Rijk, maar wel voor het EMU-tekort.

³ Het cijfer voor 1994 is gecorrigeerd voor een tijdelijk neerwaarts effect van de VAW/ balansverkortings in de volkshuisvesting van 1,1% BBP.

Naar huidige inzichten zal het EMU-tekort in 1995 uitkomen op 3,7% BBP. Dit is hetzelfde als ten tijde van de Voorjaarsnota 1995 werd verwacht. In 1996 komt het EMU-tekort uit op 2,8% BBP. Daarmee ligt het EMU±tekort onder het convergentie criterium van 3,0% BBP.

De daling van het EMU-tekort van 1995 op 1996 is vooral gelokaliseerd bij het Rijk (0,4%-punt BBP; het beleidsrelevante tekort daalt met 0,4%±punt BBP) en bij de sociale fondsen (in 1995 een tekort van 0,3% BBP, in 1996 een overschot van 0,2% BBP).

De EMU-schuld laat van 1994 naar 1995 een geringe daling zien. De eveneens geringe daling van de schuld¹⁰ van 1995 naar 1996, ondanks het lage tekort, hangt onder meer samen met de relatief lage nominale groei van het bruto binnenlands product ± de noemer van de schuldquote ± in 1996. De prijsstijging van het BBP belooft naar raming 1¹¼₄%, hetgeen het laagste stijgingspercentage is sedert 1989. Teneinde de noodzakelijke duidelijke neerwaartse trend van de schuldquote echt in gang te zetten, zal in 1997 een verdere daling van het tekort moeten worden gerealiseerd.

Bij de EMU-schuld cijfers doen zich relatief grote ramingsonzekerheden voor, met name bij de schuld van de mede-overheden. Realisatiecijfers komen pas met vrij grote vertraging beschikbaar en wijken soms substantieel af van voorlopige (realisatie)cijfers. Zo is de schuld van de mede-overheden ultimo 1993 sinds de Nationale Rekeningen 1993 met bijna 3 miljard opwaarts bijgesteld, hetgeen structureel in het niveau van de EMU-schuld doorwerkt. Daarnaast kunnen ook de revisies van het BBP door het Centraal Bureau voor de Statistiek omvangrijk zijn. Zo is het BBP voor 1993 recentelijk met 4³¼₄ miljard opwaarts bijgesteld.

¹⁰ Daarbij is voor 1995 conform de Voorjaarsnota 1995 rekening gehouden met 5 miljard opbrengsten buiten de sfeer van de microlasten en het beleidsrelevante financieringstekort, en in 1996 met 2¹¼₂ miljard.

4. Het financiële management bij het Rijk

4.1. Inleiding

In het Regeerakkoord wordt gesteld dat verdere verlaging van het financieringstekort noodzakelijk is om de basis te leggen voor een meerjarig en structureel begrotingsbeleid en invoering op termijn van een kapitaaldienst. Bij verschillende gelegenheden is nadien zowel in de Eerste als in de Tweede Kamer over de wenselijkheden en mogelijkheden van een kapitaaldienst gesproken. Verwezen is naar ontwikkelingen in Nieuw-Zeeland en het Verenigd Koninkrijk alsmede naar het begrotingsstelsel dat de provincies en gemeenten hanteren. Afgesproken is dat bezien wordt of in de begrotingssystematiek aanpassingen kunnen worden aangebracht die leiden tot een betere bedrijfseconomische afweging en een zorgvuldiger behandeling van investeringsuitgaven.

Aan het begin van deze kabinetsperiode is ook aangegeven dat het streven naar een meer doelmatige, doeltreffende en slagvaardige overheid een belangrijk element van het kabinetsbeleid vormt. Om het functioneren van de rijksdienst te verbeteren, zo is in het Regeerakkoord verwoord, zullen binnen de rijksoverheid elementen van marktwerking en concurrentie tussen aanbieders van producten en diensten worden geïntroduceerd. Er zal meer gestuurd en afgerekend worden op resultaat. Verwacht mag worden dat verzelfstandiging van onderdelen van de overheid de slagvaardigheid ten goede zal komen.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de bedrijfseconomische noties binnen de rijksoverheid. Daarbij wordt ingegaan op het stelsel van baten en lasten en de relatie met de begrotingsnormering. Tevens komen andere wegen aan de orde om de bedrijfsvoering te verbeteren. Tot slot wordt ingegaan op het staatsvermogen.

4.2. Bedrijfseconomische elementen in de rijksdienst

Bedrijfseconomische noties worden binnen de rijksoverheid het meest expliciet en dwingend toegepast bij agentschappen. In 1994 zijn de eerste vier agentschappen ingesteld. Daar zijn er in 1995 drie aan toegevoegd. De rijksbegroting 1996 bevat voor dertien onderdelen van het Rijk een agentschapsbegroting. De zesde wijziging van de Comptabiliteitswet, die onlangs het Staatsblad heeft bereikt, verschaft de comptabele basis voor agentschappen¹.

Een agentschap is een binnen de overheid verzelfstandigde dienst met een publieke taak. Agentschappen beschikken over ruimere bevoegdheden voor de inzet van middelen dan andere diensten opdat de doelstellingen van het agentschap efficiënter bereikt kunnen worden. Voordat een dienst in aanmerking kan komen voor de agentschapsstatus, moet zijn voldaan aan drie voorwaarden.

---

¹ Stb. 1995, 375.

De sturing van een agentschap is gericht op het bereiken van vooraf vastgelegde doelstellingen. Om sturing op resultaat mogelijk te maken, moeten de produkten of diensten meetbaar zijn. Bij de instelling van een agentschap, zo luidt dan ook de eerste voorwaarde, moet voldoende plausibel zijn dat de dienst met meetbare produkten of diensten zal kunnen werken.

Voor resultaatgerichte sturing moet er de garantie zijn dat het agentschap ook inderdaad kan sturen op de grootheden waar het achteraf op wordt afgerekend. Het is in dit kader van belang dat de administratie (en daarmee ook de informatievoorziening) voldoet aan de eisen die aan een dergelijk bedrijfsvoeringsconcept worden gesteld. De tweede voorwaarde luidt daarom dat een dienst, in de situatie voordat men agentschap wordt, beschikt over een goedkeurende accountants(deel)verklaring en dat er een reëel perspectief moet zijn op continuering hiervan als men agentschap wordt.

Zoals hiervoor reeds is aangegeven, gelden voor agentschappen afwijkende beheersregels. Om voor de agentschapsstatus in aanmerking te kunnen komen moet het aannemelijk zijn dat een dienst met de rijksbreed geldende regels niet goed uit de voeten kan en dat men met een bepaald «maatwerk» een meer doelmatige bedrijfsvoering kan bereiken. De derde voorwaarde luidt daarom ook dat er een reële mogelijkheid moet zijn dat een dienst als agentschap doelmatiger zal functioneren. De doelmatigheid komt bijvoorbeeld tot uitdrukking in lagere kosten voor de door het agentschap voortgebrachte produkten of diensten.

Verbetering van doelmatigheid kan worden gerealiseerd door het zichtbaar maken van de kosten die door het agentschap worden gemaakt en door toerekening van de kosten aan produkten en diensten. Via het volgen van de kostenontwikkeling per produkt in de tijd of het afzetten van die ontwikkeling tegen de kostenontwikkeling bij vergelijkbare organisaties, wordt de bedrijfsvoering transparanter en kan zicht worden verkregen op de doelmatigheid. Voor het berekenen van de kostprijs van produkten wordt door agentschappen met een bedrijfseconomische boekhouding en begroting gewerkt. Deze verplichting is een wezenlijk element van de agentschapsstatus.

Ook al zijn de produkten of diensten bij de agentschappen meetbaar, het berekenen van een kostprijs per produkt is vaak geen eenvoudige opgave. Dat betreft zowel de afbakening van de produkten en diensten als de mate waarin de indirecte kosten aan de produkten en diensten moeten worden toegerekend. De ontwikkeling van de kengetallen op dit vlak staat nog in de kinderschoenen. Bij alle agentschappen wordt hier echter aan gewerkt. Kengetallen die onder meer inzicht geven in doelmatigheid en aansluiten op de specifieke kenmerken van het agentschap, worden vastgelegd in een statuut.

Inzicht in kosten is niet alleen noodzakelijk om binnen het agentschap kostenbewustzijn te creëren. Inzicht in kosten is ook een voorwaarde om over te gaan tot het doorberekenen van de kosten die agentschappen maken, hetzij aan derden, hetzij intern binnen de rijksoverheid. Bij verschillende agentschappen wordt een sturingsconcept gevolgd waarbij de agentschappen door de andere onderdelen van het betrokken ministerie betaald worden voor geleverde diensten of produkten. Zo worden bij de instelling van agentschappen veelal budgetten van het agentschap naar de toekomstige klanten van de organisatie overgeheveld. Op deze wijze wordt als het ware de markt binnen de budgetsector nagebootst. Dat is vooral zinvol als het gedrag binnen de rijksoverheid door de interne doorberekening kan worden beïnvloed, bijvoorbeeld door een geringere afname bij prijsstijging of doordat de produktiekosten bij

het agentschap onder druk worden gehouden. Hierdoor ontstaat kostenbewustzijn, zowel bij het agentschap als bij de afnemer van de diensten of produkten.

Het overhevelen van de budgetten kan gepaard gaan met het opheffen van gedwongen winkelnering. Dit is zinvol indien verschillende aanbieders vergelijkbare produkten of diensten aanbieden. Het agentschap wordt op die manier gedwongen tegen een concurrerende prijs een produkt of dienst aan te bieden, afgestemd op de vraag van de afnemer. Evenals bij verzelfstandigingen binnen concerns in de marktsector (profit-centers) kunnen schaalvoordelen samenhangend met bundeling van de vraag een reden zijn gedwongen winkelnering in stand te houden.

4.3. Baten-lastenstelsel en de begrotingsnormering

Bij onderdelen van de rijksoverheid wordt dus met een baten-lastenstelsel gewerkt. De macro-budgettaire normering $\pm$ de rijklijnen voor de reële netto uitgaven en de plafonds voor het beleidsrelevante financierings-tekort $\pm$ luidt in kastermen. Als een macro-norm op kasbasis leidend is, terwijl in de administratie van sommige overheidsdiensten het baten-lastensysteem wordt gehanteerd, is een herleiding nodig. Baten zijn immers niet altijd ontvangsten en lasten zijn niet altijd uitgaven (en vice versa). Dat betekent dat een relatie moet worden gelegd tussen de onderdelen die met een baten-lastenstelsel werken en de kas.

Relatie tussen de kas bij de rijksoverheid en baten-lasten bij agentschappen

Volgens de Comptabiliteitswet, zoals deze luidt na de zesde wijziging, worden betalingen van ministeries aan agentschappen verantwoord als uitgaven van het betrokken ministerie. Datzelfde geldt mutatis mutandis voor de ontvangsten uit hoofde van betalingen van agentschappen aan ministeries. Deze uitgaven aan en ontvangsten van de agentschappen staan vermeld op de begroting van het ministerie waaronder het agentschap ressorteert. Alle kasstromen tussen ministeries en agentschappen worden aldus betrokken bij de macro-normering op kasbasis.

De betaling door het moederministerie voor een produkt of dienst van het agentschap komt terecht op de rekening-courantrekening die het agentschap bij het ministerie van Financiën aanhoudt. De uitgaven die een agentschap doet hoeven geenszins synchroon te lopen met de ontvangsten van het moederministerie. Ook kan een agentschap ontvangsten van derden krijgen die niet in datzelfde jaar tot uitgaven leiden. Het kassaldo van een agentschap vertoont dus schommelingen. Omdat de rekening-courantrekening van agentschappen een onderdeel is van de derdenrekening die voor het beleidsrelevante tekort buiten beschouwing wordt gelaten, wordt het beleidsrelevante tekort niet beïnvloed door de feitelijke kasontwikkeling van het agentschap. Voor de agentschappen ontstaat zo het voordeel dat, zolang zij een positief saldo op hun rekening hebben, er niet op de kas gestuurd hoeft te worden². Zou een agentschap structureel in liquiditeitsproblemen raken, dan is, omdat agentschappen geen zelfstandige leningsbevoegdheid hebben, aanvulling van de kas ten laste van de begroting van het moederministerie noodzakelijk. Zo'n aanvulling telt uiteraard wel mee bij de bepaling van het beleidsrelevante tekort. Er worden immers uitgaven gedaan die verantwoord worden op de begroting van het moederministerie. Macro is er op deze manier de zekerheid dat de beheersing van de kasuitgaven gewaarborgd wordt, terwijl het eveneens mogelijk is op onderdelen volwaardig

² Wel is het natuurlijk noodzakelijk dat agentschappen kasmanagement voeren.

met het baten-lastenstelsel te werken. Daarmee is de zaak structureel op orde terwijl voor de bedrijfsvoering de juiste prikkels ontstaan.

Het financiële overheidsmanagement in het buitenland

Vergelijkbare ontwikkelingen om te komen tot een meer doelmatige, doeltreffende en slagvaardige overheid doen zich in veel landen voor. In een aantal landen leidt dat tot de invoering van een baten-lastenstelsel voor onderdelen van de overheid of voor de gehele overheid. Hieronder volgt een impressie uit enkele landen.

Nieuw-Zeeland

In het begin van de jaren tachtig werd Nieuw-Zeeland geconfronteerd met omvangrijke economische problemen. De na-oorlogse groeicijfers bedroegen de helft van het OESO-gemiddelde, de valuta stond onder een constante druk en de inflatie was hoog. Daarnaast gaf de organisatie van het omvangrijke overheidsapparaat reden tot zorgen. Een breed pakket van goederen en diensten werd rechtstreeks door de departementen aangeboden (bijvoorbeeld verzekeringen, luchtvaart, radio en televisie). Binnen de departementen werden echter geen duidelijke doelen gesteld, werden prestaties niet gemeten en verantwoordelijkheden onduidelijk toebedeeld. Dit leidde tot onbevredigende prestaties, mede gestimuleerd door de bevoorrechte marktpositie van publieke aanbidders. Het financieringstekort bedroeg in 1984 9% BBP. In reactie op deze problemen werd door de regering een omvangrijk programma van deregulering, flexibilisering en een reorganisatie van de overheid geïnitieerd. In dat kader werd het baten-lastenstelsel geïntroduceerd.

De reorganisatie werd vormgegeven door het maken van een onderscheid tussen commerciële en publieke taken en binnen de publieke taken tussen beleid en uitvoering. Commerciële taken werden ondergebracht in staatsbedrijven (State Owned Enterprises). In een later stadium werd begonnen met privatisering van deze bedrijven. Uitvoerende publieke taken werden in overwegende mate extern verzelfstandigd (in zogenaamde Crown Entities). De aansturing van deze verzelfstandigde eenheden en van de overgebleven kernministeries vond plaats door afnamecontracten. De beloning en arbeidsvoorwaarden van het management werden afhankelijk van de bereikte doelmatigheid, terwijl de minister verantwoordelijk bleef voor de doeltreffendheid van het beleid. Sinds 1991 wordt er door alle departementen met een baten-lastenstelsel gewerkt. Zij publiceren ook een departementale balans. Vanaf 1992 werken ook alle Crown Entities op basis van dit stelsel (het merendeel deed dat echter al). Vanaf 1992 worden de begrotingen op basis van baten en lasten geautoriseerd. Van belang bij de hervormingen in Nieuw-Zeeland is, dat deze zowel betrekking hebben op deregulering als op verbetering van het financieel management.

Zweden

Zweden kent van oudsher naast departementen ook agentschappen. Sinds enkele jaren wordt in Zweden bij de departementen en bij alle agentschappen gewerkt met een baten-lastenstelsel voor de apparaatsuitgaven. Dit betekent dat voor de inzet van personeel en materieel om bijvoorbeeld wegen aan te leggen het baten-lastenstelsel wordt gehanteerd. Op het materieel dat langer dan twee jaar meegaat, wordt afgeschreven. Op de wegen zelf wordt daarentegen niet afgeschreven; die worden opgevat als een produkt. De uitgaven voor wegeaanleg in een bepaald jaar komen dus volledig ten laste van de begroting van dat jaar. Het stelsel is ingevoerd vanuit de wens tot kostenbewustzijn en tot een doelmatiger inzet van middelen. Dit gaat gepaard met het definiëren van produkten en het toerekenen van kosten. Om het toezicht op de vele en vaak grote agentschappen te verbeteren, worden eisen gesteld aan de verslaglegging. Met name het hanteren van kengetallen levert daaraan een bijdrage.

In Zweden kende men tot voor kort geen macro-norm voor de totale begroting. De uit de hand gelopen overheidsfinanciën nopen nu ook daar tot een norm voor begroting en meerjarenramingen waaraan de hand moet worden gehouden. Men probeert te leren van ervaringen in landen als Nederland waar de beheersing van de (totalen van de) begroting en de meerjarenramingen al veel langer een centraal element in het begrotingsbeleid vormt. Vermoedelijk is men voorshands niet van plan het baten-lastenstelsel voor de hele

overheid in te voeren. Het ziet er naar uit dat in Zweden een begrotingsnorm op kasbasis gekozen zal worden. Op de rijksbegroting die ter autorisatie aan het parlement wordt voorgelegd, staan thans baten en ontvangsten, en lasten en uitgaven door elkaar.

Verenigd Koninkrijk

In 1979 is in het Verenigd Koninkrijk een begin gemaakt met het reorganiseren van de publieke sector. Een van de pijlers was het stimuleren van een meer bedrijfsmatige wijze van werken binnen de rijksoverheid en het mogelijk maken van concurrentie tussen de verschillende diensten van de rijksdienst en de marktsector. Gedurende de hervorming werd een groot aantal veranderingen ingevoerd binnen het gehanteerde kasstelsel. Het recent uitgebrachte paper «Better Accounting for the Taxpayers Money» kan gezien worden als het startpunt tot het instellen van een baten-lastenstelsel voor de departementen. Het regeringsstandpunt is inmiddels aan het parlement verzonden. Onderdelen van de overheid die commerciële activiteiten verrichten, hanteren reeds langere tijd het baten-lastenstelsel. Ook in het Verenigd Koninkrijk wordt er van uitgegaan dat integraal management een verbetering van efficiency tot gevolg kan hebben, en afrekening op resultaten mogelijk maakt. Door inzicht te krijgen in kosten wordt een betere vergelijking met private aanbieders mogelijk. Met een baten-lastenstelsel kunnen realistische prijzen worden berekend. Illustratief is dat wordt gesproken van «resource accounting», het toewijzen van middelen.

Een onderdeel van de huidige regeringsplannen is het voornemen ook de autorisatie op basis van baten-lasten te laten plaatsvinden. Tegelijkertijd acht men het noodzakelijk ook de kas te blijven autoriseren. Autorisatie van de kas zal op een hoger aggregatieniveau plaatsvinden, namelijk per ministerie en niet per artikel.

Vergelijken we de Nederlandse situatie met het buitenland, dan kan worden geconstateerd dat er in verschillende landen aanzetten zijn en worden gegeven tot meer bedrijfseconomische afwegingen in het begrotingsproces. Tegelijkertijd doet de vraag zich voor aan de hand van welke grootheden de overheidsfinanciën het best beheerst kunnen worden³. In het kleine aantal landen dat het baten-lastenstelsel als begrotingsstelsel hanteert (danwel gaat hanteren), is qua begrotingsnorm vooralsnog nergens voor de gulden financieringsregel gekozen. Per land worden oplossingen gegeven door de situatie waarin de overheidsfinanciën zich bevinden. In ons land is, in lijn met het Regeerakkoord, verdere terugdringing van de staatsschuldquote en derhalve directe beperking van het financieringstekort noodzakelijk. Tot slot wordt opgemerkt dat bij de gemeenten (en de overige publiekrechtelijke lichamen) de norm van de sluitende gewone dienst een andere achtergrond heeft.

Gemeenten (en overige publiekrechtelijke lichamen)

Medio vorige eeuw kenden de gemeenten het kasstelsel. Met het opkomen van nutsvoorzieningen, waarvoor investeringen verricht moesten worden die zichzelf zouden terugverdienen, werd overgegaan tot een splitsing in een gewone dienst en een kapitaaldienst (na wijziging van de gemeentelijke comptabiliteitsvoorschriften per 1 januari 1995 is men overigens volledig overgegaan op een bedrijfseconomische boekhouding met een gewone dienst en een balans). De reden voor de splitsing in een gewone dienst en een kapitaaldienst was dat de investeringen op kasbasis van jaar op jaar voor grote schommelingen in de begroting zorgen. Gemeenten (en overige publiekrechtelijke lichamen) zijn immers veel kleiner dan het Rijk en de wet van de grote aantallen is daar minder van

³ De nota Kapitaaldienst van enkele jaren geleden laat een kort historisch overzicht zien; Kamerstukken II, 1991±1992, 22 330, nrs. 1±2.

toepassing. Zou voor een kasnormering gekozen zijn, dan zouden gegeven de norm van een sluitende begroting, de belastingen van gemeenten van jaar op jaar navenante schommelingen te zien geven. Dat is uiteraard een onwenselijke situatie.

4.4. Een geleidelijke aanpak; leren van ervaringen

De elementen die ook in enkele andere landen naar voren komen, worden ook als bedrijfseconomische noties in de financiën van de Nederlandse rijksoverheid geïntroduceerd. De regering is voornemens via de weg van de beheerste ontwikkeling door te gaan met de invoering van de agentschappen. Een belangrijk voordeel van deze lijn van geleidelijkheid is dat geen afbreuk wordt gedaan aan de beheersing van de rijksbegroting op kasbasis. Staatsschuldquote en financieringsstekort moeten nog verder naar beneden. Het voordeel van beheerste ontwikkeling is bovendien dat ondertussen lering kan worden getrokken uit de ervaringen, ook uit die in andere landen. Dat geldt zowel voor de relatie tussen de kasontwikkeling en toepassing van het baten-lastenstelsel, als de ervaringen die worden opgedaan met het toerekenen van kosten aan producten en diensten.

In dat kader zal over enige tijd bezien moeten worden of agentschappen inderdaad aan de doelstellingen beantwoorden. Daartoe is inmiddels voor ieder agentschap vastgelegd in welk jaar een evaluatie zal plaatsvinden. Voorts bestaat het voornemen om in 1997 een rijksbrede evaluatie te houden. Belangrijke vragen bij deze evaluaties zijn of er bij agentschappen inderdaad prikkels ontstaan die leiden tot een efficiëntere bedrijfsvoering en of er inderdaad een doelmatiger inzet van middelen tot stand komt. Duidelijk zal zijn dat als kostendoorberekening niet tot gedragsveranderingen leidt, nadrukkelijk bezien moet worden of interne kostendoorberekening wel doelmatig is. Gewaakt moet worden voor bureaucratielasten die niet worden terugverdiend. Dit soort vragen zal nadrukkelijk onder ogen gezien moeten worden. Dat is ook een reden dat het baten-lastenstelsel niet ineens op grote schaal bij tal van overheidsdiensten wordt ingevoerd.

4.5. Andere wegen om de bedrijfsvoering te verbeteren

Indien vanuit bedrijfsvoeringsoverwegingen een dienst daarmee gebaat is, kan worden overgegaan tot invoering van het baten-lastenstelsel. Voor diensten waar geen duurzame activa in gebruik zijn voor de verlangde productie en dienstverlening zullen de uitgaven en kosten niet sterk van elkaar verschillen en zal dus een baten-lastenstelsel weinig toevoegen aan het kasstelsel. Het beheer van en de verantwoording over vermogensbestanddelen weegt in die gevallen minder zwaar in de bedrijfsvoering. De toegevoegde waarde van een baten-lastenstelsel is vanuit het oogpunt van de bedrijfsvoering dan ook beperkt. Om micro-doelmatigheid te bevorderen kan volstaan worden met het reguliere verplichtingen-kasstelsel, in combinatie met veranderingen in de bekostigings- en financieringsrelaties.

Interdepartementale beleidsonderzoeken

In het kader van de heroverwegingsprocedure vindt thans een aantal interdepartementale beleidsonderzoeken plaats met als centraal thema financiële vernieuwing. Het primaire doel van de onderzoeken is het verkennen van de mogelijkheden om financieringssystemen van overheidsvoorzieningen te verbeteren. Daarbij gaat het met name om verbetering van prikkels die van het systeem uitgaan op het gedrag van uitvoerende instanties en van burgers en instellingen die van de voorzie-

ningen gebruik maken, met als doel vergroting van de effectiviteit, doelmatigheid en transparantie van het beleid. Dit najaar hoopt de regering de resultaten van deze onderzoeken te presenteren.

Aanpassingen van de budgetdisciplineregels

Doelstellingen op macro-niveau kunnen conflicteren met doelstellingen op micro-niveau. Als gepoogd wordt om macro-doelstellingen te realiseren zijn verstoringen in de bedrijfsvoering van diensten soms het onbedoelde gevolg. Het terugdringen van het financieringstekort volgens een bepaald tijdspad kan bijvoorbeeld botsen met een rationeel uitgavenpatroon voor individuele diensten. Vanuit deze gedachte is enkele jaren geleden bezien waar, zonder dat de macro-doelstellingen in gevaar komen, wijzigingen in de beheersregels kunnen worden aangebracht met het oog op een doelmatiger bedrijfsvoering⁴.

Inmiddels heeft de regering tegen deze achtergrond besloten tot enkele verdergaande aanpassingen van de regels budgetdiscipline⁵. Zo is de eindejaarsmarge verhoogd van 0,25% tot 1,0% van het (gecorrigeerde) begrotingstotaal. Daarenboven zijn de mogelijkheden voor intertemporele compensatie vergroot. Was het onder bepaalde voorwaarden al mogelijk om compensatie-maatregelen te laten voorlopen op de problematiek, nu is ook voorzien in de mogelijkheid dat compensatie in de tijd achterloopt. Dit is slechts toegestaan indien een parallelle fasering van compensatiemaatregelen en problematiek redelijkerwijs niet mogelijk is en alle mogelijkheden voor regulier en doelmatig kasbeheer zijn uitgeput. De termijn waarbinnen de intertemporele compensatie gerealiseerd dient te worden, is in beginsel de duur van de kabinetsperiode.

Aanpassingen in de begrotingsnormering

Ter bevordering van een doelmatig en zuiver budgettair beleid is in de brief «Begrotingsproces en -systematiek» vastgelegd dat geen kasschuiven zullen worden toegepast die bedrijfseconomisch of beleidsinhoudelijk geen ratio hebben en dat de aan- of verkoop van staatsdeelnemingen uitsluitend op beleidsmatige gronden zal plaatsvinden. Zowel kasschuiven als de aan- en verkoop van staatsdeelnemingen worden buiten het beleidsrelevante tekort gehouden.

Tevens is het uitgangspunt gekozen dat geen lease- en huurcontracten worden aangegaan tenzij in concrete gevallen kan worden aangetoond dat toepassing van één van die contractvormen doelmatiger is dan de fonds perdu financiering⁶.

Inzicht in beleid en uitvoering door kengetallen

In de Rapportage Kengetallenprojecten, die op 7 oktober 1994 naar de Tweede Kamer is gezonden⁷ is een overzicht gegeven van de activiteiten op het terrein van kengetallen. In het bijzonder is ingegaan op de resultaten van de projecten betreffende de uitvoeringskosten van verschillende regelingen bij de ministeries. Dit rapport heeft geleid tot nadere initiatieven voor een verdere kwantitatieve en kwalitatieve

⁴ Zie Miljoenennota 1992 en de Nota Uitwerking rapport Verder bouwen aan beheer (Kamerstukken II, 1991±1992, 22 300, nr. 39).

⁵ Zie bijlage 16.

⁶ Zie de brief «Inventarisatie leasecontracten» (Kamerstukken II, 1994±1995, nr. 24 027, nr. 1).

⁷ Brief inzake «Rapportage Kengetallen» van de minister van Financiën aan de Tweede Kamer d.d. 7 oktober 1994.

verbetering van de toepassing van kengetallen in de begrotingen van de ministeries (de zogeheten volume- en prestatiegegevens) en in het bijzonder bij de agentschappen.

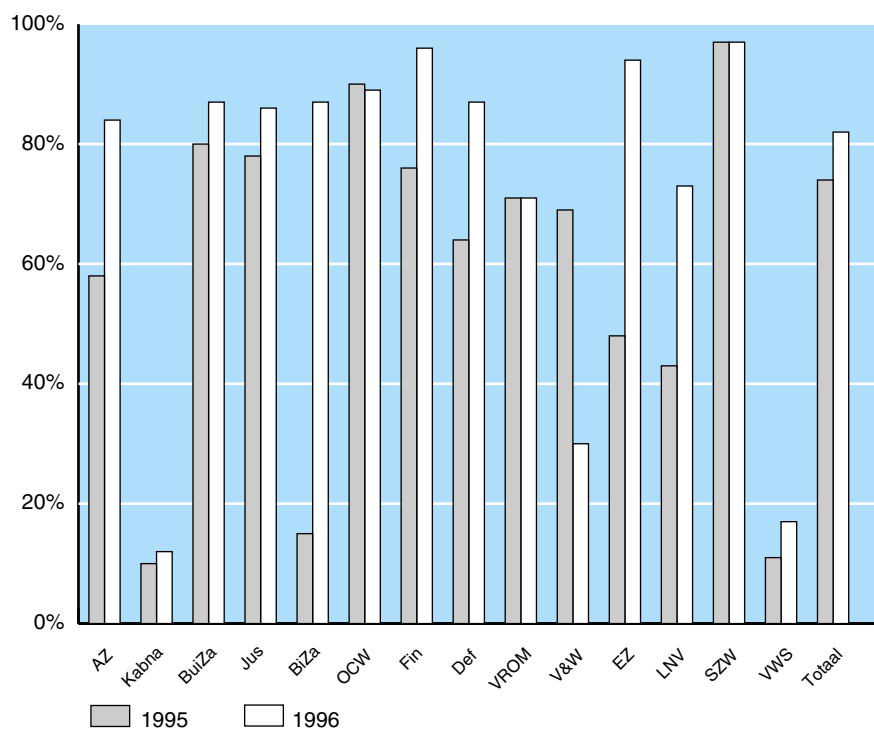
In dit kader is de Handleiding Kengetallen opgesteld⁸. Hierin worden drie aandachtsgebieden onderscheiden: ramingen, doelmatigheid en doeltreffendheid. Bij de volume- en prestatiegegevens in de begroting ligt thans het accent op ramingskengetallen. Dit jaar is de kwaliteit van deze kengetallen verder verbeterd.

Daarnaast wordt in toenemende mate aandacht besteed aan doelmatigheidskengetallen, met name bij agentschappen. In de toekomst zal aan de ontwikkeling van doelmatigheidskengetallen een zwaarder accent worden gegeven. Bovendien zal in 1996 een evaluatie van de kengetallen in de rekening 1994 worden gestart.

In onderstaande grafiek is per ministerie (inclusief fondsen en agentschappen) voor 1995 en 1996 aangegeven welk gedeelte van de begroting is toegelicht met ramingskengetallen⁹.

Het gaat hier om een subcategorie van de door de ministeries in hun begrotingen opgenomen kengetallen.

Grafiek 4.5.1. Gecorrigeerde dekkingspercentages ramingskengetallen

Noot: In de begrotingen van verscheidene ministeries wordt ingegaan op de verdere ontwikkeling (zowel kwantitatief als kwalitatief) van ramingskengetallen.

⁸ Brief inzake «Handleiding Kengetallen» van de minister van Financiën aan de Tweede Kamer d.d. 23 december 1994.

⁹ Het bedrag dat is toegelicht is uitgedrukt in procenten van het bedrag dat als zinvol toe te lichten wordt beschouwd (gecorrigeerd dekkingspercentage). De vergelijkbaarheid van de dekkingspercentages van de ministeries is daarmee groter dan in voorgaande jaren, toen steeds het totale begrotingsbedrag van elk ministerie op 100% werd gesteld.

Toelichting bij de grafiek:

De dekkingspercentages van 1995 komen om de volgende redenen niet overeen met die in de Miljoenennota 1995:

± thans gaat het, in tegenstelling tot vorig jaar, om gecorrigeerde dekkingspercentages (toegelicht bedrag ten opzichte van het zinvol toe te lichten bedrag);

± de strengere kwaliteitseisen in de begrotingsvoorschriften 1996 zijn met het oog op de vergelijkbaarheid van beide jaren ook toegepast op de volume- en prestatiegegevens van 1995;

± de dekkingspercentages betreffen nu alleen ramingskengetallen, terwijl deze vorig jaar ook op de overige categorieën kengetallen betrekking hadden.

Evaluatieonderzoek bij de ministeries

Vergeleken met vorig jaar is de informatieverzorging over evaluatieonderzoek in de toelichtingen op de begrotingen completer geworden. Systematisch wordt ingegaan op de ontwikkelingen op het terrein van de coördinatie, stimulering en programmering van evaluatieonderzoek. Over een brede linie wordt melding gemaakt van de resultaten van de diverse onderzoeken en het (beoogde) gebruik daarvan.

In het najaar van 1994 zijn concrete afspraken tot stand gebracht over de door de ministeries conform artikel 57 van de Comptabiliteitswet aan de Algemene Rekenkamer aan te leveren informatie over beleidsevaluatie. Het in overleg met de Algemene Rekenkamer opgestelde referentiekader voor kwalitatief aanvaardbaar evaluatieonderzoek, waarmee de komende jaren nog de nodige ervaring moet worden opgedaan, speelt hierbij een centrale rol. Het is de bedoeling dat ook langs deze weg het evaluatieonderzoek in de rijksdienst alsmede de informatieverzorging daarover op een hoger plan wordt gebracht.

4.6. Het financiële beheer

Een goed financieel beheer is een basisvoorwaarde voor verbeteringen zoals hierboven geschetst. De vooruitgang in het financiële beheer in de afgelopen kabinetsperiodes dient behouden en uitgebreid te worden. Het is daarom verheugend dat, evenals vorig jaar, over het begrotingsjaar 1994 bij alle departementale financiële verantwoordingen goedkeurende accountantsverklaringen zijn afgegeven. Wat betreft de begrotingsfondsen beschikken het Infrastructuurfonds en het Landbouw-Egalisatiefonds, afdeling A over een verklaring met beperking. Voor het Infrastructuurfonds wordt alles op alles gezet om in 1995 te voldoen aan de eisen die aan het beheer worden gesteld. De beoordeling van de rechtmatigheid van de uitgaven in de waterstaatssector is thans het knelpunt om een goedkeurende accountantsverklaring te verkrijgen. Bij het Landbouw-Egalisatiefonds, afdeling A is de verslechtering van het accountantsoordeel terug te voeren tot het feit dat, in tegenstelling tot vorig jaar, ook het LEF-B in de oordeelsvorming is betrokken. Het oordeel van de Algemene Rekenkamer over de financiële verantwoordingen komt onder meer tot uitdrukking in de gebruikelijke percentages redelijke zekerheid. De Algemene Rekenkamer concludeert dat in 1994 de positieve ontwikkeling zich heeft voortgezet. Het oordeel van de Algemene Rekenkamer luidt dat in 1994 over 97,1% van de uitgaven redelijke zekerheid bestaat. Over 1993 was dat percentage nog 94,1%. Over 100% van de ontvangsten bestaat redelijke zekerheid met betrekking tot de rechtmatigheid.

Zelfstandige bestuursorganen

Publieke taken worden niet alleen vervuld door het Rijk en de mede-overheden. Ook zelfstandige bestuursorganen zijn met publieke taken belast. Het onderzoek van de Algemene Rekenkamer naar zelfstandige bestuursorganen en ministeriële verantwoordelijkheid in het verslag over 1994 geeft een goed inzicht in de zelfstandige bestuursorganen¹⁰. De laatste decennia is er sprake van een sterke toename van het aantal zelfstandige bestuursorganen. De Rekenkamer constateerde verschillende tekortkomingen. Aan de ene kant hebben deze betrekking op de ministeriële verantwoordelijkheid in het algemeen. Aan de andere kant gaan deze over het financiële beheer of het toezicht daarop in het bijzonder.

Voor zelfstandige bestuursorganen die geheel worden bekostigd uit de rijksbegroting, danwel uit heffingen of tarieven in een monopolistische situatie, mogen de eisen die aan het financiële beheer worden gesteld, in ieder geval niet onderdoen voor de eisen die aan het financiële beheer van onderdelen van het Rijk worden gesteld. Bij de acties die de regering naar aanleiding van het onderzoek van de Rekenkamer heeft aangekondigd, is dit dan ook één van de aandachtspunten. Verwezen zij naar het plan van aanpak voor de doorlichting van zelfstandige bestuursorganen, dat onlangs door de minister van Binnenlandse Zaken aan de Tweede Kamer is gezonden¹¹.

4.7. Het staatsvermogen

Ook de ontwikkeling van het netto vermogen van de Staat is in de politieke belangstelling komen te staan. Tijdens de Algemene Financiële Beschouwingen, vorig najaar, is toegezegd dat de regering zou bezien in hoeverre de presentatie van het netto vermogen van de Staat kan worden verbeterd. In deze Miljoenennota zouden hiertoe aanzetten worden gegeven.

Vijf grote internationale instellingen (IMF, OESO, Wereldbank, VN en EU) hebben een nieuw stelsel van Nationale Rekeningen gepubliceerd waarin voor het eerst ook staatsbalansen zijn opgenomen. De Europese Commissie stelt op basis van dit nieuwe stelsel een verordening op, waardoor de nationale statistische bureaus een uniforme wijze van registratie voor de staatsbalans wordt voorgeschreven. In het najaar van 1995 zal de desbetreffende raadsverordening naar verwachting worden vastgesteld. De verordening moet door de nationale statistische bureaus voor het eerst worden toegepast over het verslagjaar 1995.

Het streven is om bovengenoemde verordening eveneens als grondslag te laten fungeren van de staatsbalans die volgens de Comptabiliteitswet bij de Miljoenennota wordt gepubliceerd. Een aantal overwegingen speelt hierbij een rol. Ten eerste wordt bij toepassing van deze richtlijnen de staatsbalans gebaseerd op een internationaal aanvaarde methodologie. Waarderings- en afbakeningsvraagstukken kunnen op deze wijze opgelost worden op basis van internationaal aanvaarde richtlijnen. Ten tweede neemt de internationale vergelijkbaarheid van de staatsbalans toe. Tot slot zal te zijner tijd geen verschil meer aanwezig zijn tussen de staatsbalans in de Miljoenennota en die van het CBS. Het streven is om bij de Miljoenennota 1997 (voor de opstelling van de staatsbalans per ultimo 1995) de nieuwe verordening volledig toe te passen. Ten opzichte van de vorige staatsbalans is thans de consolidatiekring uitgebreid. De begrotingsfondsen worden nu ook bij de consolidatie betrokken.

¹⁰ Kamerstukken II, 1994±1995, 24 130, nr. 3.

¹¹ Kamerstukken II, 1994±1995, 24 130, nr. 5.

Lijst van gebruikte termen en hun betekenis

Aanvullende posten

Posten die nog niet in de ontwerp begrotingswetten (kunnen) worden opgenomen, maar terwille van een volledig beeld wel reeds in de totaalcijfers van de rijksbegroting zijn begrepen. Het betreffen veelal posten waarvan de verdeling over de begrotingen nog niet wordt of kan worden aangegeven. Voorbeelden van aanvullende posten zijn de loon- en prijsbijstelling.

Accountantsverklaring

Een schriftelijke mededeling van een accountant inhoudende de uitkomst van een onderzoek naar de getrouwheid van een (financiële) verantwoording.

Actieven

Het aantal actieven geeft de werkgelegenheid (uitgedrukt in arbeidsjaren), verminderd met het uitkeringsvolume van de Ziektewet (uitgedrukt in arbeidsjaren), weer.

Administratieve organisatie

Het geheel van organisatorische maatregelen binnen een departement, inclusief het stelsel van maatregelen van interne controle, dat direct of indirect betrekking heeft op een goede werking van de administratie, de financieel-administratieve systemen, de rechtmatigheid en de doelmatigheid van het (financiële) beheer, en de verantwoording daarover.

Agentschap

Het agentschap is een onderdeel van een ministerie waarvoor een afgezonderd en afwijkend beheer wordt gevoerd, met als doel een doelmatiger beheer te realiseren. Agentschappen hebben een eigen begroting en staan los van de begrotingsadministratie van het moederministerie. Niet de uitgaven

en ontvangsten van het agentschap zelf, maar de uitgaven aan en de ontvangsten van het agentschap op de begroting van het ministerie waaronder het agentschap ressorteert worden betrokken in het beleidsrelevante financieringstekort.

Algemene uitkering (uit het Gemeentefonds en/of Provinciefonds)

Een uitkering vanuit de rijksbegroting die gemeenten en/of provincies in beginsel naar eigen inzicht kunnen besteden.

Balansverkorting volkshuisvesting

Operatie waarbij de netto contante waarde van de nog lopende subsidieverplichtingen van het Rijk aan de woningbouwcorporaties worden weggestreept tegen de nog bij de woningbouwcorporaties uitstaande rijksleningen die ineens worden afgelost.

Baten-lastenadministratie

In een baten-lastenadministratie worden uitgaven en ontvangsten toegerekend aan het tijdvak waarin het genot respectievelijk het gebruik ervan plaatsvindt.

Begrotingstekort

De som van het feitelijke financieringstekort en het saldo van de niet-relevante uitgaven en -ontvangsten, plus de mutatie in het saldo van de derdenrekening.

Beleidsvaluatie(-onderzoek)

Onderzoek waarbij op basis van analyse van op systematische wijze verzamelde gegevens een uitspraak kan worden gedaan over het te voeren of gevoerde beleid.

Beleidsintensiveringen

Verhogingen van collectieve uitgaven en/of verlagingen van ontvangsten ten opzichte van de begroting en/of de meerjaren-cijfers, waaraan een beleidsbeslissing ten grondslag ligt. Deze term wordt meestal beperkt tot beleidsmatige mutaties in de netto uitgaven. Een beleidsmatige verlaging van de belastingontvangsten wordt doorgaans aangeduid met de term lastenverlichting.

Beleidsrelevant financieringstekort van het Rijk

Feitelijk financieringstekort inclusief debudgettering en exclusief vervroegde aflossing woningwetleningen en het saldo balansverkorting VROM, agio en disagio, aan- en verkoop van staatsbezit, kasverschuivingen, versnelde belastinginning, studieleningen, de mutatie in het FES-saldo en de mutatie in het saldo van de derdenrekening.

Besparingsverlies

Budgettair nadeel dat optreedt doordat een (voorgenomen) ombuiging minder besparingen oplevert dan aanvankelijk werd geraamd. Dit kan bijvoorbeeld het gevolg zijn van uitstel van de invoering van de ombuigingsmaatregel.

Bestuursakkoord

In 1987, 1990 en 1995 gesloten overeenkomsten tussen het Rijk en de gemeenten en provincies geldend voor de kabinetsperiode. Deze akkoorden betreffen beleidsintenties en afspraken met de gemeenten en provincies (vertegenwoordigd door de VNG en het IPO) over procedures voor onderlinge samenwerking.

Betalingsbalans

De totale rekening van de betalingsbalans geeft een overzicht van de transacties met het buitenland. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de lopende rekening en de kapitaalrekening. Op de lopende rekening worden de uitgaven en inkomsten geboekt, die voortvloeien uit het goederen- en dienstenverkeer. Ook de uit het buitenland ontvangen (respectievelijk daaraan betaalde) inkomsten uit vermogen en arbeid, alsmede de secundaire inkomensoverdrachten staan op de lopende rekening. De kapitaalrekening geeft een beeld van het kapitaalverkeer met het buitenland.

Bruto binnenlands produkt tegen marktprijzen (BBP)

De som van de beloningen van de productiefactoren in het Nederlandse productieproces, plus het saldo van de indirecte belastingen en kostprijsverlagende subsidies.

Bruto nationaal produkt tegen marktprijzen (BNP)

De som van de beloningen van alle Nederlandse productiefactoren (ook die in het buitenland), plus het saldo van de indirecte belastingen en kostprijsverlagende subsidies.

Budgetdiscipline (-regels)

Regels voor het omgaan met mutaties in de netto uitgaven, gericht op het handhaven van een eerder vastgelegd uitgavenkader. Bijlage 16 bevat de nieuwe (geïntegreerde) set van regels voor de onderscheiden drie budgetdiscipline-sectoren (rijksbegroting in enge zin, sociale zekerheid en zorgsector).

Budgetteringsafspraken

Budgetteringsafspraken maken deel uit van de regels budgetdiscipline. Ze hebben betrekking op die delen van de begroting waar, bij voorkomende mutaties in de begrotingsvoorbereiding en -uitvoering, per definitie alleen beleidsmatige mutaties worden onderkend. Derhalve wordt daar geen onderscheid gemaakt tussen tegevallers, beleidsintensive-

ringen, meevallers, efficiency-winsten en ombuigingen.

Collectieve sector

Het totaal van de subsectoren Rijk, overige publiekrechtelijke lichamen (OPL) en sociale fondsen. Wanneer gesproken wordt over het uitgavenkader, dan wordt met de collectieve sector bedoeld het totaal van de subsectoren rijksbegroting in enge zin, sociale zekerheid en de zorgsector.

Collectieve uitgaven(quote)

De collectieve-uitgavenquote (CUQ) is gelijk aan de collectieve uitgaven in procenten van het bruto binnenlands produkt. Meegenomen worden het totaal van de relevante uitgaven van het Rijk (incl. debudgettering en de uitgaven van agentschappen), de overige publiekrechtelijke lichamen (OPL) en de sociale fondsen. Onderlinge betalingen worden geconsolideerd.

Compensatie over de jaren heen

De mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden af te wijken van het algemene uitgangspunt dat de fasering van compensatiemaatregelen in de tijd parallel moet lopen aan de omvang van de problematiek.

Operatie Comptabel bestel

Operatie binnen de rijksoverheid, gericht op:
± verbetering van de administratieve organisatie op de departementen en invoering van een geïntegreerde kas-verplichtingen-administratie ;
± versterking van de accountantscontrole;
± versnelling van de (financiële) informatievoorziening binnen de rijksoverheid en tussen regering en parlement;
± verbetering van de begrotingspresentatie.

Comptabiliteitswet (CW)

De wet die de inrichting en het (financieel en materieel) beheer van de rijksbegroting, alsmede de controle en verantwoording van het Rijk regelt.

Consolidatie

De post Consolidatie wordt gebruikt voor het corrigeren van de rijksbegroting voor dubbelstellingen als gevolg van het «bruto-boeken» van bijdragen. Het bruto-boeken houdt in dat zowel het departement dat de feitelijke betaling verricht, als het departement dat bijdraagt, de uitgaven in de begroting opneemt. Het ontvangende departement raamt de te ontvangen bijdragen ook aan de ontvangstenkant van de begroting. Dit geldt ook voor bijdragen van een departement aan een agentschap. Hierdoor wordt het rekenkundige niveau van de totale rijksuitgaven en rijksontvangsten hoger dan het feitelijke niveau. Door middel van de post Consolidatie wordt hiervoor gecorrigeerd.

Contractloon(stijging)

(Stijging van) het looninkomen per werknemer als direct gevolg van de afgesloten collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO) in de private sector en van de afspraken met overheids personeel in de collectieve sector.

Convenant

Afspraak tussen overheid enerzijds en burgers en/of bedrijven anderzijds om een bepaald beleidsresultaat te bereiken.

Debudgettering, gedebudgetteerde uitgaven

Er is sprake van een debudgettering/gedebudgetteerde uitgave, indien een derde de financiering van een (investerings- of kredietverlenings-) activiteit van de overheid overneemt, maar waarbij de overheid op de een of andere manier de financiering garandeert. De betreffende uitgave staat daarmee niet op de rijksbegroting, maar is wel in hoge mate vergelijkbaar met een «normale» overheidsuitgave.

Decentralisatie

Het overdragen van meer verantwoordelijkheden en bevoegdheden naar andere overheden. Concreet kan dit leiden tot overheveling van taken (en de

daartoe benodigde middelen) van de centrale overheid naar andere overheden.

Deflator BBP

Prijzontwikkeling van het bruto binnenlands produkt. Maatstaf voor de algemene nominale ontwikkeling.

Derdenrekening

Rekening-courantverhouding die het Rijk heeft met derden en rekeningen waarop uitgaven en ontvangsten staan die conform de Comptabiliteitswet niet via de begroting lopen, omdat zij met derden of met andere onderdelen van het Rijk kunnen worden verrekend. De mutatie in het saldo van de derdenrekening is niet relevant voor het beleidsrelevante financieringstekort.

Deregulering

Het afschaffen, vereenvoudigen of stroomlijnen van regelingen en wetten die de overheid oplegt aan bedrijven, instellingen en burgers. Doel hiervan is bevordering van dynamiek en aanpassingsvermogen van de economie en het vermijden van onnodige bureaucratie en onnodig hoge kosten ten gevolge van ondoelmatige of inefficiënte regelgeving.

Desaldering

Het gelijktijdig verhogen of verlagen van uitgaven en niet-belastingontvangsten, die vaak rechtstreeks met elkaar samenhangen. Desalderingen hebben per saldo dus geen invloed op de omvang van het financieringstekort.

Dutch Treasury Certificates (DTC's)

Schuldbewijzen met een korte looptijd, uitgegeven door het Rijk om de eigen financieringsbehoefte te financieren. DTC's worden uitgegeven en verhandeld op discountbasis. DTC's voldoen niet aan de definitie van schatkistpapier zoals bedoeld in de Wet Schatkistpapier.

Economische classificatie

Methode om uitgaven en ontvangsten in te delen naar macro-economische categorieën. De Benelux Economische Classificatie, die gebaseerd is op het stelsel van Economische Rekeningen van de EU (ESER), is voorgeschreven voor toepassing in de rijksbegroting. Overzichten naar macro-economische categorieën worden opgesteld met behulp van de economische codering. Deze overzichten zijn inpasbaar in het systeem van de Nationale Rekeningen.

Economische en Monetaire Unie (EMU)

Tot stand te brengen unie tussen EU-lidstaten, neergelegd in het Verdrag van Maastricht, waarbij in de derde fase sprake zal zijn van onherroepelijk vastgelegde wisselkoersen (met uiteindelijk één munt) en volledig vrij kapitaalverkeer. In de EMU wordt een gecentraliseerd monetair beleid gevoerd door de op te richten Europese Centrale Bank (ECB). Tevens zal coördinatie van het budgettaire beleid plaatsvinden.

Eerste en tweede geldstroom

Het onderscheid tussen eerste en tweede geldstroom is van belang voor de economische classificatie van rijksuitgaven. Volgens deze classificatie worden de uitgaven ingedeeld naar de aard van de eerste geldstroom, dat wil zeggen naar de aard van de uitgaande geldstromen naar de eerste ontvanger; niet naar de (eind)bestemming van het geld. Bij de tweede geldstroom wordt gekeken naar de aard van de uitgaande geldstromen bij de eerste ontvangers. Hierbij komt de (eind)bestemming van bijvoorbeeld overdrachten binnen de sector overheid duidelijker in beeld.

Eindejaarsmarge

Voorziening in de regels budgetdiscipline die inhoudt dat het is toegestaan binnen een begroting tot maximaal 1,0% van het (gecorrigeerde) begrotingstotaal gelden tussen opeenvolgende jaren

te schuiven. Op deze wijze kan het ondoelmatig besteden van begrotingsgelden worden beperkt.

EMU-schuld

Het totaal van de uitstaande geldelijke leningen ten laste van de gehele collectieve sector. Dit is de optelsom van de uitstaande leningen ten laste van het Rijk, de overige publiekrechtelijke lichamen en de sociale fondsen, minus de onderlinge schuldverhoudingen van deze drie subsectoren.

EMU-tekort

Het EMU-criterium voor het tekort heeft betrekking op het vorderingentekort van de gehele collectieve sector op transactiebasis. Het vorderingentekort geeft de mutatie in het saldo van de financiële activa en passiva van de collectieve sector weer. Omdat het EMU-tekort betrekking heeft op de collectieve sector is niet alleen het vorderingentekort van het Rijk van belang, maar ook de vorderingentekorten van de overige publiekrechtelijke lichamen (OPL) en de sociale fondsen. Weergave op transactiebasis wil zeggen dat de economische handeling die leidt tot de uitgave of ontvangst (transactie) als meetmoment wordt genomen.

Europese Monetaire Stelsel (EMS)

Stelsel dat gericht is op het creëren van een zone van monetaire stabiliteit in de Europese Unie. Het belangrijkste element is een overeenkomst om fluctuaties in de wisselkoersen binnen bepaalde marges te houden. In de voorgenomen Economische en Monetaire Unie wordt het EMS vervangen door gefixeerde wisselkoersen tussen de deelnemende valuta (en uiteindelijk één munt).

Extrapolaties

Bij de bepaling van de meerjarenramingen wordt gebruik gemaakt van extrapolaties. Daarbij wordt, rekening houdend met de laatst bekende macro-economische middellange termijnprojectie, uitgegaan van bestaande wettelijke regelingen, concrete afspraken op

kabinets- of ministerieel niveau (inclusief meerjarige ombuigings-taakstellingen), aangepane verplichtingen en kwantificeerbare exogene factoren. Voorzover deze elementen niet van toepassing zijn worden de meerjarenramingen ± behoudens de veronderstelde loon- en prijsontwikkeling ± gelijk gehouden aan de nieuwe begroting, dan wel aan het laatste jaar van de meerjarenramingen waarin al deze elementen wel van toepassing zijn.

Financiële vernieuwing

Wijziging van het financierings-systeem van een voorziening teneinde te komen tot een doelmatiger en een doeltreffender beleid.

Financieringsbehoefte van het Rijk

De som van het feitelijke financieringstekort en de aflossingen op de bestaande staatsschuld.

Financieringstekort (feitelijk) van het Rijk

Het saldo van de relevante uitgaven en ontvangsten, minus de mutatie in het saldo van de derdenrekening.

Fonds Economische Structuurversterking (FES)

Het Fonds Economische Structuurversterking behelst dat bepaalde aardgasbaten, zogenoemde Common-Areabaten, ontvangsten uit de verkoop van staatsdeelnemingen en eventueel bepaalde ontvangsten uit het vervreemden van vermogensbestanddelen worden gereserveerd voor investeringsprojecten van nationaal belang die de economische structuur versterken. Het betreft een verdeelfonds: vanuit het fonds worden bijdragen toegekend aan andere begrotingen van het Rijk.

Functionele classificatie

Methode om de uitgaven en ontvangsten in de begrotingen in te delen naar onderwerpen van staatszorg. De Benelux Functionele Classificatie is voorgeschreven voor toepassing in de rijksbegro-

ting. Overzichten naar functie worden opgesteld met behulp van een codering in de artikelsgewijze toelichting van de begroting.

Gecorrigeerde netto rijksuitgaven

Systematiek waarbij de ontwikkeling van het Gemeentefonds/ Provinciefonds wordt gekoppeld aan de nominale ontwikkeling van de gecorrigeerde netto rijksuitgaven. Correcties op de netto rijksuitgaven vinden onder meer plaats voor de uitgaven voor Ontwikkelingssamenwerking, de opdrachten aan de EU, de rente-uitgaven en het Gemeentefonds/ Provinciefonds zelf.

Geïntegreerde kasverplichtingen-administratie

Een administratie waarin de aangepane verplichtingen worden geregistreerd, tezamen met de hieruit voortvloeiende betalingen in het jaar van aangaan en eventuele volgende jaren. Gedane betalingen worden geregistreerd in relatie tot de aangepane verplichtingen, zodat de nog openstaande verplichtingenbedragen kunnen worden vastgesteld.

Geïntegreerd subsidiebeleid

Verbetering van het beheer van subsidiegelden. Enerzijds gericht op de voorkoming en bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik van subsidies en verbetering van het subsidiebeheer in het algemeen. Anderzijds gericht op de doorlichting van subsidie-regelingen op actualiteit, effectiviteit en doelmatigheid.

Gemeentefonds

Begrotingsfonds waarin een deel van de opbrengst van de meeste rijksbelastingen wordt gestort. Uit dit fonds worden jaarlijks (algemene) uitkeringen gedaan aan de gemeenten, ter dekking van een deel van hun uitgaven.

Generale compensatie

Als zich budgettaire verslechteringen in de netto uitgaven voordoen, is volgens de regels budget-discipline in principe compensatie

vereist. In beginsel is deze compensatie specifiek (zie: specifieke compensatie). Vindt geen specifieke compensatie plaats, dan is generale compensatie vereist. Tot generale compensatie kan alleen door de ministerraad worden besloten.

Goedkeuringstoleranties

Het maximum van het foutenbedrag dat door de departementale accountantsdienst wordt gehanteerd bij het goedkeuren van de financiële verantwoording van een departement. Indien de som van fouten in de verantwoording dit maximum overtreft, dan wordt geen goedkeurende verklaring bij de verantwoording afgegeven.

Gulden financieringsregel (GFR)

Volgens de GFR mogen de lopende uitgaven maximaal gelijk zijn aan de lopende ontvangsten (rekening houdend met afschrijvingen). Het financieringstekort is dan gelijk aan de netto kapitaaluitgaven (bruto kapitaaluitgaven minus de afschrijvingen).

Herschikking

Als gevolg van een nieuwe prioriteitenafweging het beleid op een bepaald terrein intensiveren, terwijl op een ander terrein beleid wordt ingeperkt («nieuw voor oud»). Per saldo leiden herschikkingen niet tot meer uitgaven.

Horizontale ontwikkeling

Ontwikkeling van de uitgaven en ontvangsten van jaar op jaar. De horizontale toelichting in de Miljoenennota (bijlage 4) licht de ontwikkeling van de netto uitgaven die op dat moment in de meerjarencijfers ligt besloten, toe.

i/a-ratio

De verhouding tussen het aantal inactieven en het aantal actieven. De i/a-ratio vormt de leidraad bij de besluitvorming over de aanpassing van de hoogte van het minimumloon en de sociale uitkeringen.

Inactieven, niet-actieven

Het aantal inactieven of niet-actieven is gelijk aan het totaal aantal uitkeringsjaren in de sociale zekerheid voor zover geregeld in de sociale-zekerheidswetgeving, waarbij sprake is van inkomensvervanging in verband met ziekte, arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, ouderdom dan wel de verzorging van kinderen.

Incidentele loonstijging

Het verschil tussen de feitelijke toename van het looninkomen per werknemer en de toename van de contractlonen. Dit verschil wordt veroorzaakt door bijvoorbeeld promoties, periodieken, overwerk en in- en uitstroom.

Inflatiecorrectie

Een in de wet geregelde aanpassing van de belastingvrije som en de schijflengten met betrekking tot de loon- en inkomstenbelasting (en de successierechten), om stijging van de druk van deze belastingen louter ten gevolge van inflatie te voorkomen.

Infrastructuurfonds

Een begrotingsfonds, waarin de middelen die voorheen op het hoofdstuk Verkeer en Waterstaat, het Rijkswegenfonds en het Mobiliteitsfonds beschikbaar waren voor de uitgaven aan weg-, water- en railinfrastructuur, zijn samengevoegd. Tevens zullen op dit fonds uitgaven in het kader van de Investeringsimpuls 1994±1998 worden gedaan; de middelen hiervoor zijn afkomstig uit het Fonds Economische Structuurversterking (FES).

**Interdepartementale beleids-
onderzoeken**

De evaluatie van beleidsterreinen en ontwikkeling van beleidsvarianten volgens een door de regering vastgestelde interdepartementale procedure, die is afgestemd op de cyclus van het begrotingsproces. Deze procedure voorziet onder meer in de totstandkoming van openbare rapportages.

Interne markt

Fase in het Europese integratieproces waarvan het wezenlijk kenmerk is een geheel vrij verkeer van goederen, personen, diensten en kapitaal in de EU-lidstaten.

**Kapitaaldienst/Gewone
(lopende) dienst**

Begrotingsstelsel waarbij de begroting is gesplitst in een deel dat de kapitaaluitgaven en -ontvangsten bevat en een deel dat de lopende uitgaven en -ontvangsten bevat. De afschrijvingen, samenhangend met de kapitaaluitgaven, worden ten laste van de gewone dienst gebracht en ten gunste van de kapitaaldienst.

Kasbasis

Weergave op kasbasis wil zeggen dat de feitelijke (kas)ontvangst of (kas)uitgave als meetmoment wordt genomen. De feitelijke kasontvangst en de bijbehorende transactie kunnen in verschillende jaren vallen.

Kengetal

Een kengetal is een getal dat inzicht geeft in de situatie en/of de ontwikkeling van een beleids- of productieproces.

Landbouw-Egalisatiefonds (LEF)

Op basis van de Landbouwwet opgericht fonds bestaande uit een afdeling A en een afdeling B. De minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij voert het beheer van het fonds. Het LEF-A heeft betrekking op de budgettaire verwerking van de uitvoering van het EU-landbouwbeleid in Nederland, terwijl het LEF-B betrekking heeft op de boekhouding van ontvangsten en uitgaven van dat beleid.

Lastenverlichting respectievelijk -verzwaring

Een verlaging (resp. verhoging) van sociale verzekeringspremies en/of tarieven van belastingen en niet-belastingontvangsten met een micro-lasten karakter, dan wel een verruiming (resp. beperking) van fiscale aftrekmogelijkheden.

Lease

Een overeenkomst waarbij de gebruiker periodieke betalingen verricht aan de eigenaar van een bepaald object teneinde het recht tot gebruik van het betreffende object te verkrijgen gedurende een bepaalde periode.

Loonbijstelling

Aanvullende post waarop gelden worden gereserveerd om de extra uitgaven van ministeries ten gevolge van loonstijgingen te financieren.

Loonkostenfaciliteit lage lonen

Vormgeving van lastenverlichting voor werkgevers waarbij voor werknemers die tot 115% van het (bruto) minimumloon verdienen een bepaald bedrag op te betalen belastingen en premies in mindering wordt gebracht.

Mede-overheden

Provincies en gemeenten.

Meerjarenramingen

Ramingen van de uitgaven, niet-belastingontvangsten, premien belastingontvangsten voor de vier jaren volgend op het begrotingsjaar. In deze Miljoenennota beslaan de meerjarenramingen de periode 1997±2000. Bij de ramingen wordt gebruik gemaakt van extrapolaties.

Micro-lastenontwikkeling

Een verandering in de micro-lastenontwikkeling is het saldo-bedrag waarmee de belastingopbrengst verandert als gevolg van belastingmaatregelen dan wel als gevolg van aanwijsbare veranderingen in de systematiek van de premieheffing, alsmede de mutaties in de premieontvangsten anders dan uit hoofde van (macro-economische) grondslagmutaties.

**Modale werknemer en modaal
inkomen**

Het modale inkomen is het inkomen dat statistisch het meeste voorkomt. Het wordt benaderd door het brutoloon van een werknemer die nog net niet de

(procentuele) maximumpremie voor het verplichte ziekenfonds betaalt. De modale werknemer uit de gebruikelijke koopkracht-overzichten is alleenverdiener, is getrouwd met een niet buitenshuis werkende partner en heeft twee kinderen in de leeftijd van zes tot twaalf jaar.

Monetaire financiering

Financiering van het tekort door de overheid door intering op het bezit aan liquide middelen (d.w.z. een verlaging van het schatkistsaldo).

Najaarsnota

Tussentijds overzicht van de lopende begrotingsuitvoering, waarin wordt aangegeven welke wijzigingen ten opzichte van de Vermoedelijke Uitkomsten noodzakelijk worden geacht. De Najaarsnota moet uiterlijk op 1 december van het lopende begrotingsjaar bij de Staten-Generaal worden ingediend.

Nationaal inkomen (NI of NNI)

De som van de beloningen van alle productiefactoren (ook die in het buitenland), plus het saldo van de indirecte belastingen en kostprijs-verlagende subsidies, minus de afschrijvingen.

Netto uitgaven

De voor het uitgavenkader relevante (bruto) uitgaven verminderd met de voor het uitgavenkader relevante ontvangsten. Bij de ontvangsten gaat het voor het overgrote deel om voor het uitgavenkader relevante niet-belastingontvangsten van het Rijk en eigen betalingen in de zorgsector.

Netto uitgaven rijksbegroting in enge zin

Relevante uitgaven en niet-belastingontvangsten van de rijksbegroting exclusief de uitgaven en niet-belastingontvangsten van de rijksbegroting die tot de sociale zekerheid danwel tot de zorgsector worden gerekend.

Netto uitgaven sociale zekerheid

De budgetdisciplinesector sociale zekerheid omvat de sociale zekerheid op de rijksbegroting alsmede de uitgaven van de sociale fondsen. Voor de sociale fondsen is het totaal van uitkeringen en administratiekosten relevant. Het bovenwettelijk gedeelte blijft buiten beschouwing.

Netto uitgaven zorgsector

De uitgaven die tot het Budgettair Kader Zorg (BKZ) worden gerekend. Het BKZ omvat de via de AWBZ, ZFW en particuliere verzekeraars (voorzover betrekking hebbend op de particulier verzekerde voorzieningen die ook in het ZFW-verzekerde pakket zijn opgenomen) gefinancierde netto uitgaven alsmede de via de rijksbegroting gefinancierde netto uitgaven die tot de zorgsector worden gerekend. Bij het collectief gefinancierde deel van het BKZ worden de via de particuliere verzekeraars gefinancierde uitgaven niet meegenomen, met uitzondering van de via de omslagbijdrage WTZ gefinancierde uitgaven.

Niet-belastingontvangsten (of -middelen)

Alle begrotingsontvangsten van het Rijk die niet tot de belastingen worden gerekend. Het betreft een zeer heterogene groep. Het gaat daarbij vooral om ontvangsten die samenhangen met verleende overheidsdiensten en kredietverlening door het Rijk, sommige ontvangsten die als collectieve lasten worden aangemerkt, de aardgasbaten voorzover niet-belastingontvangsten en incidentele ontvangsten uit de verkoop van staatsvermogen.

Niet-relevante uitgaven en ontvangsten

De niet-relevante uitgaven betreffen de aflossing op staats-schuld, de aankoop van een portefeuille staatsschuld en de ontmunten. De niet-relevante ontvangsten betreffen de opnemings van staatsschuld, de

verkoop van een portefeuille staatsschuld en de aanmunten.

Nominale mutaties

Mutaties als gevolg van wijzigingen in de lonen en prijzen.

Ombuiging

Beleidsmatige verlaging van de netto uitgaven ten opzichte van een eerder vastgelegd ijkpunt. Het is aldus mogelijk dat een ombuiging op de uitgaven in een bepaald jaar samengaat met een stijging van de uitgaven ten opzichte van het voorgaande jaar.

Open-einde regeling

Regeling op grond waarvan derden buiten de overheid recht hebben op een geldelijke bijdrage van de overheid of van de sociale fondsen. Deze derden moeten voldoen aan in de regeling vastgestelde voorwaarden. Anders dan door het aanpassen van deze voorwaarden, kan de overheid het beroep op een open-einde regeling niet beheersen.

Overige publiekrechtelijke lichamen (OPL)

Provincies, gemeenten, gemeenschappelijke regelingen, waterschappen en Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie's, parastatale instellingen en het bijzonder onderwijs.

Preventieve ontslagtoets

Publiekrechtelijke redelijkheidstoetsing voor verlening van een ontslagvergunning door de directeur van de arbeidsvoorziening (eventueel ook een civielrechtelijke toets).

Prijsbijstelling

Aanvullende post waarop gelden worden gereserveerd om de extra uitgaven van de ministeries ten gevolge van prijsstijgingen te financieren.

Privatiseren

Het extern verzelfstandigen van overheidsactiviteiten naar een marktconform opererende onderneming. De geprivatiseerde

instelling ontleent zijn positie aan de werking van concurrentie op de markt.

Provinciefonds

Begrotingsfonds waarin een deel van de opbrengst van de meeste rijksbelastingen wordt gestort. Uit dit fonds worden jaarlijks (algemene) uitkeringen gedaan aan de provincies, ter dekking van een deel van hun uitgaven.

Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie (PBO)

Organisaties die in het kader van de wet op de bedrijfsorganisatie (WBO) verordenende bevoegdheden hebben ten aanzien van bedrijven. PBO's zijn per bedrijfstak of produktgroep ingedeeld. Overkoepelend orgaan van de PBO's is de Sociaal Economische Raad (SER).

Reële uitgavenkader(s)

Kaders (plafondwaarden) voor de netto uitgaven in de collectieve sector. Binnen de collectieve sector worden drie sectoren onderscheiden: de rijksbegroting in enge zin, de sociale zekerheid en de zorgsector. De uitgavenkaders zijn uitgedrukt in reële termen. Dat betekent dat de in guldens gemeten uitgavenkaders, wanneer de algemene nominale ontwikkeling zich anders ontwikkelt dan bij het Regeerakkoord werd voorzien, daarvoor worden aangepast.

Referte-eis WW

Het aantal weken respectievelijk jaren dat in een vastgestelde periode voorafgaande aan de WW-aanvraag arbeid in dienstbetrekking verricht moet zijn om voor een WW-uitkering in aanmerking te komen. Thans 26 uit 39 weken plus 4 uit 5 jaar.

Relevante uitgaven en ontvangsten

Alle uitgaven en ontvangsten van het Rijk, minus de niet relevante.

Rente (korte en lange)

De korte rente is gelijk aan de drie-maands interbancaire rente. De lange rente is gelijk aan het rendement op langlopende staatsleningen.

Repressieve ontslagtoets

Civilrechtelijke toetsing van verleend ontslag.

Reserveringsfaciliteit voor investeringen

Voorziening in de regels budgetdiscipline die inhoudt dat het voor investeringen in kapitaalgoederen is toegestaan een verlaging in het eerstvolgende begrotingsjaar (en/of van nabije meerjarencijfers) te combineren met een in totaliteit even grote verhoging van de budgetten in verderaf gelegen jaren, waarbij sprake is van compensatie over de jaren heen.

Rijksbijdragen aan sociale fondsen

Bijdragen van het Rijk aan de sociale-verzekeringfondsen. Het betreft hier niet de betaling van de door het Rijk verschuldigde premies, maar de daarvan los staande bijdragen die naast de premies dienen ter financiering van de sociale-verzekeringuitgaven.

Rijksuitgavenquote

De relevante rijksuitgaven incl. debudgettering en incl. uitgaven van agentschappen, als percentage van het bruto binnenlands produkt.

Schatkistpapier

Verzamelnaam voor diverse soorten schuldbewijzen, uitgegeven door het Rijk om de eigen kredietbehoefte te financieren met een korte looptijd. Sinds 1986 wordt de grens tussen «kort» en «lang» gelegd op 2 jaar.

Single audit

Een geïntegreerde controletoetsing door de gemeente-accountant ten behoeve van zowel de gemeente als het Rijk ten aanzien van de specifieke uitkeringen. In de loop van de tijd is het begrip single audit verbreed tot het instrumentarium met betrekking tot uitvoering,

verantwoording en controle van specifieke uitkeringen.

Sociale fondsen

Organen die belast zijn met de uitvoering van de sociale-verzekeringswetten. Zij betalen de uitkeringen en voorzieningen die krachtens deze wetten worden verstrekt. De financiering vindt voor het overgrote deel plaats via sociale premies en rijksbijdragen.

Specifieke compensatie

Als zich (per saldo) budgettaire verslechtingen in de uitgaven en/of ontvangsten voordoen, is volgens de regels budgetdiscipline in principe compensatie vereist. In beginsel is deze compensatie specifiek. Dit betekent dat de compensatie (ombuiging) moet plaatsvinden op de begroting waar zich de verslechting voordoet.

Specifieke uitkeringen

Uitkeringen van het Rijk aan gemeenten en provincies en uitkeringen van het Rijk rechtstreeks aan derden, waaraan ook andere publiekrechtelijke lichamen bijdragen. De bestedingsrichting van deze uitkeringen is vooraf aangegeven.

Staatsschuld

bruto: het totaal van de uitstaande geldelijke leningen (vaste en vlottende schuld) ten laste van de Staat.
netto: bruto staatsschuld, minus de op korte termijn opeisbare vorderingen van de Staat.
vlottend: leningen met een oorspronkelijke looptijd van twee jaar of minder.
vast: leningen met een oorspronkelijke looptijd van langer dan twee jaar.

Toonbankuitgifte

Uitgiftesysteem van openbare staatsleningen waarbij de inschrijving gedurende een langere periode open staat. Gedurende deze periode kan de uitgiftekoers worden aangepast. Dit biedt de mogelijkheid om flexibel in te spelen op wijzigende marktomstandigheden.

Transactiebasis

Weergave van uitgaven en ontvangsten in een bepaald jaar, waarbij deze worden gemeten op het moment dat de economische handeling die leidt tot de uitgave of ontvangst (transactie), plaatsvindt. De feitelijke kasontvangst (of -uitgave) en de bijbehorende transactie kunnen in verschillende jaren vallen.

Trendmatig begrotingsbeleid

Bij een trendmatig begrotingsbeleid wordt, op basis van doelstellingen voor het tekort en de lasten, een uitgavenkader vastgesteld. Daar wordt tijdens een kabinetsperiode op gekoerst. Mutaties, die tijdens die periode in de belasting- en premie-ontvangsten optreden, komen tot uitdrukking in een ander tekort en een andere lastenontwikkeling.

Vermoedelijke Uitkomsten

Ten tijde van de Miljoenennota voorziene uitkomsten van de begrotingsuitvoering van het lopende jaar.

Verticale ontwikkeling

Mutaties van uitgaven en ontvangsten tussen de huidige meerjarencijfers en de overeenkomstige meerjarencijfers zoals die een jaar geleden luiden. De verticale toelichting in de Miljoenennota (bijlage 5) licht een dergelijke vergelijking van twee momentopnamen voor de relevante uitgaven en niet-belastingontvangsten, toe. Aldus worden mee- en tegenvallers en tussentijdse beleidsintensiveringen geïventariseerd.

Verzelfstandiging

Externe verzelfstandiging: Taken worden bij of krachtens wet aan een verzelfstandigde eenheid buiten de rijksoverheid opgedragen. De ministeriële verantwoordelijkheid neemt af.

Interne verzelfstandiging: Delegatie van taken en bevoegdheden binnen de rijksoverheid. De ministeriële verantwoordelijkheid blijft intact.

Volumemutaties

Niet-nominale mutaties, bijvoorbeeld als gevolg van een groter aantal studenten dat recht heeft op studiefinanciering, meer personen die huursubsidie ontvangen, een uitbreiding van de investeringen etc.

Voorjaarsnota

Tussentijds overzicht van de lopende begrotingsuitvoering, waarin wordt aangegeven welke wijzigingen ten opzichte van de oorspronkelijke begroting noodzakelijk worden geacht. Deze nota moet uiterlijk op 1 juni bij de Staten-Generaal worden ingediend.

Voorlopige Rekening

Nota over de voorlopige realisatie van de begroting van het voorgaande jaar. Deze nota moet uiterlijk op 1 maart bij de Staten-Generaal worden ingediend. Werd in het verleden ook wel Februari-nota genoemd.

Vorderingensaldo

Het vorderingensaldo geeft de mutatie in het saldo van financiële activa en passiva van het Rijk weer (de mutatie van de netto staats-

schuld). Een aantal posten heeft geen invloed op de netto financiële positie van het Rijk, doch wel op de bruto financiële positie. Deze posten vormen het verschil tussen het financieringstekort en het vorderingentekort. Daarbij gaat het vooral om uitgaven en ontvangsten in het kader van kredietverlening en de aan- en verkoop van staatsdeelnemingen.

Wig

gemiddeld: het verschil tussen de bruto lonen en het netto-inkomen van een werknemer als percentage van de lonen.

marginaal: het deel van een (geringe) loonstijging dat afgedragen dient te worden aan belastingen en premies als percentage van de loonstijging.

WKA

Wet Koppeling met Afwijkmogelijkheid. Deze wet regelt de koppeling van het minimumloon en de sociale uitkeringen aan de loonontwikkeling van de mensen die werken in het bedrijfsleven, bij de overheid en bij dienstverlenende instellingen. Van deze koppeling kan in bepaalde situaties worden afgeweken.

Zelfstandig bestuursorgaan (ZBO)

Publiekrechtelijke organen waaraan de uitoefening van een publiekrechtelijke taak wordt opgedragen zonder dat sprake is van (volledige) ondergeschiktheid aan de minister, alsmede privaatrechtelijk vormgegeven organen die met openbaar gezag zijn bekleed.

Vergaderjaar 1995±1996

---

24 400

Nr. 2

NOTA OVER DE TOESTAND VAN 'S RIJKS FINANCIËN

Aangeboden 19 september 1995

Bijlagen bij de Miljoenennota 1996

1. Budgettaire kerngegevens

Budgettaire kerngegevens; in miljoenen of in % BBP

	Rekening 1994	Vermoedelijke uitkomsten 1995	Ontwerpbegroting 1996
Netto uitgaven van de collectieve sector			
Netto uitgaven rijksbegroting in enge zin	145 462	149 314	151 515
Netto uitgaven sociale zekerheid	98 112	96 987	98 670
Netto uitgaven zorgsector (Netto uitgaven Budgettair Kader Zorg)	45 687 (51 779)	47 770 (53 081)	46 508 (53 905)
Financieringstekort Rijk			
Relevante uitgaven	200 613	233 739	203 212
Relevante niet-belastingontvangsten	49 089	53 221	23 858
Belastingontvangsten	152 475	155 400	159 890
Mutatie derdenrekening	1 816	± 1 100	35
Feitelijk financieringstekort	± 2 767	26 218	19 429
Idem, in % BBP	± 0,5%	4,1%	2,9%
Beleidsrelevant financieringstekort	21 977	22 282	20 608
Idem, in % BBP	3,6%	3,5%	3,1%
Overige tekorten van de collectieve sector			
Financieringstekort sociale fondsen	0,4%	0,3%	±0,2%
Financieringstekort OPL ¹	0,0%	0,0%	0,0%
EMU-tekort	3,2%	3,7%	2,8%
Schuld en schuldquoten²			
Staatsschuld	380 937	400 624	417 553
Staatsschuldquote	62,6%	62,9%	63,2%
EMU-schuld	481 486	501 066	517 945
EMU-schuldquote	79,1%	78,7%	78,4%
Micro-lastenontwikkeling (mld gld)			
w.v. belastingen		± 2,5	± 2,8
w.v. premies		± 0,7	± 1,8
w.v. OPL		+ 0,3	+ 0,7
Bruto binnenlands product (BBP)	608 420	636 950	660 700

¹ Exclusief vervroegde aflossing woningweteningen.

² De cijfers voor 1994 zijn gecorrigeerd voor een tijdelijk neerwaarts effect van de VAW/balansverkorting in de volkshuisvesting.

tingen¹

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
	Rekening	Vermoedelijke uitkomsten	Ontwerpbegroting	Meerjarenramingen			
Staat en Kabinet der	12,4	12,8	12,9	12,9	12,9	12,9	12,9
	256,7	272,1	259,3	266,3	251,8	253,6	253,8
	52,8	50,2	49,0	48,6	48,6	48,7	48,9
Nederlands-Antilliaanse en	216,8	311,9	295,5	294,8	278,2	278,1	278,1
	7 583,9	7 404,6	9 189,2	10 127,9	10 921,6	11 913,6	12 451,3
	4 299,5	5 898,4	5 825,7	4 794,1	4 809,8	4 827,9	4 847,0
	6 814,8	6 874,5	7 003,5	6 943,3	7 001,2	7 071,5	7 128,3
Wetenschappen	34 486,8	37 937,9	38 044,0	36 427,4	36 895,5	37 530,5	37 570,4
	74 125,4	59 986,1	51 207,9	45 869,4	69 797,9	83 000,8	86 330,7
	5 637,1	5 429,2	5 486,7	5 529,2	5 502,6	5 503,0	5 479,1
	13 773,4	13 687,7	13 596,2	13 500,6	13 346,8	13 399,6	1 3 374,8
Ruimtelijke Ordening en	12 348,6	44 219,3	7 025,2	6 818,8	6 826,0	6 754,1	6 704,4
	1 287,0	1 652,3	1 414,4	1 187,2	1 065,4	925,9	964,7
	8 587,4	7 596,7	7 307,9	7 354,3	7 569,1	7 733,9	7 755,3
	3 192,9	3 829,3	3 714,8	3 130,7	2 998,1	2 897,9	2 795,7
	3 277,9	3 215,2	3 131,8	3 146,0	3 151,5	3 093,1	3 104,5
Verkegelegenheid	25 596,1	22 652,6	24 453,6	27 291,8	27 989,9	26 921,5	26 885,1
	14 104,2	12 287,9	12 630,9	9 898,3	9 895,5	9 843,0	9 820,3
Welzijn en Sport	(6 087,2)	(6 530,6)	(6 741,6)	(6 946,6)	(7 209,0)	(7 501,3)	(7 875,8)
	17 124,1	17 867,7	18 644,1	20 452,7	20 528,2	21 965,1	21 935,9
	2 214,8	2 289,3	1 778,1	1 593,2	1 592,5	1 597,5	1 604,5
Overige	282,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal	5 625,6	6 615,9	6 932,9	7 209,0	7 611,0	7 381,7	7 607,2
Structuurversterking	0,0	1 724,3	1 536,6	1 748,5	1 803,7	1 238,8	1 231,0
	0,0	± 129,6	2 486,2	5 792,8	10 223,6	15 047,8	20 075,9
EU	7 176,1	7 532,0	7 137,0	7 111,0	6 859,0	6 677,0	6 931,0
	± 3 171,4	± 4 437,6	± 4 234,2	± 4 689,0	± 5 098,3	± 4 704,8	± 4 696,2
Wetenschappen	244 905,0	264 780,7	224 929,2	221 859,6	251 882,0	271 213,0	280 494,5
	44 292,0	31 041,4	21 717,7	14 860,0	37 351,9	48 914,0	50 778,7
Wetenschappen	200 613,0	233 739,3	203 211,5	206 999,6	214 530,1	222 299,0	229 715,8
	± 33,1	186,4	288,3	269,6	290,1	308,2	297,4
Wetenschappen	200 579,9	233 925,7	203 479,8	207 269,2	214 820,2	222 607,2	230 013,2

1. In voor ontwikkelingsamenwerking toegerekend aan de begrotingen waarop deze worden verantwoord. De totale samenwerking zijn tussen haakjes vermeld.
 2. Financiële en Financiële n zijn daarnaast de zogenaamde niet-relevante uitgaven (aflossing staatschuld resp. n.

2.3. De rijksbegroting in enge zin

2.3.1. Actuele raming netto uitgaven vallend onder de ijklijn

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
1. Relevante rijksuitgaven ¹	200 613	233 739	203 212	207 000	214 530	222 299	229 716
2. Relevante niet-belastingontvangsten ²	± 49 089	± 53 221	± 23 858	± 20 005	± 19 965	± 19 997	± 19 592
3. Binnenlandse gasbaten en heffingen	3 843	3 646	3 447	3 505	3 518	3 532	3 532
4. Sociale Zekerheid Rbg ³	± 22 353	± 22 379	± 23 190	± 22 662	± 23 717	± 22 892	± 23 302
5. Onderlinge betalingen Sociale Zekerheid	± 133	2 853	765	± 1 710	± 1 861	± 2 010	± 2 166
6. Zorg Rbg ⁴	± 3 928	± 4 426	± 4 343	± 1 827	± 2 064	± 2 225	± 2 248
7. Onderlinge betalingen Zorg	± 3 545	± 5 132	± 5 861	± 5 919	± 6 255	± 6 572	± 6 883
8. Correcties							
± VAW/Balansverkorting	13 366	± 9 455	± 200	0	0	0	0
± Debudgetteringen	949	25	1	0	0	0	0
± Studieleningen	± 281	± 484	± 867	± 1 380	± 1 423	± 1 788	± 683
± Agio	± 384	± 337	0	0	0	0	0
± FES-saldo	1 768	1 821	± 1 037	± 1 249	± 1 304	± 739	± 631
± Aan- en verkoop staatsbezit	4 620	2 425	3 247	0	0	0	0
± Kasschuiven	0	0	0	0	0	0	0
± Saldo heffings- en invorderingsrente	15	239	200	220	245	245	245
Totaal uitgaven	145 462	149 314	151 515	155 975	161 706	169 853	177 988

2.3.2. De ijklijn

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
1. Relevante rijksuitgaven	200 163	233 282	205 630	210 898	217 705	225 260	229 958
2. Relevante niet-belastingontvangsten	± 46 936	± 50 819	± 21 542	± 21 067	± 21 091	± 21 286	± 19 592
3. Binnenlandse gasbaten en heffingen	3 830	3 803	3 978	3 984	3 993	3 997	3 532
4. Sociale Zekerheid Rbg ⁵	± 22 686	± 22 489	± 22 293	± 23 050	± 23 199	± 23 047	± 24 764
5. Onderlinge betalingen Sociale Zekerheid	2 015	749	± 1 517	± 1 645	± 1 792	± 1 940	± 2 166
6. Zorg Rbg ⁶	± 3 975	± 4 374	± 4 643	± 2 078	± 2 324	± 2 475	± 2 248
7. Onderlinge betalingen Zorg	± 3 540	± 5 168	± 5 939	± 9 364	± 9 687	± 9 798	± 6 883
8. Correcties							
± VAW/Balansverkorting	12 713	± 9 047	0	0	0	0	0
± Debudgetteringen	949	643	620	619	619	619	0
± Studieleningen	± 323	± 570	± 786	± 928	± 1 044	± 1 083	± 683
± Agio	251	0	0	0	0	0	0
± FES-saldo	± 590	± 954	± 1 075	± 1 118	± 1 113	± 713	± 631
± Aan- en verkoop staatsbezit	6 852	2 675	497	0	0	0	0
± Kasschuiven	± 2 095	2 095	0	0	0	0	0
± Saldo heffings- en invorderingsrente	70	200	245	245	245	245	245
Totaal	146 698	150 025	153 174	156 495	162 310	169 780	176 768
BBP-deflator MEV'95/Regeerakkoord	1,000	1,021	1,037	1,057	1,085	1,113	1,139
Reële ijklijn	146 698	146 971	147 659	148 046	149 633	152 529	155 250

2.3.3. Toetsing actuele stand netto uitgaven aan ijklijn

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Reële ijklijn	146 698	146 971	147 659	148 046	149 633	152 529	155 250
BBP-deflator MEV'96	1,000	1,021	1,034	1,054	1,081	1,110	1,139
Overboekingen	0	± 60	52	42	± 705	8	0
Statistisch	0	± 618	± 1 132	± 659	± 632	± 605	0
Uitgavenkader in lopende prijzen	146 698	149 306	151 600	155 364	160 446	168 633	176 768
Actuele raming uitgaven	145 462	149 314	151 515	155 975	161 706	169 853	177 988
Overschrijding	± 1 236	9	± 85	611	1 259	1 220	1 220

¹ Zie de laatste regel van tabel 2.1.

² Zie de laatste regel van tabel 2.2.

³ Zie de regel «totaal begrotingsgefinancierd» in tabel 2.4.1.

⁴ Zie de regel «totaal begrotingsgefinancierd» in tabel 2.5.1.

⁵ Zie de regel «totaal begrotingsgefinancierd» in tabel 2.4.2.

⁶ Zie de regel «totaal begrotingsgefinancierd» in tabel 2.5.2.

Toelichting

In tabel 2.3.1 wordt de actuele opbouw weergegeven van de uitgaven die vallen onder de ijklijn rijksbegroting in enge zin. Tabel 2.3.2 geeft de opbouw van de ijklijn weer. In tabel 2.3.3 worden de actuele ramingen getoetst aan de ijklijn.

Uit tabel 2.3.1 en 2.3.2 valt af te lezen dat tot de rijksbegroting in enge zin worden gerekend de totale rijksuitgaven minus de niet-relevante rijksuitgaven (aflossing op staatsschuld en ontmuntingen). De uitgaven worden gesaldeerd met de totale niet-belastingontvangsten minus de niet-relevante niet-belastingontvangsten en de niet-belastingontvangsten uit hoofde van binnenlandse gasbaten en de niet-belastingontvangsten die als collectieve last worden aangemerkt (i.c. milieueffingen). Van dit saldo worden de sociale zekerheids- en zorguitgaven op de rijksbegroting afgetrokken. Daarnaast vindt een aantal correcties plaats, gericht op het verkrijgen van consistentie met het beleidsrelevante tekort.

De sociale zekerheids- en zorguitgaven op de rijksbegroting die in mindering worden gebracht zijn inclusief zogenaamde onderlinge betalingen tussen het begrotingsgefinancierde en het premiegefinancierde deel van deze sectoren. Dit laatste betreft vooral rijksbijdragen aan sociale zekerheids- en zorgfondsen. Deze uitgaven hebben geen invloed op de hoogte van de uitgaven vallend onder de ijklijnen sociale zekerheid en zorg (het zijn hiervoor zowel uitgaven als ontvangsten). Bij de bepaling van de uitgaven op de rijksbegroting in enge zin dienen onderlinge betalingen echter wel van de totale rijksuitgaven te worden afgetrokken.

De ijklijn zoals weergegeven in tabel 2.3.2 komt (buiten een iets gewijzigde presentatie) overeen met de ijklijn zoals weergegeven in de Voorjaarsnota 1995.

Sinds de vaststelling van de ijklijn in de Voorjaarsnota heeft zich een aantal wijzigingen voorgedaan, die toetsing van de actuele raming aan de ijklijn vertekenen.

Dit betreft allereerst een aantal overboekingen tussen sociale zekerheid en zorg enerzijds en de rijksbegroting in enge zin anderzijds (gedomineerd door een overboeking van 0,7 mld in 1998 van rijksbegroting in enge zin naar sociale zekerheid in verband met het uitstel van de herinrichting ABW). Zonder aanpassing van het uitgavenkader zouden overboekingen tot over- en onderschrijdingen leiden (zonder correctie zou zich in 1998 een onderschrijding op de rijksbegroting in enge zin en een overschrijding in de sociale zekerheid voordoen).

Daarnaast is sinds de vaststelling van de ijklijn besloten tot vergroting van het eigen belastinggebied van provincies met 0,6 mld in 1996 en 0,75 mld vanaf 1997, onder gelijktijdige verlaging van de uitgaven van het Provinciefonds. Zonder aanpassing van het uitgavenkader zou dit leiden tot een onderschrijding. Voorts bleek bij nader inzien dat de geraamde opbrengst voor spitsheffingen ten onrechte niet was opgenomen in de reeks milieueffingen, doch slechts verwerkt bij de niet-belastingontvangsten.

Tevens blijkt dat in de Voorjaarsnota met onjuiste bedragen is gerekend voor de onderlinge betalingen zorg. In regel 5 in tabel 2.3.3 zijn nu de goede bedragen verwerkt. Een vijfde wijziging betreft het laten vervallen van de debudgettering volkshuisvesting. Na de balansverkorting is de rol van de overheid in de volkshuisvesting fors teruggedrongen. Het Rijk koopt bestaande subsidieverplichtingen in 1995 af. Hierna verstrekt het Rijk (vrijwel) geen volkshuisvestingssubsidies meer. Ook alle uitstaande leningen worden in een keer afgelost. Tevens verstrekt het Rijk geen garanties meer aan corporaties. Alleen de 50% achterborgstelling aan het Waarborgfonds Eigen Woningen en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw blijft bestaan. In verband met dit laatste was in de debudgetteringsregel een bedrag opgenomen. De gewijzigde verhoudingen in de

volkshuisvesting, gevoegd bij de praktische complicatie dat slechts met grote vertraging over realisatiecijfers kan worden beschikt, hebben ertoe geleid de debudgettering volkshuisvesting te elimineren.

Het zou echter niet juist zijn dat deze wijziging zou leiden tot (extra) ruimte onder de ijklijn en het plafond voor het beleidsrelevante financieringstekort. Daarom is naast de bijstelling van de actuele raming ook een correctie op de ijklijn en het tekortplafond opgenomen. De bijstelling van de debudgetteringsregel leidt tot een neerwaartse bijstelling van het tekortplafond met circa 0,1%-punt BBP vanaf 1995, en wel tot 4,2% in 1995, 3,3% in 1996, 3,0% in 1997 en 2,8% in 1998.

2.4. De sociale zekerheid

2.4.1. Actuele raming netto uitgaven vallend onder de ijklijn

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
A. Premiegefinancierde uitgaven							
1. AOW	32 945	33 913	35 364	35 925	36 810	38 114	39 047
2. AWW	4 796	4 743	4 719	4 155	3 214	3 169	3 148
3. AAW	14 332	13 570	13 611	2 845	2 956	3 122	3 179
4. WAO	8 166	7 651	7 473	17 913	17 911	18 106	18 432
5. ZW	4 878	4 497	2 441	3 716	3 913	4 262	4 296
6. Wgf	1 785	1 759	3 724	2 648	2 444	2 378	2 446
7. AWF	8 857	8 475	8 148	7 419	7 034	7 085	7 154
Subtotaal fondsen	75 759	74 608	75 480	74 621	74 282	76 236	77 702
B. Begrotingsgefinancierde uitgaven							
Begroting SZW							
1. WSW	3 510	3 515	3 483	3 487	3 489	3 490	3 491
2. JWVG	339	341	360	431	555	591	612
3. BP	400	494	545	600	581	570	571
4. AKW	6 088	4 710	6 580	6 400	6 251	6 118	5 983
5. TW	733	754	777	750	749	744	735
6. ABW	9 887	9 834	10 114	10 623	11 353	10 211	10 236
7. IOAW	390	429	477	510	584	576	547
8. IOAZ	84	94	101	113	125	129	129
9. Diversen	1 024	2 212	253	333	117	2	0
Subtotaal uitgaven SZW	22 455	22 383	22 690	23 245	23 804	22 430	22 305
Aanvullende posten	0	2	506	± 581	± 86	463	998
Ontvangsten SZW	± 102	± 6	± 6	± 2	± 2	± 1	± 1
Totaal begrotingsgefinancierd	22 353	22 379	23 190	22 662	23 717	22 892	23 302
Totaal uitgaven	98 112	96 987	98 670	97 283	97 999	99 128	101 004

2.4.2. De ijklijn sociale zekerheid

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
A. Premiegefinancierde uitgaven							
1. AOW	33 040	34 077	35 003	35 707	36 590	37 704	39 047
2. AWW	4 784	4 715	4 374	4 208	3 146	3 261	3 148
3. AAW	14 267	14 216	2 796	2 873	2 955	3 108	3 179
4. WAO	8 442	8 221	19 454	19 278	19 130	19 401	18 432
5. ZW	4 922	5 024	4 759	4 903	5 071	5 493	4 296
6. Wgf	1 821	1 708	1 599	1 498	1 400	1 440	2 446
7. AWF	7 902	7 455	6 710	6 239	5 899	6 141	7 154
Subtotaal fondsen	75 178	75 416	74 695	74 706	74 191	76 548	77 702
B. Begrotingsgefinancierde uitgaven							
Begroting SZW							
1. WSW	3 513	3 432	3 429	3 431	3 433	3 433	3 491
2. JWG	290	337	431	525	694	665	612
3. BP	415	504	553	605	584	572	571
4. AKW	3 989	6 724	6 354	6 215	6 053	5 903	5 983
5. TW	730	744	761	766	766	780	735
6. ABW	10 115	10 247	10 873	11 446	11 262	10 717	10 236
7. IOAW	424	523	598	644	719	727	547
8. IOAZ	116	124	134	142	155	157	129
9. Diversen ¹	3 105	46	25	12	5	2	0
Subtotaal uitgaven SZW	22 699	22 682	23 158	23 786	23 671	22 956	22 305
Aanvullende posten	0	± 193	± 864	± 735	± 471	91	2 460
Ontvangsten SZW	± 13	± 1	± 1	± 1	± 1	± 1	± 1
Totaal begrotingsgefinancierd	22 686	22 489	22 293	23 050	23 199	23 047	24 764
Totaal ijklijn SZ (nominaal)	97 864	97 905	96 988	97 756	97 390	99 595	102 466
BBP-deflator MEV'95/Regeerakkoord	1,000	1,021	1,037	1,057	1,085	1,113	1,139
Reële ijklijn	97 864	95 912	93 496	92 478	89 784	89 475	89 993

2.4.3. Toetsing actuele stand uitgaven aan ijklijn

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Reële ijklijn	97 864	95 912	93 496	92 478	89 784	89 475	89 993
BBP-deflator MEV'96	1,000	1,021	1,034	1,054	1,081	1,110	1,139
Overboekingen	0	39	± 21	± 19	723	± 5	0
Statistisch	0	0	2 941	1 077	1 431	1 322	0
Uitgavenkader in lopende prijzen	97 864	97 917	99 595	98 493	99 228	100 590	102 466
Actuele raming uitgaven	98 112	96 987	98 670	97 283	97 999	99 128	101 004
Overschrijding	248	± 929	± 925	± 1 210	± 1 230	± 1 462	± 1 462

¹ Hierin zijn verwerkt kleinere artikelen (VUT ex mijnw. en WWV) en de kasschuif AKW.

Toelichting

In tabel 2.4.1 zijn de actuele ramingen weergegeven van de uitgaven die vallen onder de ijklijn sociale zekerheid. Tabel 2.4.2 bevat de ijklijn. Dit betreft in beide gevallen de premiegefinancierde uitgaven plus de begrotingsgefinancierde uitgaven. Toetsing vindt plaats in tabel 2.4.3.

De ijklijn zoals hierboven weergegeven komt overeen met de ijklijn zoals gepresenteerd in de Voorjaarsnota 1995. Sinds de vaststelling van de ijklijn heeft zich echter een aantal wijzigingen in de uitgaven voor sociale zekerheid voorgedaan, die toetsing van deze uitgaven aan de ijklijn vertekenen.

Dit betreft allereerst een aantal overboekingen tussen sociale zekerheid en rijksbegroting in enge zin (gedomineerd door een overboeking van 0,7 mld in 1998 van de rijksbegroting in enge zin naar de sociale zekerheid in verband met het uitstel van de herinrichting ABW). Daarnaast (en getalsmatig veel belangrijker) is een aantal wijzigingen aangebracht in de sociale zekerheids- en fiscale wetgeving, die het beeld vertekenen. Zo leidt de privatisering van de Ziektewet vanaf 1996 tot een overheveling van uitgaven van eigen risicodragers met betrekking tot de Ziektewet (niet verwerkt in de ijklijn) naar de werkloosheidsregelingen (+0,9 miljard). Het uitstel van de wijziging van de WAO leidt daarentegen in 1996 tot een opwaartse bijstelling van de uitgaven met 1,8 mld louter vanwege wijzigingen in het bruto-netto traject van uitkeringen. De andere vormgeving van de lastenverlichting dan in het Regeerakkoord ten slotte leidt vanaf 1996 eveneens via wijzigingen in het bruto-netto traject van uitkeringen tot opwaartse bijstellingen van de uitgaven in de sociale zekerheid (van ±0,1 miljard in 1996 oplopend tot +0,6 miljard in 1999).

Om een goede vergelijking mogelijk te maken is het budgettaire kader voor de overboekingen en statistische wijzigingen geschoond.

2.5. De zorgsector

2.5.1. Actuele raming netto uitgaven vallend onder het Budgettair Kader Zorg

	1994	1995	1996	1997	1998
A. Premiegefinancierde uitgaven					
1. AWBZ, ZFW en particuliere verzekeringen	49 095	49 972	50 783	54 520	56 995
2. Eigen bijdragen AWBZ	± 1 244	± 1 317	± 1 221	± 1 258	± 1 303
3. Subtotaal	47 851	48 655	49 562	53 262	55 693
B. Begrotingsgefinancierde uitgaven					
Begroting VWS					
1. Ouderenbeleid	3 278	3 269	3 268	28	27
2. Personeel en materieel Zorg	198	211	208	208	207
3. Gehandicaptenbeleid	34	26	28	27	27
4. RIVM	243	224	223	218	219
5. Volksgezondheid algemeen	72	69	50	49	50
6. Volksgezondheidsbeleid	203	233	253	242	234
7. Sectorfondsen	70	162	132	132	132
8. Academische Ziekenhuizen	0	255	0	0	0
9. Diversen	0	70	270	949	973
Subtotaal uitgaven VWS	4 098	4 519	4 431	1 852	1 869
Aanvullende Posten ¹	0	42	65	122	345
Ontvangsten VWS	± 170	± 135	± 153	± 147	± 151
Totaal begrotingsgefinancierd	3 928	4 426	4 343	1 827	2 064
Totaal BKZ-uitgaven	51 779	53 081	53 905	55 088	57 756
Waarvan collectief deel	45 687	47 770	46 508	47 943	50 276

2.5.2. Het Budgettair Kader Zorg

	1994	1995	1996	1997	1998
A. Premiegefinancierde uitgaven					
1. AWBZ, ZFW en particuliere verzekeringen	49 049	49 324	50 530	54 314	56 781
2. Eigen bijdragen AWBZ	± 1 252	± 1 317	± 1 221	± 1 258	± 1 303
3. Subtotaal	47 797	48 007	49 308	53 056	55 478
B. Begrotingsgefinancierde uitgaven					
Begroting VWS					
1. Ouderenbeleid	3 272	3 250	3 250	30	32
2. Personeel en materieel	195	195	194	195	195
3. Gehandicaptenbeleid	43	35	35	34	35
4. RIVM	223	216	207	204	204
5. Volksgezondheid algemeen	74	71	63	63	65
6. Volksgezondheidbeleid	226	208	207	200	194
7. Sectorfondsen	82	82	82	82	82
8. Academische Ziekenhuizen	0	255	255	255	255
9. Diversen	0	0	± 10	569	593
Subtotaal uitgaven VWS	4 115	4 311	4 283	1 633	1 655
Aanvullende Posten ¹	1	193	485	567	790
Ontvangsten VWS	± 140	± 130	± 124	± 121	± 121
Totaal begrotingsgefinancierd	3 975	4 374	4 643	2 078	2 324
BKZ (nominaal)	51 772	52 381	53 952	55 134	57 803
BBP-deflator MEV'95/Regeerakkoord	1,000	1,021	1,037	1,057	1,085
Het reële BKZ	51 772	51 314	52 009	52 157	53 288
BKZ (nominaal)	51 772	52 381	53 952	55 134	57 803
Particuliere verzekeringen/WTZ	± 6 091	± 5 241	± 7 404	± 7 151	± 7 486
Ijkljn zorg (nominaal)	45 681	47 140	46 548	47 983	50 317
BBP-deflator MEV'95/Regeerakkoord	1,000	1,021	1,037	1,057	1,085
Reële ijkljn zorg	45 681	46 180	44 872	45 392	46 387

2.5.3. Toetsing actuele stand uitgaven aan het BKZ respectievelijk ijkljn Zorg

	1994	1995	1996	1997	1998
Het reële BKZ	51 772	51 314	52 009	52 157	53 288
BBP-deflator MEV'96	1,000	1,021	1,034	1,054	1,081
Overboekingen	0	21	± 31	± 23	± 18
Statistisch	0	159	159	159	159
Uitgavenkader in lopende prijzen	51 772	52 547	53 905	55 088	57 756
Actuele raming uitgaven	51 779	53 081	53 905	55 088	57 756
Overschrijding BKZ	6	534	0	0	0
Ijkljn in lopende prijzen	45 681	47 289	46 508	47 943	50 276
Collectief gefinancierd deel BKZ	45 687	47 770	46 508	47 943	50 276
Overschrijding ijkljn Zorg	5	481	0	0	0

¹ Dit betreft loon- en prijsbijstelling en een deel van de gereserveerde bedragen voor Melkert-banen.

Toelichting

In tabel 2.5.1 zijn de actuele ramingen weergegeven van de uitgaven die vallen onder het Budgettair Kader Zorg (BKZ). Tabel 2.5.2 bevat het BKZ. Dit betreft in beide gevallen de premiegefinancierde plus de begrotingsgefinancierde uitgaven. In tabel 2.5.2 is ook de ijkljn zorg weergegeven.

Het BKZ zoals hierboven weergegeven komt overeen met het BKZ zoals weergegeven in de Voorjaarsnota 1995.

Sinds de vaststelling van de ijkljn heeft zich ook een aantal wijzigingen in de uitgaven voor zorg voorgedaan, die toetsing van deze uitgaven aan

de ijklijn vertekenen. Dit betreft een aantal (relatief kleine) overboekingen tussen zorg en rijksbegroting in enge zin. Daarnaast is er een bijstelling ten opzichte van de Voorjaarsnota met betrekking tot de verpleeghuizen van 56 mln vanaf 1995 in verband met betalingen die tot nu toe niet werden geregistreerd.

Ten slotte blijkt dat de rijksbijdrage KPZ in de Voorjaarsnota niet is meegenomen in de ijklijn zorg, maar als onderlinge betaling. Ook dit is gecorrigeerd.

3. De belastingontvangsten

In deze bijlage wordt een toelichting gegeven op de raming van de belastingontvangsten.

Paragraaf 3.1. bevat een overzichtstabel waarin de realisatie voor 1994, de verschillende ramingsmomenten voor het jaar 1995 en de raming voor 1996 worden gepresenteerd. In paragraaf 3.2. wordt een toelichting gegeven op de mutaties in de belastingraming voor 1995 ten opzichte van de raming in de Voorjaarsnota 1995. De tabel in paragraaf 3.3. geeft de gevolgen weer van de reeds vaststaande, bij het parlement aanhangige en voorgenomen autonome maatregelen voor de belastingontvangsten in 1996. Vervolgens wordt in paragraaf 3.4. een toelichting gegeven op de groei van de belastingontvangsten in 1996 ten opzichte van de Vermoedelijke Uitkomst 1995. In paragraaf 3.5. is de (technische) meerjarige belastingraming opgenomen.

3.1. Belastingopbrengsten op kasbasis voor 1994, 1995 en 1996; in miljoenen

	Realisatie 1994	Ontwerp- begroting 1995	Herziene ¹ raming 1995	Vermoedelijke uitkomst 1995	Raming 1996
I Kostprijverhogende belastingen	72 011	76 460	76 305	76 520	80 230
a. Invoerrechten	3 121	3 285	3 135	3 335	3 340
b. Omzetbelasting	41 064	43 305	43 135	43 180	45 215
c. Belasting op personenauto's en motorrijwielen	3 629	4 040	3 925	3 925	4 135
d. Accijns van lichte olie	5 667	5 635	5 885	5 910	6 180
e. Accijns van minerale oliën, andere dan lichte olie	3 356	3 435	3 515	3 510	3 690
f. Tabaksaccijns	2 940	2 835	3 010	3 005	3 060
g. Alcoholaccijns	879	930	880	885	890
h. Bieraccijns	587	625	595	615	610
i. Wijnaccijns	310	300	315	315	320
j. Belastingen van rechtsverkeer	4 167	4 145	4 325	4 500	4 770
k. Motorrijtuigenbelasting	4 688	5 335	4 990	4 990	4 630
l. Verbruiksbelasting op een milieugrondslag	1 203	1 945	1 955	1 890	2 835
m. Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken en van enkele andere produkten	400	385	380	400	405
n. Belasting op zware motorrijtuigen		260	260	60	150
II Belastingen op inkomen, winst en vermogen	80 413	77 010	79 605	78 805	79 570
a. Inkomstenbelasting	7 130	8 980	9 000	8 100	7 975
b. Loonbelasting	47 256	44 160	44 835	44 220	43 735
c. Dividendbelasting	2 089	1 920	2 200	2 185	2 305
d. Kansspelbelasting	159	160	165	165	170
e. Vennootschapsbelasting	20 298	18 810	20 200	20 850	21 975
f. Vermogensbelasting	1 619	1 345	1 445	1 445	1 505
g. Successierechten	1 862	1 635	1 760	1 840	1 905
III Niet aan afzonderlijke belastingsoorten toe te rekenen belastingontvangsten	52	60	60	75	90
IV Totaal Generaal	152 475	153 530	155 970	155 400	159 890
Aandeel van het Gemeentefonds	18 474 ²	16 679 ⁴	17 017 ⁴	16 928 ⁴	19 582 ⁵
Aandeel van het Provinciefonds	2 360 ³	2 106 ⁵	2 148 ⁵	2 137 ⁵	1 902 ⁷
Aandeel van het Infrastructuurfonds ⁸	2 788	3 057	3 057	3 057	3 073
Aandeel van de Europese Unie					
1. in de invoerrechten	3 121	3 285	3 135	3 335	3 340
2. in de omzetbelasting	3 890	3 904	4 197	4 197	3 797
Afdracht aan Investeringsrekening ⁹	± 45	0	0	0	0
	30 588	29 031	29 554	29 654	31 694
Ten bate van de Rijksbegroting	121 887	124 499	126 416	125 746	128 196

¹ Zie Tweede Kamer vergaderjaar 1994±1995, 24 178, nr. 1 (Voorjaarsnota 1995).

² 12,77% van de totale opbrengst exclusief die van de invoerrechten en de motorrijtuigenbelasting.

³ 1,631% van de onder 2 bedoelde opbrengst.

⁴ 11,51% van de totale opbrengst exclusief die van de invoerrechten en de motorrijtuigenbelasting.

⁵ 1,453% van de onder 4 bedoelde opbrengst.

⁶ 12,89% van de totale opbrengst exclusief die van de invoerrechten en de motorrijtuigenbelasting.

⁷ 1,252% van de onder 6 bedoelde opbrengst.

⁸ De voeding geschiedt conform de instellingswet van het Infrastructuurfonds (Staatsblad 1993, nr 319).

⁹ De voeding geschiedt conform de besluitvorming inzake het WIR-dossier (Tweede Kamer, vergaderjaar 1990±1991, 21 300 G, nr 6).

3.2. De belastingontvangsten in 1995

In tabel 3.2.1. zijn voor het jaar 1995 de belangrijkste mutaties ten opzichte van de Voorjaarsnota 1995 vermeld.

Tabel 3.2.1. Raming belastingopbrengsten 1995 op kasbasis; in miljoenen

	Voorjaarsnota 1995	Vermoedelijke Uitkomst 1995	Vershil
Kostprijsverhogende belastingen	76 305	76 520	+ 215
waarvan:			
± invoerrechten	3 135	3 335	+ 200
± omzetbelasting	43 135	43 180	+ 45
± belastingen van rechtsverkeer	4 325	4 500	+ 175
± belasting op zware motorrijtuigen	260	60	± 200
± overige	25 450	25 445	± 5
Belastingen op inkomen, winst en vermogen	79 605	78 805	± 800
waarvan:			
± inkomstenbelasting	9 000	8 100	± 900
± loonbelasting	44 835	44 220	± 615
± vennootschapsbelasting	20 200	20 850	+ 650
± overige	5 570	5 635	+ 65
Niet aan afzonderlijke belastingsoorten toe te rekenen belastingontvangsten	60	75	15
Totaal Generaal	155 970	155 400	± 570

- totale belastingontvangsten 1995 ten opzichte van Voorjaarsnota 1995

De raming voor het *totaal* aan belastingontvangsten is voor 1995 ten opzichte van de Voorjaarsnota 1995 met 0,6 miljard neerwaarts bijgesteld. Deze bijstelling vloeit voor ±1,2 miljard voort uit bijstellingen in het economische beeld in de Macro Economische Verkenning 1996 ten opzichte van het Centraal Economisch Plan 1995 en inzichten vanuit de aanslag- en kasontwikkeling van de verschillende belastingsoorten. Daarnaast is er een opwaartse autonome bijstelling van 0,6 miljard. Deze bijstelling is opgebouwd uit diverse maatregelen, welke onderstaand per belastingsoort worden toegelicht.

- raming opbrengst per belastingsoort voor 1995 ten opzichte van Voorjaarsnota 1995

De raming van de *invoerrechten* is met 0,2 miljard opwaarts bijgesteld ten opzichte van de raming bij Voorjaarsnota 1995. Deze bijstelling is gebaseerd op het meevallende kaspatroon van de ontvangsten. Dit meevallende patroon wordt mogelijk veroorzaakt door een relatieve toename van de invoer van hoger belaste goederen.

De raming voor de *omzetbelasting* is ten opzichte van de raming Voorjaarsnota marginaal opwaarts bijgesteld. Deze bijstelling is het saldo van de neerwaartse bijstelling van de bestedingen bij de Macro Economische Verkenning ten opzichte van het Centraal Economisch Plan 1995 (±0,1 miljard) en de opwaartse autonome bijstelling als gevolg van de opbrengsten van de bestrijding van btw-constructies per 31 maart 1995 (+0,2 miljard).

De raming voor de *belastingen van rechtsverkeer* is opwaarts bijgesteld met 0,2 miljard. Deze bijstelling is voor 0,1 miljard het gevolg van de sterker dan verwachte ontwikkeling van de huizenprijzen en enkele verzekerings-premies (onder meer autoverzekeringen). Daarnaast is de

raming met 0,1 miljard opwaarts bijgesteld als gevolg van het belastbaar stellen van de economische waardeoverdracht vanaf 31 maart 1995.

Tot slot heeft het uitstel van de invoering van de *belasting op zware motorrijtuigen* van 1 juli 1995 naar 1 januari 1996 geleid tot een neerwaartse bijstelling van 0,2 miljard.

De raming voor de *inkomstenbelasting* is ten opzichte van de raming bij de Voorjaarsnota neerwaarts bijgesteld met 0,9 miljard. Deze bijstelling vloeit voort uit een lager dan geraamde ontwikkeling voor 1995 van de aanslagen en de daarbij behorende kasontvangsten over de belastingjaren 1993 en ouder. De aanslagoplegging over deze belastingjaren is vrijwel volledig afgehandeld.

De raming voor de *loonbelasting* is neerwaarts bijgesteld met 0,6 miljard. Deze bijstelling is met name het gevolg van de ontwikkeling van de naheffingsaanslagen over oudere jaren, en de daarbij behorende kasontvangsten.

De raming voor de *vennootschapsbelasting* is ten opzichte van de raming bij de Voorjaarsnota opwaarts bijgesteld met 0,7 miljard. Deze bijstelling vloeit voort uit een hoger dan geraamde ontwikkeling van de aanslagoplegging en de kasontvangsten over oudere jaren (0,4 miljard) en een $\pm$ naar verwachting $\pm$ eerdere opbrengst van de procesmatige versnelling (0,3 miljard in 1995 die bij vorige ramingen voor latere jaren was verwacht). Met name de opbrengsten uit de het belastingjaar 1992 lopen beter dan was geraamd.

De raming voor de *overige belastingen op winst, inkomen en vermogen* is opwaarts bijgesteld met 0,1 miljard.

3.3. De invloed van autonome maatregelen op de belastingontvangsten 1996

Als gevolg van autonome maatregelen neemt in 1996 de belastingopbrengst per saldo af met 1,8 miljard ten opzichte van 1995. Deze afname is het saldo van de fiscale maatregelen met een omvang van $\pm 2,8$ miljard en de overige autonome maatregelen met een totaal van 1,0 miljard. De 2,8 miljard komt per saldo niet ten laste van het financieringstekort. De dekking ligt met name in de beperking van de Rijksbijdragen aan de Sociale Fondsen en van de uitgaven aan het provinciefonds (verhoging ruimte provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting). Voorts vindt dekking plaats uit de terugdringing van het oneigenlijk gebruik van btw-constructies en de overdrachtsbelasting alsmede uit lagere EU-afdrachten (lagere invoerrechten i.v.m. GATT). Tabel 3.3.1 geeft een overzicht van de maatregelen die van invloed zijn op de belastingopbrengst in 1996, uitgesplitst naar reeds vaststaande maatregelen, voorstellen die thans bij het parlement aanhangig zijn, voorgenomen maatregelen waarvoor nog geen wetsvoorstellen bij het parlement zijn ingediend en de overige autonome maatregelen.

Door reeds vaststaande fiscale maatregelen stijgt de belastingopbrengst in 1996 per saldo met 0,1 miljard. Het gaat hierbij met name om maatregelen die reeds in 1995 zijn ingegaan, maar die een kasoverloop hebben naar 1996. Voorts is er het vervallen van de btw-vrijstelling voor telecommunicatiediensten per 1 januari 1996, hetgeen in het eerste jaar een opbrengst geeft van 410 miljoen.

De thans bij het parlement aanhangige fiscale maatregelen leiden in 1996 ten opzichte van 1995 tot een extra opbrengst van 1,4 miljard. Budgettair het zwaarst weegt de invoering van de kleinverbruikersheffing (opbrengst in 1996 1,1 miljard). Daarnaast zijn onder meer wetsvoorstellen ingediend in verband met de invoering van het Eurovignet (opbrengst 150 miljoen, waarvan 90 miljoen in 1996) en de aanpassing van de accijnzen op brandstoffen aan de inflatie (opbrengst in 1996 180 miljoen).

De voorgenomen fiscale maatregelen, waarvoor binnenkort wetsvoorstellen zullen worden ingediend, leiden in 1996 tot een derving van per saldo 4,3 miljard. Het gaat hier in de eerste plaats om de maatregelen in het kader van de werkgelegenheid en het inkomensbeleid. Deze bestaan onder meer uit een verlaging van de overhevelingstoeslag, de invoering van een loonkostenfaciliteit voor lage lonen, de verhoging van de belastingvrije som en de verlenging van de tweede schijf. Daarnaast zijn er maatregelen in het kader van de structuurversterking, bestaande uit de terugsluizing van de opbrengsten van de bovengenoemde kleinverbruikersheffing en de bestrijding van constructies in de btw en de overdrachtsbelasting. Verder betreft het de invulling van het bij Regeerakkoord afgesproken pakket structuurversterkende maatregelen voor het midden- en kleinbedrijf. Voorts zal in verband met de voorgestelde verruiming van het provinciaal belastinggebied de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden verlaagd (derving in 1996 563 miljoen). Door de overige maatregelen, met name gelegen in de uitvoeringssfeer, waaronder de renterenseignering van niet-natuurlijke personen, nemen in 1996 de belastingontvangsten met 1,0 miljard toe.

Tabel 3.3.1. De invloed op de belastingopbrengst 1996 van reeds vaststaande, bij het parlement aanhangige en voorgenomen autonome maatregelen; mutaties op kasbasis ten opzichte van 1995; in miljoenen

	1996
Vaststaande fiscale maatregelen	124
± Geleidelijke tariefdaling a.g.v. GATT-akkoord	± 197
± Beursgang KPN: vervallen vrijstelling telecommunicatie per 1-1-1996	410
± Uitbreiding WBM naar afval en grondwater	57
± Doorwerking tes±verlaging per 1-1-'95	± 395
± Invoering ZFW-franchise	±25
± Overig vaststaand	274
Aanhangige fiscale maatregelen	1 360
± Reel constant houden accijnzen	180
± Invoering kleinverbruikersheffing	1 058
± Invoering Eurovignet	90
± Overig aanhangig	32
Voorgenomen fiscale maatregelen	± 4 271
* Werkgelegenheid en inkomensbeleid	± 1 905
± Verlaging overhevelingstoelage met 1,35%±punt	± 930
± Invoering loonkostenfaciliteit lage lonen van f 1 185,±	± 454
± Loonkostenfaciliteit langdurig werklozen	± 96
± Verhoging belastingvrije som met f 715,±	± 1 380
± Verhoging arbeidskostenforfait met f 320,±	± 305
± Verlenging tweede schijf	± 65
± Vervallen ZFW-franchise	175
± Verhoging tarief eerste schijf met 0,65% i.v.m. Rijksbijdrage ZFW/AWBZ	1 495
± Verlaging tarief eerste schijf met 0,15%	± 345
* Structuurversterking	± 1 762
± Aanwending kleinverbruikersheffing	± 1 051
wv verhoging belastingvrije som	± 159
wv verlaging tarief eerste schijf	± 691
wv verhoging zelfstandigenaftrek	± 59
wv overige onderdelen aanwending kleinverbruikersheffing	± 142
± MKB-pakket	± 347
wv loonkostenfaciliteit leerlingwezen	± 115
wv verhoging investeringsaftrek	± 100
wv verruiming WBSO	± 75
wv overige onderdelen MKB-pakket	± 57
± BTW-pakket	± 364
wv verlaging tariefafstapje Vpb	± 80
wv stimulering zeescheepvaart	± 45
wv verlaging btw-tarief op voorbehoedmiddelen, sportevenementen en culturele prestaties	± 78
wv overige onderdelen BTW-pakket	± 161
* Diversen	± 604
± Verruiming provinciaal belastinggebied	± 563
± Overig voorgenomen	± 41
Overige autonome posten	1 010
± Aanvullende fraudetaakstelling en renterenseignering niet-natuurlijke personen	800
± Reparatie constructies btw en overdrachtsbelasting	220
± Meerjarenbeleid belastingdienst	100
± Overig	± 110
TOTAAL	± 1 777

3.4. De belastingontvangsten in 1996

Onderstaande tabel bevat een beknopt overzicht van de belastingramingen 1995 en 1996. Een uitgebreid overzicht is opgenomen in tabel 3.1. aan het begin van deze bijlage.

Tabel 3.4.1. Raming belastingopbrengsten in 1996 op kasbasis; in miljoenen

	Vermoedelijke Uitkomst 1995	Ontwerpbegroting 1996	Toename
Kostprijsverhogende belastingen	76 520	80 230	+ 3 710
waarvan:			
± omzetbelasting	43 180	45 215	+ 2 035
± accijnzen	14 240	14 750	+ 510
± verbruiksbelastingen op een milieugrondslag	1 890	2 835	+ 945
± belastingen van rechtsverkeer	4 500	4 770	+ 270
± motorrijtuigenbelasting	4 990	4 630	± 360
± belasting op zware motorrijtuigen	60	150	+ 90
± overige	7 660	7 880	+ 220
Belastingen op inkomen, winst en vermogen	78 805	79 570	+ 765
waarvan:			
± inkomstenbelasting	8 100	7 975	± 125
± loonbelasting	44 220	43 735	± 485
± vennootschapsbelasting	20 850	21 975	+ 1 125
± overige	5 635	5 885	+ 250
Niet aan afzonderlijke belastingsoorten toe te rekenen belastingontvangsten	75	90	+ 15
Totaal Generaal	155 400	159 890	+ 4 490

- totale belastingontvangsten in 1996

De totale opbrengst aan rijksbelastingen in 1996 zal naar verwachting 159,9 miljard bedragen. De opbrengst stijgt daarmee met 4,5 miljard ten opzichte van de Vermoedelijke Uitkomst 1995. Deze stijging is het saldo van autonome maatregelen (±1,8 miljard) en de endogene groei (6,3 miljard).

De endogene stijging van 6,3 miljard is het gevolg van de groei van de bestedingen, de toename van de werkgelegenheid en de winstontwikkeling in 1995. De belangrijkste autonome maatregelen zijn toegelicht in paragraaf 3.3.

- opbrengst per belastingsoort in 1996

De geraamde opbrengst van de *omzetbelasting* bedraagt voor 1996 45,2 miljard. Dit is een toename van 2,0 miljard ten opzichte van de vermoedelijke uitkomst voor 1995. Deze stijging wordt voor 1,5 miljard veroorzaakt door de prijs- en volume-ontwikkeling van de consumptieve bestedingen; het restant van 0,5 miljard is het saldo van diverse autonome posten. De belangrijkste elementen zijn het vervallen van de btw-vrijstelling op telecommunicatie, het btw-effect van de invoering van de kleinverbruikersheffing en de bestrijding van btw-constructies.

De opbrengst van de *accijnzen* neemt in 1996 naar raming toe met 0,5 miljard. Deze toename is het gevolg van de volumestijging in de grondslag (0,3 miljard) en de indexatie van de accijnzen zoals deze per 1 januari 1996 ingevoerd wordt (0,2 miljard).

De raming van de opbrengst voor de *verbruiksbelasting op een milieugrondslag* voor 1996 bedraagt 2,8 miljard. Dit is een stijging van 0,9 miljard ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten voor 1995. Deze mutatie wordt vrijwel geheel veroorzaakt door de invoering van de kleinverbruikersheffing per 1 januari 1996.

De opbrengst van de *belastingen van rechtsverkeer* neemt van 1995 op 1996 naar raming toe met 0,3 miljard. De stijging is voornamelijk het gevolg van de stijging van huizenprijzen en enkele verzekeringspremies. Daarnaast leidt het belastbaar stellen van de economische eigendomsoverdracht tot meeropbrengsten in 1996 van 0,1 miljard.

De opbrengst van de *motorrijtuigenbelasting* neemt af met 0,4 miljard. Deze afname is het saldo van endogene groei van 0,1 miljard als gevolg van de toename van het wagenpark en de verlaging met 0,5 miljard door autonome maatregelen. Het betreft hier met name de verruiming van het provinciaal belastinggebied, waarbij de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting verlaagd wordt en de provincies de mogelijkheid krijgen provinciale opcenten in de motorrijtuigenbelasting evenredig te verhogen.

De *belasting op zware motorrijtuigen* zal per 1 januari 1996 ingevoerd worden. Een deel van de opbrengsten zal naar raming al in 1995 ontvangen worden.

De geraamde opbrengst voor de *inkomstenbelasting* voor 1996 bedraagt 8,0 miljard. Dit is een afname van 0,1 miljard ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten over 1995. Deze afname is het saldo van diverse autonome maatregelen met een totale omvang van +0,2 miljard en een endogene daling van 0,4 miljard. Deze endogene daling is het gevolg van de sterke groei van de winstinkomens van zelfstandigen in 1995 welke leidt tot hogere teruggaven in 1996.

De opbrengst voor de *loonbelasting* voor 1996 wordt geraamd op 43,7 miljard. Dit is een afname van 0,5 miljard ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten over 1995. Deze daling is het saldo van autonome maatregelen met een omvang van ±3,0 miljard (verhoging van belastingvrije som en arbeidskostenforfait, invoering loonkostenfaciliteit lage lonen) en de endogene stijging door de loonvoet- en werkgelegenheidsontwikkeling (2,5 miljard).

De *vennootschapsbelasting* zal naar raming in 1996 toenemen met 1,1 miljard ten opzichte van het niveau in 1995 (20,9 miljard). Deze toename is voornamelijk het gevolg van de hernomen winstgroei in 1995 die via de (voorlopige) aanslagoplegging in 1996 in de kas zal komen.

De raming van de opbrengst voor 1996 voor de *overige belastingen op inkomen, winst en vermogen* ligt 0,3 miljard hoger dan het geraamde eindniveau voor 1995. Deze stijging is voornamelijk het gevolg van stijgingen bij de *dividendbelasting* en de *successierechten*.

3.5. Meerjarige belastingramingen

De meerjarige belastingraming zoals gepresenteerd in tabel 3.5.1 is voor de jaren 1995 en 1996 in het voorgaande toegelicht. Bij afwezigheid van een actueel macro-economisch beeld voor de periode nadien heeft de belastingraming voor de jaren 1997 tot en met 2000 een louter technisch karakter, waarbij de endogene groei van de ontvangsten correspondeert met een gemiddelde nominale economische groei van 4¹¼% conform Regeerakkoord.

Tabel 3.5.1. Meerjarige belastingraming op kasbasis; in miljarden

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Totaal Generaal	155,4	159,9	165,3	173,2	180,2	187,7

4. Horizontale toelichting 1995–2000

Algemeen

In deze bijlage wordt het verloop toegelicht van de meerjarencijfers. Langs deze weg kan men op een eenvoudige wijze snel inzicht krijgen in de meerjarige ontwikkeling van de uitgaven en ontvangsten van de departementen. Deze horizontale toelichting beslaat de jaren 1995±2000 en heeft aldus betrekking op de vermoedelijke uitkomsten 1995, de ontwerpbegroting 1996 en de meerjarencijfers 1997±2000, alles op stand Miljoenennota 1996. Telkens wordt per departement (en op de begrotingsfondsen en aanvullende posten) een toelichting op de ontwikkeling van de uitgaven en niet-belastingontvangsten gegeven. Het verloop van de meerjarencijfers van de sectoren sociale zekerheid en zorg wordt eveneens op hoofdlijnen toegelicht.

De ontwikkeling in de uitgaven en niet-belastingontvangsten wordt over de jaren heen (horizontaal) toegelicht op het niveau van de hoofdbeleids-terreinen. Indien de cijfers geen stijging of daling van betekenis laten zien, wordt in het algemeen geen toelichting gegeven. Voor een meer uitvoerige toelichting op artikelniveau zij verwezen naar de desbetreffende ontwerpbegrotingen en memories van toelichting, respectievelijk de Sociale Nota en het Financieel Overzicht Zorg.

De uitgaven voor Ontwikkelingssamenwerking worden niet per departement, maar als totaal gepresenteerd. Indien uitgaven niet relevant zijn voor het reële uitgavenkader, wordt daarvan melding gemaakt.

Alle bedragen zijn in constante prijzen en worden in miljoenen gulden weergegeven, tenzij anders is aangegeven.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
I Huis der Koningin	13	13	13	13	13	13

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
II Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	272	259	266	252	254	254

De daling van de raming van 1996 ten opzichte van 1995 wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de structurele overboeking van middelen van de Raad van State naar het ministerie van Justitie in het kader van de eerste fase van de herziening rechterlijke organisatie. De incidentele stijging van de raming in 1997 houdt hoofdzakelijk verband met de aanpak van het achterstallige onderhoud aan gebouwen van de Tweede Kamer.

De structureel lagere raming vanaf 1998 wordt hoofdzakelijk veroorzaakt doordat een aantal tijdelijke projecten, zoals de (ver-) nieuwbouw van de Algemene Rekenkamer en de aanpak van het achterstallig onderhoud bij

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
V Buitenlandse Zaken	102	102	94	89	89	89
1. <i>Algemeen</i>	7	7	7	7	8	8
2. <i>Internationale betrekkingen</i>	1	0	0	0	0	0
3. <i>Internationale samenwerking</i>	57	57	49	44	44	44
5. <i>Diplomatieke Vertegenwoordigingen</i>	38	38	38	38	38	38

De daling van de ontvangsten bij internationale samenwerking is het gevolg van een geleidelijke afname van de inkomsten uit leningen verstrekt aan ontwikkelingslanden.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
VI Justitie	5 898	5 826	4 794	4 810	4 828	4 847
1. <i>Algemeen</i>	330	315	321	301	300	301
2. <i>Politie en Criminaliteitsbestrijding</i>	622	601	597	599	602	605
3. <i>Vreemdelingenzaken</i>	1 695	1 458	478	477	478	478
4. <i>Dienst Preventie, Jeugdbescherming en Reclassering</i>	574	640	641	651	659	664
5. <i>Dienst Justitiële Inrichtingen</i>	1 253	1 346	1 357	1 375	1 378	1 383
6. <i>Dienst Rechtspleging en Rechtshulp</i>	1 424	1 466	1 400	1 407	1 411	1 416

De uitgaven van Justitie laten in de periode 1995 tot en met 2000 per saldo een daling zien van ruim 1 miljard. Deze daling wordt veroorzaakt door de incidentele hoge instroom van asielzoekers in 1994 (geboekt onder Vreemdelingenzaken) en het feit dat vanaf 1997 een deel van de middelen voor de toelating en opvang van asielzoekers wordt verantwoord op de aanvullende post asielzoekers (en dus niet op de Justitiebegroting). Tegenover deze daling staan hogere uitgaven in het kader van de intensivering van de rechtshandhaving, het jeugdbeleid en uitbreiding van de detentiecapaciteit.

De daling in de meerjarencijfers vanaf 1998 bij Algemeen is hoofdzakelijk het gevolg van een overboeking van de wachtgelden voor de regiopolitie naar de begroting van Binnenlandse Zaken. Daarnaast hangt de daling vanaf 1998 samen met de invulling van taakstellingen uit het Regeerakkoord.

De stijging van de uitgaven bij Preventie, Jeugdbescherming en Reclassering in 1996 en latere jaren ten opzichte van 1995 wordt veroorzaakt door een toename van het aantal alleenstaande minderjarige asielzoekers, de uitbreiding van het aantal plaatsen in de justitiële jeugdinrichtingen (170 extra plaatsen) en de toedeling aan de Justitiebegroting van de zogenaamde cluster IV-gelden (op basis van de voorstellen van de commissie-Van Montfrans).

De stijging bij de Dienst Justitiële Inrichtingen wordt veroorzaakt door de uitbreiding van de celcapaciteit. Het gaat hierbij met name om de exploitatiekosten van 1000 extra cellen, voornamelijk ten behoeve van kortgestraften.

De stijging bij de Dienst Rechtspleging en Rechtshulp in 1996 betreft de toedeling aan de Justitiebegroting van de zogenaamde cluster II-gelden ten behoeve van de versterking van de rechtshandhaving (waaronder de reorganisatie van het Openbaar Ministerie), de overboeking van middelen uit de aanvullende post asielzoekers voor de rechtshulp aan asielzoekers en de extra uitgaven in het civiel- en bestuursrecht als gevolg van een toenemend aanbod van zaken. De daling in 1997 en latere jaren is het

gevolg van het feit dat een deel van de middelen voor rechtshulp aan asielzoekers vanaf 1997 wordt verantwoord op de aanvullende post asielzoekers.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
VI Justitie	1 253	1 316	1 354	1 394	1 394	1 394
1. <i>Algemeen</i>	24	24	42	61	61	61
2. <i>Politie</i>	107	107	107	107	107	107
3. <i>Vreemdelingenzaken</i>	391	391	391	391	391	391
4. <i>Dienst Preventie, Jeugd en reclassering</i>	17	17	17	17	17	17
6. <i>Dienst Rechtspleging en Rechtshulp</i>	714	777	797	818	818	818

De stijging vanaf 1997 bij Algemeen hangt samen met de taakstellende ontvangstenverhoging uit hoofde van het Regeerakkoord (kostendekkend maken van tarieven).

De stijging bij Rechtspleging en Rechtshulp komt voornamelijk door hogere ontvangsten aan boeten en transacties. Deze hangen grotendeels samen met de in 1996 ingaande indexering van tarieven en verhoging van het minimum boetetarief. Daarnaast wordt de stijging veroorzaakt door een groei van ontvangen griffierechten als gevolg van de toename van het aantal gerechtelijke procedures.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
VII Binnenlandse Zaken	6 875	7 004	6 943	7 001	7 072	7 128
1. <i>Algemeen</i>	272	248	251	252	255	256
2. <i>Openbaar bestuur</i>	1 100	1 247	1 371	1 389	1 375	1 368
3. <i>Minderhedenbeleid</i>	59	151	13	13	13	12
5. <i>Openbare Orde en Veiligheid</i>	4 679	4 740	4 695	4 735	4 817	4 885
6. <i>Binnenlandse Veiligheidsdienst</i>	66	67	69	71	71	72
7. <i>Management en Personeelsbeleid</i>	649	508	497	495	495	490
8. <i>Informatievoorziening en Automatisering</i>	48	42	46	44	44	45
9. <i>Algemene Bestuursdienst</i>	1	2	2	2	2	2

Als gevolg van de toevoeging van middelen voor het Grote Steden Beleid (GSB) en de versterking van de politie-organisatie vertoont de begroting van Binnenlandse Zaken een structureel stijgende lijn. De hogere raming in 1996 ten opzichte van 1997 en 1998 komt door toevoeging van middelen ten behoeve van het minderhedenbeleid. Deze middelen staan voor de daaropvolgende jaren nog op de aanvullende post.

De hoge raming in 1995 bij Algemeen komt door een aantal incidentele desalderingen in 1995; de voornaamste hiervan betreft doorberekeningen door de Dienst Uitvoering Ontslaguitkeringsregelingen. Vanwege de met de ontvangsten en kosten samenhangende onzekerheden zijn de desalderingen alleen voor 1995 geraamd. Daarnaast is de regeerakkoord-taakstelling voor de begroting van Binnenlandse Zaken voor een bedrag van circa 10 miljoen op dit hoofdbeleidsterrein ingevuld.

De stijging van 1996 op 1995 bij Openbaar bestuur vindt hoofdzakelijk zijn oorzaak in de prioriteit die de regering toekent aan het Grote Steden Beleid. Extra gelden komen ten goede aan toezichhoudende functies, de Urban projecten en de thema's leefbaarheid en stadseconomie. De

stijging van 1997 ten opzichte van 1996 vindt in hoofdzaak zijn oorzaak in het toekennen van 100 miljoen extra voor toezichthoudende functies.

De raming voor Minderhedenbeleid is in 1995 en 1996 hoger dan in de jaren daarna omdat de uitgaven voor de uitvoering van de Wet gemeentelijke zorg voor houders van een voorwaardelijke vergunning tot verblijf (Zorgwet VVTV) tot en met 1996 zijn geraamd op de begroting van Binnenlandse Zaken. Voor 1997 en latere jaren staan de uitgaven voor de zorgwet VVTV op de aanvullende post.

Het verschil in raming tussen 1996 en 1995 wordt verklaard doordat invoering van de Zorgwet op 1 juli 1995 plaatsvond. De jaarlijkse sterktegroei bij de politie en de extra gelden ten behoeve voor de jeugdhulpverlening verklaren de meerjarencijfers bij Openbare Orde en Veiligheid. Daarnaast is sprake van stijgende uitgaven voor de geneeskundige verzorging politie (hier staan even hoge premie-ontvangsten tegenover). De tijdelijke daling in 1997 ten opzichte van 1996 wordt verklaard door de toevoeging van gelden in 1996 voor extra inzet van politie in het kader van opvang asielzoekers. De hiervoor vanaf 1997 benodigde bedragen staan op de aanvullende post.

De structureel lagere raming op Management en Personeelsbeleid vanaf 1996 houdt onder meer verband met de totstandkoming van de Uitvoeringsinstelling Sociale Zekerheid voor Overheid en Onderwijs (USZO) die na 1995 via de stichting USZO zal lopen. Daarnaast wordt de lagere raming in hoofdzaak verklaard doordat de specifieke werkgeversbijdragen aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds vanaf 1996 structureel niet meer op de begroting van Binnenlandse Zaken worden verantwoord. Deze bijdragen zijn met ingang van 1996 overgeboekt naar de diverse departementen. Tot slot bestaat het voornemen de Rijksbedrijfsgezondheids- en Bedrijfsveiligheidsdienst (RBB) per 1 juli 1996 te privatiseren. Hierdoor wordt naar verwachting slechts de helft van de jaaromzet RBB op de begroting van Binnenlandse Zaken geraamd. Vooralsnog is voor de RBB uitgegaan van het beschikbare budgettaire kader.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
VII Binnenlandse Zaken	496	429	443	458	489	448
1. <i>Algemeen</i>	10	11	7	7	7	7
2. <i>Openbaar Bestuur</i>	104	74	90	98	123	76
5. <i>Openbare Orde en Veiligheid</i>	291	318	327	335	341	347
6. <i>Binnenlandse Veiligheidsdienst</i>	100	100	100	100	100	100
7. <i>Management en Personeelsbeleid</i>	76	11	11	11	11	11
8. <i>Informatievoorziening en Automatisering</i>	12	13	8	7	7	7

De lagere raming bij Openbaar Bestuur in 1996 ten opzichte van 1995 wordt met name verklaard door de lagere ontvangsten sociale vernieuwing. Tot en met 1993 zijn de gelden in het kader van de brede doeluitkering sociale vernieuwing bij wijze van voorschot aan gemeenten uitgekeerd. Deze voorschotten worden in 1995 verrekend. Voor de jaren 1996 en verder gaat het om lagere ontvangsten die niet op voorhand zijn te ramen. De geleidelijke stijging van 1996 tot en met 1999 vindt zijn oorzaak in toenemende ontvangsten paspoortleges. In 2000 zijn de ontvangsten van de paspoortleges lager vanwege de invoering van het nieuwe paspoort in 1995 waardoor om de vijf jaar een piek in de vraag ontstaat.

Bij Openbare Orde en Veiligheid wordt de stijging in de ontvangstenraming door de Dienst Geneeskundige Verzorging Politie zichtbaar (zie ook toelichting bij de uitgaven).

De daling bij Management en Personeelsbeleid, wordt hoofdzakelijk verklaard door de privatisering van de RBB in 1996. Daarnaast is ook de incidentele desaldering in 1995 als gevolg van de doorberekeningen door de Dienst Uitvoering Ontslaguitkeringsregelingen op dit hoofd-beleidsterrein verantwoord (zie ook toelichting bij de uitgaven).

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	37 785	37 887	36 271	36 739	37 374	37 414
17. Ministerie Algemeen	588	545	531	527	531	533
18. Primair Onderwijs	9 084	9 330	9 154	9 304	9 468	9 620
19. Voortgezet Onderwijs	6 944	6 948	6 986	7 036	7 162	7 281
20. Beroepsonderwijs en Vol-wasseneneducatie	3 436	3 577	3 586	3 638	3 692	3 720
21. Hoger Beroepsonderwijs	2 486	2 437	2 405	2 405	2 595	2 415
22. Wetenschappelijk Onderwijs	5 248	4 961	4 972	5 048	5 236	5 157
23. Onderzoek en Wetenschaps-beleid	1 247	1 227	1 225	1 232	1 218	1 223
24. Huisvesting	1 915	1 836	330	355	355	355
25. Studiefinancieringsbeleid ¹	4 327	4 521	4 433	4 373	4 114	4 082
26. Overige Programmakosten	149	117	242	410	589	577
27. Cultuur	2 361	2 387	2 406	2 410	2 414	2 451

¹ een deel van de uitgaven voor studieleningen is niet relevant voor het reële uitgavenkader

De begroting van OCW laat van 1996 op 1997 een daling zien die voornamelijk veroorzaakt wordt door de decentralisatie huisvesting Primair en Voortgezet Onderwijs. Vanaf 1997 stijgen de uitgaven, waarbij tegenover de daling door de ombuigingstaakstellingen uit het Regeerakkoord een stijging staat door oplopende leerlingaantallen, een stijging in de uitgaven voor studieleningen, en oplopende personeelskosten.

Op het beleidsterrein Algemeen treedt als gevolg van efficiencymaatregelen een daling op.

In verband met de decentralisatie huisvesting wordt bij Primair Onderwijs in 1996 een deel van de middelen voor de huisvesting verantwoord op dit beleidsterrein. De daling na 1996 wordt veroorzaakt door de overheveling van deze middelen naar het Gemeentefonds. Verder zijn voor 1997 en latere jaren de budgetten voor onderwijs aan asielzoekers nog niet aan de OCW-begroting toegevoegd. De verdere stijging in de uitgaven wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een toename van het aantal leerlingen en door de incidentele looncomponent.

De vorming van scholengemeenschappen, de convenantsgelden (salarisakkoord onderwijs) en de verwerking in de meerjarencijfers van de incidentele looncomponent zorgen voor een stijging bij het Voortgezet Onderwijs.

Verschuivingen van leerlingen binnen het beleidsterrein naar duurdere vormen van onderwijs en de toevoeging aan dit beleidsterrein van de middelen voor het inburgeringsbeleid dragen er toe bij, dat de uitgaven voor beroepsonderwijs oplopen. Verder wordt de stijging van de budgetten veroorzaakt door convenantsgelden (salarisakkoord onderwijs) en de verwerking in de meerjarencijfers van de incidentele looncomponent.

De daling van de uitgaven bij het Hoger Beroepsonderwijs hangt samen met de verhoging van de collegegelden en de gelijktijdige verlaging van de Rijksbijdrage aan het HBO. De eenmalig hogere uitgaven in 1999

worden veroorzaakt door het geld dat met name in dat jaar beschikbaar is voor verbetering van de kwaliteit en de studeerbaarheid (het zogenoemde Studeerbaarheidsfonds).

De collegegeldverhoging heeft een neerwaartse bijstelling van de rijksbijdrage voor het Wetenschappelijk Onderwijs tot gevolg. De meerjarige uitdeling van de incidentele looncomponent en de oplopende kosten van de investeringen in Academische Ziekenhuizen compenseren dit effect. De stijging van de uitgaven in 1998 en 1999 wordt veroorzaakt door de extra uitgaven voor verbetering van de kwaliteit en de studeerbaarheid.

Door invulling van de ombuigingstaakstellingen op subsidies nemen de uitgaven voor Onderzoek en Wetenschapsbeleid in 1996 iets in omvang af.

Vanaf 1997 zijn, in verband met de decentralisatie huisvesting, de huisvestingsmiddelen voor het Primair en het Voortgezet Onderwijs overgeboekt naar de begroting van het Gemeentefonds. Hierdoor bevat de raming vanaf 1997 vrijwel alleen nog de huisvestingsuitgaven voor instellingen voor Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie.

De uitgaven voor het Studiefinancieringsbeleid lopen structureel terug. De hogere uitgaven in 1996 worden veroorzaakt door de in dat jaar hogere betalingen voor de OV-studentenjaarkaart. De daling van de uitgaven na dit jaar hangt samen met de verlaging van de basisbeurs in 1996 en 1997. De daling in 1997 treedt verder op doordat leerlingen in het Voortgezet Onderwijs van 18 jaar en ouder vanaf dat jaar hun recht op een OV-studentenkaart verliezen. De daling vanaf 1999 wordt veroorzaakt door de verlaging van het budget voor de OV-reisvoorziening na afloop van het huidige contract in 1998 met de OV-bedrijven.

Het beleidsterrein Overige Programmakosten omvat de loon- en prijsbijstelling (voorzover nog niet toebedeeld aan de beleidsterreinen van OCW), de uitgaven rechtspositie en de overige uitgaven. Deze uitgaven kennen een stijgend verloop mede vanwege de uit de aanvullende post meerjarig overgeboekte incidentele looncomponent, voorzover nog niet toebedeeld aan de onderwijssectoren.

De stijging van de uitgaven voor Cultuur wordt veroorzaakt door de indexering van de omroepbijdragen en door de toekenning van extra middelen voor cultuur.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	3 289	3 686	3 176	3 225	3 185	3 167
17. Ministerie Algemeen en Overige Programmakosten	4	4	4	4	4	4
18. Primair en Voortgezet Onderwijs en Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie	217	187	182	170	170	170
21. Hoger Beroepsonderwijs en						
22. Wetenschappelijk Onderwijs	27	18	18	18	18	18
23. Onderzoek en Wetenschapsbeleid	216	159	158	161	144	144
24. Huisvesting	51	363	11	10	8	8
25. Studiefinancieringsbeleid ¹	1 314	1 296	1 265	1 297	1 271	1 215
27. Cultuur	1 459	1 659	1 538	1 564	1 570	1 608

¹ een deel van de ontvangsten uit aflossing van studieleningen is niet relevant voor het reële uitgavenkader

De afrekeningen in 1994 in het Voortgezet Onderwijs en in het Beroepsonderwijs en de Volwasseneneducatie zijn vertraagd en deels doorgeschoven naar 1995. Hierdoor zijn de ontvangsten voor Primair en Voortgezet Onderwijs en Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie in 1995 hoger

dan in latere jaren. Verder dalen door invoering van de lump-sum bekostiging de ontvangsten in het Voortgezet Onderwijs vanaf 1998.

Tot 1996 staan de bijdragen van andere departementen aan TNO bij het beleidsterrein Onderzoek en Wetenschapsbeleid als ontvangst verantwoord. Door het structureel overboeken van de TNO-bijdragen van diverse departementen naar de uitgaven op de OCW-begroting, dalen de ontvangsten.

De decentralisatie van de huisvesting Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie in 1996 naar de instellingen, leidt in dat jaar tot eenmalig hogere verkoopopbrengsten op het beleidsterrein Huisvesting. De ontvangsten in latere jaren bevatten de thans nog geraamde opbrengsten uit de verkoop van gebouwen van instellingen voor Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie.

De ontvangsten Studiefinancieringsbeleid lopen geleidelijk terug. Dit wordt met name veroorzaakt door de afloop van het terugbetalen van renteloze voorschotten die voor 1986 zijn verstrekt.

De stijging van de ontvangsten van Cultuur van 1996 op 1995 wordt veroorzaakt door de geraamde incidentele verkoopopbrengst van het Nederlands Omroepproductie Bedrijf in 1996. De trendmatige stijging van de ontvangsten Cultuur wordt veroorzaakt door de indexering van de omroepbijdragen.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
IXA Nationale Schuld¹	28 945	29 490	31 009	32 446	34 087	35 552

¹ in deze cijfers zijn opgenomen de niet voor het reële uitgavenkader relevante (dis)agio

De stijging van de uitgaven Nationale Schuld van 29,5 miljard in 1995 naar 35,6 miljard in 2000 wordt in hoofdzaak verklaard door stijging van de rente-uitgaven als gevolg van de groei van de staatsschuld.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
IXA Nationale Schuld¹	429	369	369	369	369	369

¹ in deze cijfers zijn opgenomen de niet voor het reële uitgavenkader relevante (dis)agio

De hogere ontvangsten in 1995 zijn het gevolg van agio en door beleggers bijbetaalde rente bij heruitgifte van staatsleningen.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
IX-B Financiën	4 944	4 960	5 028	5 010	5 006	5 019
1. <i>Algemeen</i>	397	394	396	392	394	395
2. <i>Financiën Binnenland</i>	133	121	119	116	113	111
3. <i>Financiën Buitenland</i>	387	407	397	397	396	396
4. <i>Fiscale zaken en belastingen</i>	4 026	4 038	4 115	4 105	4 103	4 117

De daling bij de uitgaven in 1996 ten opzichte van 1995 bij het beleidsterrein Financiën Binnenland is het gevolg van het wegvallen van de eenmalige uitgaven in 1995 voor twee bijzondere muntuitgiftes (f 50-munt / f 10-munt (Hugo de Groot)).

De hogere uitgaven in 1996 bij Financiën Buitenland betreffen de contributie in de vorm van kapitaalstorting aan de European Bank for Research and Development.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
IX-B Financiën	5 279	5 467	5 117	5 059	4 932	4 984
1. <i>Algemeen</i>	892	905	787	706	574	579
2. <i>Financiën binnenland</i>	1 784	2 073	1 867	1 884	1 908	1 956
3. <i>Financiën buitenland</i>	575	485	433	433	433	433
4. <i>Fiscale zaken en belastingen</i>	2 028	2 004	2 030	2 036	2 016	2 016

Het verloop van de ontvangsten van Financiën wordt voornamelijk bepaald door de winstafdracht van De Nederlandsche Bank (Financiën binnenland) en door het beleidsterrein Algemeen. Het onregelmatige patroon in de ramingen van beleidsterrein Algemeen wordt veroorzaakt door de ontvangsten uit verkoop Domeinen, die het gevolg zijn van de afstootplanning van Defensie en de Rijksgebouwendienst.

De oplopende ontvangsten na 1995 bij Financiën Binnenland zijn het gevolg van de verwachte oplopende beleggingsinkomsten bij DNB.

De hogere ontvangsten in 1995 en 1996 bij Financiën buitenland worden veroorzaakt door meevallende provenuen (schaderestituties) van de Exportkredietverzekering. Deze meevallers zijn het gevolg van het meevallende terugbetalingsgedrag van enkele belangrijke debiteurlanden.

Het verloop van de ontvangstenraming bij Fiscale zaken en belastingen wordt in hoofdzaak bepaald door de schommelingen op het onderdeel Inningskosten douane, die direct zijn gerelateerd aan de ontwikkeling van de invoer.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
X Defensie	13 688	13 596	13 501	13 347	13 400	13 375
1. <i>Algemeen</i>	1 136	709	679	646	640	652
2. <i>Pensioenen, wachtgeld en uitkeringen</i>	1 762	1 748	1 772	1 784	1 778	1 792
3. <i>Koninklijke Marine</i>	2 533	2 541	2 647	2 696	2 831	2 898
4. <i>Koninklijke Landmacht</i>	4 636	4 648	4 447	4 514	4 665	4 646
5. <i>Koninklijke Luchtmacht</i>	2 611	2 761	2 721	2 675	2 630	2 565
6. <i>Koninklijke Marechaussee</i>	353	409	410	381	388	392
8. <i>Multi-service projecten en activiteiten</i>	657	671	723	570	386	349
9. <i>Groep Defensie Ondersteuning</i>	0	111	102	82	82	81

De begroting van Defensie laat als uitvloeisel van het Regeerakkoord na 1995 een daling zien met ruim 0,3 miljard naar 2000. De besparingen zullen in hoofdzaak worden gerealiseerd door verbetering van de doelmatigheid. Deze doelmatigheidsmaatregelen raken de gehele Defensie-organisatie. Voor zover de maatregelen nog moeten worden geconcretiseerd, is de geraamde opbrengst geparkeerd op het beleidsterrein Multi-service projecten en activiteiten.

Het niveau van het beleidsterrein Algemeen daalt vanaf 1996 door overheveling van gelden naar de budgetten van de krijgsmachtdelen in verband met het nieuwe stelsel van ziektekosten voor militairen. Voorts zijn verscheidene exploitatie-uitgaven overgeheveld naar het nieuwe beleidsterrein Groep Defensie Ondersteuning. Voor het overige dalen de uitgaven als gevolg van vooral vermindering van het aantal NAVO-infrastructuurprojecten in Nederland en doelmatigheidsverbeteringen.

Als gevolg van een inhaalslag bij de investeringen stijgen de uitgaven voor de Koninklijke Marine. Deze inhaalslag was nodig om de, door projectvertragingen en herfaseringen opgelopen, achterstand voor aanschaf van materieel ongedaan te maken.

De uitgaven van de Koninklijke Luchtmacht laten een min of meer stabiel beeld zien met uitzondering van de stijging in de jaren 1996 en 1997. Deze stijging wordt veroorzaakt door de uitgaven voor de Midlife-update van de F-16.

De toename van de uitgaven bij de Koninklijke Marechaussee vanaf 1996 hangt samen met de uitvoering van het Schengen-akkoord. Op Schiphol worden vanaf 1996 225 marechaussees extra ingezet. De stijging in de jaren 1996 en 1997 is mede te verklaren door de uitgaven voor de nieuwbouw ten behoeve van huisvesting voor de regio Den Haag.

De daling van de uitgaven bij de Multi-service projecten en activiteiten is het gevolg van het parkeren, vanaf 1997, van de nog uit hoofde van doelmatigheidsverbetering te realiseren besparingen, oplopend tot een bedrag van ca. 260 miljoen in 2000. Uiterlijk met de ontwerpbegroting 1998 zal het betreffende parkeerartikel komen te vervallen; de uitgaven zullen dan weer een stabiel karakter vertonen.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
X Defensie	682	600	595	584	584	584
1. Algemeen	35	35	35	35	35	35
2. Pensioenen, wachtgelden en uitkeringen	29	29	29	29	29	29
3. Koninklijke Marine	143	114	112	109	109	109
4. Koninklijke Landmacht	192	170	170	162	162	162
5. Koninklijke Luchtmacht	143	118	118	118	118	118
6. Koninklijke Marechaussee	15	11	9	9	9	9
8. Multi-service projecten en activiteiten	125	120	119	119	119	119
9. Groep Defensie Ondersteuning	0	2	2	2	2	2

De lagere ontvangsten bij de Koninklijke Marine, de Koninklijke Landmacht en de Koninklijke Luchtmacht zijn hoofdzakelijk het gevolg van minder inhoudingen wegens verstrekkingen, verrichte werkzaamheden en verleende diensten en lagere overige ontvangsten.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XI-A Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (exclusief RGD)	44 218	7 024	6 818	6 825	6 753	6 704
1. Algemeen	269	182	180	181	183	184
3. Volkshuisvesting ¹	42 789	5 689	5 495	5 521	5 581	5 517
4. Ruimtelijke Ordening	70	68	68	68	68	69
5. Milieubeheer	1 090	1 085	1 075	1 055	921	934

¹ hierin zijn in 1995 en 1996 begrepen de niet voor het reële uitgavenkader relevante uitgaven in verband met de balansverkorting.

Voor wat betreft het verloop van de totale uitgaven (en ontvangsten) van de begroting van VROM (XI-A) is de afwikkeling van de Balansverkortingsoperatie alles bepalend. Door de verplichte aflossing van de leningen woningwetwoningen in 1995 en het tegelijkertijd afkopen van de subsidieverplichtingen zijn zowel de uitgaven als de ontvangsten eenmalig veel hoger.

De algemene uitgaven kennen in 1996 en volgende jaren een stabiel verloop. In 1995 is het uitgavenniveau eenmalig hoger voornamelijk als gevolg van een voorziening ten behoeve van het per 1 mei 1994 verzelfstandigde Kadaster. Deze eenmalige voorziening hield verband met afspraken die er op waren gericht het eigen vermogen van het Kadaster verder te versterken tot het overeengekomen niveau.

Na de Balansverkortingsoperatie resteert bij Volkshuisvesting een per saldo vrijwel gelijkblijvend uitgavenniveau. Dit is per saldo een gevolg van zowel uitgavenstijgingen als -dalingen. De uitgaven voor de IHS nemen toe als gevolg van de indexering van de kwaliteitskortingsschijven met de gemiddelde huurontwikkeling teneinde de netto huurontwikkeling (huur minus IHS) van de IHS-ontvangers meer in overeenstemming te brengen met de bruto huurontwikkeling. Daarnaast komen vanaf 1997 de verplichtingen uit hoofde van het Besluit Woninggebonden Subsidies 1995 tot betaling. Tegenover deze uitgavenstijgingen staan diverse uitgavendalingen. De daling van de uitgaven voor bijzondere aandachts-groepen is het gevolg van het aflopen van deze regeling; op rijksniveau is alleen nog sprake van uitfinanciering van oude verplichtingen. De rijksbijdragen aan gemeenten en provincies voor stadsvernieuwing hebben als uitgangspunt dat er in de periode vanaf 1990 tot circa 2005 10,8 miljard (prijspeil 1990) zal worden uitgekeerd. De jaarlijkse bijdragen dalen vanaf 1997. De uitgaven samenhangend met beleggerswoningen en niet-toegelaten instellingen dalen door het geleidelijk aflopen van de subsidieverplichtingen.

Op het terrein van Milieubeheer doen zich geen belangrijke budgettaire ontwikkelingen voor. Het structureel lagere uitgavenniveau na 1998 wordt grotendeels verklaard door het feit dat het bedrag van 300 miljoen uit het FES voor de aanpak van de ernstige gevallen van bodemverontreiniging in het kader van VINEX betrekking heeft op de periode tot en met 1998. Daarnaast vindt vanaf 1998 ook een overheveling plaats van de milieu-apparaatsuitgaven naar het Gemeentefonds.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XI-A Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (exclusief RGD)	26 568	179	192	257	120	118
1. Algemeen	2	2	2	2	2	2
3. Volkshuisvesting ¹	26 511	116	111	106	107	104
4. Ruimtelijke Ordening	1	1	1	1	1	1
5. Milieubeheer	54	60	78	148	10	11

¹ hierin zijn begrepen de niet voor het reële uitgavenkader relevante ontvangsten in verband met de balansverkorting resp. de vervroegde aflossing woningwetleningen.

De piek in 1995 bij Volkshuisvesting wordt, zoals reeds gememoreerd bij de uitgaven, geheel veroorzaakt door de verplichte aflossing ineens van de woningwetleningen als gevolg van de Balansverkortingsoperatie. Het ontvangstenniveau bij Milieubeheer laat na 1995 eerst een stijging zien en na 1998 een sterke daling. Dit patroon is het gevolg van de ontvangsten uit het FES voor de aanpak van de ernstige gevallen van bodemverontreiniging in het kader van VINEX.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XI-B Rijkshuisvesting	1 652	1 414	1 187	1 065	926	965
1. <i>Huisvesting Rijksdiensten</i>	1 558	1 320	1 093	971	832	871
2. <i>Huisvesting ten behoeve van Derden</i>	94	94	94	94	94	94

De uitgaven op de begroting van Rijkshuisvesting (XI-B) laten een dalend verloop zien. De reden voor deze daling is gelegen bij Huisvesting Rijksdiensten. In de eerste plaats vindt er een omzetting plaats van een deel van de in het verleden afgesloten leasecontracten in Δ fonds perdu financiering. Daarnaast vindt er in de periode 1996 tot en met 1998 de overheveling plaats van Justitie van de middelen ten behoeve van de uitbreiding van de celcapaciteit. Verder nemen de uitgaven voor investeringen sterk af. Deze daling wordt slechts gedeeltelijk gecompenseerd door de stijgende uitgaven voor huren.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XI-B Rijkshuisvesting	169	128	122	120	120	120
1. <i>Huisvesting Rijksdiensten</i>	72	34	28	26	26	26
2. <i>Huisvesting ten behoeve van Derden</i>	96	94	94	94	94	94

De aanzienlijke hogere ontvangsten in 1995 voor de Huisvesting Rijksdiensten zijn het gevolg van enerzijds het op de begroting verantwoorden van ontvangsten en uitgaven (desalderingen) die voorheen buiten begrotingsverband werden geboekt en anderzijds de terugbetaling door projectontwikkelaars en beleggers van door de RGD gedane voorfinancieringen ten behoeve van de bouw van onder andere rechtbanken en cellen.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XII Verkeer en Waterstaat	7 593	7 305	7 351	7 566	7 731	7 752
1. <i>Algemeen</i>	2 217	2 217	2 485	2 840	3 012	3 160
2. <i>Rijkswaterstaats-aangelegenheden</i>	2 063	1 930	1 836	1 737	1 704	1 730
3. <i>Openbaar vervoer en goederenvervoer</i>	2 494	2 453	2 333	2 314	2 325	2 150
4. <i>Luchtvaart-aangelegenheden</i>	289	229	240	232	2 48	266
5. <i>Zeescheepvaart en maritieme aangelegenheden</i>	177	155	149	149	150	154
6. <i>Telecommunicatie en post-zaken</i>	70	27	25	25	25	25
7. <i>Meteorologische aangelegenheden</i>	58	61	63	49	49	49
8. <i>Rijksdienst voor het wegverkeer</i>	225	233	218	218	218	218

De uitgavenontwikkeling op de begroting van Verkeer en Waterstaat wordt met name veroorzaakt door mutaties op het bijdrage-artikel van VenW aan het Infrastructuurfonds, het beleidsterrein voor rijkswaterstaats-aangelegenheden en openbaar vervoer en goederenvervoer.

De ontwikkeling bij Algemeen hangt samen met de bijdrage aan het Infrastructuurfonds in verband met de overheveling van gelden voor infrastructuur naar exploitatie in het kader van de verzelfstandiging NS en de toevoeging uit algemene middelen voor het niet doorgaan van de

spitsheffing. Daarnaast leidt de planning van uitgaven op infrastructuurprojecten tot een hogere bijdrage aan het Infrastructuurfonds vanaf 1997.

De verlaging van uitgaven voor rijkswaterstaat in de jaren 1996 tot en met 1998 houdt verband met de beperking van de taken betreffende de inrichting en ontwikkeling van de IJsselmeerpolders en de realisatie van de Stormvloedkering in de Nieuwe Waterweg. De uitgavenverlaging voor rijkswaterstaat hangt voorts samen met het uitgavenverloop van de uitkeringsregeling op grond van de Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren, de middelen voor de sanering van waterbodems. Overigens nemen de uitgaven voor het Deltaplan grote rivieren toe in de periode van 1997 tot en met 2000.

De uitgaven voor openbaar vervoer en goederenvervoer laten een dalende tendens zien. Dit is het gevolg van de beleidsmatige invulling van de regeerakkoordtaakstellingen en de beperking van de kapitaaldotatie aan de Vereniging Streekvervoer Nederland. Deels wordt deze uitgavenverlaging gemitigeerd door de gesloten overeenkomst met de NS in het kader van de verzelfstandiging, waarvoor een overboeking uit het Infrastructuurfonds heeft plaatsgevonden.

De daling in de uitgaven voor luchtvaartaanleggen in 1996 hangt samen met het kasritme voor de aanschaf van het regeringsvliegtuig. De fluctuaties in de uitgaven na 1996 houden verband met de financiële ruimte voor investeringen in regionale luchthavens.

De daling in de uitgaven voor zeescheepvaart en maritieme zaken wordt veroorzaakt door de afloop van steunregelingen aan de zeescheepvaart. Het betreft uitgaven voor de investeringspremiereregeling zeescheepvaart, de interim-regeling stimulering zeescheepvaart en de Wet Stimulering Zeescheepvaart. Met ingang van 1996 zijn er voor deze sector fiscale faciliteiten.

De daling in de uitgaven voor telecommunicatie en postzaken hangt samen met de instelling van het agentschap Dienst Operationele Zaken per 1 januari 1996.

De daling in de uitgaven vanaf 1997 voor meteorologische aangeleggenheden is het gevolg van de het gereedkomen van de nieuwbouw voor het agentschap KNMI.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XII Verkeer en Waterstaat	4 687	1 983	1 973	1 914	2 169	1 683
1. <i>Algemeen</i>	43	38	29	21	4	4
2. <i>Rijkswaterstaats-aangeleggenheden</i>	233	199	178	141	137	136
3. <i>Openbaar vervoer en goederenvervoer</i>	25	22	11	16	16	15
4. <i>Luchtvaartaanleggen</i>	164	125	127	128	1 33	132
5. <i>Zeescheepvaart en maritieme aangeleggenheden</i>	72	70	70	70	67	67
6. <i>Telecommunicatie en postzaken</i>	3 901	1 343	1 317	1 290	1 569	1 082
7. <i>Meteorologische aangeleggenheden</i>				7	2	6
8. <i>Rijksdienst voor het wegverkeer</i>	249	186	241	241	241	241

De ontvangstenontwikkeling op de begroting van Verkeer en Waterstaat wordt met name veroorzaakt door mutaties op het beleidsterrein voor telecommunicatie en postzaken.

De daling in de ontvangsten op het beleidsterrein Algemeen wordt met name veroorzaakt door de afnemende omvang van de jaarlijkse bijdragen van het Fonds Economische Structuurversterking (FES).

De daling in de ontvangsten bij Rijkswaterstaataangelegenheden hangt samen met de afronding van de taken van de voormalige Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders en het ontvangstenverloop van de opbrengsten uit hoofde van de Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren.

De daling van de ontvangsten Openbaar vervoer en goederenvervoer hangt samen met de afbouw van de Europese sloopregeling voor de binnenvaart.

Op het beleidsterrein Luchtvaartaanlegingen is er een incidentele verhoging van de ontvangsten in 1995 op het gebied van zonering in het kader van de Luchtvaartwet en de versnelling van het isolatieprogramma Schiphol.

De dalende ontvangsten bij Zeescheepvaart en maritieme zaken worden veroorzaakt door een afnemende bijdrage van België in de exploitatiekosten van de Schelderadarketen en door een jaarlijkse lagere betaling van de BV Loodswezen.

De hoge piek in de ontvangsten 1995 bij Telecommunicatie en Postzaken is het gevolg van de raming van de opbrengsten tweede beursgang KPN. Daarnaast worden de mutaties in de ontvangsten in latere jaren veroorzaakt door aflossing en rente van aan KPN versterkte leningen.

De ontvangstenreeks bij Meteorologische Aangelegenheden betreft de terugbetaling van de voorgefinancierde nieuwbouw voor het KNMI.

De incidenteel lagere ontvangst in 1996 bij de Rijksdienst voor het wegverkeer is het gevolg van het vervallen van het kentekenbewijs deel III per 1 januari 1997. Structureel wordt de derving van de ontvangsten op kentekenbewijs deel III vervangen door de ontvangsten voor afgifte van het kentekenbewijs deel I.

verplichtingen	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XIII Economische Zaken	4 288	3 744	3 326	3 326	3 314	3 397
1. <i>Algemeen</i>	668	630	609	607	606	605
2. <i>Industrieel alg.</i>						
<i>Technologiebeleid</i>	987	762	698	709	695	693
3. <i>Industriebeleid</i>	99	33	28	29	29	29
4. <i>Regionaal beleid</i>	434	305	278	274	275	289
5. <i>Diensten, midden- en kleinbedrijf</i>	1 069	1 006	984	984	982	981
7. <i>Buitenlandse Economische Betrekkingen</i>	400	355	156	156	156	156
8. <i>Wet Investeringsrekening</i>	0	0	0	0	0	0
9. <i>Energiebeleid</i>	631	652	572	568	572	643

Bovenstaande cijferreeksen betreffen verplichtingenbedragen. De toelichtingen richten zich op de ontwikkelingen in de verplichtingenramingen omdat deze het bij EZ te voeren beleid het beste weerspiegelen.

De hogere verplichtingenraming op de EZ-begroting in 1995 ten opzichte van latere jaren is met name het gevolg van: hogere verplichtingen ten aanzien van het technologiebeleid, het naar voren halen van verplichtingenruimte bij de cofinanciering in het kader van het Europees Fonds Regionale Ontwikkeling en een eenmalige verplichting voor de waterschade aan niet-agrarische bedrijven. Met ingang van 1997 ligt het verplichtingenniveau structureel lager als gevolg van het gedeeltelijk aflopen van de Oost-Europafaciliteit. Volledigheidshalve wordt hierbij opgemerkt dat in de raming vanaf 1997 nog geen rekening is gehouden met de budgettaire consequenties van de herijking van het buitenlands beleid, en wat betreft de intensiveringen uit hoofde van de cluster gelden alleen de tranche 1996 is toegevoegd.

Het lagere verplichtingenniveau vanaf 1996 bij Algemeen wordt met name verklaard door de verwerking van de in het Regeerakkoord afgesproken efficiency-korting (structureel 23,5 miljoen).

De daling in 1996 ten opzichte van 1995 bij Technologiebeleid is het gevolg van de afname van verplichtingen bij de specifieke bedrijfsgerichte technologiestimulering met 90 miljoen, de internationale ruimtevaart-programma's met ruim 125 miljoen en vanwege het feit dat de bijdrage uit het FES voor EZ-projecten eenmalig in 1995 bijna 60 miljoen bedraagt. Tegenover deze dalingen staat een eenmalige verhoging in 1996 met 75 miljoen uit hoofde van de verdeling van cluster III-gelden.

De daling van de verplichtingen 1996 ten opzichte van 1995 bij Industriebeleid is het gevolg van de beëindiging van de steun Zeescheeps-nieuwbouw en van de Garantieregeling Particuliere Participatie-maatschappijen per ultimo 1995.

De hogere verplichtingenraming in het jaar 1995 op het hoofd-beleidsterrein Regionaal Beleid wordt veroorzaakt door het verschuiven van verplichtingenruimte uit de jaren 1997±1999 naar 1995. Deze verschuiving houdt verband met het feit, dat in het kader van de EFRO-cofinanciering grote bedragen aan het begin van de planperiode moeten worden vastgelegd.

Het hogere verplichtingenniveau in 1995 bij Diensten, midden- en kleinbedrijf is het gevolg van een eenmalige verplichting van 145 miljoen in 1995 in verband met de vergoeding van de waterschade aan niet-agrarische bedrijven. Vanaf 1996 wordt het budget van de bestaande borgstellingsregeling met 100 miljoen verruimd ten behoeve van doorgroeiende innovatieve bedrijven.

In verband met het gedeeltelijk aflopen van de Oost-Europa faciliteit in 1996 ligt het verplichtingenniveau bij Buitenlandse Economische Betrekkingen vanaf 1997 lager. De budgettaire consequenties van de herijking van het buitenlands beleid zijn nog niet verwerkt in de ramingen vanaf 1997.

Ultimo 1994 is het Fonds Investeringsrekening opgeheven. Met ingang van 1 januari 1995 worden de uitgaven (en ontvangsten) uit hoofde van de Wet Investeringsrekening geraamd op de EZ-begroting. Aangezien het hier de uitfinanciering van oude verplichtingen betreft zijn aan de uitgavenzijde alleen kasbedragen opgenomen (geleidelijk aflopend van 465 miljoen in 1995 tot 50 miljoen in 2000).

De ontwikkeling van de verplichtingen bij het hoofd-beleidsterrein Energiebeleid is zeer gelijkmatig. Wel is er in de jaren 1996 en 2000 sprake van een stijging. Deze wordt veroorzaakt door de verplichtingen die eens per vier jaar worden aangegaan ter financiering van de Nederlandse bijdrage aan het Euratomprogramma voor de exploitatie van de Hoge Flux Reactor te Petten. Nederland draagt aan dat onderzoeksprogramma 75 miljoen bij.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XIII Economische Zaken	6 144	5 384	5 177	5 143	5 121	4 990
1. <i>Algemeen</i>	70	67	66	66	66	66
2. <i>Industrieel en algemeen technologiebeleid</i>	95	92	78	69	55	54
3. <i>Industriebeleid</i>	332	178	130	129	126	96
4. <i>Regionaal beleid</i>	42	3	2	2	2	2
5. <i>Diensten, Midden- en kleinbedrijf</i>	155	150	148	149	149	149
7. <i>Buitenlandse Economische Betrekkingen</i>	3	3	3	3	3	3
8. <i>Wet Investeringsrekening</i>	100	50	25	10	5	5
9. <i>Energiebeleid</i> ¹	5 348	4 842	4 726	4 716	4 716	4 616

¹ hierin zijn begrepen de binnenlandse ontvangsten aardgas die niet relevant zijn voor het reële uitgavenkader

De daling van de ontvangsten op de EZ-begroting over de jaren heen met ruim 1 miljard is voor het overgrote deel te verklaren door een daling van de aardgasbaten. Daarnaast is in 1995 sprake van incidenteel hogere dividendontvangsten.

De voornaamste ontvangsten bij Technologiebeleid betreffen de terugbetalingen op verstrekte technische ontwikkelingskredieten (TOK), welke afhankelijk zijn van de successen van de desbetreffende ontwikkelingsprocessen. Behoedzaamheid in de raming leidt tot een daling in latere jaren. De daling van 1998 naar 1999 is grotendeels het gevolg van de lagere ontvangsten uit het FES.

De terugloop van 1995 naar 1996 bij Industriebeleid is het gevolg van lagere terugbetalingen uit hoofde van verleende financiële steun aan de staalindustrie en van het behoedzaam rammen van dividenden van EZ-deelnemingen. Ook de afname van 1996 naar 1997 en van 1999 naar 2000 is het gevolg van lagere dividend- en overige ontvangsten.

De daling van de ontvangsten in 1996 ten opzichte van 1995 bij Regionaal Beleid houdt verband met het feit dat de co-financieringsmiddelen in het kader van het Europees Fonds Regionale Ontwikkeling vanaf 1996 niet meer via de begroting van EZ, maar rechtstreeks vanuit Brussel naar de betrokken regio's zullen gaan. Daarnaast is er in 1995 een drietal eenmalige ontvangsten geboekt voor een totaal bedrag van circa 25 miljoen.

De ontvangsten bij Diensten, midden- en kleinbedrijf betreffen in hoofdzaak de afdrachten van de Holland Casino's. Deze afdrachten zijn structureel op een niveau van 121 miljoen geraamd.

De raming bij Buitenlandse Economische Betrekkingen bestaat uit ontvangsten van de Economische Voorlichtingsdienst en algemene ontvangsten bij het directoraat-generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen (BEB).

Met ingang van 1995 worden de ontvangsten met betrekking tot de Wet Investeringsrekening op de EZ-begroting verantwoord. De raming van de ontvangsten geeft het verloop weer van de desinvesteringsbetalingen. Het betreft een aflopende reeks omdat de WIR inmiddels is afgeschaft.

De afname van de ontvangsten bij Energiebeleid wordt veroorzaakt door een neerwaartse bijstelling van de aardgasbaten. Met name als gevolg van de lagere dollar nemen de aardgasbaten in omvang af. Het effect hiervan treedt met een vertraging op in de raming voor de aardgasbaten in 1996 en later.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XIV Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	3 193	3 110	3 124	3 130	3 071	3 083
10. Algemeen	331	327	336	338	341	344
11. Internationale aangelegenheden	51	48	46	47	47	47
12. Landbouw	262	199	211	215	215	217
13. Natuur, groene ruimte en recreatie	994	1 005	1 027	1 041	981	989
14. Visserijen	12	13	13	13	13	13
15. Milieu, gezondheid en kwaliteit	222	221	213	209	203	203
16. Wetenschap en kennisoverdracht	1 321	1 297	1 278	1 267	1 273	1 269

Met ingang van 1996 is de indeling in hoofdbeleidsterreinen en artikelen van de begroting van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij ingrijpend gewijzigd. Ten behoeve van deze horizontale toelichting is ook het jaar 1995 conform deze nieuwe indeling weergegeven.

De fluctuaties in het uitgaventotaal over de jaren heen worden voornamelijk verklaard door een incidentele toevoeging in 1995 voor de waterschaderegeling 1995 en een incidentele toevoeging in de jaren 1996±1998 in het kader van de realisering van de Ecologische Hoofdstructuur. Gecorrigeerd voor deze posten is er over de jaren heen sprake van licht aflopende uitgaven.

De daling van de uitgaven bij Landbouw in 1996 ten opzichte van 1995 wordt verklaard door de incidentele uitgaven in 1995 van 85 miljoen voor de waterschaderegeling 1995 voor de landbouw. Deze daling wordt afgezwakt door het feit dat reeds aangegane verplichtingen en nog in 1995 aan te gane verplichtingen op de Bijdrageregeling Proefproject Mestverwerking niet in 1995 tot betaling komen, maar in de jaren 1996±1998. Voorts is de toename van de uitgaven van 1996 op 1997 het gevolg van de invoering van een ammoniak- en mineralenheffing met ingang van 1997.

De ontwikkeling van het uitgavenniveau bij Natuur, groene ruimte en recreatie is grotendeels het gevolg van de toewijzing van extra middelen, van in totaal 163 miljoen, gespreid over de jaren 1996±1998. Deze gelden zijn bestemd voor het aankopen van landbouwgronden ten behoeve van de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur in 25 jaar. De oploop in het uitgavenniveau van 1995 op 1996 wordt echter afgezwakt door de ombuigingen uit hoofde van het Regeerakkoord die vanaf 1996 op dit hoofdbeleidsterrein zijn doorgevoerd.

De daling van de uitgaven bij Milieu, gezondheid en kwaliteit is toe te schrijven aan vermindering of beëindiging van bepaalde subsidieregelingen op dit hoofdbeleidsterrein, veelal ter invulling van de uit het Regeerakkoord voortvloeiende ombuigingstaakstelling. Zo is onder meer de regeling kwaliteitsprojecten agrarische projecten beëindigd. Ook de reeds eerder voorgenomen gedeeltelijke en geleidelijke vermindering van de subsidies voor dierziektebestrijding draagt bij tot de daling van de uitgaven. Daarnaast loopt in 1999 het extra programma voor kwaliteitszorg af, hetgeen de daling vanaf 1999 verklaart.

De uitgavendaling bij Wetenschap en kennisoverdracht is het saldo van een daling van de onderzoeksuitgaven en een toename van de uitgaven op het terrein van het agrarisch onderwijs als gevolg van stijgende leerlingenaantallen. De daling van de onderzoeksuitgaven vloeit voort uit de ombuigingen uit het Regeerakkoord en wordt hoofdzakelijk gerealiseerd door het meer toepassen van het profijtbeginsel. Daarnaast zijn vanaf 1994 extra bedragen uitgetrokken voor bouwkosten ten behoeve van herstructurering van het praktijkonderzoek en voor de concentratie van het dierlijk onderzoek in Lelystad; deze laatste uitgaven lopen af in 1998.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XIV Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	487	499	530	559	551	551
10. Algemeen	23	22	21	21	21	21
11. Internationale aangelegenheden	6	6	6	1	1	1
12. Landbouw	61	57	76	86	86	86
13. Natuur, groene ruimte en recreatie	199	215	222	240	240	240
14. Visserijen	6	6	6	6	6	6
15. Milieu, gezondheid en kwaliteit	139	139	144	150	150	150
16. Wetenschap en kennisoverdracht	52	53	54	54	46	46

De afloop in de ontvangsten bij Internationale aangelegenheden van 1997 op 1998 wordt volledig verklaard door incidentele ontvangsten voor Nederland uit de Internationale Cacao-overeenkomst (ICCO) in de jaren 1995 tot en met 1997 als gevolg van de liquidatie van de buffervoorraad cacao.

De toename van de ontvangsten van 1996 op 1997 bij Landbouw hangt samen met de invoering van een ammoniak- en mineralenheffing met ingang van 1997.

De oploop in de ontvangsten bij Natuur, groene ruimte en recreatie vanaf 1995 wordt veroorzaakt door toenemende ontvangsten uit de EU-structuurfondsen die aangewend zullen worden in het kader van het Structuurschema Groene Ruimte. Daarnaast stijgen ook geleidelijk de ontvangsten op grond van de begeleidende maatregelen in het kader van het Europese landbouwbeleid.

De toename van de ontvangsten bij Milieu, gezondheid en kwaliteit is toe te schrijven aan het opvoeren van de kostendekkendheid van de tarieven van de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees (RVV).

De daling van de ontvangsten in 1999 op het hoofdbeleidsterrein Wetenschap en kennisoverdracht wordt veroorzaakt door het wegvallen van de extra middelen die tot en met 1998 zijn toegekend uit hoofde van het Fonds Economische Structuurversterking.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid	22 605	24 406	27 244	27 942	26 874	26 837
11. Ministerie	343	327	321	326	324	325
12. Arbeidsmarkt	6 182	5 678	5 641	5 751	5 938	5 964
13. Sociale verzekeringen	5 532	7 387	9 637	9 628	9 634	9 575
14. Bijstandszaken	10 371	10 870	11 517	12 126	10 868	10 864
15. Overige beleid	175	143	126	111	109	109

De uitgaven van Sociale Zaken en Werkgelegenheid laten voor 1996 tot en met 1998 een stijging zien. Deze stijging treedt vooral op bij de uitgaven op de hoofdbeleidsterreinen Sociale verzekeringen en Bijstandszaken. De daling op het beleidsterrein arbeidsmarkt van 1995 tot en met 1997 is voornamelijk het gevolg van de vermindering van de Rijksbijdrage aan de Arbeidsvoorzieningsorganisatie. De geleidelijke stijging in de latere jaren weerspiegelt vooral de geraamde groei van de uitgaven in het kader van de Jeugdwerkgarantiewet.

De grote stijging in 1995 in de sociale verzekeringen wordt veroorzaakt door de in het voorjaar 1994 besloten kasschuif van 1995 naar 1994 bij de uitgaven uit hoofde van de Kinderbijslagwet (AKW).

De uitgaven op het beleidsterrein bijstandszaken stijgen als gevolg van de geraamde volumegroei bij de algemene bijstandswet en de wetten inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers en gewezen zelfstandigen. De daling met ingang van 1999 wordt veroorzaakt door de voorgenomen overheveling van het toeslagendeel in de bijstandsuitkeringen naar het Gemeentefonds.

De uitgavenontwikkeling voor het overig beleid laat een sterke daling zien. Deze ontwikkeling is terug te voeren op een tweetal regelingen. Door de intrekking van de Jeugdspaarwet per 1 januari 1991 daalt het aantal door de overheid gepremieerde spaarders. Daarnaast wordt over de rente op nieuwe spaarovereenkomsten geen premie meer uitgekeerd. Ook de uitgaven voor de tewerkstelling van erkend gewetensbezwaarden voor militaire dienst dalen. Dit is het gevolg van de afschaffing van de opkomstplicht per 1 januari 1997, hetgeen leidt tot een geleidelijk verdwijnen van het aantal te werk te stellen gewetensbezwaarden.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid	816	798	776	775	770	770
11. Algemene ontvangsten	10	9	9	10	7	7
12. Arbeidsmarkt	±	±	±	±	±	±
13. Sociale verzekeringen	773	770	767	765	763	763
14. Bijstandszaken	5	4	±	±	±	±
15. Overig beleid	28	14	1	±	±	±

De ontvangsten uit overig beleid lopen terug als gevolg van afschaffing van de opkomstplicht. Hierdoor neemt het aantal tewerkstellingen van erkende gewetensbezwaarden af. Daarnaast lopen de ontvangsten terug als gevolg van het afschaffen van de remigratieregeling.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport	12 271	12 614	9 881	9 879	9 826	9 803
22. Algemeen	344	318	325	294	290	290
23. Staatstoezicht Volksgezondheid	39	43	44	45	41	42
24. Welzijn	5 893	5 560	5 521	5 490	5 467	5 446
25. Volksgezondheid	5674	6 377	3 680	3 741	3 718	3 716
26. Inspectie Gezondheidsbescherming	97	94	94	91	91	91
27. RIVM	224	223	218	219	218	218

Het lagere niveau van de uitgaven in 1996 in vergelijking tot 1995 op het hoofdbeleidsterrein Algemeen wordt veroorzaakt door een incidentele toename van de loonbijstelling in 1995 en de verwerking van de efficiency-taakstelling uit het Regeerakkoord. Een verhoging van het uitgavenniveau in 1997 ten opzichte van 1996 wordt veroorzaakt door een reservering voor de kosten van de voor VWS voorziene verhuizing. De daling in de uitgaven tussen 1997 en 2000 is hoofdzakelijk het gevolg van een afname in de reservering voor wachtgelden, VUT-aanspraken en de verwerking van de oplopende P-taakstellingen uit het Regeerakkoord.

Het hoofdbeleidsterrein Welzijn kent een grote diversiteit aan uitgavenposten. De daling van de uitgaven voor Welzijn vanaf 1995 is hoofdzakelijk een gevolg van: (1) kortingen op welzijnssubsidies, (2) de decentralisatie van de kinderopvang naar het Gemeentefonds per 1 januari 1996, (3) een verwacht lager beroep op de uitkeringen en pensioenen voor oorlogs-

getroffenen, en (4) een verwacht lager beroep op uitkeringen voor inburgering van verblijfsgerechtigden door gemeenten.

Onder Volksgezondheid vallen onder meer de rijksbijdragen ziektekosten. De verhoging 1995 en 1996 is incidenteel van aard. Deze wordt verklaard door invoering van een franchise ZFW in 1995 en door mitigering van de ZFW-premie in 1996.

De terugloop vanaf 1998 van de Inspectie Gezondheidsbescherming hangt samen met het aflopend budget van post-actieven.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport	246	228	223	226	213	213
22. Algemeen	7	6	6	6	5	5
23. Staatstoezicht Volksgezondheid	0	11	11	14	1	1
24. Welzijn	104	70	70	70	70	70
25. Volksgezondheid	28	16	16	16	16	16
26. Inspectie Gezondheidsbescherming	1	1	1	1	1	1
27. RIVM	107	125	120	120	120	120

In verband met de registratie van beroepsbeoefenaren in het kader van de Wet op de Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (BIG) worden ontvangsten geraamd. Het meerjarencijfer van het ontvangstenartikel Staatstoezicht Volksgezondheid geeft het geraamde verloop van de inkomsten van deze registraties weer. Verwacht wordt dat in de eerste jaren beroepsbeoefenaren die reeds een diploma hebben, zich zullen registreren. In de jaren daarna liggen de ontvangsten aanzienlijk lager aangezien louter nog diegenen die na aanvang van de BIG-registratie hun diploma zullen behalen, zich zullen laten registreren.

Het hogere niveau van ontvangsten bij Welzijn in 1995 wordt enerzijds verklaard door de hogere opbrengsten uit hoofde van in het verleden te hoog verstrekte subsidievoorschotten, en anderzijds door een incidentele verhoging van de bijdragen van het ministerie van Justitie inzake de uitgaven met betrekking tot de Tolkencentra.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Ontwikkelingssamenwerking						
<i>1,5% NNI (in miljoenen)</i>	7 405	7 640	7 871	8 175	8 492	8 866
<i>toevoeging regeerakkoord 1989</i>	150	150	150	150	150	150
<i>minus ramingsbijstelling</i>	± 62	± 87	± 87	± 87	± 87	± 87
<i>minus vredesoperaties</i>	± 50	± 50	± 50	± 50	± 50	± 50
<i>minus kapitaalmarkt-middelen</i>	± 577	± 577	± 577	± 577	± 577	± 577
<i>bandbreedte:</i>						
<i>begrotingsmiddelen 1992</i>	11					
<i>kapitaalmarkt-middelen 1992</i>	±					
<i>begrotingsmiddelen 1993</i>	6	6				
<i>kapitaalmarkt-middelen 1993</i>	1	1				
<i>begrotingsmiddelen 1994</i>	42	21	21			
<i>kapitaalmarkt-middelen 1994</i>	11	5	5			
<i>Hulpplafond</i>	6 936	7 109	7 333	7 611	7 928	8 302
<i>minus kapitaalmarkt-middelen</i>	± 12	± 6	± 5			
<i>minus EU±toerekeningen</i>	± 394	± 361	± 382	± 402	± 427	± 427
Begrotingsbezwaar	6 531	6 742	6 947	7 209	7 501	7 876

De stijging van het begrotingsbezwaar van 1995 tot en met 2000 met ruim 1,3 miljard wordt veroorzaakt door de koppeling van de uitgaven voor Ontwikkelingssamenwerking aan de groei van het netto nationaal inkomen (NNI) tegen factorkosten. Budgettaire herschikkingen in het kader van de herijking van het buitenlands beleid zijn nog niet in de meerjarencijfers verwerkt.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Gemeentefonds	17 815	18 591	20 400	20 476	21 912	21 883

In de periode 1995±2000 nemen de uitgaven van het Gemeentefonds toe met 4068 miljoen. Dit bedrag is het saldo van het accres over 1996, het gemeentelijke aandeel in de bijstandslasten en een bedrag in verband met overige taakwijzigingen (decentralisatie-impuls, w.o. huisvesting onderwijs en gehandicaptenvoorzieningen).

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Provinciefonds	2 289	1 778	1 593	1 593	1 598	1 605

In de periode 1995±2000 dalen de uitgaven van het Provinciefonds met 683 miljoen. Deze daling wordt met name veroorzaakt door de verruiming van het provinciaal belastinggebied onder gelijktijdige verlaging van de algemene uitkering uit het Provinciefonds.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Accres Gemeentefonds en Provinciefonds	±	±	522	1 405	2 332	3 311

Het betreft een raming van het accres volgens de normeringssystematiek voor het Gemeentefonds en voor het Provinciefonds voor de jaren 1997 tot en met 2000 op basis van de inzichten in de ontwikkeling van de rijksuitgaven. Vanuit deze aanvullende post is het accres voor 1996 reeds naar het Gemeentefonds resp. het Provinciefonds overgeboekt.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Infrastructuurfonds	6 616	6 933	7 209	7 611	7 382	7 607
1. <i>Rijkswegen</i>	2 281	2 175	2 321	2 449	2 486	2 397
2. <i>Vaarwegen</i>	696	710	617	615	597	601
3. <i>Railwegen</i>	2 387	2 827	3 099	3 204	2 980	3 249
4. <i>Regionale lokale projecten</i>	1 144	1 160	1 110	1 273	1 289	1 340
5. <i>Algemene uitgaven</i>	108	61	62	70	30	20

De belangrijkste uitgavenontwikkeling bij het Infrastructuurfonds heeft betrekking op de aanleg van railwegen. Deze uitgavenontwikkeling kan worden verklaard door de oplopende ramingen voor de projecten Betuwelijn en Hoge Snelheidslijn-Zuid en door een verlaging van de middelen voor aanleg in verband met de verzelfstandiging NS. Bij regionale en lokale projecten is de stijgende uitgavenontwikkeling het gevolg van de doorwerking van de investeringsimpuls alsmede de afloop van taakstellingen uit het Regeerakkoord.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Infrastructuurfonds	6 940	6 671	7 122	7 525	7 283	7 525
1. <i>Belastingontvangsten</i>	3 056	3 015	3 074	3 139	3 191	3 350
2. <i>Bijdrage ten laste van andere begrotingen</i>	3 588	3 376	3 825	4 163	3 952	4 073
3. <i>Overige ontvangsten</i>	296	280	223	223	140	102

Het Infrastructuurfonds wordt tot nu toe voor een belangrijk deel gevoed uit belastingontvangsten (infrastructuurtoeslag motorrijtuigenbelasting en minimaal 10% accijnzen benzine en dieselolie). Aangezien deze koppeling tussen belastingontvangsten en uitgaven niet meer past in de systematiek van een reële uitgavennorm, worden de belastingontvangsten ten behoeve van het Fonds daarom met ingang van 1 januari 1996 ± na de vereiste wetwijzigingen ± vervangen door een overeenkomstige bijdrage

via de begroting van Verkeer en Waterstaat. Om de budgettaire neutraliteit van deze wijziging in de voeding te waarborgen zal enerzijds voor de verhoging van de bijdrage aan het Infrastructuurfonds prijsbijstelling worden uitgekeerd. Anderzijds zal deze verhoging van de bijdrage jaarlijks 5% groeien vanaf het extrapolatiejaar 2000. De ontwikkeling in de bijdrage ten laste van andere begrotingen (VenW, EZ, VROM en FES), hangt samen met de planning van infrastructuurprojecten. De daling van de overige ontvangsten betreft lagere bijdragen van derden. Het voordelig saldo uit 1994 is reeds beleidsmatig verwerkt aan de uitgavenkant van het Infrastructuurfonds. Dit verklaart het verschil tussen de totale uitgaven en ontvangsten 1995±2000 van het Fonds.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Fonds Economische Structuurversterking ¹	1 724	1 537	1 749	1 804	1 239	1 231

¹ niet relevant voor het reële uitgavenkader

Het Fonds Economische Structuurversterking is een verdeelfonds. De verdeling van de FES-gelden vindt plaats over de begrotingen van het Infrastructuurfonds, Verkeer en Waterstaat, Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Economische Zaken, Landbouw Natuurbeheer en Visserij en Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. Het betreft hoofdzakelijk uitgaven voor infrastructuur (verkeer en vervoer, waaronder de aanleg van de HSL-Zuid en Betuwelijn en investeringen ten behoeve van de Ecologische Hoofdstructuur). Daarnaast worden er uit het FES projecten voor bodemsanering en kennisinfrastructuur gefinancierd. De daling van de uitgaven na 1998 houdt verband met lagere uitgaven voor de investeringsimpuls.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Fonds Economische Structuurversterking ¹	3 075	500	500	500	500	600

¹ niet relevant voor het reële uitgavenkader

De ontvangstenraming van het fonds in 1995 is met name het gevolg van de verwachte opbrengst verkoop staatsdeelnemingen. Dit betreft voor 2,5 miljard de opbrengst van de 2e tranche verkoop KPN-aandelen. Daarnaast bestaan de ontvangsten van dit fonds uit het niet-belastingontvangsten-deel van de opbrengsten, die voortvloeien uit de stijging van de opbrengsten uit de verkoop van aardgas ten opzichte van het in het Plan van Gasafzet 1990 geraamde exportvolume. Voorts zal het fonds worden gevoed met de ontvangsten uit de overbeleving Common Area.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Indexering Infrastructuurtoeslag motorrijtuigenbelasting	1	58	118	192	264	0

Op deze aanvullende post worden de uitgaven geraamd die voortvloeien uit de wettelijke prijsindexering van de infrastructuurtoeslag op de

Motorrijtuigenbelasting alsmede de opbrengsten van het ree constant houden van de benzine en dieselaccijnzen. In verband met de wijziging van de rechtstreekse voeding van het Infrastructuurfonds uit de begroting van Verkeer en Waterstaat is in het jaar 2000 de nieuwe voedings-systematiek toegepast. Dit betekent dat voor het jaar 2000 geen uitgaven op deze aanvullende post zijn geraamd.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Prijsbijstelling	0	179	794	1 748	2 771	4 393
<i>tranche 1996</i>		179	164	168	172	431
<i>tranche 1997</i>			630	630	637	637
<i>tranche 1998</i>				960	971	971
<i>tranche 1999</i>					1 001	1 001
<i>tranche 2000</i>						1 033
Indexering Studie-financiering	0	57	158	264	423	586

De prijsbijstellingstranche 1996 is beduidend lager dan de tranches voor de daaropvolgende jaren. Dit hangt samen met het feit dat bij Voorjaarsnota 1995 bleek dat de meerjarencijfers van de bij Miljoenennota 1995 reeds uitgedeelde prijsbijstellingstranche 1995 neerwaarts konden worden bijgesteld als gevolg van gewijzigde inzichten in de prijsontwikkeling 1995. Deze neerwaartse bijstelling is verwerkt in tranche 1996. Voor het jaar 2000 is, vooruitlopend op de opheffing van de aanvullende post MRB-infrastructuurtoeslag, rekening gehouden met de prijsbijstelling Infrastructuurfonds.

Daarnaast worden op deze aanvullende post de uitgaven opgenomen die voortvloeien uit de indexering van de normbedragen in de Studiefinanciering voor kosten van levensonderhoud en ziektekosten. De oploop wordt veroorzaakt door de tranche-gewijze opbouw van deze voorziening. Door eerder ingeboekte besparingen op de basisbeurs heeft de indexering voor de jaren 1996 tot en met 1998 alleen betrekking op de aanvullende financiering (aanvullende beurs en studieleningen). Vanaf het jaar 1999 is ook de basisbeurs geïndexeerd.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Koppeling uitkeringen	0	370	± 860	± 554	± 248	8
Nominale Bijstelling AKW	0	43	114	187	312	474

De oploop in de geraamde negatieve bedragen van het koppelen van de sociale uitkeringen wordt verklaard door de cumulatie van de opeenvolgende jaarlijkse tranches. Door wijzigingen in het premiebeeld wordt de afstand tussen de netto- en bruto-uitkeringen kleiner.

In verband met de afwijkende systematiek ten opzichte van de prijsbijstelling, wordt de indexering van de Algemene Kinderbijslagwet aan de ontwikkeling van het prijsindexcijfer op deze aanvullende post geraamd. De oploop in de uitgaven wordt verklaard door de cumulatie van de opeenvolgende jaarlijkse tranches. In de uitgavenontwikkeling zijn tevens de budgettaire consequenties van de volledige indexatie voor 1996 verwerkt.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Loonbijstelling	468	1 414	3 174	4 625	6 729	8 593
1. <i>Loonbijstelling</i>	331	1 162	2 772	4 251	6 288	8 110
2. <i>Herstructureringsmiddelen en wachtgelden</i>	137	252	402	374	441	483

Op de aanvullende post loonbijstelling worden in de eerste plaats middelen gereserveerd die nodig zijn om de loonvoelige uitgaven op de rijksbegroting op het loon- en premiepeil van het desbetreffende jaar te brengen. De oploop in de cijfers ontstaat doordat jaarlijks een structurele reservering wordt opgenomen teneinde de begrotingsuitgaven van constante naar lopende prijzen te brengen. De reservering bestaat uit diverse elementen, zoals de ruimte voor de arbeidsvoorwaarden in de collectieve sector, de ontwikkeling van de incidentele loonontwikkeling en de premie mutaties in de sociale zekerheid (voor ambtenaren); daarnaast is een reservering voor uitverdieneffecten in de vorm van herstructureringsmiddelen en wachtgelden opgenomen.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Belastingafdrachten aan de Europese Unie	7 532	7 137	7 111	6 859	6 677	6 931
1. <i>Invoerrechten</i>	3 335	3 340	3 273	3 227	3 167	3 269
2. <i>BTW-afdrachten</i>	4 197	3 797	3 838	3 632	3 510	3 662

Ondanks een stijgende invoer dalen de invoerrechten als gevolg van, in het kader van de GATT/Uruguay-ronde, afgesproken tariefsverlagingen.

De BTW-afdrachten nemen per saldo af als gevolg van de dalende afdrachtpercentages die op de Europese Top in Edinburgh in 1992 zijn afgesproken. Zie voor een nadere toelichting bijlage 8 van deze Miljoenennota.

uitgaven	1995	1996	1 997	1998	1999	2000
Asielzoekers	0	0	1 025	874	819	819
1. <i>Justitie</i>	0	0	478	478	478	478
3. <i>Binnenlandse Zaken</i>	0	0	354	260	226	226
7. <i>Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen</i>	0	0	193	136	115	115

De uitgaven samenhangend met de toelating en opvang van 35 000 asielzoekers zijn voor 1996 verwerkt op de betrokken begrotingen. Voor 1997 en latere jaren zijn de budgettaire consequenties van een instroom van 20 000 asielzoekers verwerkt op de respectievelijke begrotingen. De budgettaire consequenties van een additionele instroom (boven 20 000) tot 35 000 asielzoekers zijn voor de jaren 1997 en verder verwerkt op de aanvullende post asielzoekers.

De daling in de gereserveerde middelen voor Binnenlandse Zaken wordt veroorzaakt door een verwachte daling van het aantal voorwaardelijke vergunningen tot verblijf (vvtv), waardoor de totale uitgaven voor de zorgvoorzieningen voor vvtv'ers kunnen dalen.

De daling in de gereserveerde middelen voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen wordt veroorzaakt door een afnemend effect van de hoge instroom in 1994 op de uitgaven aan onderwijs voor asielzoekers.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Nader te bepalen/nader te verdelen	± 599	365	748	1 483	1 645	1 892

Het niveau van de aanvullende post wordt in 1995 bepaald door taakstellende onderuitputting en de correctieboekingen uit hoofde van de ramingstechnische veronderstelling rond de eindejaarsmarge 1995. De oploop die in de daaropvolgende jaren optreedt, is het gevolg van het reserveren van de in het Regeerakkoord vrijgemaakte ruimte voor intensiveringen. Voor 1996 is deze ruimte (met doorloop) grotendeels uitgedeeld naar de begrotingen. De oplopende ruimte na 1996 is vooralsnog gereserveerd op deze aanvullende post.

ontvangsten	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Nader te bepalen/nader te verdelen	0	2 729	± 31	± 31	± 31	0

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Consolidatie rijksbegroting	± 4 438	± 4 234	± 4 689	± 5 098	± 4 705	± 4 696

De post consolidatie laat tussen 1995 en 1998 een toename en daarna een afname tot aan 2000 zien, voornamelijk als gevolg van het verloop van de bijdragen aan het Infrastructuurfonds uit de begroting van Verkeer en Waterstaat en uit het Fonds Economische Structuurversterking.

uitgaven	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Sociale zekerheid¹	96 987	98 670	97 283	97 999	99 128	101 004
totaal premie	74 608	75 480	74 621	74 282	76 236	77 702
totaal begroting	22 379	23 190	22 662	23 717	22 892	23 302
1. Demografische regelingen	43 366	46 663	46 480	46 275	47 401	48 178
w.v. premie	38 656	40 083	40 080	40 024	41 283	42 195
begroting	4 710	6 580	6 400	6 251	6 118	5 983
2. Arbeidsongeschiktheid	29 233	27 008	27 961	28 269	28 980	29 398
w.v. premie	25 718	23 525	24 474	24 780	25 490	25 907
begroting	3 515	3 483	3 487	3 489	3 490	3 491
3. Werkloosheid	22 297	24 499	23 426	23 542	22 285	22 431
w.v. premie	10 234	11 872	10 067	9 478	9 463	9 600
begroting	12 063	12 627	13 359	14 064	12 822	12 831
4. Aanvullende begroting ¹	2 091	500	± 583	± 88	462	998

¹ inclusief niet-belastingontvangsten; door afrondingen kan het totaal afwijken van de som der onderdelen.

Demografische regelingen

In de demografische regelingen doet zich een afwijkende ontwikkeling voor tussen het premiegefinancierde deel en het begrotingsgefinancierde deel. In het premiedeel is er een stijging, terwijl zich op het begrotingsdeel een daling voordoet (vanaf 1996).

De stijging in het premiedeel van de demografische regelingen wordt bepaald door de hogere uitgaven uit hoofde van de Algemene Ouderdomswet (AOW). Allereerst stijgen de AOW-uitgaven als gevolg van een toename van het gemiddelde volume van het aantal AOW-gerechtigden. Voorts leidt de hele koppeling 1996 aan de contractlonen tot een opwaartse aanpassing van de bruto AOW-uitkeringen en AWW-uitkeringen in 1996 en verder. Daarnaast is het gemiddeld uitkeringsniveau in de AOW voor de periode 1995 tot 1998 verhoogd. Deze verhoging is een gevolg van het geleidelijk optrekken van de gereduceerde ziekenfondspremie tot het algemeen geldende niveau (bruterings). De lastenverlichting zoals die is/wordt vormgegeven via de werkgeverspremie uit hoofde van de Ziekenfondswet (ZFW) mitigeert de verhoging in de AOW enigszins.

In het begrotingsdeel van de demografische regelingen is er een stijging van 1995 op 1996 als gevolg van een kasschuif in de Algemene Kinderbijslagwet (AKW) van 1995 naar 1994. Door deze kasschuif zijn de uitgaven voor 1995 namelijk verlaagd. Het dalend verloop in de periode 1996±1999 wordt verklaard door de oplopende opbrengsten van de maatregelen uit het Regeerakkoord.

Arbeidsongeschiktheidsregelingen

De ontwikkeling van 1995 op 1996 van de totale uitgaven bij de arbeidsongeschiktheidsregelingen wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de middelen voor de vangnetregeling ZW per 1 januari 1996 worden overgeheveld van de WAO en AAW naar de werkloosheidsfondsen. Daarnaast neemt door de volumemaatregelen in de WAO en de AAW de instroom af en de uitstroom toe.

Werkloosheid

In de werkloosheidsregelingen doet zich een afwijkende ontwikkeling voor tussen het premiegefinancierde deel enerzijds en het begrotingsgefinancierde deel anderzijds. Voor het premiedeel geldt dat de verwachte ontwikkeling van de conjunctuur en de opbrengsten van de scherpere

toegangseisen tot een geleidelijke daling van de uitgaven leiden. In het begrotingsdeel doet zich daarentegen een stijging voor, die het toenevende beroep op de bijstandsregeling (mede als gevolg van de scherpere toegangseisen tot de WW en de maatregelen in de sfeer van de WAO/AAW) weerspiegelt. De ontwikkeling van 1998 op 1999 wordt verklaard door de overheveling van het toeslagenbudget naar het Gemeentefonds.

Aanvullende posten

Het hoge bedrag in 1995 bij de staartposten rijksbegroting is het gevolg van de technische verwerking van de $\pm$ in de vorige kabinetsperiode besloten $\pm$ kasschuif AKW (van 1995 naar 1994). De ontwikkeling vanaf 1996 wordt voornamelijk veroorzaakt door de voor latere jaren geraamde loonbijstelling, effecten van de koppeling van de uitkeringen en effecten van de indexering van de AKW.

uitgaven	1995	1996	1997	1998
Zorgsector	53 081	53 905	55 088	57 756

De toename van de uitgaven (in lopende prijzen) voor de jaren 1995±1998 is een saldo van plussen en minnen. In de eerste plaats is er een toename als gevolg van de loon- en prijsontwikkeling en van de volumegroei met 1,3%. Daarnaast vindt er een toename in de uitgaven plaats als gevolg van de toevoeging van werkgelegenheidsgelden voor de zorgsector ten behoeve van zogenaamde Melkert-banen: respectievelijk 100 miljoen in 1995, 300 miljoen in 1996, 500 miljoen in 1997 en 700 miljoen in 1998. Daarentegen leiden de regeerakkoordtaakstellingen voor de zorgsector in deze kabinetsperiode tot een daling van de netto-uitgaven in 1995 met 600 miljoen, in 1996 met 1250 miljoen, in 1997 met 2350 miljoen en in 1998 met 2450 miljoen. De uitgavengroei van 1996 op 1995 blijft achter bij de uitgavengroei op basis van bovengenoemde factoren. De verklaring hiervoor is dat het uitgavenniveau 1995 relatief hoog is vanwege een ongecompenseerde overschrijding (circa 0,7 miljard) en het uitgavenniveau 1996 relatief laag als gevolg van de daling van het uitgavenkader.

De uitgavengroei in 1998 is hoger dan in de jaren daaraan voorafgaand omdat er sprake is van een (niet naar beneden bijgestelde) loon- en prijsontwikkeling en een volumegroei van 1,3%.

5. Verticale toelichting 1994–2000

Sinds de Miljoenennota 1988 is het gebruikelijk in de Miljoenennota een zogenoemde Verticale Toelichting te presenteren. Deze toelichting bevat een overzicht van de mutaties voor alle begrotingen die zich hebben voorgedaan na de Voorjaarsnota 1995. Het betreft mutaties op de rijksbegroting inclusief het begrotingsgefinancierde deel van de sociale zekerheid en de zorg. Bij de begroting van SZW en VWS is een onderscheid aangebracht in de begroting in enge zin enerzijds en de sociale zekerheid respectievelijk zorgsector anderzijds. Daarnaast worden de budgetdiscipline sectoren sociale zekerheid en de zorg verticaal toege-licht.

Per begroting wordt een cijfermatige tabel gepresenteerd gevolgd door een toelichting. Mutaties die groter zijn dan 25 miljoen worden separaat in de tabel gepresenteerd; mutaties die groter zijn dan 50 miljoen worden vervolgens in de tekst toegelicht.

In de tabel wordt de volgende indeling aangehouden: mee- en tegenvallers, beleidsmatige mutaties, desalderingen en overboekingen. De laatste twee categorieën zijn technisch van aard.

In lijn met de Voorjaarsnota 1995 bevat het overzicht ook de mutaties die niet relevant zijn voor een ijklijn van het reële uitgavenkader. Deze mutaties worden in de tabel separaat gepresenteerd.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
I HUIS DER KONINGIN							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	12,4	12,8	12,8	12,8	12,8	12,8	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	12,4	12,8	12,8	12,8	12,8	12,8	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
diversen			0,1	0,1	0,1	0,1	
	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	
Extrapolatie							12,9
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	
STAND MILJOENENNOTA 1996	12,4	12,8	12,9	12,9	12,9	12,9	12,9

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
II HOGE COLLEGES VAN STAAT EN KABINET DER KONINGIN							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	260,2	260,8	256,0	247,7	245,4	245,6	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	$\pm 4,3$	10,0	$\pm 1,0$	$\pm 0,1$	0,9	1,7	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	255,9	270,8	255,0	247,6	246,3	247,3	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	0,8						
	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
diversen		0,3	3,6	17,6	4,8	5,7	
	0,0	0,3	3,6	17,6	4,8	5,7	
<i>Desalderingen</i>							
diversen					$\pm 0,1$	$\pm 0,1$	
	0,0	0,0	0,0	0,0	$\pm 0,1$	$\pm 0,1$	
<i>Overboekingen</i>							
diversen		1,0	0,6	1,1	0,7	0,8	
	0,0	1,0	0,6	1,1	0,7	0,8	
Extrapolatie							253,8
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,8	1,3	4,2	18,7	5,4	6,4	
STAND MILJOENENNOTA 1996	256,7	272,1	259,3	266,3	251,8	253,6	253,8

II HOGE COLLEGES VAN STAAT EN KABINET DER KONINGIN

NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

STAND MILJOENENNOTA 1995	7,6	8,2	7,9	7,9	8,0	8,0	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	$\pm 0,9$	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	6,7	8,4	8,1	8,1	8,2	8,2	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	0,6	$\pm 0,1$	$\pm 0,1$	$\pm 0,1$	$\pm 0,1$	$\pm 0,1$	
	0,6	$\pm 0,1$	$\pm 0,1$	$\pm 0,1$	$\pm 0,1$	$\pm 0,1$	
<i>Desalderingen</i>							
diversen					$\pm 0,1$	$\pm 0,1$	
	0,0	0,0	0,0	0,0	$\pm 0,1$	$\pm 0,1$	
Extrapolatie							8,0
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,6	$\pm 0,1$	$\pm 0,1$	$\pm 0,1$	$\pm 0,2$	$\pm 0,2$	
STAND MILJOENENNOTA 1996	7,3	8,3	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
III ALGEMENE ZAKEN							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	55,3	47,1	45,7	45,2	45,1	45,1	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	$\pm 2,5$	3,0	3,2	3,3	3,5	3,6	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	52,8	50,1	48,9	48,5	48,6	48,7	
<i>Overboekingen</i>							
diversen		0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
Extrapolatie							48,9
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
STAND MILJOENENNOTA 1996	52,8	50,2	49,0	48,6	48,6	48,7	48,9

III ALGEMENE ZAKEN

NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

STAND MILJOENENNOTA 1995	5,3	4,9	4,3	4,3	4,3	4,3	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	$\pm 0,9$	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	4,4	5,3	4,3	4,3	4,3	4,3	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
diversen		0,1					
	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie							4,3
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
STAND MILJOENENNOTA 1996	4,4	5,4	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
IV KABINET VOOR NEDERLANDS-ANTILLIAANSE EN ARUBAANSE ZAKEN							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	3,7	3,5	3,5	3,5	3,5	3,4	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	4,1	3,8	3,9	3,8	3,8	3,7	
Extrapolatie							3,7
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
STAND MILJOENENNOTA 1996	4,1	3,8	3,9	3,8	3,8	3,7	3,7

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
IV KABINET VOOR NEDERLANDS±ANTILLIAANSE EN ARUBAANSE ZAKEN							
<i>NIET-BELASTINGONTVANGSTEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	40,8	26,1	25,8	23,1	23,0	23,0	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±9,3	12,0	0,1	0,0	0,0	0,0	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	31,5	38,1	25,9	23,1	23,0	23,0	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	0,1	0,7	0,7	0,7	0,6	0,4	
	0,1	0,7	0,7	0,7	0,6	0,4	
Extrapolatie							23,4
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,1	0,7	0,7	0,7	0,6	0,4	
STAND MILJOENENNOTA 1996	31,6	38,7	26,5	23,7	23,6	23,4	23,4

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
V BUITENLANDSE ZAKEN							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	2 521,1	3 285,6	3 400,4	3 840,4	4 421,5	4 993,9	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±79,1	±1 262,3	261,8	371,8	428,6	546,4	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	2 442,0	2 023,3	3 662,2	4 212,2	4 850,1	5 540,3	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
afdracht vierde eigen middel		±47,0	±147,0	64,0	±60,0	±47,0	
diversen	±0,4						
	±0,4	±47,0	±147,0	64,0	±60,0	±47,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
overgeheveld naar artikelen i.v.m. cluster 6			±25,0				
diversen		0,1	25,0	0,0	0,0	0,0	
	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Desalderingen</i>							
diversen		0,1	0,8	5,8	0,8	1,3	
	0,0	0,1	0,8	5,8	0,8	1,3	
<i>Overboekingen</i>							
van het ministerie van economische zaken; matra			35,6	2,9			
van ap cluster 6 voor internationale samenwerking			25,0				
diversen		0,6	2,0	1,7	1,7	1,7	
	0,0	0,6	62,6	4,6	1,7	1,7	
Extrapolatie							5 623,0
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	±0,3	±46,4	±83,6	74,3	±57,5	±44,1	
STAND MILJOENENNOTA 1996	2 441,7	1 976,9	3 578,6	4 286,5	4 792,6	5 496,2	5 623,0

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
V BUITENLANDSE ZAKEN							
<i>NIET-BELASTINGONTVANGSTEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	136,7	99,1	96,1	88,2	88,2	88,2	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	4,9	3,2	5,8	0,0	0,0	0,0	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	141,6	102,3	101,9	88,2	88,2	88,2	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	2,7		±0,5	±0,5	±0,5	±0,5	
	2,7	0,0	±0,5	±0,5	±0,5	±0,5	
<i>Desalderingen</i>							
diversen		0,1	0,8	5,8	0,8	1,3	
	0,0	0,1	0,8	5,8	0,8	1,3	
Extrapolatie							88,8
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	2,7	0,1	0,3	5,3	0,3	0,8	
STAND MILJOENENNOTA 1996	144,3	102,3	102,2	93,5	88,5	89,0	88,8

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

De raming voor de afdracht vierde eigen middel is op basis van het MEV bijgesteld. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar bijlage 8 van deze Miljoenennota.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
VI JUSTITIE							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	4 224,7	4 236,9	4 008,1	3 953,1	3 902,9	3 904,9	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	74,4	1 680,1	545,9	552,3	557,6	565,6	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	4 299,1	5 917,0	4 554,0	4 505,4	4 460,5	4 470,5	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen		7,3	15,0	15,0	15,0	15,1	
	0,0	7,3	15,0	15,0	15,0	15,1	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
uitbreiding aantal cellen, jeugdrichtings- en tbs-plaatsen			230,0	289,0	327,0	267,0	
toenemend aantal zaken bij de civiele- en bestuursrechtspraak			12,5	20,5	30,0	30,0	
diversen		0,3	7,8	14,8	5,3	5,3	
	0,0	0,3	250,3	324,3	362,3	302,3	

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Desalderingen</i>							
diversen	0,4	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	
	0,4	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	
<i>Overboekingen</i>							
van aanvullende post asielzoekers: toelating en opvang			1 054,4				
naar vrom/rgd: bouwkosten uitbreiding aantal cellen			±109,9	±107,7	±81,6	±5,0	
verdeling cluster 2: rechtshandhaving, tranche 1996			50,0	50,0	50,0	50,0	
naar vws: awbz i.v.m. uitbreiding aantal tbs-plaatsen			±5,0	±16,8	±25,3	±38,8	
naar vrom/rgd: bouwkosten extra cellen a.g.v. motie wallage		±35,0					
verdeling cluster 4: jeugdketen			6,0	15,0	20,0	25,0	
diversen		7,4	9,2	7,3	7,3	7,3	
	0,0	±27,6	1 004,7	±52,2	±29,6	38,5	
Extrapolatie							4 847,0
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,4	±18,6	1 271,7	288,7	349,3	357,4	
STAND MILJOENENNOTA 1996	4 299,5	5 898,4	5 825,7	4 794,1	4 809,8	4 827,9	4 847,0

VI JUSTITIE

NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

STAND MILJOENENNOTA 1995	954,4	914,3	972,6	1 011,1	1 050,9	1 050,9	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	27,2	326,5	326,5	326,5	326,5	326,5	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	981,6	1 240,8	1 299,1	1 337,6	1 377,4	1 377,4	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen		10,9	15,0	15,0	15,0	15,0	
	0,0	10,9	15,0	15,0	15,0	15,0	
<i>Desalderingen</i>							
diversen	0,4	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	
	0,4	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	
Extrapolatie							1 394,0
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,3	12,5	16,6	16,6	16,6	16,6	
STAND MILJOENENNOTA 1996	981,9	1 253,3	1 315,7	1 354,2	1 394,0	1 394,0	1 394,0

Uitgaven

Beleidsmatige mutaties

In verband met de toegenomen bezetting in de diverse gevangenissen zal de capaciteit de komende jaren verder worden uitgebreid. Daarbij gaat het om 1000 cellen, voornamelijk ten behoeve van kortgestraften, 210 extra plaatsen ten behoeve van de uitvoering van TBS-maatregelen en 170 extra plaatsen in de justitiële jeugdinrichtingen.

Overboekingen

De op de aanvullende post asielzoekers geraamde budgetten voor 1996 ten behoeve van de toelating en opvang van asielzoekers, worden overgeboekt naar de Justitiebegroting.

De met de uitbreiding van de celcapaciteit gemoeide bouwkosten worden overgeboekt naar de Rijksgebouwendienst.

De tranche 1996 van de in het Regeerakkoord gereserveerde middelen ten behoeve van rechtshandhaving en veiligheid (zogenaamde cluster 2-gelden) wordt uit de aanvullende post nader te verdelen overgeboekt naar de Justitiebegroting. Het gaat hierbij om middelen ten behoeve van de invoering van een landelijk rechteam, slachtofferzorg, versterking Openbaar Ministerie en versterking van de justitie keten.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
VII BINNENLANDSE ZAKEN							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	6 688,2	6 710,3	6 621,6	6 610,4	6 662,3	6 701,5	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	124,6	120,3	±110,9	±102,0	±91,8	±69,0	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	6 812,8	6 830,6	6 510,7	6 508,4	6 570,5	6 632,5	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	1,7						
	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
diversen		4,1	22,5	±11,6	±25,6	±4,2	
	0,0	4,1	22,5	±11,6	±25,6	±4,2	
<i>Desalderingen</i>							
terugvordering sociale vernieuwing 1993		27,9					
diversen			3,8	3,8	3,8	3,8	
	0,0	27,9	3,8	3,8	3,8	3,8	
<i>Overboekingen</i>							
grote steden beleid			240,0	340,0	340,0	320,0	
zorgwet vvtv			135,0				
veiligheid			100,0	88,0	93,0	100,0	
diversen	0,3	11,9	±8,5	14,6	19,4	19,4	
	0,3	11,9	466,5	442,6	452,4	439,4	
Extrapolatie							7 128,3
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	2,0	43,9	492,8	434,9	430,7	439,0	
STAND MILJOENENNOTA 1996	6 814,8	6 874,5	7 003,5	6 943,3	7 001,2	7 071,5	7 128,3
VII BINNENLANDSE ZAKEN							
<i>NIET-BELASTINGONTVANGSTEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	529,7	517,3	505,5	530,4	558,3	582,5	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	162,2	±49,6	±80,3	±91,0	±104,2	±97,8	

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
STAND VOORJAARSNOTA 1995	691,9	467,7	425,2	439,4	454,1	484,7	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	3,1						
	3,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Desalderingen</i>							
terugontvangsten sociale vernieuwing		27,9					
diversen			3,9	3,9	3,9	3,9	
	0,0	27,9	3,9	3,9	3,9	3,9	
Extrapolatie							447,7
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	3,0	27,9	3,9	3,9	3,9	3,9	
STAND MILJOENENNOTA 1996	694,9	495,6	429,1	443,3	458,0	488,6	447,7

Uitgaven

Overboekingen

In het kader van het grote stedenbeleid zijn voor toezichthoudende functies en de zogenaamde Urban projecten extra middelen toegevoegd aan de begroting van Binnenlandse Zaken.

De uitgaven voor de uitvoering van de Wet gemeentelijke zorg voor houders van een voorwaardelijke vergunning tot verblijf (Zorgwet VVTV) zijn voor 1996 overgeboekt van de aanvullende post asielzoekers naar de begroting van Binnenlandse Zaken.

Voor de vergroting van de veiligheid in de samenleving heeft de regering, met ingang van 1996, structureel 100 miljoen uitgetrokken. Dit bedrag bestaat uit 70 miljoen voor uitbreiding van de politiesterke en een bedrag oplopend van 7 miljoen in 1996 tot 30 miljoen in 1999 ten behoeve van projecten ter bestrijding van de jeugdcriminaliteit. Daarnaast is voor 1996 23 miljoen uitgetrokken ter versterking van de politiesterke bij asielzoekerscentra. De bijdragen voor de Zorgwet VVTV en de versterking van de politiesterke bij asielzoekerscentra voor 1997 en volgende jaren staan nog op de aanvullende post asielzoekers.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAPPEN							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	34 209,5	34 211,5	32 295,2	32 324,2	32 252,0	32 760,7	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	90,4	3 507,0	3 971,2	4 048,7	4 591,6	4 654,5	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	34 299,9	37 718,5	36 266,4	36 372,9	36 843,6	37 415,2	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
leerlingen volume		63,8	59,2	±94,2	±94,2	±100,2	
wachtgeld		97,3	98,0	91,9	78,0	78,0	
studiefinanciering		92,6	20,5	58,2	89,4	52,6	
aanvullend formatiebeleid	±55,1						
scholengemeenschapsvorming		26,3	47,1	53,0	47,3	29,9	
wachtgeld hbo		50,0					

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
incidentele loonsommutatie		±31,8	±31,8	±31,8	±31,8	±31,8	
verzilvering van formatie±rekeneenheden		±20,5	±24,0	±29,0	±29,0	±29,0	
diversen	65,9	±220,3	±135,4	18,1	±14,8	31,4	
	10,8	57,4	33,6	66,2	44,9	30,9	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
uitstel prestatiebeurs		178,0	378,0	±75,0	305,0	315,0	
studiefinanciering		±26,0	65,0	55,6	±34,8	±121,1	
financiering academische ziekenhuizen			±105,0	±105,0	±105,0	±105,0	
wachtgelden hbo		±50,0					
aanpassing wachtgeldregeling		45,0	16,0	17,0	14,0	11,0	
solvabiliteitsbuffer		35,0					
besparingsverlies decentralisatie huisvesting			26,5				
diversen	2,5	40,7	±104,4	±46,8	44,7	131,0	
	2,5	222,7	276,1	±154,2	223,9	230,9	
<i>Desalderingen</i>							
doelfinanciering tno			±32,9	±32,2	±31,6	±31,1	
diversen	±1,6	1,2	±26,2	±68,4	±37,5	±37,5	
	±1,6	1,2	±59,1	±100,6	±69,1	±68,6	
<i>Overboekingen</i>							
gemeentefonds: decentralisatie huisvesting			1 641,7	±110,6	±111,6	±111,6	
naar vws: financiering academische ziekenhuizen			±150,0	±150,0	±150,0	±150,0	
aanvullende post asielzoekers: onderwijskosten			147,6	20,1	24,6	27,1	
aanvullende loonbijstelling 1995		96,7	96,7	96,7	96,7	96,7	
cluster 4: inburgering			25,7	52,1	51,2	46,5	
cluster 4: jeugdketen			9,0	23,0	30,0	38,0	
gemeentefonds: sportvelden				35,0			
doelfinanciering tno			34,6	33,6	33,0	31,0	
van vws: inburgering			25,0				
diversen		12,2	65,8	80,1	80,9	78,7	
	0,0	108,9	1 896,1	80,0	54,8	56,4	
Totaal relevante mutaties	11,7	390,2	2 146,7	±108,6	254,5	249,6	
<i>Voor de ijklijnen niet-relevante mutaties</i>							
uitstel prestatiebeurs		±187,0	±375,0	144,0	±221,0	±164,0	
studiefinanciering		±136,9	±150,6	±137,7	±138,4	±126,9	
Totaal niet-relevante mutaties	0,0	±323,9	±525,6	6,3	±359,4	±290,9	
Extrapolatie							37 413,7
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	11,6	66,4	1 620,9	±102,2	±104,8	±41,4	
STAND MILJOENENNOTA 1996	34 311,5	37 784,9	37 887,3	36 270,7	36 738,8	37 373,8	37 413,7

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAPPEN							
<i>NIET-BELASTINGONTVANGSTEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	2 401,5	2 022,0	1 757,4	1 569,7	1 602,1	1 565,4	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±19,9	1 224,3	2 024,9	1 625,8	1 666,5	1 666,0	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	2 381,6	3 246,3	3 782,3	3 195,5	3 268,6	3 231,4	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
studiefinanciering		35,6	32,1	64,3	70,7	33,3	
diversen	19,0	71,1	18,5	23,3	±5,4	23,2	
	19,0	106,7	50,6	87,6	65,3	56,5	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
overdracht sportvelden			±35,0	35,0			
diversen		±13,5					
	0,0	±13,5	±35,0	35,0	0,0	0,0	
<i>Desalderingen</i>							
doelfinanciering tno			±32,9	±32,2	±31,6	±31,1	
diversen	±1,6	1,2	±26,2	±68,4	±37,5	±37,5	
	±1,6	1,2	±59,1	±100,6	±69,1	±68,6	
Totaal relevante mutaties	17,4	94,4	±43,5	22,0	±3,8	±12,1	
<i>Voor de ijklijnen niet-relevante mutaties</i>							
studiefinanciering		±51,5	±52,7	±41,9	±40,1	±34,3	
diversen							
Totaal niet-relevante mutaties	0,0	±51,5	±52,7	±41,9	±40,1	±34,3	
Extrapolatie							3 166,9
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	17,5	42,9	±96,3	±19,9	±43,9	±46,3	
STAND MILJOENENNOTA 1996	2 399,1	3 289,2	3 686,0	3 175,6	3 224,7	3 185,1	3 166,9

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

Het leerlingenvolume kent verschillende ontwikkelingen in de onderscheiden onderwijssectoren. Enerzijds is sprake van een daling van het aantal leerlingen ten opzichte van eerdere ramingen in het Primair en Voortgezet Onderwijs, anderzijds is er sprake van een groeiende instroom in het MBO. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de fiscale facilitering van het leerlingwezen, die naar verwachting de instroom in het MBO zal afzwakken. Tevens is voor 1995 en 1996 een bijstelling verwerkt voor de kosten van onderwijsdeelname van asielzoekers. Vanaf 1997 zijn hiervoor middelen gereserveerd op de aanvullende post asielzoekers.

Op basis van extrapolaties van de realisatiecijfers van de wachtgeld-uitgaven in het Primair, Voortgezet, en Beroepsonderwijs is een verhoging van de raming van de wachtgeldten noodzakelijk gebleken.

De tegenvaller bij de uitgaven voor studiefinanciering hangt voornamelijk samen met de toename van het aantal studenten in het MBO en het HBO, en een beperkte toename van het aantal uitwonende studenten (die recht hebben op een hogere beurs).

In 1994 was sprake van een meevaller in het aanvullend formatiebeleid in het Primair Onderwijs, veroorzaakt door lagere leerlingenaantallen dan geraamd.

Doordat de scholengemeenschapsvorming in het voortgezet onderwijs sterker doorzet dan aanvankelijk geraamd, is een opwaartse bijstelling van het budget noodzakelijk. Naarmate de scholengemeenschap breder van samenstelling is worden namelijk op grond van de bekostigingsformules meer faciliteiten geboden.

De tegenvaller in 1995 bij de wachtgelduitgaven in het HBO wordt veroorzaakt door een groter dan geraamde instroom van wachtgeldgerechtigden in deze sector.

Beleidsmatige mutaties

De invoering van een aangepast wetsvoorstel Prestatiebeurs per 1 september 1996 leidt, ten opzichte van het wetsvoorstel dat in de Eerste Kamer is verworpen (ingangsdatum 1 september 1995), tot besparingsverliezen. Door de systematiek van omzetting van prestatieën in beurs bij het behalen van voldoende studiepunten in het eerste jaar, respectievelijk het behalen van het diploma in het hoger onderwijs, vormt het jaar 1997 hierop een uitzondering.

De beleidsmatige mutaties bij de studiefinanciering betreffen in 1996 en 1997 in hoofdzaak het besparingsverlies door de vertraging bij de invoering van een schoolspecifiek studiefinancieringsregime voor leerlingen van 18 jaar en ouder in het Voortgezet onderwijs en een ander kasritme in de betaling van de OV-studentenkaart dan eerder was geraamd. Daarnaast leidt het afschaffen per 1 januari 1995 van de nominale kinderpremie in de Ziekenfondswet tot een overeenkomstige neerwaartse aanpassing van de aanvullende beurs.

Met de overheveling van de budgetten voor patiëntenzorg, bij academische ziekenhuizen naar premiesector wordt uitvoering gegeven aan de in de begroting 1995 neergelegde voornemens.

Het lumpsumbudget in het HBO wordt verlaagd ter compensatie van de tegenvaller bij het wachtgeldbudget in deze sector.

Overboekingen

Door het uitstel van de decentralisatie huisvesting Primair en Voortgezet Onderwijs van 1 januari 1996 naar 1 januari 1997 is het daarvoor bij Miljoenennota 1994 overgehevelde bedrag naar het Gemeentefonds, voor het jaar 1996 teruggeboekt. Voor de verdergaande decentralisatie van de middelen voor onderhoud van de buitenkant van schoolgebouwen worden de budgetten vanaf 1997 aan het Gemeentefonds toegevoegd.

Met de overhevelingen van de budgetten voor patiëntenzorg bij academische ziekenhuizen naar de VWS-begroting wordt uitvoering gegeven aan de in de begroting 1995 neergelegde voornemens.

De geraamde uitgaven voor onderwijs aan leerplichtige wachtenden (asielzoekers en VVTV-ers) zijn voor 1996 van de aanvullende post asielzoekers naar de OCW-begroting overgeboekt. Daarnaast zijn in het kader van het inburgeringsbeleid de middelen, geraamd voor onderwijs in de Nederlandse taal aan volwassen VVTV-ers, vanaf 1996 meerjarig overgeboekt uit de aanvullende post asielzoekers naar de OCW-begroting.

Ter compensatie van de dalende afdrachten van overheidswerknemers aan hun werkgever (pseudopremies) heeft een overboeking uit de aanvullende post loonbijstelling plaatsgevonden.

Vanuit de aanvullende post nader te verdelen zijn middelen uit cluster IV (uit het Regeerakkoord) die OCW voor cursussen Nederlands in het kader van het inburgeringsbeleid toegedeeld heeft gekregen, meerjarig overgeboekt naar de OCW-begroting.

Voor de ijklijnen niet relevante mutaties

Het gegeven dat het wetsvoorstel Prestatiebeurs in gewijzigde vorm niet eerder dan 1 september 1996 zal kunnen ingaan (in plaats van 1 september 1995) heeft geleid tot een forse neerwaartse bijstelling. Door de systematiek van omzetting van prestatieleningen in beurs bij het behalen van voldoende studiepunten in het eerste jaar, respectievelijk het behalen van het diploma in het hoger onderwijs, vormt het jaar 1997 hierop een uitzondering.

De realisatiecijfers ten aanzien van het gebruik dat studenten maken van de mogelijkheid om studieleningen af te sluiten, geven aanleiding om de raming van deze leninguitgaven structureel neerwaarts bij te stellen.

Ontvangsten

Mee-en tegenvallers

Op basis van recente ervaringsgegevens wordt de raming van de ontvangsten studiefinanciering opwaarts bijgesteld. Dit hangt samen met hogere rente-ontvangsten, hogere ontvangsten op renteloze voorschotten en het geïntensiverde inningsbeleid van achterstallige schulden.

Voor de ijklijn niet relevante mutaties

De neerwaartse aanpassing van de ontvangstenraming bij de studieleningen hangt samen met de lage opname-percentages bij de rentedragende leningen die vanaf 1992 zijn toegekend en ook met een gewijzigde boekingsystematiek van kortlopende schulden.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
IXA NATIONALE SCHULD							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	29 032,2	28 027,1	29 855,3	31 068,1	32 433,8	33 971,9	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	801,2	833,0	±261,9	±219,9	±199,9	±135,9	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	29 833,4	28 860,1	29 593,4	30 848,2	32 233,9	33 836,0	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
wijziging rekenrentes gevestigde schuld			45,7	294,6	393,9	393,9	
rente-effect wijziging financieringstekorten			227,6	259,8	221,8	261,8	
correctie renteramingen financiering 1995			239,6	239,6	239,6	239,6	
kleinere omvang uitstaande dutch treasury certificates			±219,1	±222,8	±226,4	±226,4	
kortere looptijd dutch treasury certificates in 1995		±129,3					
rente heruitgifte 6,5%-lening ± 1993		79,8					
disconto-effect rekenrente vlottende schuld		±34,5	±29,6	±35,0	±40,3	±40,3	
diversen		±0,5	±17,4	±25,0	±26,5	±27,8	
	0,0	±84,5	246,8	511,2	562,1	600,8	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
rente-effect verkoop kpn			±350,0	±350,0	±350,0	±350,0	
	0,0	0,0	±350,0	±350,0	±350,0	±350,0	
Totaal relevante mutaties	0,0	±84,5	±103,2	161,2	212,1	250,8	

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Voor de ijklijnen niet-relevante mutaties</i>							
disagio		169,1					
Totaal niet-relevante mutaties	0,0	169,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie							35 552,0
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	84,6	±103,2	161,2	212,1	250,8	
STAND MILJOENENNOTA 1996	29 833,4	28 944,7	29 490,2	31 009,4	32 446,0	34 086,8	35 552,0

IXA NATIONALE SCHULD

NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

STAND MILJOENENNOTA 1995	489,3	80,0	80,0	80,0	80,0	80,0	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	502,8	249,7					
STAND VOORJAARSNOTA 1995	992,1	329,7	80,0	80,0	80,0	80,0	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
rentevergoeding op schatkistsaldo			288,8	288,8	288,8	288,8	
bijbetaalde rente		83,0					
diversen		0,1					
	0,0	83,1	288,8	288,8	288,8	288,8	
Totaal relevante mutaties	0,0	83,1	288,8	288,8	288,8	288,8	

Voor de ijklijnen niet-relevante mutaties

diversen		16,5					
Totaal niet-relevante mutaties	0,0	16,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie							368,8
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	99,6	288,8	288,8	288,8	288,8	
STAND MILJOENENNOTA 1996	992,1	429,3	368,8	368,8	368,8	368,8	368,8

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

Door een hogere veronderstelde rente op de nog uit te geven staatsleningen treedt een tegenvaller in de rentelasten op van 45,7 miljoen in 1996 oplopend tot 393,9 miljoen in 1999.

Door hogere feitelijke financieringstekorten is sprake van structurele tegenvallers op de rente-uitgaven. In 1996 betreft het een tegenvaller van 227,6 miljoen.

Als gevolg van de sinds de Voorjaarsnota gerealiseerde financiering zijn de rentelastenramingen opwaarts bijgesteld in verband met de (per saldo) hogere dan veronderstelde couponrente op afgesloten staatsleningen. Het gaat hier structureel om 239,6 miljoen.

Als gevolg van een verlaging van de gemiddelde omvang van over het jaar uitstaande Dutch Treasury Certificates (DTC's) dalen de rentelasten met 219,1 miljoen in 1996 oplopend tot 226,4 miljoen in 1999.

Voor 1995 is rekening gehouden met de plaatsing van DTC's tegen een kortere looptijd dan de in de raming veronderstelde looptijd van een jaar. Er treedt een meevaller op van 129,3 miljoen in 1995.

Omdat de 6,5%-lening 1993 per 15 april 2003 voor de coupondatum is heropend, resulteerden door deze heruitgifte ook reeds rentelasten in 1995, namelijk van 79,8 miljoen. Hiermee hangt samen de door beleggers bijbetaalde rente (zie ontvangsten IXA).

Beleidsmatige mutaties

De verkoop van de tweede tranche KPN leidt tot de hier getoonde rente-meevallers.

Voor de ijklijn niet-relevante mutaties

Over het eerste halfjaar van 1995 is 169,1 miljoen ingeboekt aan disagio ten opzichte van de Voorjaarsnota 1995, mede samenhangend met de uitgifte van de 7,5% 1995 lening per 2010.

Ontvangsten

Mee- en tegenvallers

De Staat houdt een (schatkist)rekening aan bij De Nederlandsche Bank. Met ingang van 1996 vergoedt DNB rente over het schatkistsaldo, die tot en met 1995 impliciet verwerkt was in de winstafdracht van DNB. De rentevergoeding bedraagt 288,8 miljoen met gelijktijdige bijstelling van de raming winstafdracht van DNB, verantwoord op Begroting IXB (Financiën).

Beleggers hebben circa 83 miljoen bijbetaald aan rente bij de tweemaal heruitgegeven 6,5%-lening 1993 per 15 april 2003.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
IXB FINANCIËN							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	5 455,7	5 168,0	4 946,1	5 000,3	4 989,4	4 965,2	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±164,6	30,3	134,9	137,4	133,1	153,1	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	5 291,1	5 198,3	5 081,0	5 137,7	5 122,5	5 118,3	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
exportkredietverzekering: schade argentinie		±50,0					
diversen	0,0	±12,4	7,5	4,3	±1,1	±0,7	
	0,0	±62,4	7,5	4,3	±1,1	±0,7	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
diversen	0,9	28,3	2,0	13,3	15,6	16,0	
	0,9	28,3	2,0	13,3	15,6	16,0	
<i>Desalderingen</i>							
diversen		±4,0	±4,0	±4,0	±4,0	±4,0	
	0,0	±4,0	±4,0	±4,0	±4,0	±4,0	
<i>Overboekingen</i>							
diversen		13,6	3,3	6,2	6,6	6,6	
	0,0	13,6	3,3	6,2	6,6	6,6	

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Totaal relevante mutaties	0,9	±24,5	8,8	19,8	17,1	17,9	
<i>Voor de ijklijnen niet-relevante mutaties</i>							
heffings- en invorderingsrente	±55,1	±230,0	±130,0	±130,0	±130,0	±130,0	
Totaal niet-relevante mutaties	±55,1	±230,0	±130,0	±130,0	±130,0	±130,0	
Extrapolatie							5 018,6
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	±54,1	±254,6	±121,1	±110,2	±112,9	±112,2	
STAND MILJOENENNOTA 1996	5 237,0	4 943,7	4 959,9	5 027,5	5 009,6	5 006,1	5 018,6

IXB FINANCIËN

NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

STAND MILJOENENNOTA 1995	6 239,0	5 135,5	5 757,7	5 940,0	5 851,8	5 901,7	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	82,9	±21,5	±49,1	±76,7	48,0	±71,5	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	6 321,9	5 114,0	5 708,6	5 863,3	5 899,8	5 830,2	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
winstafdracht de nederlandse bank		150,0	±108,8	±336,3	±436,3	±486,3	
renteopbrengst op schatkistsaldo			±101,3	±288,8	±288,8	±288,8	
exportkredietverzekering: provenuen		100,0	50,0				
verkoop domeinen		26,0					
diversen	±7,8	53,6	8,3	4,7	±0,7	±0,8	
	±7,8	329,6	±151,8	±620,4	±725,8	±775,9	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
middelelenspraak defensie: voertuigen egypte			50,0	25,0			
diversen	4,7	39,5	14,0	8,0	18,5	11,4	
	4,7	39,5	64,0	33,0	18,5	11,4	
<i>Desalderingen</i>							
diversen		±4,0	±4,0	±4,0	±4,0	±4,0	
	0,0	±4,0	±4,0	±4,0	±4,0	±4,0	
Totaal relevante mutaties	±3,1	365,1	±91,8	±591,4	±711,3	±768,5	
<i>Voor de ijklijnen niet-relevante mutaties</i>							
heffings- en invorderingsrente	±55,1	±200,0	±130,0	±130,0	±130,0	±130,0	
administratieve boeten: uitstel van slooten			±20,0	±25,0			
Totaal niet-relevante mutaties	±55,1	±200,0	±150,0	±155,0	±130,0	±130,0	
Extrapolatie							4 984,3
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	±58,2	165,0	±241,6	±746,3	±841,1	±898,4	
STAND MILJOENENNOTA 1996	6 263,7	5 279,0	5 467,0	5 117,0	5 058,7	4 931,8	4 984,3

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

De lagere uitgaven bij de exportkredietverzekering in 1995 zijn het gevolg van een niet-geraamde betaling van Argentinië van 50 miljoen.

Voor de ijklijn niet relevante mutaties

De raming van de heffings- en invorderingsrente is structureel verlaagd als gevolg van het stroomlijnen van de afhandeling van aanslagen. Er is ondermeer een verkorting van de doorlooptijd doorgevoerd, waardoor de rentedragende periode is beperkt. Daarnaast is de rentestand de laatste jaren sterk gedaald, zodat de raming dienovereenkomstig kon worden aangepast. De ontvangsten van de heffings- en invorderingsrente zijn eveneens verlaagd. Voor 1995 wordt per saldo een meevaller van 30 miljoen verwacht. Zie ook de toelichting bij de ontvangsten.

Ontvangsten

Mee- en tegenvallers

Het betreft hier een actualisatie (voornamelijk als gevolg van de lagere rekenrente) van de winstafdracht van De Nederlandsche Bank.

De Staat houdt een (schatkist)rekening aan bij De Nederlandsche Bank. Met ingang van 1996 vergoedt DNB rente over het schatkistsaldo, die tot en met 1995 impliciet verwerkt was in de winstafdracht van DNB. De rentevergoeding van 288,8 miljoen wordt met ingang van 1996 verantwoord op Begroting IX-A (Nationale Schuld). Per saldo treedt er in 1996 een meevaller op van 79 miljoen. Deze wordt zichtbaar op IX-A.

De raming van de provenuen (schaderestituties) van de exportkredietverzekering is opgehoogd in 1995 en 1996, omdat is gebleken dat enkele belangrijke provenulanden (waaronder Rusland) hun terugbetalingsverplichtingen beter nakomen dan eerder was geraamd.

Beleidsmatige mutaties

De ramingen van de verkoopopbrengsten van roerende Defensie-objecten is verhoogd in 1996 en 1997 wegens de verkoop van voertuigen aan Egypte. Ingevolge de middelenaafspraak wordt de Defensiebegroting met hetzelfde bedrag verhoogd.

Voor de ijklijn niet-relevante mutaties

De ramingen van de heffings- en invorderingsrente zijn structureel verlaagd op basis van de realisaties en de renteontwikkeling van de laatste jaren.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
X DEFENSIE							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	13 629,6	13 516,9	13 406,7	13 107,5	13 002,5	12 964,0	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	132,9	199,7	119,6	174,8	149,0	142,5	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	13 762,5	13 716,6	13 526,3	13 282,3	13 151,5	13 106,5	

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
intertemporele compensatie apache contract		±44,0		±25,0	±25,0	72,0	
opbrengst verkoop defensiegoederen			50,0	25,0			
overheveling gelden voor geluidswerende voorziening vliegvelden			±39,0	±43,0	±47,2	±47,2	
diversen	10,9	0,7	32,6	36,2	42,5	42,9	
	10,9	±43,3	43,6	±6,8	±29,7	67,7	
<i>Overboekingen</i>							
van aanvullende post cluster 6				200,0	200,0	200,0	
diversen		14,5	26,6	25,1	25,2	25,3	
	0,0	14,5	26,6	225,1	225,2	225,3	
Extrapolatie							13 374,8
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	10,9	±28,9	69,9	218,3	195,3	293,1	
STAND MILJOENENNOTA 1996	13 773,4	13 687,7	13 596,2	13 500,6	13 346,8	13 399,6	13 374,8

X DEFENSIE

NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

STAND MILJOENENNOTA 1995	731,7	626,3	589,8	575,5	575,0	575,0	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	76,5	21,9	40,3	49,4	39,7	39,7	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	808,2	648,2	630,1	624,9	614,7	614,7	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	3,0						
	3,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
diversen	0,1	33,6	±29,8	±30,4	±30,8	±30,9	
	0,1	33,6	±29,8	±30,4	±30,8	±30,9	
Extrapolatie							583,8
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	3,0	33,6	±29,8	±30,4	±30,8	±30,9	
STAND MILJOENENNOTA 1996	811,2	681,8	600,3	594,5	583,9	583,8	583,8

Uitgaven

Beleidsmatige mutaties

De intertemporele compensatie in verband met het Apache-contract hangt samen met het overeengekomen betalingsschema voor de bewapende helicopters.

De hogere opbrengst domeinverkopen houdt verband met een aanpassing van de verwachte opbrengsten van de verkoop van roerende en onroerende goederen. Het betreft onder meer de verkoop van pantserrupsvoertuigen (YPR 765) aan Egypte.

Overboekingen

Uit cluster VI is vanaf 1997 200 miljoen overgeboekt naar de Defensiebegroting als gevolg van de regeringsbeslissing om de bezuinigingstaakstelling uit het Regeerakkoord voor Defensie met 200 miljoen te verlagen.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XIA VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN MILIEUBEHEER							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	12 424,5	44 724,0	6 926,4	6 901,4	6 840,2	6 871,6	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±82,3	±615,0	26,9	±225,0	±192,1	±335,6	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	12 342,2	44 109,0	6 953,3	6 676,4	6 648,1	6 536,0	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	5,1	5,8	16,3	14,3	8,8	±0,5	
	5,1	5,8	16,3	14,3	8,8	±0,5	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
amendement duyvesteijn		140,0					
kwaliteitsbeleid ihs			11,0	33,0	55,0	77,0	
stimuleringspremie duurzaam bouwen			2,0	2,0	20,8	43,8	
aandeel volkshuisvesting ra-taakstelling overige subsidies			±16,4	±24,5	±32,6	±32,6	
diversen	0,5	±37,1	3,1	38,6	50,7	55,2	
	0,5	102,9	±0,3	49,1	93,9	143,4	
<i>Overboekingen</i>							
van aanvullende post cluster 3 tbv bodemsanering			65,0	65,0	65,0	65,0	
verlenging normhuurcompensatie ihs voor het tijdvak 1996/97			24,0	50,0	50,0	50,0	
diversen	±0,1	0,7	±33,8	±36,4	±40,6	±40,5	
	±0,1	0,7	55,2	78,6	74,4	74,5	
Extrapolatie							6 703,5
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	5,6	109,4	71,1	141,6	177,1	217,2	
STAND MILJOENENNOTA 1996	12 347,8	44 218,4	7 024,4	6 818,0	6 825,2	6 753,2	6 703,5
XIA VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN MILIEUBEHEER							
<i>NIET-BELASTINGONTVANGSTEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	16 294,1	27 806,1	151,4	150,9	170,0	82,2	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	936,6	±1 247,2	27,8	41,4	87,6	38,1	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	17 230,7	26 558,9	179,2	192,3	257,6	120,3	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	±3,4						
	±3,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
diversen	2,3	9,5	0,1	±0,3	±0,8	±0,8	
	2,3	9,5	0,1	±0,3	±0,8	±0,8	
Extrapolatie							117,7
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	±1,1	9,5	0,1	±0,3	±0,9	±0,8	
STAND MILJOENENNOTA 1996	17 229,6	26 568,4	179,3	192,0	256,7	119,5	117,7

Uitgaven

Beleidsmatige mutaties

Als gevolg van het amendement Duivesteijn wordt de raming van de Individuele Huursubsidie (IHS) opwaarts bijgesteld.

Door de indexering van de kwaliteitsschijven van de Individuele Huursubsidie nemen de uitgaven toe. Hiermee wordt de netto huurontwikkeling (huur minus IHS) van de IHS-ontvangers meer in overeenstemming gebracht met de bruto huurontwikkeling.

Overboekingen

Uit de aanvullende post cluster 3 wordt ten behoeve van de bodemsanering vanaf 1996 structureel 65 miljoen toegevoegd aan het bodemsaneringsbudget.

De middelen ten behoeve van normhuurcompensatie IHS zijn voor het tijdvak 1996±1997 overgeboekt van de aanvullende post nader te verdelen (cluster V) naar de VROM-begroting.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XIB RIJKSGEBOUWENDIENST							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	1 275,2	1 517,0	1 074,7	1 047,7	923,3	923,3	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±5,3	115,3	159,1	8,0	54,1	19,3	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	1 269,9	1 632,3	1 233,8	1 055,7	977,4	942,6	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	13,1						
	13,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
intertemporele compensatie		±36,0	44,5	18,0	±5,2	±25,0	
diversen	4,4	2,8	15,6	±5,7	0,8	±7,4	
	4,4	±33,2	60,1	12,3	±4,4	±32,4	
<i>Desalderingen</i>							
diversen	±0,5	6,6	5,0	1,9	0,7	0,7	
	±0,5	6,6	5,0	1,9	0,7	0,7	
<i>Overboekingen</i>							
van justitie tbv 1000 cellen en 340 overige detentieplaatsen			109,9	107,7	81,6	5,0	
van justitie tbv uitbreiding celcapaciteit (plan wallage)		35,0					

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
diversen		11,6	5,8	9,5	10,0	10,0	
	0,0	46,6	115,7	117,2	91,6	15,0	
Extrapolatie							964,7
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	17,1	20,0	180,6	131,5	88,0	±16,7	
STAND MILJOENENNOTA 1996	1 287,0	1 652,3	1 414,4	1 187,2	1 065,4	925,9	964,7

XIB RIJKSGEBOUWENDIENST

NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

STAND MILJOENENNOTA 1995	156,3	129,0	126,3	124,8	125,1	125,1	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±41,6	32,8	±3,6	±4,6	±4,7	±4,3	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	114,7	161,8	122,7	120,2	120,4	120,8	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	21,2						
	21,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
diversen				±0,5	±1,0	±2,0	
	0,0	0,0	0,0	±0,5	±1,0	±2,0	
<i>Desalderingen</i>							
diversen	±0,5	6,7	5,1	1,9	0,7	0,7	
	±0,5	6,7	5,1	1,9	0,7	0,7	
Extrapolatie							119,5
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	20,7	6,7	5,1	1,4	±0,3	±1,3	
STAND MILJOENENNOTA 1996	135,4	168,5	127,8	121,6	120,1	119,5	119,5

Uitgaven

Overboekingen

Ten behoeve van de bouw van 1000 cellen, 170 jeugdrichtingsplaatsen en 170 TBS-plaatsen vindt er een overheveling plaats van Justitie naar de begroting van de Rijksgebouwendienst.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XII VERKEER EN WATERSTAAT							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	8 578,6	7 483,7	7 218,9	7 130,4	7 101,3	7 461,2	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	16,5	111,0	22,3	70,2	353,0	152,6	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	8 595,1	7 594,7	7 241,2	7 200,6	7 454,3	7 613,8	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	±10,2	4,0	0,9	0,9	0,9	0,9	
	±10,2	4,0	0,9	0,9	0,9	0,9	

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
verlaging bijdrage infrafonds (o.a. terugboeking 'wijffels')			±137,9	±144,7	±203,5	±242,5	
verzelfstandiging ns			100,0	100,0	150,0	200,0	
vervallen spitsheffing			50,0	133,0	137,0	139,0	
stopzetten kapitaaldotatie aan de vsn			±42,6	±42,6	±43,5		
personeel en materieel Rijkswaterstaat			26,9	30,7	34,5	34,5	
vertraging i.v.m. besluitvorming vliegveld rotterdam				±16,8	±34,4	±16,9	
bijdragen openbaar vervoer			±4,2	±4,3	27,9	±33,9	
monitoring waterstaatkundige toestand des lands			28,8	28,3	28,3	28,3	
onderzoek en ontwikkeling			±27,9	±20,7	±18,2	±15,5	
diversen		±0,6	52,4	56,7	44,3	29,6	
	0,0	±0,6	45,5	119,6	122,4	122,6	
<i>Desalderingen</i>							
bijdrage voor agentschap directie operationele zaken			±44,4	±45,4	±45,4	±45,4	
diversen		±3,0	15,9	30,7	±11,2	±5,8	
	0,0	±3,0	±28,5	±14,7	±56,6	±51,2	
<i>Overboekingen</i>							
cluster 3: zeehaven- en natuurprojecten			40,0	40,0	40,0	40,0	
diversen		±2,0	5,7	4,9	4,9	4,9	
	0,0	±2,0	45,7	44,9	44,9	44,9	
Extrapolatie							7 752,1
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	±10,4	±1,6	63,5	150,6	111,6	116,9	
STAND MILJOENENNOTA 1996	8 584,7	7 593,1	7 304,7	7 351,2	7 565,9	7 730,7	7 752,1

XII VERKEER EN WATERSTAAT

NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

STAND MILJOENENNOTA 1995	9 259,8	1 991,2	1 940,3	1 856,4	1 839,8	2 088,7
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	163,9	2 645,6	82,2	78,7	78,4	78,3
STAND VOORJAARSNOTA 1995	9 423,7	4 636,8	2 022,5	1 935,1	1 918,2	2 167,0
<i>Mee- en tegenvallers</i>						
diversen	±3,0					
	±3,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Beleidsmatige mutaties</i>						
derving inkomsten door vervallen kentekenbewijs deel III			±60,0			
diversen		52,7	48,9	52,7	52,7	52,7
	0,0	52,7	±11,1	52,7	52,7	52,7
<i>Desalderingen</i>						
bijdrage voor agentschap directie operationele zaken			±44,4	±45,4	±45,4	±45,4

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
diversen		±3,0	15,9	30,7	±11,2	±5,8	
	0,0	±3,0	±28,5	±14,7	±56,6	±51,2	
Totaal relevante mutaties	±3,0	49,7	±39,6	38,0	±3,9	1,5	
<i>Voor de ijklijnen niet-relevante mutaties</i>							
beursgang kpn bijdrage fes	±2 238,9						
Totaal niet-relevante mutaties	±2 238,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie							1 682,9
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	±2 242,1	49,8	±39,5	38,0	±3,8	1,6	
STAND MILJOENENNOTA 1996	7 181,6	4 686,6	1 983,0	1 973,1	1 914,4	2 168,6	1 682,9

Uitgaven

Beleidsmatige mutaties

Vorig jaar heeft ± in verband met het regeringsstandpunt Wijffels ± een bijdrage plaatsgevonden van de begroting van VenW aan het Infrastructuurfonds voor de NS. Als gevolg van de overeenkomst van 29 juni 1995 met de NS over de verzelfstandiging van deze onderneming, wordt deze bijdrage gecorrigeerd. Dit verklaart de verlaging van de bijdrage aan het Infrastructuurfonds en de terugboeking van gelden uit het Infrastructuurfonds.

Het niet doorgaan van de spitsheffing leidt tot derving van middelen prijsbeleid, die op het Infrastructuurfonds waren geboekt ter grootte van 50 miljoen in 1996, oplopend tot 139 miljoen in 1999. Ter compensatie hiervan is de bijdrage aan het Infrastructuurfonds overeenkomstig verhoogd.

Ontvangsten

Beleidsmatige mutaties

Het kentekenbewijs deel III komt per 1 januari 1997 te vervallen. De financiering van het voertuigregister zal geschieden via een tarief op afgifte van het kentekenbewijs deel I. Als gevolg van het vervallen van het kentekenbewijs deel III ontstaat in 1996 een incidentele inkomstderving.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XIII ECONOMISCHE ZAKEN							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	3 359,8	3 578,5	3 584,5	2 929,1	2 860,3	2 766,8	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±179,5	229,4	101,5	162,7	104,8	94,9	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	3 180,3	3 807,9	3 686,0	3 091,8	2 965,1	2 861,7	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	0,1						
	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
groter beroep op matchingfonds in 1995		30,0					
diversen		±19,4	36,8	12,3	4,1	2,0	
	0,0	10,6	36,8	12,3	4,1	2,0	
<i>Desalderingen</i>							
diversen		±2,9	±13,1	±2,6	±3,5	1,9	
	0,0	±2,9	±13,1	±2,6	±3,5	1,9	
<i>Overboekingen</i>							
verdeling oost-europafaciliteit naar andere departementen			±46,4	±2,9			
diversen		1,5	38,7	19,6	20,0	19,7	
	0,0	1,5	±7,7	16,7	20,0	19,7	
Extrapolatie							2 783,2
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,1	8,9	16,3	26,4	20,5	23,7	
STAND MILJOENENNOTA 1996	3 180,4	3 816,8	3 702,3	3 118,2	2 985,6	2 885,4	2 783,2
XIII ECONOMISCHE ZAKEN							
<i>NIET-BELASTINGONTVANGSTEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	6 631,1	5 838,2	5 883,0	5 722,7	5 707,3	5 687,3	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±106,3	91,7	±353,5	±558,7	±568,3	±573,4	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	6 524,8	5 929,9	5 529,5	5 164,0	5 139,0	5 113,9	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
gasbatenmutatie		150,0	±29,0	20,0	15,0	20,0	
diversen	±0,1						
	±0,1	150,0	±29,0	20,0	15,0	20,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
diversen		17,0	67,1	15,6	7,4	5,5	
	0,0	17,0	67,1	15,6	7,4	5,5	
<i>Desalderingen</i>							
diversen		±2,9	±13,1	±2,6	±3,5	1,9	
	0,0	±2,9	±13,1	±2,6	±3,5	1,9	
Totaal relevante mutaties	±0,1	164,1	25,0	33,0	18,9	27,4	
<i>Voor de ijklijnen niet-relevante mutaties</i>							
gasbatenmutatie		50,0	±171,0	±20,0	±15,0	±20,0	
Totaal niet-relevante mutaties	0,0	50,0	±171,0	±20,0	±15,0	±20,0	
Extrapolatie							4 989,6
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	±0,1	214,1	±145,9	13,1	3,9	7,4	
STAND MILJOENENNOTA 1996	6 524,7	6 144,0	5 383,6	5 177,1	5 142,9	5 121,3	4 989,6

Ontvangsten

Mee- en tegenvallers

In de Voorjaarsnota werd uitgegaan van een gemiddelde dollarkoers van 1,70 in 1995 en 1996. Thans is de verwachte dollarkoers verlaagd tot respectievelijk 1,60 en 1,65. Aangezien de ontwikkeling van de dollarkoers met vertraging doorwerkt in de gasprijzen ontstaat er een tegenvaller met ingang van 1996. Voor 1995 is er een aantal factoren, zoals de olieprijs, hogere exportbaten en lagere winningskosten, dat de lagere dollarkoers ruimschoots compenseert en waardoor er per saldo een meevaller optreedt. In 1997 en latere jaren doen zich, naast de tegenvallers als gevolg van de lagere dollarkoers, kleine meevallers voor als gevolg van hogere exportopbrengsten.

Voor de ijklijn niet-relevante mutaties

Zie toelichting bij de mee- en tegenvallers. De niet-belastingontvangsten aardgas worden gesplitst in twee onderdelen: een binnenlands- en een buitenlands aandeel. Deze splitsing is met name van belang voor de relevantie voor het uitgavenkader. De binnenlandse gasbaten worden beschouwd als belastingen en vallen niet onder de ijklijn (de baten uit export van aardgas wel).

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XIV LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	3 242,4	3 077,5	2 949,8	2 923,8	2 943,3	2 923,8	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	15,7	118,7	71,5	91,6	81,2	92,0	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	3 258,1	3 196,2	3 021,3	3 015,4	3 024,5	3 015,8	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	±3,0						
	±3,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
ecologische hoofdstructuur			40,0	63,0	60,0		
invulling regeerakkoord-taakstelling via ontvangsten			21,0	25,0	25,0	25,0	
diversen	0,2	0,7	±1,0	±1,5	±2,0	8,5	
	0,2	0,7	60,0	86,5	83,0	33,5	
<i>Desalderingen</i>							
diversen		±10,8	±4,4	±9,2	±9,0	±9,6	
	0,0	±10,8	±4,4	±9,2	±9,0	±9,6	
<i>Overboekingen</i>							
van aanvullende post: regeerakkoord cluster 3, tranche 1996			30,0	30,0	30,0	30,0	
diversen	0,1	7,3	3,2	1,5	1,2	1,6	
	0,1	7,3	33,2	31,5	31,2	31,6	
Extrapolatie							3 082,7
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	±2,7	±2,8	88,8	108,8	105,2	55,6	
STAND MILJOENENNOTA 1996	3 255,4	3 193,4	3 110,1	3 124,2	3 129,7	3 071,4	3 082,7

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XIV LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ							
<i>NIET-BELASTINGONTVANGSTEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	548,6	486,1	487,0	519,8	553,1	545,8	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	6,9	23,0	±4,6	±5,2	±10,2	±10,2	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	555,5	509,1	482,4	514,6	542,9	535,6	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	±0,9	±11,5					
	±0,9	±11,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
invulling regeerakkoord-taakstelling via ontvangsten			21,0	25,0	25,0	25,0	
	0,0	0,0	21,0	25,0	25,0	25,0	
<i>Desalderingen</i>							
diversen		±10,8	±4,4	±9,2	±9,0	±9,6	
	0,0	±10,8	±4,4	±9,2	±9,0	±9,6	
Extrapolatie							550,9
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	±0,8	±22,2	16,6	15,8	16,1	15,5	
STAND MILJOENENNOTA 1996	554,7	486,9	499,0	530,4	559,0	551,1	550,9

Uitgaven

Beleidsmatige mutaties

In deze kabinetsperiode is 163 miljoen toegevoegd aan de begroting van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij teneinde de voorziene verwerving van natuurterreinen in het kader van het Structuurschema Groene Ruimte in het beoogde tempo te realiseren.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	23 680,6	25 066,4	27 122,3	27 862,4	27 884,9	27 415,8	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	1 865,4	±2 331,2	265,6	64,6	±27,5	±20,8	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	25 546,0	22 735,2	27 387,9	27 927,0	27 857,4	27 395,0	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
werkloosheid (volume)		±42,1	±374,7	±383,3	±393,6	±367,5	
bijstand: uitvoering 1994/1995		±68,1	±53,9	133,6	165,4	318,7	
kinderbijslag: afschaffen akw 18+			±38,0	±11,0	±16,0	±16,0	
diversen	1,6	±22,6	±12,7	±35,0	±30,9	±44,0	
	1,6	±132,8	±479,3	±295,7	±275,1	±108,8	

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
wajong: uitstel aaw/wao en uitkeringslasten studenten			±2 340,0	7,0	10,0	13,0	
melkert-2 banen: dekking via abw		±22,8	±249,6	±332,8	±191,4	±104,0	
melkert-2 banen: subsidieregeling		46,3	226,1	320,0	111,4		
kinderbijslag: afschaffen akw 18+			152,0	63,0	38,0	32,0	
bijstand: effect flankerend beleid arbeidsongeschiktheid			±55,0	±95,0	±125,0	±141,7	
aanpassing rijksbijdrage cba		120,0	17,0	±80,0	±80,0	±20,0	
bijstand: uitstel herinrichting naar 1/1/96					109,3		
bijstand: doorwerking wao				24,0	72,2	106,1	
bijstand: fraude-bestrijding			±90,9	±90,9	±90,9	±85,5	
kinderbijslag:			65,2	86,6	86,7	86,9	
kinderbijslag: correctie opbrengst maatregelen			±41,0	±13,0	±18,0	±17,0	
diversen		±16,1	5,0	±13,9	±6,3	±11,0	
	0,0	127,4	±2 311,2	±125,0	±84,0	±140,2	
<i>Overboekingen</i>							
bijstand: uitstel herinrichting naar 1/1/96					732,1		
van aanvullende post naar szw: bruto/netto± traject tranche95		±237,7	±252,1	±240,3	±267,4	±248,1	
van aanvullende post wachtgelden naar cba		110,0	70,0				
diversen		2,6	±9,7	±22,3	±21,2	±24,5	
	0,0	±125,1	±191,8	±262,6	443,5	±272,6	
Extrapolatie							26 837,1
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	1,5	±130,6	±2 982,3	±683,2	84,5	±521,5	
STAND MILJOENENNOTA 1996	25 547,5	22 604,6	24 405,6	27 243,8	27 941,9	26 873,5	26 837,1
XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID							
<i>NIET-BELASTINGONTVANGSTEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	901,7	877,9	868,1	854,7	851,0	845,5	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	11,9	0,5					
STAND VOORJAARSNOTA 1995	913,6	878,4	868,1	854,7	851,0	845,5	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
doorwerking realisatie 94: anticumulatie-afrachten wsw-loon		±67,4	±69,4	±70,4	±70,4	±69,4	
diversen	2,1	5,1		±4,8			
	2,1	±62,3	±69,4	±75,2	±70,4	±69,4	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
diversen			±0,9	±3,1	±5,2	±6,2	
	0,0	0,0	±0,9	±3,1	±5,2	±6,2	
Extrapolatie							769,9
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	2,1	±62,3	±70,3	±78,3	±75,6	±75,6	
STAND MILJOENENNOTA 1996	915,7	816,1	797,8	776,4	775,4	769,9	769,9

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

Sociale Zekerheid:

Op grond van de inzichten van de MEV-berekeningen van het CPB is de raming voor het volume in de ABW, IOAW, IOAZ en de JWG neerwaarts aangepast.

De voorlopige uitvoeringsgegevens over 1994 en de eerste inzichten over 1995 leiden tot een neerwaartse bijstelling van de raming voor de werkloosheidsregelingen. Daar staat echter een opwaartse bijstelling van de gemiddelde uitkering voor 1995 en latere jaren tegenover. Het saldo van deze twee effecten leidt tot een tegenvaller vanaf 1996.

Beleidsmatige mutaties

Sociale Zekerheid:

Op de begroting is een raming opgenomen voor een arbeidsongeschiktheids-regeling voor jonggehandicapten (WAJONG), waarbij wordt aangesloten bij de huidige AAW. Deze regeling is nodig bij het van kracht worden van de nieuwe WAO-wetsvoorstellen. Omdat deze wetsvoorstellen met 1 jaar vertraagd zijn, vervalt voor 1996 de voorziening op de begroting. Dit wordt weergegeven door de mutatie van ruim 2 miljard. Daarnaast is de raming voor de WAJONG verhoogd met de uitkeringslasten voor arbeidsongeschikte studenten.

De experimenten met activering van uitkeringsgelden (de zogenaamde Melkert-2 banen) hebben tot doel om nieuw werk te scheppen voor langdurig werklozen. Dit gebeurt door het verstrekken van een loonkostensubsidie van 18.000 gulden per arbeidsplaats aan zowel publiek- als privaatrechtelijke organisaties. Een van de voorwaarden om voor de subsidie, die maximaal twee jaar duurt, in aanmerking te komen, is dat de arbeidsplaats wordt bezet door een persoon met een uitkering op basis van de ABW, IOAW of IOAZ, die tenminste een jaar werkloos is. De kosten voor deze subsidieregeling worden gedekt uit de daling van het ABW-volume als gevolg van de regeling. Daarbij is rekening gehouden met een verdringing van bestaande banen met 10%. Verondersteld wordt dat een deel (33%) van de langdurig werklozen ook zonder de subsidie aan het werk zal blijven.

Daarnaast is voor de Melkert-2 banen een nieuw begrotingsartikel gecreëerd, waarop de subsidie-uitgaven aan de verschillende belanghebbenden wordt verantwoord. In 1995 zijn de subsidie-uitgaven hoger dan de veronderstelde vrijval bij de ABW. Dit is het gevolg van de bevoorschottingssystematiek van de subsidieregeling. In 1996 doet zich een omgekeerd effect voor.

Bij de behandeling van de begroting 1995 van SZW is door de Tweede Kamer de motie-Van Dijke aangenomen die heeft geleid tot flankerende maatregelen. Daarnaast zijn er ook in het wetsvoorstel AMBER (afschaffing malus regeling en bevordering reïntegratie) flankerende maatregelen opgenomen. Bovengenoemde maatregelen op het flankerend beleid kennen een doorwerking in de bijstand.

Het uitstel van de invoering van de herinrichting van de ABW van 1 juli 1995 tot 1 januari 1996, heeft consequenties voor de datum van overheveling van het toeslagenbudget van de SZW-begroting naar het Gemeentefonds; de overheveling is eveneens met een half jaar uitgesteld (tot 1 januari 1999). Dit betekent dat de middelen die reeds in het Gemeentefonds waren opgenomen, moeten worden teruggeboekt (zie de overboeking). Door de afwijkingen tussen de ramingsystematiek voor de begrotingen en die voor het Gemeentefonds, was er echter een verschil van 109 miljoen ontstaan tussen de benodigde en de in het Gemeentefonds beschikbare middelen in 1998.

Op dit moment worden meer mensen dan eerder geraamd arbeidsgeschikt verklaard. Deze mensen zullen deels in de WW en de ABW terecht komen. Er doen zich twee effecten voor. In de eerste plaats is het effect op de ABW hier in beeld gebracht. In de tweede plaats is ook een aanpassing van de raming van het aantal gedeeltelijk-arbeidsongeschikt-verklaarden opgenomen. Het blijkt dat meer mensen dan eerder verondersteld volledig arbeidsgeschikt worden verklaard. Hierdoor komen zij niet in aanmerking voor een IOAW/IOAZ-uitkering, zoals eerder geraamd, maar wel voor een ABW-uitkering.

De opbrengst is het gevolg van een aantal intensiveringen van de fraudemaatregelen in de bijstand.

De regering heeft in het kader van het lastenverlichtingspakket besloten om met ingang van 1 januari 1996 de kinderbijslag te verhogen met 25 gulden per kind

De mutatie bij de AKW betreft het saldo van het afschaffen van het overgangsrecht AKW 18+ en de eerbiedigende werking. Eerbiedigende werking in het wetsvoorstel afschaffen AKW 18+ houdt in dat alle studerende die in het vierde kwartaal van 1995 kinderbijslag ontvangen, het recht op kinderbijslag behouden.

SZW begroting in enge zin:

Het Kabinet heeft besloten tot een nadere invulling van de bij Regeerakkoord overeengekomen maatregelen inzake de arbeidsvoorziening. Er is allereerst sprake van een intertemporele verschuiving van de overeengekomen vermindering van de Rijksbijdrage. Voorts wordt een inkoopmodel voor de arbeidsvoorziening ingevoerd. Daarnaast is er een SZW-bijdrage aan de dekking van de partijenovereenkomst dat in december 1994 tussen het kabinet en het CBA is gesloten. Ten slotte is er een uitname bij het CBA ten behoeve van het Grote Stedenbeleid. De opgenomen reeks is het saldo van bovengenoemde ontwikkelingen.

Overboekingen

Sociale Zekerheid:

In verband met het uitstel van de invoering van de herinrichting van de Algemene Bijstandswet worden de middelen die reeds voor 1998 in het Gemeentefonds waren opgenomen, teruggeboekt naar het begrotingshoofdstuk van SZW.

Ten gevolge van wijzigingen in het bruto/netto-traject tranche 1995 vindt een structurele overboeking plaats van de begroting van SZW naar de aanvullende post koppeling uitkering.

SZW begroting in enge zin:

De reorganisatie bij de Arbeidsvoorziening zal onder meer consequenties hebben voor de personeelsomvang en de wachtgelduitgaven bij het CBA. Om dit op verantwoorde wijze te laten plaatsvinden, zijn extra middelen beschikbaar gesteld.

Ontvangsten

Mee- en tegenvallers

Sociale Zekerheid:

Op de begroting van SZW staan afdrachten van de arbeidsongeschiktheidsfondsen. De afdrachten van de fondsen aan de begroting van SZW zijn het gevolg van de samenloop die kan ontstaan tussen een arbeidsongeschiktheidsuitkering en het loon van een WSW-werknemer. De neerwaartse bijstelling vloeit voort uit het hogere effect van de wet Terugdringing beroep op de Arbeidsongeschiktheidsregelingen, dan eerder was geraamd.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	14 275,9	15 231,2	15 224,0	15 136,3	15 195,1	15 134,9	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	<u>±189,0</u>	<u>±2 990,9</u>	<u>±2 538,9</u>	<u>±2 572,8</u>	<u>±2 572,2</u>	<u>±2 575,5</u>	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	14 086,9	12 240,3	12 685,1	12 583,5	12 622,9	12 559,4	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
mitigering zfw-premieverhoging			2 700,0				
vervallen franchise in werkgeverspremie zfw			±2 000,0	±2 000,0	±2 000,0	±2 000,0	
vervallen rijksbijdrage afbz i.v.m. lastenverlichting 1996			±900,0	±900,0	±900,0	±900,0	
beperking rijksbijdrage zfw i.v.m. wba			±84,0	±135,0	±153,0	±175,0	
capaciteitsuitbreiding jeugdhulpverlening			52,6	52,6	52,6	52,6	
niet invoeren warenwet			±37,1	±37,1	±37,1	±37,1	
diversen	0,4	15,1	±0,7	14,2	±19,6	0,5	
	<u>0,4</u>	<u>15,1</u>	<u>±269,2</u>	<u>±3 005,3</u>	<u>±3 057,1</u>	<u>±3 059,0</u>	
<i>Desalderingen</i>							
diversen		8,5	11,4	8,7	8,6	8,6	
	<u>0,0</u>	<u>8,5</u>	<u>11,4</u>	<u>8,7</u>	<u>8,6</u>	<u>8,6</u>	
<i>Overboekingen</i>							
van de aanvullende post: naar vws cluster 1: zorg-functies tranche 96			200,0	300,0	300,0	300,0	
naar gemeentefonds: overheveling kinderopvang			±194,6	±192,4	±190,2	±190,2	
van ocw: financiering van de academische ziekenhuizen			150,0	150,0	150,0	150,0	
van aanv. post: inburgering/ stimuleringsuitkering			83,0	51,0	51,0	51,0	
van justitie: capaciteitsuitbreiding tbs± inrichtingen			5,0	16,8	25,3	38,8	
naar ocw: uitvoering inburgeringsbeleid			±25,0				
diversen		10,9	±31,5	±30,9	±31,9	±32,4	
	<u>0,0</u>	<u>10,9</u>	<u>186,9</u>	<u>294,5</u>	<u>304,2</u>	<u>317,2</u>	
Extrapolatie							9 803,4
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,4	30,7	±71,1	±2 702,1	±2 744,3	±2 733,3	
STAND MILJOENENNOTA 1996	14 087,3	12 271,0	12 614,0	9 881,4	9 878,6	9 826,1	9 803,4

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT

NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

STAND MILJOENENNOTA 1995	2 066,7	1 984,7	2 315,2	2 190,8	2 236,3	2 176,7	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	<u>96,1</u>	<u>±1 742,9</u>	<u>±1 974,4</u>	<u>±1 853,0</u>	<u>±1 898,5</u>	<u>±1 898,5</u>	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	2 162,8	241,8	340,8	337,8	337,8	278,2	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
niet invoeren warenwet			±134,4	±134,3	±134,3	±74,9	
diversen	±0,5		10,6	10,7	14,2	1,2	
	<u>±0,5</u>	<u>0,0</u>	<u>±123,8</u>	<u>±123,6</u>	<u>±120,1</u>	<u>±73,7</u>	

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Desalderingen</i>							
diversen		8,5	11,4	8,7	8,6	8,6	
	0,0	8,5	11,4	8,7	8,6	8,6	
Extrapolatie							213,0
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	±0,5	4,6	±112,5	±114,9	±111,4	±65,1	
STAND MILJOENENNOTA 1996	2 162,3	246,4	228,3	222,9	226,4	213,1	213,0

Uitgaven

Beleidsmatige mutaties

Zorg:

De rijksbijdrage ZFW wordt incidenteel in 1996 verhoogd om de premie-stijging te mitigeren die ontstaat door de overheveling van een aantal AWBZ-verstrekingen naar de ziekenfondsverzekering, de particuliere en publiekrechtelijke verzekering.

De premievrije voet (franchise) voor het werkgeversdeel van de procentuele premie voor de ziekenfondsverzekering vervalt vanaf 1996. Dit impliceert dat de hiermee samenhangende structurele verhoging van de rijksbijdrage ZFW ad 2 miljard vanaf 1996 ongedaan wordt gemaakt.

Onderdeel van het pakket maatregelen onder de noemer «lastenverlichting 1996» is het nagenoeg volledig vervallen van de rijksbijdrage AFBZ. De rijksbijdrage AFBZ wordt structureel verlaagd; de vrijvallende middelen worden aangewend voor een verlaging van het belastingtarief in de eerste schijf.

De aanpassing van de financiering van de Wet Bevordering Arbeidsinpassing (WBA) geschiedt voor een deel ten laste van de rijksbijdrage ZFW. In verband hiermee wordt de rijksbijdrage ZFW verlaagd.

VWS-begroting in enge zin:

Capaciteitstekorten en plaatsingsproblemen in de jeugdzorg hebben ertoe geleid dat de regering heeft besloten structureel extra middelen beschikbaar te stellen voor knelpunten op dit terrein. Over de besteding wordt in overleg met werkgeversorganisaties en met het Interprovinciaal Overleg-organ (IPO) een plan ontwikkeld.

Overboekingen

Zorg:

In het kader van de besteding van de RA-clustergelden (cluster I: extra werkgelegenheid in de sectoren zorg, ouderenhulp, veiligheid en kinderopvang) is het restant van tranche 1995 en de tranche 1996 toegevoegd aan de zorgsector. De gelden komen via de reguliere financieringskanalen ter beschikking van de afzonderlijke sectoren.

Vanaf 1996 wordt het patiëntenzorgbudget voor de academische ziekenhuizen van de OCW-begroting overgeheveld naar het reguliere zorgbudget. In verband hiermee wordt de rijksbijdrage ZFW structureel verhoogd vanaf 1996.

VWS-begroting in enge zin:

Per 1 januari 1996 worden de middelen voor kinderopvang gedecentraliseerd naar de gemeenten. Om die reden worden de middelen voor kinderopvang van de VWS-begroting overgeboekt naar het Gemeentefonds.

Daarnaast worden middelen voor de integratie van verblijfs-

gerechtigden overgeboekt van de aanvullende post asielzoekers naar de VWS-begroting. Het betreft structurele middelen voor inburgeringsbeleid, alsmede middelen voor het naijfeffect in 1996 van de Bijdrageregeling Integratie Verblijfsgerechtigden. Deze regeling wordt met ingang van 1996, met de start van het inburgeringsbeleid, opgeheven.

Ontvangsten

Beleidsmatige mutaties

VWS-begroting in enge zin:

De regering heeft besloten af te zien van invoering van de Warenwet-heffing. De ontvangstentaakstelling op de begroting van VWS vanaf 1996 komt hiermee te vervallen.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	6 192,3	6 310,3	6 477,3	6 757,5	7 132,1	7 445,3	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±95,6	175,6	230,5	187,0	48,5	±3,2	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	6 096,7	6 485,9	6 707,8	6 944,5	7 180,6	7 442,1	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
nmi-bijstelling		66,0	14,3	±7,5	31,8	87,0	
eu-toerekening		±22,2	19,0	9,1	±3,4	±27,9	
diversen	±9,7	1,0	0,5	0,5			
	±9,7	44,8	33,8	2,1	28,4	59,1,8	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
beleidsmatige verwerking verhoging os-uitgaven		±44,8	±248,9	±173,0	±76,9	±56,0	
landenprogramma afrika				±65,0	±115,0	±165,0	
betalingsbalanssteun en schuldverlichting		6,4	84,9	131,3	117,5	144,9	
noodhulp		60,0	91,0	90,0	90,0	90,0	
landenprogramma azië		5,7		±35,0	±60,0	±85,0	
medefinanciering van projecten van particuliere organisaties		7,6	45,2	52,9	60,3	74,6	
multilaterale financiële instellingen		±30,7	±26,9	±43,5	±60,1	±43,5	
landenprogramma latijns-amerika				±18,0	±30,0	±43,0	
rentesubsidies en apparaatskosten nio en fmo		±10,0	±32,5	±24,5	±21,5	±13,0	
internationaal onderwijs		4,5	14,9	28,4	28,4	28,4	
diversen		±32,4	42,4	27,1	38,0	38,2	
	0,0	±0,1	0,1	0,0	0,0	±0,1	
Totaal relevante mutaties	±9,7	44,8	33,8	2,1	28,4	59,1	
Extrapolatie							7 875,8
STAND MILJOENENNOTA 1996	6 087,2	6 530,6	6 741,6	6 946,6	7 209,0	7 501,3	7 875,8

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

De huidige raming van het Netto Nationaal Inkomen tegen factorkosten (NNI) leidt ten opzichte van de Voorjaarsnota 1995 tot een nominale verhoging van het budget voor Ontwikkelingssamenwerking van 66 miljoen in 1995 en 14,3 miljoen in 1996. In 1997 leidt de raming tot een neerwaartse mutatie van 7,5 miljoen. Deze neerwaartse mutatie slaat in 1998 en 1999 om in een opwaartse mutatie.

Beleidsmatige mutaties

De verhoging van de uitgaven voor Ontwikkelingssamenwerking door de bijstellingen volgend uit de NNI-ontwikkeling, de EU-toerekeningen en de bandbreedtesystematiek wordt beleidsmatig ingevuld door een verdeling van het totaalbedrag over de verschillende uitgavenartikelen. Om deze verdeling zichtbaar te maken wordt de boekhoudkundige aftrekpost «beleidsmatige verwerking verhoging OS-uitgaven» gebruikt.

De verlaging van het Landenprogramma Afrika hangt samen met de bevrozing van de meerjarencijfers op het niveau 1996, in afwachting van de nadere invulling van de effecten van de nota inzake de herijking van het buitenlands beleid.

De stijging van het onderdeel Betalingsbalanssteun en schuldverlichting wordt deels veroorzaakt door de groei van het OS-plafond, als gevolg van hogere ramingen voor het NNI, en deels door verlagingen op andere onderdelen waarbij de daardoor beschikbaar gekomen middelen voorshands gedeeltelijk op dit artikel zijn opgenomen als parkeerpost.

De verhoging van het onderdeel Noodhulp is enerzijds gebaseerd op de in voorgaande jaren hogere realisaties dan de aanvankelijk geraamde bedragen en anderzijds op de toegenomen behoefte aan noodhulp in onder andere het voormalige Joegoslavië en andere conflictregio's in de wereld.

De verlaging van het Landenprogramma Azië hangt samen met de bevrozing van de meerjarencijfers op het niveau 1996, in afwachting van de nadere invulling van de effecten van de nota inzake de herijking van het buitenlands beleid.

De verhoging van het onderdeel Medefinanciering van projecten van particuliere organisaties vloeit voort uit de beslissing om te komen tot een verhoging van het relatieve aandeel in het OS-plafond voor de medefinancieringsorganisaties.

De verlaging van de ramingen voor de Multilaterale financiële instellingen is het gevolg van gewijzigde verzilveringsschema's, alsmede koersmutaties, inzake de bijdragen aan deze instellingen.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
GEMEENTEFONDS							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	16 995,8	17 799,3	19 653,5	19 716,6	20 490,4	21 193,0	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	75,6	7,8	74,7	107,4	107,4	106,3	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	17 071,4	17 807,1	19 728,2	19 824,0	20 597,8	21 299,3	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
diversen	0,3		±16,6	±16,6	±16,6	±16,6	
	0,3	0,0	±16,6	±16,6	±16,6	±16,6	

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Overboekingen</i>							
van/naar OCW: decentralisatieimpuls onderwijs-huisvesting			±1 641,7	110,6	111,6	111,6	
naar szw: uitstel habw; toeslagenbudget, rww-banenpools					±732,1		
van aanvullende post: accres 1996			297,5	297,5	297,5	297,5	
naar aanvullende post: accres 1995		±46,2	±46,2	±46,2	±46,2	±46,2	
van vws: kinderopvang			194,6	192,4	190,2	190,2	
van ap: apb-complex		55,4	55,4	55,4	55,4	55,4	
naar OCW: decentralisatieimpuls onderwijshuisvesting; sportvelden				±35,0			
diversen	±0,3	±1,3	20,2	17,9	17,9	21,2	
	±0,3	7,9	±1 120,2	592,6	±105,7	629,7	
Extrapolatie							21 883,2
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	54,1	±1 136,8	576,0	±122,3	613,1	
STAND MILJOENENNOTA 1996	17 071,4	17 815,0	18 591,4	20 400,0	20 475,5	21 912,4	21 883,2

GEMEENTEFONDS

NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

STAND MILJOENENNOTA 1995	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>							
STAND VOORJAARSNOTA 1995	19,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie							0,0
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
STAND MILJOENENNOTA 1996	19,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Uitgaven

Overboekingen

De overheveling van de gelden voor de huisvesting van het basisonderwijs, het (voortgezet) speciaal onderwijs en het voortgezet onderwijs van de begroting van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen naar de begroting van het Gemeentefonds vormt een onderdeel van de Decentralisatieimpuls. Deze overheveling is na eerder uitstel tot 1996 nu opnieuw uitgesteld tot 1997. Het uitstel leidt tot een terugboeking van 1641,7 miljoen in 1996 naar de begroting van OCW. Tevens zijn nadere afspraken gemaakt, onder andere over de verantwoordelijkheidsverdeling met betrekking tot het onderhoud aan schoolgebouwen. Als gevolg hiervan wordt in het jaar 1997 110,6 miljoen en in de jaren 1998 en verder 111,6 miljoen aan het Gemeentefonds toegevoegd.

Uitstel van het wetsvoorstel herinrichting ABW leidt tot aanpassingen in het gemeentelijk aandeel in de bijstandslasten ten opzichte van de stand Voorjaarsnota 1995. De overheveling van het toeslagenbudget en de middelen met betrekking tot de RWW-banenpools van de SZW-begroting naar de begroting van het Gemeentefonds, die voorzien was met ingang van 1 juli 1998, wordt uitgesteld tot 1 januari 1999. Derhalve wordt in 1998 een bedrag van 732,1 miljoen teruggeboekt naar de begroting van SZW.

In het kader van de Decentralisatie-impuls worden met ingang van 1 januari 1996 de middelen voor de kinderopvang overgeheveld van de VWS-begroting naar de begroting van het Gemeentefonds. Het betreft een overboeking in 1996 van 194,6 miljoen, in 1997 van 192,4 miljoen en voor 1998 en verder 190,2 miljoen.

Met ingang van het begrotingsjaar 1995 wordt in verband met het zogenaamde ABP-complex van de aanvullende post loonbijstelling structureel een bedrag van 55,4 miljoen overgeheveld naar de begroting van het Gemeentefonds.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
PROVINCIEFONDS							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	2 210,4	2 251,2	2 257,4	2 270,6	2 269,9	2 274,9	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	4,4	37,5	37,1	37,1	37,1	37,1	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	2 214,8	2 288,7	2 294,5	2 307,7	2 307,0	2 312,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
uitname i.v.m. verruiming belastinggebied			±562,5	±750,0	±750,0	±750,0	
diversen		0,0	±2,0	±2,0	±2,0	±2,0	
	0,0	0,0	±564,5	±752,0	±752,0	±752,0	
<i>Overboekingen</i>							
van aanvullende post accres 1996			33,8	33,8	33,8	33,8	
diversen		0,6	14,3	3,7	3,7	3,7	
	0,0	0,6	48,1	37,5	37,5	37,5	
Extrapolatie							1 604,5
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	0,6	±516,4	±714,5	±714,5	±714,5	
STAND MILJOENENNOTA 1996	2 214,8	2 289,3	1 778,1	1 593,2	1 592,5	1 597,5	1 604,5

Uitgaven

Beleidsmatige mutaties

Als gevolg van het regeringsbesluit het provinciaal belastinggebied te vergroten onder gelijktijdige verlaging van de algemene uitkering uit het Provinciefonds, wordt de omvang van het fonds in 1996 verlaagd met 562,5 miljoen. Voor 1997 en verder bedraagt de uitname structureel 750,0 miljoen.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
ACCRES GEMEENTEFONDS/PROVINCIEFONDS							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	0,0	0,0	453,0	1 085,5	1 990,4	2 997,8	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>		±15,7	±103,3	±103,3	±103,3	±103,3	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	0,0	±15,7	349,7	982,2	1 887,1	2 894,5	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
accres gemeentefonds		±32,4	±60,3	±153,1	±144,9	±191,7	
accres provinciefonds		±4,1	±10,3	±28,5	±58,3	±91,9	
	0,0	±36,5	±70,6	±181,6	±203,2	±283,6	
<i>Overboekingen</i>							
accresgemeentefonds 1996			±297,5	±297,5	±297,5	±297,5	
accresgemeentefonds 1995		46,2	46,2	46,2	46,2	46,2	
accresprovinciefonds 1996			±33,8	±33,8	±33,8	±33,8	
diversen		6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	
		52,2	±279,1	±279,1	±279,1	±279,1	
Extrapolatie							3 310,6
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	±15,7	±349,7	±460,7	±482,3	±562,7	
STAND MILJOENENNOTA 1996	0,0	0	0	521,5	1 404,8	2 331,8	3 310,6

Uitgaven

mee- en tegenvallers

Er heeft zich ten opzichte van de Voorjaarsnota 1995 een aantal wijzigingen voorgedaan in de rijksuitgaven waar het accres Gemeentefonds/ Provinciefonds aan is gekoppeld. Als gevolg hiervan is het accres voor het Gemeentefonds en het Provinciefonds aangepast.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
FONDS INVESTERINGSREKENING							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	500,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±218,0						
STAND VOORJAARSNOTA 1995	282,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie							0,0
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
STAND MILJOENENNOTA 1996	282,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
FONDS INVESTERINGSREKENING							
<i>NIET-BELASTINGONTVANGSTEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	175,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	152,7						
STAND VOORJAARSNOTA 1995	327,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie							0,0
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
STAND MILJOENENNOTA 1996	327,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
INFRASTRUCTUURFONDS							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	5 935,1	6 897,6	6 988,5	7 176,9	7 291,1	7 409,8	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±308,7	0,1	±85,5	±28,6	±270,4	150,8	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	5 626,4	6 897,7	6 903,0	7 148,3	7 561,5	7 560,6	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	±0,7						
	±0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
toevoeging voordelig saldo 1994			30,0	5,6			
duurzaam veilig			11,0	15,0	25,0	21,0	
diversen		±39,0	±11,0	±15,0	±25,0	±61,6	
	0,0	±39,0	30,0	5,6	0,0	±40,6	
<i>Desalderingen</i>							
verschuiving hsl/betuweroute		±250,0	83,0	120,0	177,0	32,0	
verzelfstandiging ns			±100,0	±100,0	±150,0	±200,0	
verdieping westerschelde			57,0	58,0	46,0	28,0	
projectplanning ±bijdragen derden±			±19,1	17,9	13,0	26,0	
diversen		7,2	±21,0	±40,8	±36,5	±24,4	
	0,0	±242,8	±0,1	55,1	49,5	±138,4	
Extrapolatie							7 607,2
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	±0,8	±281,8	29,9	60,7	49,5	±178,9	
STAND MILJOENENNOTA 1996	5 625,6	6 615,9	6 932,9	7 209,0	7 611,0	7 381,7	7 607,2

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
INFRASTRUCTUURFONDS							
<i>NIET-BELASTINGONTVANGSTEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	3 118,5	3 799,1	3 817,8	4 098,6	4 149,1	4 261,3	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±474,4	328,0	±161,0	±105,5	188,1	±30,2	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	2 644,1	4 127,1	3 656,8	3 993,1	4 337,2	4 231,1	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
diversen	±4,1						
	±4,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Desalderingen</i>							
verschuiving hsl/betuweroute		±250,0	83,0	120,0	177,0	32,0	
verzelfstandiging ns			±100,0	±100,0	±150,0	±200,0	
verdieping westerschelde			57,0	58,0	46,0	28,0	
projectplanning ±bijdragen derden±			±19,1	17,9	13,0	26,0	
diversen		7,2	±21,0	±40,8	±36,5	±24,4	
	0,0	±242,8	±0,1	55,1	49,5	±138,4	
Extrapolatie							4 174,3
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	±4,2	±242,9	±0,1	55,1	49,5	±138,4	
STAND MILJOENENNOTA 1996	2 639,9	3 884,2	3 656,7	4 048,2	4 386,7	4 092,7	4 174,3

Uitgaven

Desalderingen

In verband met de vertraagde besluitvorming over de Betuweroute en de Hoge Snelheidslijn naar Brussel/Parijs zijn de geraamde uitgaven voor deze projecten in de tijd naar achteren verschoven.

In verband met de overeenkomst van 29 juni 1995 met de NS over de verzelfstandiging van de onderneming zijn gelden overgeboekt van het Infrastructuurfonds naar de begroting van Verkeer en Waterstaat.

De bijstelling van de uitgaven voor verdieping van de Westerschelde is het gevolg van een hogere bijdrage van België.

Ontvangsten

Desalderingen

zie toelichting bij de uitgaven.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
FONDS ECONOMISCHE STRUCTUURVERSTERKING							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	590,2	1 453,7	1 575,4	1 717,9	1 712,8	1 313,0	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±590,2	533,6	±13,0	15,6	54,1	0,0	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	0,0	1 987,3	1 562,4	1 733,5	1 766,9	1 313,0	
Totaal relevante mutaties	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Voor de ijklijnen niet-relevante mutaties</i>							
verschuiving projecten hsl/betuwelijn		±250,0	±34,0	84,0	150,0	14,0	
bijstelling raming aardgas				±75,0	±100,0	±100,0	
diversen		±13,0	8,2	6,1	±13,2	11,8	
Totaal niet-relevante mutaties	0,0	±263,0	±25,8	15,1	36,8	±74,2	
Extrapolatie							1 231,0
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	±263,0	±25,8	15,0	36,8	±74,2	
STAND MILJOENENNOTA 1996	0,0	1 724,3	1 536,6	1 748,5	1 803,7	1 238,8	1 231,0

FONDS ECONOMISCHE STRUCTUURVERSTERKING

NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

STAND MILJOENENNOTA 1995	0,0	500,0	500,0	600,0	600,0	600,0	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>		2 575,0					
STAND VOORJAARSNOTA 1995	0,0	3 075,0	500,0	600,0	600,0	600,0	
Totaal relevante mutaties	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Voor de ijklijnen niet-relevante mutaties</i>							
bijdrage uit beursgang kpn	2 238,9						
lagere opbrengsten aardgas				±100,0	±100,0	±100,0	
Totaal niet-relevante mutaties	2 238,9	0,0	0,0	±100,0	±100,0	±100,0	
Extrapolatie							600,0
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	2 238,9	0,0	0,0	±100,0	±100,0	±100,0	
STAND MILJOENENNOTA 1996	2 238,9	3 075,0	500,0	500,0	500,0	500,0	600,0

Uitgaven

Niet-relevant voor ijklijn

De geraamde uitgaven voor de betuweroute en de HSL-zuid zijn door de vertraagde besluitvorming over de jaren heen verschoven.

Op basis van de aardgasramingen zijn de uitgaven van het Fonds Economische Structuurversterking neerwaarts bijgesteld.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
AANVULLENDE POST ASIELZOEKERS							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	0,0	0,0	1 095,0	1 095,0	949,0	897,0	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>							
STAND VOORJAARSNOTA 1995	0,0	0,0	1 095,0	1 095,0	949,0	897,0	

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
vertraging in behandeling, uitplaatsing, verwijdering asielzoekers			350,0				
	0,0	0,0	350,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
diversen				2,6	2,6	2,5	
	0,0	0,0	0,0	2,6	2,6	2,5	
<i>Overboekingen</i>							
opvang asielzoekers			±865,4				
behandelcapaciteit justitie			±183,0				
voorliggende voorziening vvtv			±137,0				
onderwijs aan leerplichtige asielzoekers/ vvtv'ers			±124,1				
stimuleringsuitkeringen verblijfsgerechtigden			±83,0	±51,0	±51,0	±51,0	
onderwijs in het kader van inburgeringsbeleid			±17,9	±20,1	±24,6	±27,1	
diversen			±34,6	±2,0	±2,0	±2,0	
	0,0	0,0	±1 445,0	±73,1	±77,6	±80,1	
Extrapolatie							819,4
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	0,0	±1 095,0	±70,5	±75,0	±77,6	
STAND MILJOENENNOTA 1996	0,0	0,0	0,0	1 024,5	874,0	819,4	819,4

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

Het aantal asielzoekers in de opvangvoorzieningen is thans groter dan geraamd. Dit is het gevolg van een langer dan geraamde gemiddelde behandelingsduur van asielverzoeken, een langer dan geraamde periode tussen statusverlening en uitplaatsing naar gemeenten, het feit dat een deel van de opvangvoorzieningen wordt bezet door uitgeprocedeerde maar niet-verwijderbare asielzoekers en de terughoudendheid bij de verstrekking van voorwaardelijke vergunningen tot verblijf. Een en ander leidt tot een tegenvaller van 350 miljoen in 1996.

Overboekingen

De op de aanvullende post asielzoekers gereserveerde middelen ten behoeve van de toelating en opvang van asielzoekers, de voorliggende voorziening voor vvtv'ers en het onderwijs aan asielzoekers en vvtv'ers, worden voor het jaar 1996 overgeheveld naar respectievelijk de begrotingen van Justitie, Binnenlandse Zaken en Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

In het kader van het inburgeringsbeleid worden de op de aanvullende post asielzoekers gereserveerde middelen ten behoeve van de integratie van verblijfsgerechtigden (stimuleringsuitkeringen) met ingang van 1996 structureel overgeboekt naar de begroting van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
KOPPELING UITKERINGEN/NOMINALE BIJSTELLING AKW							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	0,0	±184,0	±723,9	±558,4	±474,0	±60,0	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>		±58,1	±245,0	±333,0	±257,0	±257,0	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	0,0	±242,1	±968,9	±891,4	±731,0	±317,0	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
bijstellingen aanvullende post		4,4	1 023,8	±223,3	±11,4	0,0	
staartpost akw: aanpassing index (c±mev)			21,0	27,0	26,0	26,0	
diversen			±29,0	±42,0	±41,0	±42,0	
	0,0	4,4	1015,8	±238,3	±26,4	±16,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
geen (gedeeltelijke) ontkoppeling 1996			105,0	135,0	135,0	135,0	
staartpost akw: gewijzigde indexering			±1,1	±10,6	±32,0	±8,0	
volledige indexatie akw			12,0	29,0	29,0	29,0	
diversen			±2,0	±10,0	±9,0	±7,0	
	0,0	0,0	113,9	143,4	123,0	149,0	
<i>Overboekingen</i>							
van aanvullende post naar szw bruto/netto-traject tranche 95		237,7	252,1	240,3	267,4	248,0	
	0,0	237,7	252,1	240,3	267,4	248,0	
Extrapolatie							481,5
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	242,1	1 381,8	145,4	364,0	381,0	
STAND MILJOENENNOTA 1996	0,0	0,0	412,9	±746,0	±367,0	64,0	481,5

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

Door het Centraal Planbureau wordt een raming gemaakt van enerzijds het percentage waarmee de sociale voorzieningen worden gekoppeld en anderzijds van wijzigingen in het premiebeeld die veroorzaakt worden door wijzigingen in het bruto/netto-traject. Op basis van deze raming zijn de kosten voor de koppeling bijgesteld.

Beleidsmatige mutaties

In het Regeerakkoord staat het voornemen opgenomen om in de jaren 1996±1998 uit te gaan van een gemiddeld genomen halve ont koppeling. Voor het jaar 1996 heeft de regering echter besloten om voor 1996 af te zien van een halve ont koppeling en in plaats daarvan uit te gaan van een volledige koppeling.

Overboekingen

Ten gevolge van wijzigingen in het bruto/netto-traject tranche 1995 vindt een structurele overboeking plaats van de begroting van SZW naar de aanvullende post.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
LOONBIJSTELLING/WACHTGELDEN							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	442,8	1 659,0	4 041,6	5 543,7	6 897,2	8 927,5	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±442,8	±861,5	±896,1	±1 172,1	±1 515,1	±1 646,1	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	0,0	797,5	3 145,5	4 371,6	5 382,1	7 281,4	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
macro mutaties			±352,0	±627,0	±542,0	±358,0	
terughoudende inzet wachtgelden			±325,0	±325,0			
diversen		±75,0					
	0,0	±75,0	±677,0	±952,0	±542,0	±358,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
uitstel aaw/wao-operatie			±715,0				
beeindiging h-pot overheid		±26,2	±55,0	±66,6	±89,4	±123,9	
middelen arbeidsvoorwaarden		98,8	98,4	98,1	98,1	98,6	
contract sector rijk		19,2	±59,1	19,6	38,0	4,6	
jaarbasisbenadering				±38,0	±2,0	43,0	
incidentele loonontwikkeling						40,0	
	0,0	91,8	±730,7	13,1	44,7	62,3	
<i>Overboekingen</i>							
aanvullende loonbijstelling 1995		±162,3	±162,3	±162,3	±162,3	±162,3	
naar szw: wachtgelden cba		±110,0	±70,0				
naar gf: abp-complex		±55,4	±55,4	±55,4	±55,4	±55,4	
diversen		±18,3	±36,3	±40,8	±42,4	±38,0	
	0,0	±346,0	±324,0	±258,5	±260,1	±255,7	
Extrapolatie							8 592,9
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	±329,3	±1 731,8	±1 197,4	±757,5	±551,6	
STAND MILJOENENNOTA 1996	0,0	468,3	1 413,8	3 174,3	4 624,6	6 729,8	8 592,9

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

Op basis van de MEV zijn de ramingen voor loonontwikkeling, incidenteel loon en premiemutaties in de collectieve sector bijgesteld.

Het betreft hier de doorwerking naar 1996 en 1997 van de in 1995 gestarte terughoudende inzet van middelen voor de compensatie van wachtgelden. In beide jaren kan hierdoor een bedrag van 325 miljoen ten gunste van het generale beeld worden gebracht.

De post diversen bevat een aantal reserveringen van geringe omvang die in 1995 niet tot uitbetaling zijn gekomen.

Beleidsmatige mutaties

In verband met het uitstel van de AAW/WAO-operatie is in 1996 een bedrag van 715 miljoen ten gunste van de algemene middelen gebracht. Omdat er een verevening plaatsvindt tussen de overheid en de markt-sector brengt deze operatie meerkosten met zich mee voor de overheid

(het arbeidsongeschiktheidsrisico is bij de overheid namelijk geringer). Nu deze operatie eerst per 1-1-1997 doorgang vindt, kan de reservering voor deze meerkosten in 1996 vervallen.

Verder zijn middelen (circa 98 miljoen structureel) toegevoegd ten behoeve van het arbeidsvoorwaardenoverleg 1995. Ter compensatie hiervan is de reservering van herstructureringsmiddelen voor de overheidssector vervallen.

Aangezien de financiële middelen die voor een contract in de sector Rijk beschikbaar zijn in sommige jaren een overschot en in andere jaren een tekort laten zien, is tot slot intertemporele compensatie afgesproken. De reeks beginnend met 19 miljoen in 1995 en 59 miljoen negatief in 1996 weerspiegelt deze afspraak.

Overboekingen

De overheidswerkgevers worden met ingang van 1995 gecompenseerd voor de dalende inkomsten, die zich voordoen als een gevolg van een verminderde afdracht door werknemers (pseudo-premies). In 1995 is hiermee een bedrag van 162 miljoen structureel gemoeid. Dit is naar de departementen overgeboekt.

Voorts is een bedrag van ruim 55 miljoen structureel toegevoegd aan het Gemeentefonds. Dit bedrag is ter compensatie van de extra kosten die de privatisering van het ABP heeft veroorzaakt.

In verband met de invulling van de taakstelling die bij Regeerakkoord is afgesproken voor het Centraal Bestuur voor de Arbeidsvoorziening, wordt 110 miljoen in 1995 en 70 miljoen in 1996 overgevoekt naar de begroting van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
PRIJSBIJSTELLING/INDEXERING WSF							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	0,0	0,0	678,7	1 448,4	2 560,8	3 749,5	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>			±290,4	±299,3	±300,5	±294,7	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	0,0	0,0	388,3	1 149,1	2 260,3	3 454,8	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
macro mutatie			±133,2	±170,9	±220,6	±233,1	
diversen			5,3	7,0	12,5	18,1	
	0,0	0,0	±127,9	±163,9	±208,1	±215,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
diversen			±11,8	±11,6	±9,4	±11,2	
	0,0	0,0	±11,8	±11,6	±9,4	±11,2	
Totaal relevante mutaties	0,0	0,0	±139,7	±175,5	±217,5	±226,2	
<i>Voor de ijklijnen niet-relevante mutaties</i>							
diversen			±12,6	±21,2	±30,8	±34,7	
Totaal niet-relevante mutaties	0,0	0,0	±12,6	±21,2	±30,8	±34,7	
Extrapolatie							4 979,7
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	0,0	±152,2	±196,6	±248,3	±260,9	
STAND MILJOENENNOTA 1996	0,0	0,0	236,1	952,5	2 012,0	3 193,9	4 979,7

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

Ten opzichte van de stand Voorjaarsnota 1995 is de aanvullende post prijsbijstelling per saldo neerwaarts bijgesteld. Deze neerwaartse bijstelling wordt veroorzaakt door veranderde inzichten in de prijsontwikkeling door het Centraal Planbureau (de macro-mutatie). Voorts is in de raming van het jaar 2000 rekening gehouden met de prijsbijstelling van het Infrastructuurfonds. Dit loopt vooruit op de opheffing van de aanvullende post indexering MRB-infrastructuurtoeslag.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
BELASTINGAFDRACHTEN AAN DE EUROPESE UNIE							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	7 075,0	7 189,0	7 206,0	6 860,0	6 671,0	6 473,0	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	101,1	168,0	±80,0	±48,0	±16,0	16,0	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	7 176,1	7 357,0	7 126,0	6 812,0	6 655,0	6 489,0	
<i>Mee- en tegenvallers</i>							
invoerrechten		175,0	205,0	191,0	178,0	131,0	
btw-afdrachten			±194,0	108,0	26	57,0	
	0,0	175,0	11,0	299,0	204,0	188,0	
Extrapolatie							6 931,0
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	175,0	11,0	299,0	204,0	188,0	
STAND MILJOENENNOTA 1996	7 176,1	7 532,0	7 137,0	7 111,0	6 859,0	6 677,0	6 931,0

Uitgaven

mee- en tegenvallers

De ramingen voor invoerrechten en de BTW-afdrachten zijn op basis van het concept-MEV bijgesteld. Per saldo zullen hierdoor de afdrachten aan de Europese Unie toenemen (zie ook bijlage 8).

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
NADER TE BEPALEN/TE VERDELEN OMBUIGINGEN							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	1 044,6	±1 802,7	1 490,2	2 372,6	3 253,6	3 241,6	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	±1 044,6	905,4	±338,8	±343,2	±332,1	±434,1	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	0,0	±897,3	1 151,4	2 029,4	2 921,5	2 807,5	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
taakstellende onderuitputting 1995		479,1					
ramingsbijstelling cluster gelden			±153,5	±92,5	±241,5	29,5	
dividend derving knp			235,5	235,5	235,5	235,5	

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
onderuitputting ihs		±140,0					
diversen		±25,8	±38,3	±136,3	±128,1	±128,1	
	0,0	313,3	43,7	6,7	±134,1	136,9	
<i>Overboekingen</i>							
naar biza: van cluster 1; toezicht functies			±200,0	±400,0	±400,0	±400,0	
naar defensie van cluster 6				±200,0	±200,0	±200,0	
naar biza: van cluster 1; restant tranche 1995			±100,0	±100,0	±100,0	±100,0	
naar vws: van cluster 1; restant tranche 1995			±100,0	±100,0	±100,0	±100,0	
naar biza: van cluster 2; rechtshandhaving			±70,0	±70,0	±70,0	±70,0	
naar vrom: van cluster 3; bodemsanering			±65,0	±65,0	±65,0	±65,0	
naar ocw: van cluster 4; inburgering			±25,7	±52,1	±51,2	±46,5	
naar justitie: cluster 2; rechtshandhaving			±50,0	±50,0	±50,0	±50,0	
naar vrom: van cluster 5			±24,0	±50,0	±50,0	±50,0	
naar ocw: van cluster 4; jeugdketen			±9,0	±23,0	±30,0	±38,0	
naar biza: van cluster 4; jeugdketen			±7,0	±18,0	±23,0	±30,0	
naar Inv: van cluster 3			±30,0	±30,0	±30,0	±30,0	
naar buza; van cluster 6			±25,0				
naar justitie: van cluster 4; jeugdketen			±6,0	±15,0	±20,0	±25,0	
diversen		±14,9	±118,0	±115,0	±115,0	±95,0	
	0,0	±14,9	±829,7	±1 288,1	±1 304,2	±1 299,5	
Extrapolatie							1 891,8
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	298,4	±786,0	±1 281,4	±1 438,3	±1 162,5	
STAND MILJOENENNOTA 1996	0,0	±598,9	365,4	748,0	1 483,2	1 645,0	1 891,8

NADER TE BEPALEN/TE VERDELEN OMBUIGINGEN

NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

STAND MILJOENENNOTA 1995	0,0	2 425,0	228,6	±31,2	±31,2	±31,2	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>		±2 425,0					
STAND VOORJAARSNOTA 1995	0,0	0,0	228,6	±31,2	±31,2	±31,2	
Totaal relevante mutaties	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
<i>Voor de ijklijnen niet-relevante mutaties</i>							
niet micro-lasten ontvangsten			2 500,0				
Totaal niet-relevante mutaties	0,0	0,0	2 500,0	0,0	0,0	0,0	
Extrapolatie							0,0
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	0,0	2 500,0	0,0	0,0	0,0	
STAND MILJOENENNOTA 1996	0,0	0,0	2 728,6	±31,2	±31,2	±31,2	0,0

Uitgaven

Beleidsmatige mutaties

De raming van de bij het Regeerakkoord vastgestelde intensiveringsclusters zijn geactualiseerd.

Tijdens de behandeling van de eerste suppletoire begroting van VROM is een amendement aangenomen waarmee de begroting van VROM voor 1995 met 140 miljoen wordt verhoogd. Om te voorkomen dat deze uitgavenverhoging leidt tot een overschrijding van de ijklijn, wordt op de aanvullende post een verlaging van 140 miljoen aangebracht uit hoofde van de verwachte meevaller bij de IHS.

De verkoop van de tweede tranche KPN leidt tot een dividend-derving en een bijstelling van de renteontvangsten. Het saldo van beide, dat kan worden geraamd op 115 miljoen, wordt thans op de aanvullende post verwerkt.

Bij de Voorjaarsnota 1995 is voor de oplossing van de problematiek in de begrotingsuitvoering 1995 gekozen voor een taakstellende onderuitputting ter grootte van circa 0,8 miljard. Op basis van de huidige inzichten kan worden vastgesteld, dat deze reeds deels zal worden gerealiseerd, en de taakstelling kan worden verlaagd met bijna 0,5 miljard.

Van de extrapolatie heeft 64,8 miljoen betrekking op de Individuele Huursubsidie

Overboekingen

De overboekingen van de cluster gelden uit de aanvullende post naar de verschillende begrotingen, worden op de desbetreffende begrotingen toegelicht.

Ontvangsten

niet relevant voor ijklijn

Het betreft hier een voorlopige post ontvangsten buiten de sfeer van de micro-lasten (tevens niet relevant voor het beleidsrelevant tekort).

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
INDEXERING INFRASTRUCTUURTOESLAG MRB							
<i>UITGAVEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	0,0	1,0	58,0	118,0	192,0	306,0	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>							
STAND VOORJAARSNOTA 1995	0,0	1,0	58,0	118,0	192,0	306,0	
<i>Beleidsmatige mutaties</i>							
mr b volume groei						±42,1	
diversen							
	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	±42,1	
Extrapolatie							0,0
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	±42,1	
STAND MILJOENENNOTA 1996	0,0	1,0	58,0	118,0	192,0	263,9	0,0

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
CONSOLIDATIE							
<i>UITGAVEN EN NIET-BELASTINGONTVANGSTEN</i>							
STAND MILJOENENNOTA 1995	±3 752,4	±4 451,4	±4 572,6	±4 850,9	±4 951,6	±4 975,1	
<i>Mutaties voorjaarsnota 1995</i>	590,2	±445,7	96,1	63,3	±241,8	±47,1	
STAND VOORJAARSNOTA 1995	±3 162,2	±4 897,1	±4 476,5	±4 787,6	±5 193,4	±5 022,2	
<i>Desalderingen</i>							
bijstelling ivm isf en fes		398,9	155,2	±35,0	±25,0	144,9	
bijstelling ivm bijdragenconstructies		323,5	112,8	43,6	±16,7	147,5	
diversen	±9,2	±262,9	±25,7	90,0	±63,2	25,0	
	±9,2	459,5	242,3	98,6	±104,9	317,4	
Extrapolatie							±4 696,2
Totaal mutaties na de voorjaarsnota 1995	±9,2	459,5	242,3	98,6	±104,9	317,4	
STAND MILJOENENNOTA 1996	±3 171,4	±4 437,6	±4 234,2	±4 689,0	±5 098,3	±4 704,8	±4 696,2

Uitgaven en ontvangsten

Desalderingen

De bijstelling van de post consolidatie is het gevolg van een daling van de bijdrage van andere begrotingen aan het Infrastructuurfonds.

	1995	1996	1997	1998	1999
SOCIALE ZEKERHEID					
<i>UITGAVEN</i>					
STAND MILJOENENNOTA 1995	97 905	96 988	97 756	97 390	99 595
<i>Mee- en tegenvallers</i>					
Nominaal	±203	±616	±932	±619	±520
Volume arbeidsongeschiktheid	±1401	±1946	±1977	±1939	±1976
Volume werkloosheid	849	39	±42	±133	±420
Volume AOW	±166	±194	±217	±231	±238
Volume Ziektewet	±383	±13	7	±146	±137
Overig	±49	165	394	412	640
Subtotaal	±1352	±2565	±2766	±2656	±2651
<i>Beleidsmatige mutaties</i>					
Volledige koppeling	0	680	911	911	911
Volledige indexering en verhoging AKW	0	77	116	116	116
Subtotaal	0	757	1027	1027	1027
<i>Besparingsverliezen</i>					
Uitstel integratie WAO/AAW	0	250	250	250	0
WW±pakket	63	±151	±150	±158	±151
Uitstel H±ABW	114	153	0	0	0

	1995	1996	1997	1998	1999
Uitstel H±ABW±fraude	0	±88	±88	±88	±83
Overig	219	406	197	79	74
Subtotaal	396	570	208	83	±161
<i>Technisch</i>					
Overboekingen	39	±21	±19	723	±5
Statistisch	0	2941	1077	1431	1322
Subtotaal	39	2920	1058	2154	1317
Totaal	±917	1682	±473	608	±467
Stand Miljoenennota 1996¹	96 987	98 670	97 283	97 999	99 128

¹ Door afrondingen kan het totaal afwijken van de som der onderdelen

Mee- en tegenvallers

De nominale mutaties zijn het gevolg van wijzigingen in de WKA-index en prijsaanpassingen.

Het aantal uitkeringsgerechtigden bij de arbeidsongeschiktheidsregelingen daalt door de gunstiger dan verwachte economische vooruitzichten en door het grotere effect van de maatregelen gericht op het terugdringen van de arbeidsongeschiktheid.

In de verschillende werkloosheidsregelingen doet zich na 1996 een meevallende volumeontwikkeling voor. In 1995 is er echter nog sprake van een grote stijging van het volume. Deze is in de eerste plaats het gevolg van een grotere weglek naar de werkloosheidsregelingen (als gevolg van de aangepaste keuringsnormen in de arbeidsongeschiktheidswetten) dan eerder verondersteld. In de tweede plaats is er sprake van een stijging van de kortdurende werkloosheid. Tenslotte is rekening gehouden met de watersnood die begin dit jaar het werk in een aantal gebieden tijdelijk onmogelijk maakte.

De mutatie bij de Ziektewet is een saldo. Enerzijds is er sprake van een fasering van de besparingsopbrengsten van de privatisering in 1996 en 1997. Anderzijds is er een structurele doorwerking van de grotere daling van het ziekteverzuim in 1994 dan eerder geraamd was.

Beleidsmatige mutaties

De regering heeft besloten om af te zien van een halve koppeling voor 1996 en in plaats daarvan de uitkeringen volledig te koppelen. Daarnaast is besloten tot verhoging van de kinderbijslag met 25 gulden per kind en tot volledige indexatie van de kinderbijslag in 1996.

Besparingsverliezen

De herziening van de WAO/AAW is met 1 jaar uitgesteld (van 1-1-1996 naar 1-1-1997). Dit leidt tot een besparingsverlies.

Als gevolg van het uitstel van de invoering van de wet aanscherping referte-eisen WW (van 1 januari 1995 tot 1 maart 1995) treedt in 1995 een besparingsverlies op. Structureel heeft de wet echter juist een hogere opbrengst dan eerder was geraamd.

Het uitstel van de invoering van de nieuwe Algemene Bijstandswet, van 1 juli 1995 tot 1 januari 1996, betekent dat de ingeboekte besparingen, die met deze nieuwe wet samenhangen, zich later voor zullen doen. Hierdoor

ontstaat een besparingsverlies in 1995 (inclusief uitstel van de verplichte beleidsplannen in het kader van de herinrichting) en in 1996.

In het kader van het akkoord met de VNG is afgesproken om tot een aantal intensiveringen van de fraudemaatregelen in de bijstand te komen.

Technisch

Veruit de belangrijkste oorzaak voor het hoge bedrag bij de overboekingen in 1998 is de overheveling van het toeslagenbudget in het Gemeentefonds naar de begroting van SZW. Deze overheveling houdt verband met het uitstel van de invoering van de nieuwe Algemene Bijstandswet. De betaling van het toeslagendeel van de bijstandsuitkeringen door de gemeenten en dus de overheveling van het toeslagenbudget van het hoofdstuk van SZW naar het Gemeentefonds, zal nu vanaf 1999 plaatsvinden.

De statistische bijstellingen, die zich in 1996 en latere jaren voordoen, hebben betrekking op het onder de ijklijn SZ brengen van de ZW-vangnetregeling voor eigen risicodragers en op de effecten van het lastenverlichtingspakket.

	1995	1996	1997	1998
ZORGSECTOR				
STAND MILJOENENNOTA 1995	52 381	53 952	55 134	57 803
<i>Mee- en tegenvallers:</i>				
nominaal	102	38	73	121
ruimte arbeidsvoorwaarden	166	272	302	323
instandhoudingsbouw	19	160	362	543
hulpmiddelen	±128	±128	±128	±128
waarborgfonds		120		
medisch specialisten	72	72	72	72
diversen	104	89	166	170
	335	624	846	1 101
<i>Beleidsmatige mutaties:</i>				
schuif nullijn arbeidsvoorw.	71	±71		
taakstelling nominaal RA	100			
besparingsverlies huisartsen	8	64	64	64
Geneesmiddelen (buiten WTG)	50	50	50	50
huisarts buiten eigen risico			50	50
uitstel invoering eigen risico		100		
uitstel bouw	±96			
vrijwaringskosten specialisten	±78			
beheerskosten ziekenfondsen		±44	±89	±89
tariefkorting med.specialisten		±72	±72	±72
maatregelen TVK		±708	±966	±1 228
diversen	130	±117	±64	±64
	185	±798	±1 027	±1 289
<i>Technische correcties</i>				
statistische bijstelling	159	159	159	159
overboekingen	21	±31	±23	±18
	180	128	135	141

	1995	1996	1997	1998
Totale mutaties na MN	700	±46	±46	±47
STAND MILJOENENNOTA 1996	53 081	53 905	55 088	57 756

Mee- en tegenvallers

De nominale ontwikkeling is een gevolg van de (bijgestelde) raming van het Centraal Planbureau in de MEV.

De ruimte arbeidsvoorwaarden trendvolgers wordt opwaarts bijgesteld in verband met de toepassing van het referentiekader «post-WAGGS».

Daarnaast doet zich een tekort voor ten opzichte van de beschikbare ruimte bij de uitfinanciering van de reeds bestaande verplichtingen bij de instandhoudingsbouw (19 miljoen in 1995 oplopend tot 543 miljoen in 1998).

Bij de hulpmiddelen doet zich een meevaller voor die voor een deel het gevolg is van een door de Ziekenfondsraad geconstateerde uitgavendaling ten opzichte van de raming en voor een ander deel een gevolg is van een in 1995 optredende gematigder prijsontwikkeling dan eerder geraamd.

Met het oog op het wellicht in te stellen waarborgfonds ter facilitering van de investeringen in de bouw was voor het jaar 1994 een voorziening opgenomen van 120 miljoen. De betreffende voorziening is tot nu toe niet aangesproken en wordt daarom doorgeschoven naar 1996.

Bij de uitgaven van de medisch specialisten doet zich een overschrijding voor van 72 miljoen met ingang van 1994.

Beleidsmatige mutaties

De in het kader van de 2-jarige nullijn arbeidsvoorwaarden zorgsector ter beschikking gestelde extra middelen van 71 miljoen in 1994 zijn ook gecontinueerd in 1995. Dit wordt in 1996 «teruggedraaid».

Een incidenteel besparingsverlies 1995 van 100 miljoen treedt op uit hoofde van het niet realiseren van de nominale taakstelling uit het Regeerakkoord.

Met de LHV is een overeenkomst gesloten over de honorering van de huisartsen die leidt tot een besparingsverlies van 8 miljoen in 1995 oplopend tot 64 miljoen met ingang van 1996.

Bij de geneesmiddelen doet zich met ingang van 1995 een besparingsverlies voor van 50 miljoen doordat de limitering van de vergoeding van zogenaamde «buiten WTG-geneesmiddelen» niet is ingevoerd.

Als gevolg van de beslissing van het kabinet de huisarts niet mee te nemen in het verplicht eigen risico in de ZFW doet zich een structureel besparingsverlies voor van 50 miljoen ingaande 1997. De beslissing om de invoering van het verplicht eigen risico in de ZFW uit te stellen van 1 januari 1996 tot 1 januari 1997 betekent een ~~en~~malig besparingsverlies van 100 miljoen in 1996.

Een deel van de in de raming opgenomen middelen ten behoeve van de bouw (96 miljoen) wordt in 1995 niet benut.

Een bedrag van 78 miljoen dat gereserveerd was voor de vrijwaring van tariefmaatregelen in het kader van het lokale initiatievenbeleid voor specialisten wordt in 1995 niet benut.

De beheerskosten van de ziekenfondsen ten behoeve van de uitvoering van de ZFW worden in 1996 gekort met 40 miljoen oplopend tot 85 miljoen met ingang van 1997.

Ter compensatie van de overschrijding bij de uitgaven van de medisch specialisten zal met ingang van 1996 een tariefkorting worden doorge-

voerd voor die specialisten die niet participeren in de zogenaamde lokale initiatieven. De specialisten die aan deze experimenten meewerken zijn van tariefkortingen gevrijwaard.

De opbrengst van de maatregelen van de TVK (Task-force Volumebeheersing en Kostenbeperking) wordt ten dele aangewend ter compensatie van uitgavenoverschrijdingen als gevolg van tegenvallers en besparingsverliezen en als gevolg van een verlaging van het uitgavenkader.

Technische correcties

De statische bijstelling bestaat uit een correctie van de uitgaven voor de verpleeghuizen met 56 miljoen structureel in verband met betalingen die tot nu toe niet werden geregistreerd door de Ziekenfondsraad. Daarnaast is een correctie uit hoofde van de rijksbijdrage KPZ verwerkt, die in de Voorjaarsnota niet is meegenomen in de ijklijk Zorg.

6. Interdepartementale beleidsonderzoeken

Begrotingsvoorbereiding 1996

In april 1995 is in het kader van de heroverwegingsprocedure een nieuwe ronde van interdepartementale beleidsonderzoeken van start gegaan. Voor deze ronde heeft de regering het centrale thema «financiële vernieuwing» vastgesteld. Dit thema heeft betrekking op hervorming van financiële prikkels bij de uitvoering van het beleid. Bij brief van 3 april heeft de Tweede Kamer een notitie ontvangen waarin het centrale thema nader is toegelicht¹.

In de thans lopende ronde interdepartementale beleidsonderzoeken worden studies gewijd aan de volgende financieringssystemen.

1. Basisonderwijs
2. Politieregio's
3. Aanvullende steunverlening ex artikel 12 Financiële-Verhoudingswet 1984
4. Forensische psychiatrie
5. Arbeidsvoorziening
6. Rijkswaterstaat
7. Rijkshuisvesting
8. Individuele Huursubsidie
9. Beheersstructuur Rechterlijke Organisatie
10. Europese Uitgaven

De taakopdrachten voor deze onderzoeken zijn vermeld in de hierboven genoemde brief.

Het ligt in de bedoeling dat de onderzoeken in oktober 1995 worden voltooid. Daarna zullen de rapporten overeenkomstig de reguliere heroverwegingsprocedure openbaar worden gemaakt en aan de Kamers der Staten-Generaal worden gezonden. De wijze waarop de regeringsstandpunten ter kennis van de Kamers worden gebracht, kan van rapport tot rapport verschillen. Het ligt in de bedoeling dat alle regeringsstandpunten voor het einde van dit jaar worden vastgesteld en openbaar gemaakt.

Begrotingsvoorbereiding 1997

Aangezien de thans lopende onderzoekronde in verband met de kabinetsformatie enkele maanden later is begonnen dan gebruikelijk en derhalve ook later zal worden voltooid, zal de volgende ronde ook wat later beginnen. Het is wel de bedoeling dat de onderzoeken nog voor het eind van dit jaar van start gaan en voor de zomer van 1996 worden afgerond. De onderwerpselectie voor de nieuwe ronde zal in het najaar plaatsvinden.

¹ Kamerstukken II, vergaderjaar 1994±1995, 23 900 nr. 22.

Politieke besluitvorming over de rapporten opgesteld tijdens de begrotingsvoorbereiding 1995

De rapporten van de voorgaande ronde zijn aangeboden aan de kabinetsformateur en hebben een rol gespeeld bij de opstelling van het Regeerakkoord. In de Miljoenennota 1995 is vermeld dat de ombuigingen van het Regeerakkoord die in grote lijnen overeenkomen met beleidsvarianten uit de rapporten van de vorige ronde, 416 miljoen belopen. De betrokken maatregelen zijn in de genoemde Miljoenennota toegelicht.

Het regeringsstandpunt over het rapport Asielzoekersbeleid is bij brief van 9 november 1994 aangeboden aan de Kamers der Staten-Generaal². Het regeringsstandpunt over het rapport Inschakeling van intern en extern personeel maakt deel uit van het Regeerakkoord wat betreft de onderdelen die betrekking hebben op (a) het vaker inzetten van intern personeel voor incidentele en/of reguliere werkzaamheden, (b) het beter betrekken van het kosteneffectiviteitsaspect bij de afweging tussen intern en extern personeel en (c) het verbeteren van de inkoopfunctie en het contractbeheer. Wat betreft (d) het inrichten van arbeids- en banenpools, (e) het inrichten van kwaliteitspools en (f) de samenwerking tussen de departementen bij organisatie-ontwikkeling en informatievoorziening zal het regeringsstandpunt worden neergelegd in de Nota Mensen en Management van het Ministerie van Binnenlandse Zaken die in het najaar aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden. Met betrekking tot de overige rapporten is besloten dat alle beleidsvarianten die niet zijn overgenomen in het Regeerakkoord en die niet door actuele ontwikkelingen onuitvoerbaar zijn geworden, zullen worden verwerkt in het overzicht van technisch nog bruikbare varianten. Dit overzicht is een openbaar stuk dat jaarlijks wordt opgesteld ten behoeve van de begrotingsvoorbereiding³. De fundamentele stelselwijzigingen die in deze beleidsvarianten zijn beschreven terzake van subsidiestelsels, eigen bijdragen en inkomensafhankelijke regelingen zullen, voorzover ze nog niet in het Regeerakkoord zijn verwerkt, betrokken worden bij de jaarlijkse begrotingsvoorbereiding.

² Kamerstukken II, vergaderjaar 1994±1995, 19 637, nr. 115.

³ Het overzicht is in de afgelopen jaren gepubliceerd in de heroverwegingsbijlage van de Miljoenennota. Vanaf dit jaar zal het na Prinsjesdag verkrijgbaar zijn bij het Ministerie van Financiën, afdeling Bedrijfs- en Publieksinformatie van de Centrale Directie Voorlichting.

7. Ontwikkelingen in de financiën van de provincies en gemeenten

In deze bijlage komen de ontwikkelingen in de financiële verhouding van het Rijk met de gemeenten en provincies aan de orde. Daartoe wordt in paragraaf 7.1. ingegaan op de drie inkomstenbronnen van deze mede-overheden en de onderlinge verhouding daartussen. In paragraaf 7.2. wordt de doelmatigheid van bekostiging met algemene uitkeringen en specifieke uitkeringen behandeld. In paragraaf 7.3. komen de kapitaal-uitgaven van de mede-overheden (en de financiering daarvan) aan de orde.

7.1. Inkomstenbronnen van provincies en gemeenten

Een overzicht van de verschillende inkomstenbronnen van de mede-overheden is opgenomen in tabel 7.1.1.

Tabel 7.1.1. Inkomstenbronnen van provincies en gemeenten

	1991	%	1992	%	1993	%	1994	%	1995				
									gemeenten ⁴		provincies	totaal	%
1. ± Heffingen en rechten ¹	2 465	4,2	3 156	5,2	3 651	5,8	4 192	6,8	4 368	299	4 667	7,6	
± Eigen belastinggebied ²	3 558	6,1	3 796	6,1	4 065	6,5	4 307	7,0	4 181	323	4 504	7,3	
2. Algemene uitkering ³	15 785	27,1	16 476	26,9	17 939	28,5	19 375	31,3	17 841	2 251	20 092	32,7	
3. Specifieke uitkeringen	36 457	62,6	37 822	61,8	37 331	59,2	33 945	54,9	28 293 ⁵	3 926	32 219	52,4	
Totaal	58 265	100,0	61 250	100,0	62 986	100,0	61 819	100,0	54 683	6 799	61 482	100,0	
Aantal Specifieke Uitkeringen	218		208		205		161				143		

¹ Wat de gemeenten betreft: rioolrechten, reinigingsrechten/afvalstoffenheffing, verontreinigingsheffing, precariorechten, begrafenisrechten, bouwleges, secretarieleges, parkeergelden en marktgelden (Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek: «Statistiek der gemeentebegrotingen»). Wat de provincies betreft: grondwaterheffing, waterverontreinigingsheffing, opcenten omroepbijdrage, leges milieubeheer, overige leges (Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek: «Statistiek der provinciale financiën»).

² Het betreft voor gemeenten: onroerende zaak belastingen, hondenbelasting, woonforensenbelasting, toeristenbelasting, belasting op openbare aankondigingen, baat- en aanlegbelasting en bouwgrondbelasting. (Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek: «Statistiek der gemeentebegrotingen»).

Het betreft voor provincies: de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting. (Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek: «Statistiek der provinciale financiën»).

³ Uitgegaan is van de bedragen in de ontwerp-begrotingen van het Gemeentefonds en het Provinciefonds, inclusief Nota's van wijziging. Het bedrag voor de algemene uitkeringen is inclusief de integratie-uitkering.

⁴ Het gaat hierbij tevens om organen op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr).

⁵ Van dit bedrag gaat circa f 84 miljoen naar Wgr-organen.

Eigen inkomsten

Bij de eigen inkomsten van de mede-overheden wordt meestal gedacht aan heffingen en rechten enerzijds en belastingen anderzijds. Ofschoon dit verreweg de belangrijkste categorieën zijn, gaat het bij eigen inkomsten echter ook onder meer om verkoopopbrengsten, huuropbrengsten en winstuitkeringen, die evenzeer onderdeel zijn van de lopende inkomsten uit hoofde van collectieve dienstverlening en fungeren als dekkingsmiddelen waaruit exploitatie-uitgaven worden gedaan. In deze zin kunnen de eigen inkomsten worden onderverdeeld in achtereenvolgens:

1. heffingen: belastingen en retributies;
2. tarieven: huur- en verkoopopbrengsten;
3. inkomsten uit vermogensbezit: rente-inkomsten over beleggingen, dividenduitkeringen en winstuitkeringen;
4. overige eigen inkomsten, zoals inkomensoverdrachten van gezinnen en bedrijven aan gemeenten.

Bovenstaande gegevens zijn in kwantitatieve zin alleen beschikbaar voor gemeenten over de jaren 1990 tot en met 1992. In de volgende tabel is een kwantitatief overzicht opgenomen.

Tabel 7.1.2. Samenstelling eigen inkomsten van gemeenten; rekeningcijfers

	1990	1992	%
1. Belastingen en retributies	5 385	6 699	+ 24,4
2. Tarieven	3 353	4 185	+ 24,8
3. Inkomsten uit vermogensbezit	781	608	± 22,2
4. Overige eigen inkomsten	343	555	+ 61,8
Totaal eigen inkomsten	9 862	12 047	+ 22,2

Bron: Raad voor de Gemeentefinanciën, Jaarboek 1995

Tabel 7.1.3. Inkomsten uit gemeentelijke belastingen, rechten en heffingen; begrotingscijfers

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
OZB (gebruikers en zakelijk gerechtigden)	2 963	3 155	3 350	3 567	3 782	3 959
overige belastingen	153	161	174	195	214	222
rioolrechten	524	584	691	777	866	976
reinigingsrechten/ afvalstoffenheffing	804	980	1 295	1 618	1 948	2 199
overige rechten/ heffingen	736	811	895	999	1 122	1 193
Totaal	5 180	5 691	6 406	7 156	7 933	8 549

Bron: CBS: «Statistiek der gemeentebegrotingen»

Tabel 7.1.4. Groeivoet inkomsten uit gemeentelijke belastingen, rechten en heffingen

	1991	1992	1993	1994	1995
OZB (gebruikers en zakelijk gerechtigden)	6,4%	6,2%	6,4%	6,0%	4,7%
overige belastingen	5,2%	8,1%	12,1%	9,7%	3,7%
rioolrechten	11,5%	18,3%	12,4%	11,5%	12,7%
reinigingsrechten/ afvalstoffenheffing	21,9%	32,1%	24,9%	20,4%	12,9%
overige rechten/heffingen	10,2%	10,4%	11,6%	12,3%	6,3%
Totaal	9,9%	12,6%	11,7%	10,9%	7,8%

Een nadere beschouwing van het onderdeel belastingen en retributies laat een stijgende ontwikkeling zien over de jaren 1991 tot en met 1995. De stijging in 1995 is echter beperkter dan het voorgaande jaar en ten opzichte van de gemiddelde stijging over de afgelopen vijf jaren. Voor de onroerende zaakbelastingen (OZB) is de stijging van 1995 op 1994 4,7%. De stijging van 1994 op 1993 bedroeg 6%. Deze stijgingen zijn overigens niet alleen maar het gevolg van hogere tarieven. De ontwikkeling van de OZB-opbrengst is mede het gevolg van prijsontwikkelingen en van volume-ontwikkelingen (toegenomen aantal onroerende zaken, waardoor

de totale voor de OZB relevante waarde toeneemt). In dat licht bezien (een groei van het aantal woningen met 1 à 1,5 % en een inflatie van 2%) is de stijging van de belangrijkste gemeentelijke belasting in 1995 beperkt en lager dan in voorgaande jaren.

Voor de riool- en reinigingsrechten is de stijging in 1995 resp. 12,7% en 12,9%, hetgeen voor de rioolrechten iets hoger is dan in het voorgaande jaar; voor de reinigingsrechten/afvalstoffenheffing is dit aanzienlijk lager (20,4% in 1994 en jaarlijks gemiddeld 22% in de periode 1991±1995). Op de oorzaken van deze stijgingen is reeds eerder gewezen (vooral de sterke stijging van de reinigingsrechten is voor een groot deel een gevolg van de toegenomen rijksregelgeving op dit terrein). Ook is nog steeds geen sprake van volledige doorberekening van de kosten in de tarieven, getuige de graad van kostendekkendheid. Gemeenten leggen derhalve nog steeds geld uit eigen middelen bij om de (stijgende) kosten van afvalinzameling en verwerking op te vangen. Verwacht mag worden dat de afvlakking van de stijgingspercentages zich in de komende jaren zal voortzetten.

In tabel 7.1.5 is de ontwikkeling opgenomen van de kostendekkingsgraden sinds 1985.

Tabel 7.1.5. Ontwikkeling kostendekkingsgraden riool- en reinigingsrechten

kostendekkingsgraad	1985	1990	1995
riolering	37%	52%	64%
reiniging	70%	76%	89%

Bron: Raad voor de Gemeentefinanciën, Jaarboek 1995

Het regeringsstandpunt naar aanleiding van het rapport van de Commissie verruiming eigen middelen van de lagere overheden (Commissie-De Kam) is op 30 november 1994 met de vaste Kamercommissies voor Binnenlandse Zaken en voor Financiën besproken. Hierbij is onderschreven dat er vooralsnog geen beslissing wordt genomen over eventuele uitbreiding van het gemeentelijke belastinggebied, in ieder geval totdat duidelijkheid bestaat over de in 1997 geplande herziening van de verdeling van het Gemeentefonds. Wel zal, mede in het kader van het grote stedenbeleid, bezien worden welke mogelijkheden er zijn tot flexibilisering van de onroerende zaakbelastingen, bijvoorbeeld door middel van een vorm van tariefdifferentiatie.

Naar aanleiding van het rapport van de Commissie-De Kam heeft de regering besloten tot een aanzienlijke uitbreiding van het provinciale belastinggebied. Dit gebeurt door een substantiële verhoging van de limiet voor de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting (MRB) in 1996. Ter voorkoming van verhoging van de lastendruk zal dit gepaard gaan met een gelijktijdige verlaging van de hoofdsom MRB. Voorts zal het Provinciefonds in 1996 worden verlaagd. Hiermee groeit het provinciaal belastinggebied (in de vorm van de provinciale opcenten op de MRB) in potentie met circa 200%. De eigen inkomsten van de provincies bedragen op dit moment nog circa 11%; bij volledige benutting van de extra belastingcapaciteit kunnen deze circa 25% gaan bedragen.

Algemene uitkeringen uit het Gemeentefonds en het Provinciefonds

Voor het begrotingsjaar 1995 is, conform het Regeerakkoord, een start gemaakt met de nieuwe normeringssystematiek voor het Gemeentefonds en het Provinciefonds. Deze systematiek is in de Bestuursakkoorden met VNG en IPO overeengekomen. Het Rijk, de VNG en het IPO hebben verder eveneens besloten om periodiek een bestuurlijk overleg te hebben over de ontwikkeling van het Gemeentefonds en het Provinciefonds.

In de normeringssystematiek wordt de ontwikkeling van de fondsen gekoppeld aan de feitelijke totale ontwikkeling van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven. Een wezenlijk kenmerk van de nieuwe systematiek is dan ook dat het een geïntegreerde norm betreft.

In tegenstelling tot de huidige systematiek, was de van 1984 tot en met 1994 gehanteerde evenredigheidssystematiek partieel van karakter. Deze methodiek bestond uit vier onderdelen:

- ± een volume-acces van 1%;
- ± evenredig delen in ombuigingen als gevolg van macro-economische tegenvallers (achteraf gecorrigeerd voor besparingsverliezen bij de ombuigingen op de rijksbegroting);
- ± een evenredig aandeel in niet-gecompenseerde beleidsintensiveringen op de rijksbegroting;
- ± een vergoeding voor loon- en prijsstijgingen.

Als gevolg van deze opsplitsing in onderdelen kenden de fondsen per budgettaire nota vele mutaties uit hoofde van nominale- en volume-ontwikkelingen. Dat maakte het systeem niet inzichtelijk. Het systeem was bovendien complex. Een belangrijk en steeds terugkerend probleem bij het toepassen van deze systematiek, vormde de interpretatie, beleidsmatig of mee-/tegenvallers, van de verschillende mutaties op de rijksbegroting. Onder evenredigheid werd in deze methodiek namelijk verstaan het delen in of betalen aan de beleidsmatige mutaties op de rijksbegroting. Mee- en tegenvallers op de rijksbegroting werkten daarentegen niet door in de omvang van het Gemeentefonds en het Provinciefonds.

Een gevolg van de wijze waarop de evenredigheid werd bepaald tussen rijk en gemeenten en provincies, was dat de uitkomst van de ontwikkeling van de fondsen achteraf kon afwijken van de trendmatige ontwikkelingen van de rijksbegroting.

Met de nieuwe normeringsmethodiek is hier een einde aan gekomen. In deze methodiek werken alle mutaties in de netto gecorrigeerde rijksuitgaven door naar de fondsen, zonder onderscheid naar nominale- en volume-ontwikkelingen. Ombuigingen en/of beleidsintensiveringen evenals mee- en tegenvallers op de rijksbegroting hebben dus direct hun effect op de omvang van de fondsen. Hiermee wordt bewerkstelligd dat de fondsen zich evenredig met en parallel aan de relevante rijksuitgaven ontwikkelen («gelijk trap op, trap af»). Deze directe koppeling leidt bij elke budgettaire nota tot één nieuwe mutatie van de fondsuitkeringen. De nieuwe methodiek is daarmee eenvoudiger en inzichtelijker geworden.

Tabel 7.1.6. Uitkomsten normering

	1995	1996
Bruto rijksuitgaven	233 739	203 212
Rijksbijdragen sociale fondsen ¹	±5 215	± 6 115
Niet-belastingontvangsten ²	±47 150	± 17 912
Balansverkorting Volkshuisvesting	±9 455	± 200
Mutatie FES-saldo	1 821	± 1 037
Correctie overheveling AAW naar GF	82	0
Debudgettering	25	1
Netto-rijksuitgaven	173 847	177 950
Rente IX-A (uitgaven)	±28 945	±29 490
Rente IX-A (NBO)	429	369
Uitgaven OS	±6 531	±6 742
EU-afrachten	±8 993	±10 177
Gemeentefonds en Provinciefonds (excl. OS)	±20 094	±20 360
Correctie taakmutaties	0	436
Netto gecorrigeerde rijksuitgaven	109 715	111 985

¹ Dit is inclusief de gereserveerde bedragen in de aanvullende posten loon- en prijsbijstelling.

² Dit betreft de relevante niet-belastingontvangsten met uitzondering van de niet-belastingontvangsten relevant voor de micro-lastendruk (met name milieuheffingen) en de binnenlandse gasbaten.

³ Het accrespercentage voor het jaar 1996 bedraagt 2,06%. De accrespercentages voor 1997 t/m 2000 bedragen resp. 2,25%, 3,87%, 3,94% en 3,78%. De accresen voor 1997 en verder zijn opgenomen in de aanvullende post accres Gemeente- en Provinciefonds.

In tabel 7.1.6. staat de onderbouwing van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven. Het vertrekpunt vormt de bruto uitgaven op de rijksbegroting (relevante rijksuitgaven excl. uitgaven agentschappen, zie bijlage 2). Deze worden gesaldeerd met de rijksbijdragen aan de sociale fondsen (op de begrotingen van SZW en VWS) en de relevante niet-belastingontvangsten. Tevens wordt gesaldeerd met de incidentele effecten van de balansverkorting volkshuisvesting en de mutatie in het saldo van het Fonds Economische Structuurversterking (FES). In het bestuurlijk overleg met VNG/IPO is afgesproken dat de uitgaven en ontvangsten van het FES niet relevant zijn voor de accres-berekening van het Gemeente- en Provinciefonds. Tezamen met de debudgettering (zie bijlage 13) en een correctiepost in verband met de oploop in de overheveling van AAW-voorzieningen naar het Gemeentefonds komt men dan uit op de netto rijksuitgaven. Van deze netto rijksuitgaven worden vervolgens nog de volgende posten afgetrokken: de uitgaven en niet-belastingontvangsten van de begroting Nationale Schuld (zie bijlage 4), de uitgaven voor Ontwikkelingssamenwerking (zie bijlage 4) en de EU-afrachten (zie bijlage 8). Tot slot worden ook de uitgaven voor het Gemeente- en Provinciefonds zelf afgetrokken, anders zouden de fondsen immers aan zichzelf gekoppeld worden. Daarbij dient wel rekening gehouden te worden met de taakmutaties van gemeenten en provincies. Voor deze taakmutaties, die opgenomen zijn in het Gemeente- en Provinciefonds wordt gecorrigeerd omdat anders door dergelijke taakoverdrachten een vertekening zou optreden in de netto gecorrigeerde rijksuitgaven.

Uit tabel 7.1.6 blijkt dat de netto gecorrigeerde rijksuitgaven van 1995 op 1996 met 2,06% toenemen. Dit percentage toegepast op de omvang van het Gemeentefonds en het Provinciefonds resulteert in een accres 1996 van f 277,7 mln. resp. f 33,6 mln.

Specifieke uitkeringen

Het aantal specifieke uitkeringen is verder gedaald van 161 in 1994 naar 143 in 1995 ondanks het feit dat er een aantal nieuwe specifieke uitkeringen is bijgekomen. De daling is vooral het gevolg van de bundeling van

een aantal uitkeringen op het gebied van onderwijs en volkshuisvesting. Voorts zijn er 12 uitkeringen komen te vervallen.

Ook het bedrag aan specifieke uitkeringen is afgenomen (met circa 1,7 miljard) tot 32,3 miljard. Bij dit bedrag moet de kanttekening worden geplaatst dat op de begroting van VROM in 1995 de zogenoemde balansverkortingsgeldelijke steun volkshuisvesting plaatsvindt. De financiële gevolgen van deze operatie zijn zeer groot. In totaal worden in 1995 via drie specifieke uitkeringen bedragen tot een totaal van bijna 37 miljard uitgekeerd. Gelet op de eenmaligheid van deze operatie en haar unieke karakter (het met deze operatie gemoeide bedrag is hoger dan het totale bedrag aan specifieke uitkeringen) zijn de begrotingsbedragen van deze drie uitkeringen niet meegeteld in het totaalbedrag van 32,3 miljard. Het beeld van de ontwikkeling van de bedragen die met specifieke uitkeringen gemoeid zijn zou hierdoor te zeer worden vertekend. Inclusief de met de balansverkortingsgemoeide bedragen zou het totaalbedrag in 1995 ruim 69,3 miljard bedragen.

7.2. Doelmatige bekostiging met algemene en specifieke uitkeringen

Inleiding

Voor een doelmatig openbaar bestuur zijn zowel een doelmatige verdeling van taken over Rijk, provincies en gemeenten als een doelmatige verdeling van middelen van belang. In het binnenlands bestuur is, mede als gevolg van de toegenomen complexiteit van maatschappelijke ontwikkelingen, in steeds mindere mate slechts één bestuurslaag exclusief verantwoordelijk voor beleid en uitvoering op een bepaald beleidsterrein. De takenpakketten van de drie bestuurslagen lopen deels in elkaar over (een voorbeeld hiervan is de toelating en opvang van asielzoekers). Deze vervlechting betekent dat het Rijk, de provincies en de gemeenten elkaar nodig hebben om de openbare belangen op een goede wijze te behartigen.

Er is sprake van een glijdende schaal van centrale beleidsvorming en uitvoering tot en met decentrale beleidsvorming en uitvoering. Het beeld is zelden zwart/wit. Indien het Rijk een nieuwe overheidstaak wenselijk acht dient een afweging te worden gemaakt bij welke bestuurslaag deze primair wordt neergelegd. Daarbij geldt als randvoorwaarde de bepaling in de Gemeentewet en de Provinciewet dat de wetgever zich dient af te vragen of een bepaalde taak niet aan de autonomie van gemeenten of provincies moet worden overgelaten. Daarnaast geldt dat mede-overheden de bevoegdheid hebben om zelf taken op zich te nemen.

De mate waarin en de wijze waarop bij taken van mede-overheden centrale sturingsmogelijkheden blijven bestaan en de mate waarin mede-overheden vrij worden gelaten in het bepalen van het beleid en de besteding van de financiële middelen, is van belang voor het bepalen van de wijze waarop de bekostiging van taken het meest doelmatig kan plaatsvinden.

De drie bekostigingswijzen vullen elkaar aan en kunnen vanuit de financiële verhouding een bijdrage leveren aan een doelmatig bestuur, een goede afstemming van taken en middelen alsmede een goede allocatie van middelen.

De voorkeursvolgorde (eigen inkomsten, algemene uitkering, specifieke uitkeringen) is ingegeven vanuit het streven naar een zo goed mogelijke allocatie van beschikbare middelen, een zo groot mogelijke eigen verantwoordelijkheid voor uitgaven en inkomsten en zo gering mogelijke bureaucratielasten. Dat wil niet zeggen dat in alle gevallen bekostiging uit eigen belastingen of uit de algemene uitkeringen uit het Gemeentefonds

of het Provinciefonds te prefereren is boven specifieke uitkeringen. Vanuit andere overwegingen als centraal inkomensbeleid, evenwichtige economische ontwikkelingen of anderszins kan in bepaalde gevallen tot een andere uitkomst worden gekomen; indien bijvoorbeeld gemeenten al hun taken uit eigen belastingen zouden moeten bekostigen, zou dit ertoe leiden dat gemeenten met een relatief arme bevolking hun burgers relatief zwaar zouden moeten belasten, terwijl in «rijke» gemeenten het omgekeerde het geval zou zijn (uitgaande van een gelijkwaardig voorzieningenniveau).

Ook kan het zijn dat een bepaalde bekostigingsvorm om andere redenen, bijvoorbeeld verdeeltechnische redenen, niet mogelijk is (zie hiervoor ook het voorontwerp van de nieuwe Financiële-Verhoudingswet).

Doelmatigheid van de algemene uitkeringen

Het Rijk stelt geen voorwaarden aan de besteding van de algemene uitkeringen uit het Gemeentefonds en het Provinciefonds en er is ook geen verantwoordingsverplichting aan het Rijk. Het verstrekken van de algemene uitkeringen gaat daardoor gepaard met een minimum aan bureaucratielasten. De verdeelstelsels brengen de gewenste verdeling op een globale wijze tot stand. De globale verdeling voorkomt dat het Rijk onbedoeld invloed op het beleid van mede-overheden gaat uitoefenen. De doelmatigheidsprikkel ontstaat daar waar de mede-overheden de ruimte hebben zelf afwegingen te maken binnen het totaal van hun algemene middelen die ze krijgen voor de bekostiging van autonome taken en medebewindstaken. Een goede verdeling van de beschikbare middelen is daarvoor overigens essentieel. Dan kan immers de inzet van middelen zoveel mogelijk op de lokale behoefte worden afgestemd, kunnen prioriteiten worden gesteld en kunnen dwarsverbanden tussen verschillende beleidsterreinen worden gelegd. De herzieningen van het Gemeentefonds en het Provinciefonds moeten een bijdrage leveren aan een betere verdeling van de algemene uitkeringen. De verdeling zal beter moeten aansluiten bij de verschillen in kostenstructuren als gevolg van exogene factoren en in draagkracht tussen gemeenten en tussen provincies.

De algemene uitkeringen bevorderen in het algemeen een doelmatige afweging want gemeenten en provincies wegen over een breed scala van voorzieningen af in hoeverre zij middelen willen uittrekken voor de voorzieningen. Daarvoor is het evenwel noodzakelijk dat de verdeling van de middelen zo goed mogelijk aansluit dan wel aan kan sluiten bij de spreiding van de kosten over de gemeenten als gevolg van exogene factoren. Is dat niet het geval, terwijl de onderliggende regelgeving wel een bepaald voorzieningenniveau voorschrijft, dan kan dat betekenen dat gemeenten dit voorgeschreven voorzieningenniveau alleen door samenwerking met andere gemeenten of ten koste van andere eveneens noodzakelijke gemeentelijke voorzieningen kunnen realiseren. Een gerichte verdeling via een specifieke uitkering kan in dat geval soms meer in de rede liggen dan bekostiging via de algemene uitkering. De ongelijke spreiding van kosten als gevolg van exogene factoren is dan ook één van de in de Financiële-Verhoudingswet 1984 en in de memorie van toelichting van het voorontwerp van de nieuwe Financiële-Verhoudingswet genoemde argumenten om een specifieke uitkering te laten ontstaan of in stand te houden.

Een tweede voorbeeld waarbij soms niet voor bekostiging door middel van de algemene uitkering wordt gekozen is indien op centraal niveau (regering of parlement) de politieke wens bestaat de beschikbare middelen gericht, naar eigen rijksprioriteiten en herkenbaar in te zetten. Niet de doelmatigheidsvraag staat dan voorop, maar de wens van

centrale sturing. In zo'n situatie wordt soms een specifieke uitkering ingezet omdat dan de bestedingsrichting van de middelen kan worden voorgeschreven. De huidige Gemeente- en Provinciewet laten overigens geen ruimte voor een dergelijke argumentatie voor het creëren of in stand houden van specifieke uitkeringen. Het voornemen bestaat om in de nieuwe Financiële-Verhoudingswet meer ruimte te geven voor politieke afwegingen (zie de memorie van toelichting van het voorontwerp voor een nieuwe Financiële-Verhoudingswet).

Het overhevelen van specifieke uitkeringen naar de algemene uitkeringen is vanuit doelmatigheidsoogpunt vooral zinvol in samenhang met een zekere afname van centrale sturing. Dan kan formele bestedingsvrijheid samengaan met materiele bestedingsvrijheid (ruimte voor eigen afwegingen door mede-overheden om de middelen op een wijze in te zetten die optimaal is toegesneden op de plaatselijke situatie). Dit laat overigens onverlet dat het omzetten van specifieke bekostiging in bekostiging uit algemene middelen leidt tot een afname van bureaucratie-lasten en daarom ook om die reden gewenst kan zijn.

De conclusie is dat een keuze voor bekostiging via de algemene uitkeringen vooronderstelt dat een globale verdeling van de middelen niet bezwaarlijk is. In die gevallen waarin dat wel het geval is, ligt het veeleer in de rede om te blijven bekostigen via een specifieke uitkering.

Doelmatigheid van specifieke uitkeringen

De vormgeving van specifieke uitkeringen verschilt sterk per uitkering en per departement. In de afzonderlijke uitkeringsregelingen is bepaald hoe de uitkering kan worden verkregen, waaraan deze moet worden uitgegeven of welke doelstellingen ermee moeten worden bereikt en hoe rekening en verantwoording plaats moet vinden.

Naarmate het Rijk meer greep wil houden op de besteding van de middelen en op het beleid, zijn specifieke uitkeringen ingewikkelder en brengen meer bureaucratielasten met zich. Binnen de bekostigingswijze van specifieke uitkeringen zijn diverse vormen te onderscheiden. In de eerste plaats zijn er uitkeringen die op lump-sum basis verstrekt worden. Het totale bedrag bij dergelijke soorten uitkeringen staat op voorhand vast. In de tweede plaats worden uitkeringen op basis van een normkostenvergoeding verstrekt, waarbij alleen de prijs is vastgesteld, de hoeveelheid is variabel. Tenslotte zijn er specifieke uitkeringen waarbij de werkelijke kosten worden vergoed op basis van declaraties van de mede-overheden.

De diversiteit aan eisen, de arbeidsinspanningen die dit met zich brengt en de sturing van de lokale allocatie door het Rijk, kunnen op gespannen voet staan met een doelmatige allocatie van middelen. Tegenover deze, vanuit doelmatigheidsoptiek, negatieve aspecten van specifieke uitkeringen staat dat, waar dat aan de orde is, tegemoet kan worden gekomen aan de politieke wens dat de middelen precies daar neerslaan waar de betreffende politiek verantwoordelijke vakminister dat noodzakelijk acht. Spill-overs c.q. financiële verdeelproblemen uit hoofde van de verdeel-systeematiek van het Gemeentefonds en het Provinciefonds (voor zover aanwezig) worden daardoor vermeden.

De afgelopen jaren is bij steeds meer specifieke uitkeringen een grotere doelmatigheidsprikkel ingebouwd. Dit gebeurt bijvoorbeeld door meer te werken met normkosten-uitkeringen in plaats van met declaraties. Ook is er een verschuiving van planverplichtingen naar prestatie-afspraken waar te nemen. In het kader van het grote-stedenbeleid bijvoorbeeld, zijn in het convenant met de vier grote steden prestatie-afspraken opgenomen in ruil

voor extra middelen. Dergelijke verschuivingen hebben evenwel op een groot aantal terreinen nog niet plaatsgevonden.

In het eindrapport van de projectgroep single audit (Commissie-Griffioen) van 23 juni 1995 signaleert de projectgroep dat nog steeds veel specifieke uitkeringen gepaard gaan met aanzienlijke beheerslasten. De projectgroep beveelt in haar eindrapport aan dat ministeries samen met de mede-overheden specifieke uitkeringen met het oog daarop gaan toetsen. Over de aanbevelingen van de projectgroep vindt na de zomer interdepartementaal overleg plaats. De regering verwacht aan het eind van dit jaar met een standpunt te komen.

Voorts worden specifieke uitkeringen gebundeld in zogenaamde brede doeluitkeringen. Voorbeelden zijn het de brede doeluitkering voor Sociale Vernieuwing, de gebundelde doeluitkering voor infrastructurele projecten kleiner dan 25 miljoen en de Stadsvernieuwingsmiddelen. De mede-overheden kunnen het beleid op deze beleidsterreinen in grote mate zelf bepalen. Doordat de bestedingsrichtingen waarvoor de uitkering wordt verstrekt ruim zijn omschreven, ontstaat een mate van bestedingsvrijheid. In combinatie met de mogelijkheid voor het Rijk om de middelen gebiedsgericht in te zetten, kan dus in veel gevallen een doelmatige bekostiging met specifieke uitkeringen plaatsvinden.

Naast de bovengenoemde ontwikkelingen is er, eveneens als gevolg van het gevoerde saneringsbeleid, sprake van een steeds verder dalend aantal specifieke uitkeringen; van ruim 500 in 1980 tot 143 in 1995. Het totaalbedrag dat met deze uitkeringen is gemoeid is gedurende deze periode minder drastisch gedaald. Bij decentralisatie-operaties zijn veel uitkeringen overgeheveld naar het Gemeente- en/of het Provinciefonds. Voorts worden bepaalde uitkeringen (bijvoorbeeld die voor de voormalige gemeentepolitie) niet langer aan provincies of gemeenten verstrekt maar aan functionele bestuursseenheden (te noemen valt de regiopolitie). Daarmee vallen deze uitkeringen niet meer onder de wettelijke definitie van specifieke uitkeringen.

Tabel 7.2.1. Specifieke uitkeringen: aantallen en bedragen; bedragen in miljarden

jaar	1983	1986	1989	1992	1995
aantal	514	406	243	208	143
bedrag	41,5	40,6	33,9	37,8	32,3

Bron: Overzicht specifieke uitkeringen 1995

Er is weliswaar nog steeds een groot aantal specifieke uitkeringen, maar bedacht moet worden dat verreweg het grootste deel van het bedrag dat met de specifieke uitkeringen is gemoeid, wordt uitgegeven aan een tiental grote uitkeringen. Voorbeelden hiervan zijn de specifieke uitkeringen voor de kosten van de algemene bijstand (ruim 10 miljard), de Wet Sociale Werkvoorziening (ca. 3,4 miljard), en de personeelskosten voor gemeentelijke scholen (ca. 3,4 miljard). Deze drie uitkeringen zijn samen al goed voor ruim de helft van het bedrag aan specifieke uitkeringen. Van de 143 specifieke uitkeringen gaan er 14 exclusief naar de provincies en 13 naar Wgr-gebieden (Wet gemeenschappelijke regelingen). De resterende 116 uitkeringen gaan geheel of gedeeltelijk naar gemeenten. Hiervan staan er 25 op de nominatie om te worden gebundeld of te worden overgeheveld naar de algemene uitkeringen. Van de 91 uitkeringen die resteren hebben er 27 louter betrekking op het afhandelen van oude verplichtingen, vooral op het terrein van de volkshuisvesting. Het

voorgaande betekent dat het aantal specifieke uitkeringen waarmee beleid gevoerd kan worden de komende jaren zal afnemen tot circa 60. Van een substantiële verdere daling zal in de toekomst naar verwachting geen sprake zijn, daar het merendeel van de uitkeringen die zich daarvoor lenen, dan reeds is overgeheveld naar het Gemeentefonds en/of het Provinciefonds.

Onderscheid algemene uitkeringen en specifieke uitkeringen diffuser

Het onderscheid tussen algemene uitkering en specifieke uitkeringen is de afgelopen jaren diffuser geworden. Enerzijds is dit het gevolg van een toenemende aandacht voor de hiervoor genoemde brede doeluitkeringen en voor specifieke uitkeringen die minder op de input (de besteding), maar juist meer op de output (prestaties) zijn gericht. Anderzijds is dit het gevolg van overhevelingen van specifieke uitkeringen naar de algemene uitkeringen waarbij centrale sturing aanwezig blijft. Het spectrum bestaat dus niet alleen uit de algemene uitkeringen aan de ene kant en de specifieke uitkeringen aan de andere kant. Tussen deze twee bekostigingsvormen zijn tussenvormen ontstaan. Het diffuser worden van het onderscheid specifieke en algemene uitkeringen laat overigens onverlet dat specifieke uitkeringen altijd ten principale van de algemene uitkeringen verschillen doordat zij gepaard gaan met een verantwoordings- en controle-relatie tussen Rijk en mede-overheden.

De afgelopen jaren neemt het aandeel van de algemene uitkeringen in belang toe ten koste van het aandeel van de specifieke uitkeringen. Hieruit mag echter niet automatisch worden afgeleid dat de mate van beleids- en bestedingsvrijheid daardoor eveneens is toegenomen. Een toename van het percentage algemene uitkeringen hoeft niet zonder meer gepaard te gaan met een dienovereenkomstige toename van de decentrale beleids- en bestedingsvrijheid. Evenmin hoeft een verhoging van het percentage specifieke uitkeringen gepaard te gaan met een dienovereenkomstige vermindering van de decentrale beleids- en bestedingsvrijheid (een stijging van het aantal bijstandgerechtigden leidt bijvoorbeeld tot een groter bedrag aan specifieke uitkeringen, maar verandert als zodanig niets aan de beleidsvrijheid van gemeenten). Steeds zullen de ontwikkelingen in de verhoudingen tussen de inkomstenbronnen afgezet dienen te worden tegen de mate van regulering waarmee mede-overheden te maken hebben. In die zin kan de wettelijke voorkeursvolgorde van de drie bekostigingswijzen (eerst eigen belastinggebied, dan de algemene uitkeringen en ten slotte specifieke uitkeringen) worden genuanceerd.

7.3. De kapitaaluitgaven van provincies en gemeenten en de financiering daarvan

Kapitaaluitgaven van provincies en gemeenten

De totale kapitaaluitgaven van de gemeenten en provincies stegen in 1994 met 0,7 miljard tot 18,3 miljard (3,0% BNP). Deze stijging is geheel toe te schrijven aan de post Verstrekte leningen die eveneens met 0,7 miljard steeg.

Deze toename houdt met name verband met de door gemeenten aan corporaties verstrekte leningen ter financiering van vervroegd afgeloste Rijksleningen ten behoeve van de woningbouw.

Wanneer de post Verstrekte leningen buiten beschouwing wordt gelaten blijkt dat de kapitaaluitgaven van gemeenten en provincies in 1994 gelijk zijn gebleven aan de uitgaven in 1993. Daarbinnen zijn er wel verschuivingen opgetreden. Met name de post Verkeer, Vervoer en Waterstaat is met 0,6 miljard tot 2,3 miljard fors gestegen. Deze stijging houdt met name verband met kapitaaluitgaven ten behoeve van het openbaar vervoer en

de zeehavens. Tegenover deze stijging stond een daling van de post Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting met 0,4 miljard tot 5,1 miljard. Deze daling kan in verband worden gebracht met de lagere uitgaven voor de stadsvernieuwing en met de verzelfstandiging van corporaties. De daling met 0,2 miljard van de post openbare orde houdt met name verband met de vorming van de politieregio's, waardoor deze kapitaaluitgaven niet meer ten laste van de gemeenten komen.

Tabel 7.3.1. Kapitaaluitgaven van gemeenten en provincies; in miljarden

Hoofdfuncties	1991	1992	1993	1994
Algemeen bestuur	1,1	1,1	1,1	1,0
Openbare orde	0,3	0,3	0,3	0,1
Verkeer, vervoer en waterstaat	1,7	1,7	1,7	2,3
Economische zaken	0,5	0,5	0,3	0,5
Onderwijs	0,6	0,7	0,6	0,5
Cultuur en recreatie	0,8	0,9	0,9	0,9
Sociale voorzieningen	0,3	0,2	0,3	0,3
Volksgesondheid	1,1	1,1	1,2	1,2
Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	4,6	5,8	5,5	5,1
Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0,2	0,3	0,4	0,4
Subtotaal	11,2	12,6	12,3	12,3
Verstreckte leningen	2,7	5,3	5,3	6,0
Totaal kapitaaluitgaven	13,9	17,9	17,6	18,3
In % BNP	2,6	3,2	3,0	3,0

Bron: CBS

Financiering van de kapitaaluitgaven van de gemeenten en de provincies

Tabel 7.3.2. De financiering van de kapitaaluitgaven van gemeenten en provincies; in miljarden

	1991	1992	1993	1994
Kapitaaluitgaven	± 13,9	± 17,9	± 17,6	± 18,3
Kapitaalinkomsten, waarvan:				
± Overschot gewone dienst (voor afschrijvingen)	3,7	3,1	4,3	1,9
± Opbrengst verkoop goederen	4,0	5,8	4,2	5,6
± Rijksleningen woningbouw (netto)	0,0	± 0,3	± 9,7	± 13,7
± Ontvangen bijdragen	2,4	2,6	2,8	3,3
± Overige kapitaalinkomsten (inclusief ontvangen aflossingen)	4,1	6,1	13,3	18,6
Financieringstekort	0,3	± 0,7	± 2,5	± 2,6
Aflossingen	± 8,2	± 9,2	± 9,0	± 8,4
Financieringsbehoefte	± 7,9	± 9,9	± 11,5	± 11,0
Bruto beroep op lange middelen	8,5	10,8	13,2	10,2
Mutatie netto vlottende schuld	0,6	0,9	1,7	± 0,8

Bron: CBS, DNB en Ministerie van Financiën

Uit de tabel kan worden opgemaakt dat het financieringstekort van de gemeenten en provincies in 1994 ten opzichte van 1993 vrijwel gelijk is gebleven. Ten opzichte van 1993 stegen in 1994 de vervroegde aflossingen op de Rijksleningen voor de woningbouw en daalde het overschot op de gewone dienst. Gezien het restpostkarakter van het saldo op de

gewone dienst kunnen aan deze daling echter geen conclusies worden verbonden. Tegenover deze tekortvermeerderende factoren stonden een fors hoger niveau aan ontvangen vervroegde aflossingen door corporaties en een stijging van de opbrengsten uit de verkoop van goederen. Deze laatste ontwikkeling houdt mede verband met de hogere opbrengst op de verkoop van bouwrijp gemaakte gronden.

Het financieringssaldo en de reguliere aflossingen bepalen de financieringsbehoefte van gemeenten en provincies. In 1994 bedroeg de financieringsbehoefte 11,0 miljard tegen 11,5 miljard in 1993. De stijging van het financieringstekort met 0,1 miljard werd meer dan volledig gecompenseerd door de daling van de reguliere aflossingen met 0,6 miljard.

Het kapitaalmarktberoep was, in tegenstelling tot de voorgaande jaren, lager dan de financieringsbehoefte, hetgeen resulteerde in een stijging van de netto vlottende schuld in 1994 met 0,8 miljard.

Nadat in 1991 de mede-overheden een financieringsoverschot boekten van 0,1% BNP, heeft in de jaren daarna een omslag plaatsgevonden tot een financieringstekort van 0,4% in 1993 en 1994. Deze ontwikkeling hangt met name samen met een stijging van de vervroegde aflossingen op Rijksleningen ten behoeve van de woningbouw. De daling van het overschot op de gewone dienst in 1994 wordt gecompenseerd door de daling van het tekort op de kapitaaldienst. Deze daling houdt verband met de fors gestegen aflossingen door corporaties. Gelet op de ontwikkeling van het financieringstekort in de laatste jaren, kan het trendmatige financieringstekort geraamd worden op 0%.

8. De financiering van de Europese Unie

Deze bijlage geeft een overzicht van de geraamde Nederlandse afdrachten aan de Europese Unie (EU). De afdrachtramingen zijn gebaseerd op cijfers van de EU, te weten de begroting 1995, de begrotingsvoorstellen 1996 en de Financiële Vooruitzichten tot en met 1999, aangevuld met macro-economische veronderstellingen. In paragraaf 1 worden de afdrachtramingen toegelicht, zowel de ontwikkeling in de komende jaren als de mutaties ten opzichte van de Voorjaarsnota 1995. Op de ontwikkeling van de Financiële Vooruitzichten en de financiering van de EU-begroting wordt nader ingegaan in paragraaf 2. In paragraaf 3 tenslotte wordt de voortgang beschreven bij de verbetering van de budgetdiscipline voor de EU.

8.1. Nederlandse afdrachten

De afdrachtramingen in de periode 1994 tot en met 2000 volgens de huidige inzichten worden in onderstaande tabel gepresenteerd met daarbij de standen uit de Miljoenennota 1995 en de Voorjaarsnota 1995.

Tabel 8.1.1. Nederlandse afdrachten aan de EU; in miljoenen gulden; lopende prijzen

		1994 ¹	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Landbouwheffingen	MN1995	400	330	330	330	330	330	±
	VJN1995	426	330	330	330	330	330	±
	MN1996	426	330	330	330	330	330	330
Invoerrechten	MN1995	3 185	3 285	3 215	3 130	3 065	3 020	±
	VJN1995	3 286	3 160	3 135	3 082	3 049	3 036	±
	MN1996	3 286	3 335	3 340	3 273	3 227	3 167	3 269
BTW-afdrachten	MN1995	3 890	3 904	3 991	3 730	3 606	3 453	±
	VJN1995	3 890	4 197	3 881	3 707	3 579	3 422	±
	MN1996	3 890	4 197	3 797	3 838	3 632	3 510	3 663
BNP-afdracht	MN1995	2 021	2 777	2 935	3 393	3 974	4 546	±
	VJN1995	1 939	1 508	3 187	3 760	4 397	5 086	±
	MN1996	1 939	1 461	3 040	3 824	4 337	5 039	5 165
Totaal	MN1995	9 496	10 296	10 471	10 583	10 975	11 349	±
	VJN1995	9 541	9 195	10 532	10 879	11 355	11 874	±
	MN1996	9 541	9 323	10 507	11 264	11 526	12 046	12 428

¹ De afdrachten in 1994 zijn realisaties.

Landbouwheffingen

De door Nederland geënde landbouwheffingen worden aan de EU afgedragen. Deze heffingen worden verantwoord op de begroting van het Landbouw Egalisatie Fonds (LEF). In de raming is de verlaging van heffingstarieven door de herziening van het EU-landbouwbeleid (McSharry) en de GATT/Uruguay-ronde verwerkt.

Invoerrechten

De door Nederland geënde invoerrechten worden rechtstreeks afgedragen aan de EU. De invoerrechten worden in bijlage 3 gepresenteerd onder «aandeel van de Europese Unie in de belastingopbrengsten». De raming van de invoerrechten is gebaseerd op nationale inzichten in de ontwikkeling van het volume en de relevante invoertarieven. De afdrachten dalen tot en met 1999 door de tariefsverlagingen op grond van de GATT/Uruguay-ronde.

De bijstelling van de raming van de invoerrechten ten opzichte van de Voorjaarsnota 1995 wordt veroorzaakt door de verwachte ontwikkeling van de prijzen en het volume van de invoer in 1995 en volgende jaren.

BTW- en BNP-afdrachten

De BTW-afdrachten worden in bijlage 3 verantwoord onder «aandeel van de Europese Unie in de belastingopbrengsten». De afdracht op basis van het BNP van Nederland wordt op de begroting van Buitenlandse Zaken verantwoord.

De BTW- en BNP-afdrachten voor 1995 en 1996 worden gebaseerd op de in de lopende EU-begroting en het Voorontwerp van de EU-begroting 1996 per lidstaat gevraagde bedragen. Verschillen tussen deze standen en de meer recente Nederlandse inzichten voor deze afdrachten, worden als verrekeringen in de raming voor het volgende jaar verwerkt¹.

De lopende EU-begroting 1995 gaat nog uit van het vigerende Eigen-Middelenbesluit. Het Voorontwerp van de EU-begroting 1996 gaat uit van het nieuwe Eigen-Middelenbesluit. Onder het vigerende Eigen-Middelenbesluit bedraagt de BTW-afdracht maximaal 1,4% van een geharmoniseerde BTW-grondslag. Onder het nieuwe besluit wordt de grondslag afgetopt op 50% van het nationale BNP en daalt het maximale afdrachtpercentage naar 1,0% in 1999. Deze wijziging heeft in 1996 geen invloed op het totaal van de door de EU aan de lidstaten opgevraagde middelen. Het verschil tussen beide besluiten betekent een verschuiving van de BTW- naar de BNP-afdracht.

De BNP-afdracht van een lidstaat wordt verkregen door haar aandeel in het BNP van de EU te vermenigvuldigen met het totaal van de door de EU benodigde BNP-middelen.

Voor de raming van de BTW- en BNP-afdrachten voor 1997 en volgende jaren wordt sinds de Voorjaarsnota 1995 voor de totale behoefte aan middelen van de EU uitgegaan van de Financiële Vooruitzichten en voor het door Nederland te financieren bedrag van een gelijkblijvend aandeel van Nederland in de totale BTW- en BNP-afdrachten aan de EU.

De groei in de Financiële Vooruitzichten is verantwoordelijk voor het oplopen van het totaal van de BNP- en BTW-afdrachten tot en met 1999; zoals boven genoemd is daarnaast sprake van een verschuiving tussen beide afdrachten.

Door gewijzigde macro-economische inzichten zijn de BTW-afdrachten opwaarts en de BNP-afdrachten ten opzichte van de Voorjaarsnota 1995 licht neerwaarts bijgesteld.

¹ In de stand Miljoenennota 1996 zijn de volgende verrekeringen verwerkt:

(in miljoenen gulden)	1995	1996	1997
BTW-afdracht	+33	+80	+113
BNP-afdracht	+26	+43	+100
(+ = betaling aan de EU)			

8.2. De Financiële Vooruitzichten van de Europese Unie

De begrotingen van de EU worden opgesteld binnen de kaders van de Financiële Vooruitzichten, zoals die bij de Europese Raad van Edinburgh werden opgesteld voor de jaren 1993 tot en met 1999.

Uit de verschillende groeicijfers voor de beleidscategorieën onder deze Financiële Vooruitzichten blijkt de prioriteit die hieraan wordt gehecht (zie Miljoenennota 1994, blz. 284).

De Financiële Vooruitzichten worden jaarlijks aangepast voor de inflatie. De categorie landbouw wordt bovendien aangepast voor 74% van de volume-groei van het EU-BNP. Dit zijn de zogenoemde technische aanpassingen. Daarnaast zijn aanpassingen mogelijk bij de begrotings-uitvoering, bij voorbeeld verschuivingen in verband met onderuitputting, voor beleidsintensiveringen of bijzondere omstandigheden (toetreding nieuwe lidstaten).

Ten opzichte van de Financiële Vooruitzichten, zoals die zijn weergegeven in tabel 9.3.1. van de Miljoenennota 1995, is een aantal aanpassingen doorgevoerd. De geactualiseerde stand is weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 8.2.1. Financiële Vooruitzichten; vastleggingskredieten in miljoenen ecu (mecu)

	prijspeil 1995		prijspeil 1996		
	1995	1996	1997	1998	1999
1. Gemeenschappelijk landbouwbeleid	37 944	40 828	41 555	42 323	43 110
2. Structurele maatregelen	26 329	29 131	30 827	31 783	33 614
± Structuurfondsen	(24 069)	(26 579)	(28 004)	(28 906)	(30 790)
± Cohesiefonds	(2 152)	(2 444)	(2 715)	(2 769)	(2 824)
± EER-mechanisme ¹	(108)	(108)	(108)	(108)	(0)
3. Intern beleid	5 060	5 337	5 557	5 789	6 010
4. Extern beleid	4 895	5 264	5 576	5 981	6 465
5. Administratieve uitgaven	4 022	4 191	4 316	4 380	4 445
6. Reserves, waarvan:	1 146	1 152	1 152	1 152	1 152
± Monetaire reserve	(500)	(500)	(500)	(500)	(500)
± Reserve voor garanties	(323)	(326)	(326)	(326)	(326)
± Reserve voor spoedhulp	(323)	(326)	(326)	(326)	(326)
7. Compensaties	1 547	701	212	99	0
Totaal kredieten voor vastleggingen	80 943	86 604	89 195	91 507	94 796
Totaal kredieten voor betalingen	77 229	82 192	85 023	87 679	90 428
Kredieten voor betalingen in % van het BNP	1,20	1,20	1,21	1,22	1,23
Marge in % van het BNP	0,01	0,02	0,03	0,04	0,04
Maximum van de eigen middelen in % van het BNP	1,21	1,22	1,24	1,26	1,27

¹ Dit betreft bijdragen van de EFTA-landen aan de EU op grond van de gezamenlijke Europese Economische Ruimte (EER).

Naast de technische aanpassingen begin 1995 vond een tweetal ander-soortige verhogingen van de Financiële Vooruitzichten plaats.

De belangrijkste verhoging was het gevolg van de toetreding in 1995 van drie nieuwe lidstaten tot de Unie. De aanpassingen van de bedragen in de verschillende categorieën bleven procentueel gezien achter bij de verhoging van het totale EU-BNP met 7% als gevolg van deze toetreding.

Alleen categorie III (Intern Beleid) werd met 7% verhoogd, terwijl de categorieën II (Structurele maatregelen) en V (Huishoudelijke uitgaven) voor de periode tot en met 1999 met 4% opwaarts werden bijgesteld. Voor

de rubriek Extern Beleid (categorie IV) bedroeg de verhoging 6%. Deze laatste beperkte aanpassingen maakten het mogelijk om de bedragen in de rubriek Intern Beleid over vijf jaar verdeeld met 400 mecu te verhogen voor de financiering van een programma voor de textielindustrie in Portugal. Daarnaast werd in Categorie II het plafond verhoogd in verband met een meerjarig programma voor het vredesproces in Noord-Ierland. Tenslotte werd er een nieuwe Categorie VII gecreëerd, waarin de tijdelijke compensaties werden opgenomen voor de drie nieuwe lidstaten in de periode 1995±1998.

Bovenstaande aanpassingen van de Financiële Vooruitzichten tot en met 1999 blijven *binnen* het plafond van de eigen middelen in % BNP, in tegenstelling tot de prognoses van de oude Vooruitzichten (zie Miljoenennota 1995, blz. 245). De marge tussen het plafond van de kredieten voor betalingen en het plafond van de eigen middelen is naar huidig inzicht aan het eind van de periode duidelijk hoger dan in Edinburgh.

In april 1995 werden de Financiële Vooruitzichten voor de categorie structurele maatregelen tevens verhoogd voor 1996 en volgende jaren naar aanleiding van de onderuitputting bij de structuurfondsen in 1994. Zodoende wordt verzekerd dat het totaal aan toewijzingen voor de fondsen tijdens de looptijd van de Financiële Vooruitzichten ook daadwerkelijk uitgegeven kan worden, zoals is overeengekomen.

De EU-begrotingen 1994±1996

Zoals hiervoor reeds is aangegeven dienen de begrotingen van de Unie opgesteld en gefinancierd te worden binnen de gegeven kaders van het Eigen-Middelenbesluit, uitgedrukt in percentages EU-BNP. Daarnaast dienen de plafonds van de Financiële Vooruitzichten uiteraard gerespecteerd te worden. De Nederlandse regering hecht er daarbij aan dat *onder* deze plafonds bij het opstellen van de begroting nog enige ruimte blijft voor onvoorziene omstandigheden, die zich tijdens de begrotingsuitvoering kunnen voordoen: de zogenaamde marges onder de Financiële Vooruitzichten. Bovendien zijn deze plafonds geen streefcijfers voor mogelijke uitgaven, maar *maximum* bedragen.

Hieronder wordt ingegaan op de ontwikkeling en financiering van de EU-begrotingen 1994±1996.

Tabel 8.2.2. Ontwikkeling uitgaven EU-begroting; in miljarden ecu; Vastleggingskredieten (VK) en Betalingskredieten (BK)

	1994 realisatie		1995 aanvullende begroting		1996 ontwerp- begroting	
	VK	BK	VK	BK	VK	BK
(I) Uitgaven	71.8	68.5	79.9	75.5	86.0	81.4
(II) Financiële Vooruitzichten	73.5	70.4	80.9	77.2	86.6	82.2
(III) Onderuitput- ting resp. Ramingsmarge (II-I)	1.7	1.9	1.0	1.7	0.6	0.8
(IV) Uitgaven (I) in % EU±BNP		1,19		1,17		1,19

In *het begrotingsjaar 1994* was er sprake van een omvangrijke onderuitputting in de landbouwsector en bij de structuurfondsen. Daardoor kon de verrekening met de lidstaten van het zogenoemde negatieve saldo 1993 ad 4,1 miljard ecu geheel uit de begroting 1994 worden gefinancierd.

Hierdoor kon het daarvoor geraamde bedrag van 400 miljoen in de Nederlandse BNP-afdracht voor 1995 vervallen, hetgeen bij Voorjaarsnota 1995 werd verwerkt.

De *EU-begroting 1995* is vastgesteld voor een Unie van vijftien leden, waardoor de bedragen aanmerkelijk hoger liggen dan in het Voorontwerp van de Commissie. De betalingskredieten uitgedrukt als percentage van het EU-BNP zijn echter lager dan in het Voorontwerp voorzien; bijna 1,18% tegenover bijna 1,21% in het Voorontwerp.

Aan kredieten voor vastleggingen werd 80 892 miljoen ecu opgenomen in de definitieve begroting; aan kredieten voor betalingen 76 527 miljoen ecu.

Bij aanvullende begroting werd in april 1995 het totaal van de begroting met ongeveer een miljard ecu neerwaarts bijgesteld zowel voor vastleggingen als betalingen, hoofdzakelijk als gevolg van een bijstelling van de ramingen in het landbouwhoofdstuk. De gevolgen voor de afdrachten zijn in de Voorjaarsnota 1995 verwerkt. Aan de inkomstenkant van de begroting werd het overschot van 6 miljard ecu uit het begrotingsjaar 1994 verwerkt. Voor Nederland betekende dit voor 1995 een vermindering van de afdrachten met 600 miljoen gulden, die naast de eerder genoemde 400 miljoen in de Voorjaarsnota 1995 werd opgenomen.

De benodigde eigen middelen voor de *financiering* van deze begroting daalden door het beschikbaar komen van deze gelden uit 1994 tot 1,09% EU-BNP. De betalingskredieten uitgedrukt als percentage van het EU-BNP zijn 1.17.

De EU-begroting voor 1995 komt zodoende op 1791 miljoen ecu onder het totaalplafond voor betalingskredieten van de Financiële Vooruitzichten.

Voor *het begrotingsjaar 1996* heeft de Commissie een Voorontwerp ingediend van 86 280 miljoen ecu aan vastleggingen en 81 928 aan betalingen. Ten opzichte van de begroting 1995 betekent dit een stijging van ruim 8%, zowel voor de vastleggingskredieten als voor de betalingen. Het percentage EU-BNP van de betalingskredieten kwam uit op bijna 1,20% en de marges onder de Financiële Vooruitzichten op ruim 292 respectievelijk 264 miljoen ecu.

De Begrotingsraad van 24 juli 1995 heeft een Ontwerpbegroting vastgesteld, waarbij deze marges werden verhoogd tot 584 miljoen ecu voor vastleggingskredieten en 832 miljoen ecu voor betalingskredieten. Daar waar de Financiële Vooruitzichten voor de categorieën Intern Beleid, Extern Beleid en Huishoudelijke Uitgaven een groei van 5,7% ten opzichte van 1995 mogelijk maakten, heeft de Raad besloten de groei voor deze categorieën te beperken tot 2%. Over deze (niet-verplichte) uitgaven moet het Europees Parlement echter uiteindelijk beslissen.

8.3. Beheersing EU-afdrachten

Uit tabel 8.1.1 blijkt dat de afdrachten van Nederland aan de EU de komende jaren fors stijgen. In reële termen nemen de geraamde afdrachten in de periode 1996 tot en met 1999 toe met gemiddeld 3,2 % per jaar. Deze reële groeicijfers zijn beduidend hoger dan de reële groei van de rijksbegroting als geheel. De groei in de afdrachten is gebaseerd op de Financiële Vooruitzichten van de EU tot en met 1999, zoals die in 1992 op de Europese Top te Edinburgh zijn afgesproken en nadien zijn aangepast door de uitbreiding met Finland, Oostenrijk en Zweden. Gegeven dit financiële kader van de EU, beperken de mogelijkheden om de afdrachten te matigen in de periode tot en met 1999 zich de facto tot behoedzaam ramen, het hanteren van budgetdiscipline en het aldus realiseren van onderuitputting.

In de brief van 14 februari 1995 over de ontwikkeling van de netto-positie² is een aantal acties geschetst die de regering zowel op de kortere als op langere termijn wil nemen ten aanzien van de EU-financiering. De aangekondigde acties om de veranderingen op langere termijn nader uit te werken, door middel van twee beleidsonderzoeken en consultaties van gelijkgezinde lidstaten, zijn inmiddels in gang gezet. Inmiddels is ook aan de voornemens voor de kortere termijn, zowel nationaal als in EU-verband, navolging gegeven. Deze inspanningen richten zich op een terughoudend budgettair beleid in de Unie, verbetering van de budgetdiscipline, op een beter beheer van de EU-middelen en op een grotere doelmatigheid bij de bestedingen. Onderstaand wordt op elk van deze onderwerpen kort ingegaan.

Het budgettaire beleid in de EU krijgt zijn vorm binnen de in de EU overeengekomen financiële en institutionele kaders. De maxima van het Eigen-Middelenbesluit en de Financiële Vooruitzichten zouden in ieder geval gerespecteerd moeten worden. Bij de begrotingsvoorbereiding heeft Nederland sterk gepleit om binnen de EU-begroting 1996 ruime marges te houden onder de Financiële Vooruitzichten. De Raad heeft deze lijn gevolgd. Hierbij moet worden aangetekend dat het Europees Parlement deze marges kan verkleinen.

De besluitvormingsregels binnen de EU bepalen in hoge mate of de Financiële Vooruitzichten van de EU als plafond worden gehandhaafd. Voor een aanpassing van de Financiële Vooruitzichten wegens onvoorzien met 0,01% van het EU-BNP, overeenkomend met bijna 700 mln ecu, is binnen de Raad een gekwalificeerde meerderheid van stemmen vereist. Voor aanpassingen die deze marge voor onvoorzien te boven gaan, is unanimititeit vereist. Ook tussentijds bij nieuwe beleidsvoorstellen van de Commissie is het zaak goed te letten op de inpasbaarheid binnen de Financiële Vooruitzichten. Teneinde de budgettaire discipline op dit vlak te verbeteren heeft Nederland in de Ecofinraden van mei en juni nadrukkelijk aangedrongen op verbetering van het meerjarig financieel inzicht in het reeds vastliggende en voorgenomen beleid van de EU. Naar aanleiding van dit Nederlandse initiatief, waarbij een memorandum werd ingediend, zijn belangrijke conclusies getrokken. Zo is uitgesproken dat de Financiële Vooruitzichten onder alle omstandigheden moeten worden gerespecteerd en dat voldoende grote marges moeten worden aangehouden. Tevens heeft de Commissie toegezegd om twee keer per jaar een actueel inzicht te geven in de meerjarige ontwikkelingen in de categorieën Intern en Extern Beleid.

Bij de fraudebestrijding staat de Nederlandse regering binnen de EU een actief beleid voor. In een brief aan de Tweede Kamer van 3 april jongstleden³ is de door Nederland voorgestane aanpak in zeven punten uiteengezet. In de Ecofin Raad werd hierop met belangstelling gereageerd. Ook bij de Europese Commissie heeft fraudebestrijding een hoge prioriteit gekregen. Het is nu zaak deze punten de komende jaren in beleid om te zetten. Inmiddels zijn bij de EU zowel de Verordening als de Conventie inzake de bescherming van de financiële belangen afgerond.

Een beter beheer van de middelen van de EU, waarbij de fraudebestrijding en de doelmatigheid van de bestedingen zijn gebaat, raakt zowel de Commissie als de lidstaten. De Commissie heeft een aanpak in drie fasen gepresenteerd. Hiervan is de uitwerking van de eerste fase, die op het interne beheer van de Commissie betrekking heeft, inmiddels in de Begrotingsraad gepresenteerd. In Nederland werken de beleidsverantwoordelijke ministeries in goed overleg met het Ministerie van Financiën en de Commissie aan verbetering van het beheer. Voor een

² Kamerstukken II, vergaderjaar 1994±1995, 24 099, nr. 001.

³ Kamerstukken II, vergaderjaar 1994±1995, 24 202, nr. 001.

doelmatige besteding van de middelen is een veelvuldiger gebruik van beleidsevaluaties nodig, waarbij de bevindingen van de Europese Rekenkamer een belangrijke rol dienen te spelen.

Samenvattend kan geconstateerd worden dat op de diverse terreinen inmiddels concrete acties zijn ondernomen. Uiteraard is het pas een begin. In de toekomst zullen zowel de uitwerking als de implementatie veel inspanning vragen om tot tastbare resultaten te geraken.

9. De ontwikkeling van de overheidsschuld volgens EMU-definitie

Tabel 9.1. De ontwikkeling van de bruto overheidsschuld vanaf 1975 volgens EMU-definitie; in miljarden gulden en in procenten van het bruto binnenlands produkt¹

	(1)		(2)		(3)		(4)		(5)	
	Centrale overheid ² mld	%	Lagere overheden ³ mld	%	Sociale fondsen ⁴ mld	%	Onderlinge schulden mld	%	Overheidsschuld ⁵ mld	%
1975	47,6	21,6	76,7	34,9	0,1	0,1	31,1	14,1	93,4	42,4
1976	55,9	22,2	83,2	33,0	0,6	0,2	34,0	13,5	105,7	42,0
1977	62,7	22,5	87,6	31,4	0,1	0,0	36,7	13,1	113,7	40,8
1978	73,6	24,5	92,4	30,8	0,2	0,1	39,7	13,2	126,6	42,1
1979	85,6	26,7	97,6	30,5	0,6	0,2	42,6	13,3	141,2	44,1
1980	100,9	29,5	105,8	31,0	1,0	0,3	47,3	13,9	160,4	46,9
1981	120,0	33,5	114,4	31,9	1,3	0,4	53,4	14,9	182,3	50,9
1982	146,2	39,2	120,5	32,3	1,3	0,4	57,5	15,4	210,6	56,5
1983	176,4	45,5	127,3	32,9	0,7	0,2	61,6	15,9	242,8	62,7
1984	205,3	50,6	131,2	32,3	0,9	0,2	66,2	16,3	271,2	66,8
1985	230,4	54,1	138,1	32,5	4,4	1,0	68,6	16,1	304,2	71,5
1986	239,9	54,8	135,5	30,9	4,2	1,0	57,9	13,2	321,7	73,5
1987	253,3	57,5	131,1	29,7	0,6	0,1	49,5	11,2	335,5	76,1
1988	276,4	60,4	133,7	29,2	1,3	0,3	49,2	10,7	362,3	79,2
1989	297,5	61,3	134,7	27,8	1,1	0,2	49,6	10,2	383,6	79,1
1990	321,0	62,1	135,7	26,3	3,5	0,7	53,3	10,3	406,8	78,8
1991	342,1	63,1	135,4	25,0	4,5	0,8	54,4	10,0	427,7	78,8
1992	361,9	63,9	137,9	24,4	5,9	1,0	55,2	9,8	450,5	79,6
1993	375,3	64,8	135,0	23,3	5,8	1,0	45,2	7,8	470,9	81,3
1994 ⁶	384,3	63,2	98,9	16,3	7,0	1,2	8,8	1,4	481,5	79,1
1995	404,0	63,4	97,7	15,3	7,0	1,1	7,7	1,2	501,1	78,7
1996	420,9	63,7	97,6	14,8	7,0	1,1	7,7	1,2	517,9	78,4

¹ De cijfers van het bruto binnenlands produkt bevatten een reeksbreuk in 1977 in verband met de revisie van de Nationale Rekeningen

² Rijk, bepaalde publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties en munten.

³ Provincies, gemeenten, gemeenschappelijke regelingen, waterschappen en publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties, tot en met 1988 de Bank Nederlandse Gemeenten en de Nederlandse Waterschapsbank.

⁴ De schuld cijfers van de sociale fondsen zijn vanaf 1990 inclusief de schulden aan andere onderdelen van de overheid, in plaats van exclusief onderlinge schulden. Er zijn geen effecten op de totale overheidsschuld.

⁵ (5) = (1) + (2) + (3) ± (4).

⁶ De schuld cijfers voor 1994 zijn gecorrigeerd voor het tijdelijke effect van de vervroegde aflossing van woningwetleningen en de balansverkorting volkshuisvesting. De totale opwaartse correctie van de EMU-schuld uit dezen hoofde is 1,1%-punt BBP.

10. Staatsbalans per 31 december 1994

(met ter vergelijking de cijfers van de balans per 31 december 1993)

Activa	1994		1993	
<i>Niet-financiële activa</i>				
Materiële activa:		163 035		163 849
1. Onroerende en roerende goederen	147 820		145 205	
2. Vorderingen uit hoofde van contracten e.d. waartegenover verplichtingen staan (contrapost aan de creditzijde onder no. 12)	13 975		17 408	
3. Vorderingen verband houdende met vooruitbetalingen inzake langlopende projecten	1 086		1 082	
4. Diverse activa	154		154	
Immateriële activa:		5		0
<i>Financiële activa</i>				
Financiële vaste activa		116 500		133 006
5. Deelnemingen in en leningen aan Nederlandse ondernemingen	52 940		55 185	
6. Deelnemingen in en leningen aan internationale instellingen	23 332		24 138	
7. Vorderingen op lange termijn:				
a. leningen woningwetbouw	24 575		38 339	
b. overige vorderingen	15 653		15 344	
Financiële vlottende activa:		51 291		60 771
8. Vorderingen op korte termijn:				
a. belastingen	34 195		32 355	
b. overlopende activa	4 947		7 205	
c. overige vorderingen	1 737		11 896	
9. Liquide middelen	10 412		9 315	
Totaal activa		330 831		357 626

Passiva	1994		1993	
Vorzieningen:		25		0
Langlopende schulden en verplichtingen:		394 429		404 412
10. Geconsolideerde binnenlandse schuld ...	360 252		365 575	
11. Verplichtingen verband houdende met de deelnemingen in internationale instellingen	16 932		18 086	
12. Verplichtingen uit hoofde van contracten e.d. waartegenover vorderingen staan (conrapost aan de debetzijde onder no. 2)	13 975		17 408	
13. Verplichtingen inzake in circulatie gebrachte munten	2 622		2 544	
14. Verplichtingen verband houdende met de deelnemingen in Nederlandse ondernemingen	503		426	
15. Verplichtingen betreffende pensioenfondsden	81		310	
16. Overige schulden	64		63	
Vlottende passiva:		28 734		23 508
17. Schulden op korte termijn:				
a. Dutch Treasury Certificates	7 556		3 000	
b. overlopende passiva	18 338		18 182	
c. overige schulden	2 840		2 326	
Netto Staatsvermogen:		±92 357		±70 294
18. Balanssaldo	±193 912		±172 684	
19. Reserve waardeveranderingen	101 555		102 390	
Totaal passiva		330 831		357 626
Niet uit de balans blijvende verplichtingen		211 482		218 040

Toelichting op de Staatsbalans per 31 december 1994

1. Presentatie- en stelselwijzigingen

In hoofdstuk 4 is aangegeven dat vijf grote instellingen (IMF, OESO, Wereldbank, VN en EU) een nieuw stelsel van Nationale Rekeningen hebben gepubliceerd en dat de Europese Commissie op basis hiervan een verordening zal opstellen ten behoeve van de nationale statistische bureaus. Het streven is om ingaande de Miljoenennota 1997 (Staatsbalans ultimo 1995) deze verordening ook toe te passen op de Staatsbalans.

Thans is ten opzichte van de Staatsbalans ultimo 1993 de consolidatie uitgebreid met de begrotingsfondsen. Bovendien is er naar gestreefd qua presentatie zo goed mogelijk bij het richtsnoer ter zake van het Europese Stelsel van Economische Rekeningen (afgekort: ESER) aan te sluiten. Het «Overzicht van de garantieverlening door de Staat», dat tot en met de Miljoenennota 1995 als een aparte bijlage was opgenomen, is thans in de postgewijze toelichting op de Staatsbalans ultimo 1994 verwerkt («Overzicht van de niet uit de balans blijvende verplichtingen»).

2. Grondslagen voor de consolidatie en de waardering 1994

2.1. Grondslagen voor de consolidatie

De financiële gegevens van de Centrale administratie van 's Rijks schatkist en van de ministeries, de begrotingsfondsen en de agentschappen zijn integraal geconsolideerd. De interne verrekeningen zijn in de consolidatie geëlimineerd.

2.2. Grondslagen voor de waardering

Algemene grondslagen

Activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij hierna een andere waarderingsgrondslag wordt vermeld.

Materiële activa

De Rijkseigendommen zijn van zeer uiteenlopende aard. Het zou te ver voeren om een gedetailleerde opgave van de waarderingsgrondslagen en de methoden van afschrijving te verstrekken. Er wordt mee volstaan om de algemene principes weer te geven.

De grondslag voor de bepaling van de afschrijving is de voor iedere groep van activa geschatte gebruiksduur, waarbij rekening wordt gehouden met de restwaarde. De vaststelling van de gebruiksduur en de bepaling van de (rest)waarde geschieden steeds in overleg met deskundigen van de ministeries, waaronder deze activa ressorteren. Op gronden wordt niet afgeschreven.

De waardebepaling vindt als regel plaats volgens het principe van de vervangingswaarde. Bij de berekening daarvan wordt in sommige gevallen om doelmatigheidsredenen een globale methode gehanteerd (kantoorinventarissen en bibliotheken; automatiseringsmiddelen en telefooncentrales; gereedschappen).

In een aantal gevallen wordt niet de vervangingswaarde maar de historische aanschafprijs als grondslag voor de waardering gehanteerd. De redenen hiervoor kunnen zijn de doelmatigheid van deze handelswijze, de korte levensduur en de hoge omloopsnelheid van de goederen of de onvervangbaarheid van de activa.

Bij verkoop of buitengebruikstelling worden de bijbehorende historische aanschafprijs en cumulatieve afschrijvingen in mindering gebracht van het actief. De boekwinst of het boekverlies als gevolg van de afstoting van materiële activa komt ten gunste dan wel ten laste van het netto staatsvermogen (de som van het balanssaldo en de reserve waardeveranderingen).

Immateriële activa en Voorzieningen

De thans op de balans voorkomende posten «Immateriële activa» en «Voorzieningen» komen uitsluitend voort uit de in de consolidatie opgenomen agentschappen.

Deelnemingen in en leningen aan Nederlandse ondernemingen

Deelnemingen in ondernemingen waarin door de Staat der Nederlanden van belang zijnde invloed op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd met behulp van de netto vermogenswaarde, zoals deze uit de gepubliceerde jaarrekeningen van de desbetreffende ondernemingen kan worden afgeleid. Bij de eerste opnemings van deze deelnemingen in de Staatsbalans komt het verschil tussen de verkrijgingsprijs en de netto vermogenswaarde ten gunste of ten laste van het netto staatsvermogen. In de gevallen waarin de Staat een minderheidsbelang heeft in een onderneming en de aandelen aan de Amsterdamse effectenbeurs zijn genoteerd, wordt de beurskoers op de balansdatum voor de waardebepaling gebruikt. De overige deelnemingen worden gewaardeerd tegen de opbrengstwaarde.

Bij vervreemding van deelnemingen komt het verschil tussen de balanswaarde en de opbrengst ten gunste dan wel ten laste van het netto staatsvermogen.

Deelnemingen in en leningen aan internationale instellingen Verplichtingen verband houdende met de deelnemingen in internationale instellingen

Deze deelnemingen en verplichtingen worden nominaal gewaardeerd. Het betreft een categorie activa in vreemde valuta's, waarvan de balanswaarde wordt berekend met behulp van de contante koersen van de desbetreffende valuta's per balansdatum.

Vorderingen

Bij de waardering van de vorderingen wordt rekening gehouden met oninbaarheid. De basis hiervoor vormt de toelichting bij de saldibalansen, die onderdeel uitmaken van de jaarlijks door de ministeries opgestelde financiële verantwoordingen aan de Staten-Generaal.

Overlopende activa en passiva

Hieronder worden verstaan de na balansdatum ontvangen c.q. betaalde bedragen, die als baten respectievelijk lasten van het afgelopen jaar kunnen worden aangemerkt.

3. Postgewijze toelichting op de Staatsbalans

Post 1. Onroerende en roerende goederen

De goederen zijn in het algemeen gewaardeerd op de vervangingswaarde. In het merendeel van de gevallen is voor de benadering hiervan uitgegaan van de historische kostprijs welke door middel van indexcijfers is herleid tot de vervangingswaarde.

Op de uitgaven voor de verharding van wegen wordt in het jaar van investering 50% afgeschreven. Op gebouwen, waterbouwkundige werken en kunstwerken in wegen bedragen de afschrijvingen 1% per jaar, waarbij rekening wordt gehouden met een geschatte residuwaarde.

De samenstelling van het balansbedrag en de mutaties in 1994 blijken uit het volgende overzicht.

	(Gecorrigeerde) waarde per 31-12-1993	Investeringen in 1994	Afschrijvingen in 1994	Verhoging waarde ivm stijging prijspeil	Waarde per 31-12-1994
Ministerie van Defensie					
± Marine	13 995	2 027	532	43	15 533
± Landmacht	16 285	1 339	2 188	159	15 595
± Luchtmacht	8 778	503	595	139	8 825
Ministerie van Verkeer en Waterstaat	73 068	1 194 ¹	841	563	73 984
Burgerlijke rijksgebouwen	18 761	218	328	502	19 153
Agrarische eigendommen	10 894	± 153	29	169	10 881
Diversen	3 828	76	58	3	3 849
	145 609	5 204	4 571	1 578	147 820

¹ Inclusief investeringen ad 520 miljoen ten laste van het Infrastructuurfonds.

De waardeverhoging in verband met de stijging van het prijspeil ad 1 578 miljoen is gereserveerd onder post 19.

Het balansbedrag ultimo 1994 kan als volgt worden onderverdeeld naar onroerende en roerende goederen:

Onroerende goederen:			
Ministerie van Verkeer en Waterstaat	73 892		
Burgerlijke rijksgebouwen	19 153		
Ministerie van Defensie	11 717		
Agrarische eigendommen	10 756		
Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	2 061		
Overige	36		
		117 615	
Roerende goederen:			
Goederen van militaire aard	28 237		
Inventarisgoederen	640		
Goederen van culturele aard	465		
Civiele motorvoertuigen en vaartuigen	210		
Goederen civiele verdediging	185		
Overige	468		
		30 205	
		147 820	

Posten 2 en 12. Vorderingen respectievelijk verplichtingen uit hoofde van contracten en dergelijke

Post 3. Vorderingen verband houdende met vooruitbetalingen inzake langlopende projecten

Als vorderingen en verplichtingen zijn opgenomen de bedragen van langlopende contracten inzake aanschaffingen van duurzame activa en ter zake van uit te voeren werken. De reeds gedane uitgaven zijn op de posten 2 en 12 in mindering gebracht en opgenomen onder post 3. De bedragen van de posten 2 en 12 hebben voornamelijk betrekking op het ministerie van Defensie (7 467 miljoen) en het ministerie van Verkeer en Waterstaat (5 916 miljoen).

Post 5. Deelnemingen in en leningen aan Nederlandse ondernemingen

Post 14. Verplichtingen verband houdende met de deelnemingen in Nederlandse ondernemingen.

De waardering is in het algemeen gebaseerd op de netto vermogenswaarde, zoals deze uit de gepubliceerde balans van de desbetreffende ondernemingen kan worden afgeleid. Conform de in paragraaf 2.2 aangegeven grondslagen zijn de aandelen Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken N.V., Internationale Nederlanden Groep N.V. en N.V. DSM (zijnde deelnemingen met een minderheidsbelang) tegen de beurskoers gewaardeerd.

Onder post 14 zijn de nog openstaande stortingsverplichtingen van de deelnemingen opgenomen.

De samenstelling van de balansbedragen is als volgt:

	1994	1993
Deelnemingen in Nederlandse ondernemingen	47 613	49 430
Leningen aan Nederlandse ondernemingen	5 327	5 755
	52 940	55 185

a. Deelnemingen in Nederlandse ondernemingen

De balansbedragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	1994	1993
De Nederlandsche Bank N.V.	18 883	20 538
Koninklijke PTT Nederland N.V.	9 375	12 543
N.V. Nederlandse Spoorwegen	8 618	7 109
Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V.	1 787 ¹	1 129 ¹
N.V. DSM	1 559	1 205
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	1 524 ²	1 445 ²
N.V. Luchthaven Schiphol	1 312	1 212
Energiebeheer Nederland B.V.	1 112	1 141
N.V. Verenigd Streekvervoer Nederland	501	432
Nationale Investeringsbank N.V.	426	392
Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken N.V.	384	234
Ultra-Centrifuge Nederland N.V.	262	308
N.V. Nederlandse Gasunie	247	254
Fokker Holding B.V.	200	200
DAF Trucks N.V.	188	158
Alpinvest Holding N.V.	172	163
N.V. Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij	155	144
N.V. Industriebank LIOF	147	138
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	146 ³	131 ³
Roccade Informatie Groep N.V.	73	61
Nederlandse Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelings-landen N.V.	71 ⁴	64 ⁴
N.V. SDU	68	47
N.V. Nozema	67	69
Nederlandse Onderneming voor Energie en Milieu B.V.	66	65
Overige deelnemingen	270	248
	47 613	49 430

¹ Inclusief niet-converteerbare 6% cumulatief preferente aandelen ad nominaal 235 miljoen (ultimo 1994) resp. 5% preferente niet-winstdelende aandelen ad nominaal 200 miljoen (ultimo 1993). Eveneens inbegrepen zijn preferente converteerbare winstdelende aandelen ad nominaal 460 miljoen (ultimo 1994) resp. 360 miljoen (ultimo 1993), waarop nog een stortingsverplichting rust. Deze stortingsverplichting is opgenomen onder balanspost 14. Onder balanspost 14 is ultimo 1993 eveneens opgenomen de stortingsverplichting van 22 miljoen ter zake van de gewone aandelen. Aan deze verplichting is bij de aandelen-missie van 1994 voldaan.

² Waarvan nog te storten 35 miljoen, welk bedrag is opgenomen onder balanspost 14.

³ Waarvan nog te storten 3 miljoen, welk bedrag is opgenomen onder balanspost 14.

⁴ Waarvan nog te storten 6 miljoen, welk bedrag is opgenomen onder balanspost 14.

Het balansbedrag is in 1994 met 1 817 miljoen afgenomen.

De mutaties in 1994 kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Netto-investeringen:		75
N.V. Nederlandse Spoorwegen	994	
Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V.	400	
N.V. Verenigd Streekvervoer Nederland	43	
Koninklijke PTT Nederland N.V.	± 1 382	
Overige	20	
Netto toename van de reserves:		169
N.V. Nederlandse Spoorwegen	1 299	
Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V.	258	
De Nederlandsche Bank N.V.	109	
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	85	
N.V. Luchthaven Schiphol	76	
N.V. Verenigd Streekvervoer Nederland	31	
DAF Trucks N.V.	30	
N.V. SDU	22	
Nationale Investeringsbank N.V.	20	
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	15	
Koninklijke PTT Nederland N.V.	± 1 786	
Ultra-Centrifuge Nederland N.V.	± 46	
Overige	56	
Wijzigingen van het balansbedrag wegens waardeveranderingen:		± 2 413
N.V. DSM	354	
Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken N.V.	150	
De Nederlandsche Bank N.V.	± 1 764	
N.V. Nederlandse Spoorwegen	± 1 095	
N.V. Luchthaven Schiphol	± 51	
Overige	± 7	
Diversen :		352
Betaling van de bijdrage in de exploitatietekorten van de N.V. Nederlandse Spoorwegen	311	
Correctie winstreserve N.V. Luchthaven Schiphol	74	
Stockdividend Nationale Investeringsbank N.V.	1	
Correctie winstreserve N.V. Verenigd Streekvervoer Nederland	± 34	
		± 1 817

b. Leningen aan Nederlandse ondernemingen

De balansbedragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	1994	1993
Koninklijke PTT Nederland N.V.	3 369	3 780
Internationale Nederlanden Groep N.V.	1 569	1 569
Nederlandse Onderneming voor Energie en Milieu B.V.	138	127
Nationale Investeringsbank N.V.	86	108
N.V. Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij	73	72
DAF Trucks N.V.	40	40
N.V. Nederlands Inkoopcentrum	20	20
Nederlands Meetinstituut N.V.	14	15
N.V. Industriebank LIOF	8	7
Rocade Informatie Groep N.V.	0	5
Overige leningen	10	12
	5 327	5 755

Post 6. Deelnemingen in en leningen aan internationale instellingen

Post 11. Verplichtingen verband houdende met de deelnemingen in internationale instellingen

De balansbedragen zijn opgenomen voor de nominale waarde en kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	Deelnemingen en leningen (balanspost 6)		Verplichtingen (balanspost 11)	
	1994	1993	1994	1993
Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling	7 530	8 133	7 011	7 578
Internationale Ontwikkelingsassociatie	6 324	6 339	1 931	2 273
Europese Investeringsbank	6 518	6 618	6 076	6 181
Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling	529	537	418	457
Aziatische Ontwikkelingsbank	463	483	408	425
Aziatisch Ontwikkelingsfonds	809	809	396	411
Afrikaanse Ontwikkelingsbank	230	250	199	218
Afrikaans Ontwikkelingsfonds	575	579	271	299
Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank	162	178	156	170
Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank ± Fonds voor Speciale Operaties ±	47	51	4	5
Internationale Financieringsmaatschappij	98	109	25	28
Multilateraal Agentschap voor Investeringsgaranties	41	46	37	41
Inter-Amerikaanse Investeringsmaatschappij	6	6	±	±
	23 332	24 138	16 932	18 086

De belangrijkste mutaties in 1994 betreffen:

± Internationale Ontwikkelingsassociatie.

Het bedrag van de verplichtingen is afgenomen met 352 miljoen als gevolg van verzilvering van «notes».

± Aziatisch Ontwikkelingsfonds.

De verplichtingen namen af met 16 miljoen als gevolg van verzilvering van «notes».

± Afrikaans Ontwikkelingsfonds.

De afname van de verplichtingen met 28 miljoen is het gevolg van verzilvering van «notes».

± Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling.

De verplichtingen zijn in 1994 afgenomen met een bedrag van circa ECU 15 miljoen.

De overige mutaties in 1994 zijn voornamelijk het gevolg van koersveranderingen en van aflossingen op stortingsverplichtingen (circa 13 miljoen).

Post 7. Vorderingen op lange termijn

a. Leningen woningwetbouw

De mutatie in 1994 wordt voornamelijk veroorzaakt door de (vervroegde) aflossing op leningen; in 1994 is ca 13,7 miljard aan ± merendeels vervroegde ± aflossingen op deze leningen ontvangen. Als gevolg van de

zgn. bruteringsoperatie Volkshuisvesting zullen ultimo 1995 geen leningen ter zake van de woningwetbouw meer uitstaan.

b. Overige vorderingen

De balansbedragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	1994	1993
Kredieten aan het buitenland	7 029	6 359
Studievoorschotten	3 819	4 115
Op derden te verhalen ruil- en herverkavelingskosten	1 535	1 541
Voorschotten inzake landinrichtingsprojecten	779	777
Ontwikkelingskredieten aan industrie en handel	578	687
Vordering op de Nederlandse Antillen en Aruba met betrekking tot het leninggedeelte van de ontwikkelingshulp	321	337
Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden N.V. (inzake leningen aan diverse landen)	287	313
Achtergestelde lening aan Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken N.V. in het kader van de herstructurering van de Europese staalindustrie	250	316
Vordering inzake verstrekte lening aan het Zelfstandig Bestuursorgaan Luchtverkeersbeveiliging	147	189
Vorderingen inzake aangesproken garantieleningen Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden N.V.	74	92
Vordering op de Internationale Ontwikkelingsassociatie terzake van de special action account	65	66
Vordering op Indonesië krachtens de overeenkomst van 1966	62	78
Diverse vorderingen	707	474
	15 653	15 344

Post 8. Vorderingen op korte termijn

a. Belastingen

De samenstelling van het bedrag van 34 195 miljoen luidt als volgt:

1. Kohierbelastingen:		
Reeds opgelegd (saldo kohierdebiteuren)		18 960
Nog niet opgelegd (globale schatting):		
± over 1993 en voorgaande jaren	±1 000	
± over 1994	3 825	
		2 825
		21 785
2. Niet-kohierbelastingen:		
Loonbelasting	5 105	
Omzetbelasting	3 815	
Accijnzen	1 675	
Successierechten	1 445	
Diversen	370	
		12 410
		34 195

b. Overlopende activa

De balansbedragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	1994	1993
Vorderingen inzake aardgasbaten*	1 173	1 960
Lopende rente van leningen ingevolge de Woningwet	878	1 407
Winst van De Nederlandsche Bank N.V.	692	1 860
Winstafdracht Koninklijke PTT Nederland N.V.	363	598
Lopende rente op leningen aan de Postbank N.V.	88	89
Diverse vorderingen	1 753	1 291
	4 947	7 205

* De vordering uit hoofde van de overbelevering van gas aan Brigitta uit de Common Area van het Groningenveld is uit een oogpunt van voorzichtigheid op pro memorie gesteld.

c. Overige vorderingen

De balansbedragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	1994	1993
Vorderingen Dienst der Domeinen op derden	688	740
Vorderingen inzake de centrale inning van lesgelden	101	105
Fonds Investeringsrekening*	0	9 705
Vorderingen op de Europese Gemeenschappen	0	119
Diverse vorderingen	948	1 227
	1 737	11 896

* In de wet tot vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Fonds Investeringsrekening voor het jaar 1994 (Stb. 289) is bepaald dat het fonds met ingang van 1 januari 1995 wordt opgeheven. Het saldo van het Fonds Investeringsrekening per 31 december 1994 wordt ten laste gebracht van het saldo geldelijk beheer van het Rijk. Dienovereenkomstig is deze post toegevoegd aan balanspost 18.

Post 9. Liquide middelen

De balansbedragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	1994	1993
De Nederlandsche Bank N.V.	9 591	7 977
Overige saldi	821	1 338
	10 412	9 315

Post 10. Geconsolideerde binnenlandse schuld

In het «Algemeen verslag van de stand der Staatsschuld op 31 december 1994» zijn specificaties van de ultimo 1994 openstaande leningbedragen opgenomen. De mutaties in 1994 worden gevormd door de uitgifte van leningen tot een bedrag van 38 626 miljoen en amortisatie ten bedrage van 43 950 miljoen.

Post 13. Verplichtingen inzake in circulatie gebrachte munten

Uit hoofde van de in circulatie gebrachte munten heeft de Staat der Nederlanden een verplichting tot terugbetaling aan het publiek. Als verplichting is opgenomen het verschil tussen de nominale waarde en de metaalwaarde per balansdatum.

Post 15. Verplichtingen betreffende pensioenfondsen

Het balansbedrag ad 81 miljoen heeft voor 66 miljoen betrekking op het Algemeen Mijnwerkersfonds. De verplichtingen jegens het Algemeen Mijnwerkersfonds verminderden in verband met de in 1994 aan het betrokken fonds gedane betalingen. Het restant heeft betrekking op het Invaliditeits- en Ouderdomsfonds. Op grond van de thans beschikbare gegevens wordt het tekort globaal becijferd op 15 miljoen.

Post 16. Overige schulden

Het balansbedrag heeft betrekking op de voorfinancieringen door derden van (gezamenlijke) langlopende projecten.

Post 17. Schulden op korte termijn

b. Overlopende passiva

De balansbedragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	1994	1993
Lopende interest van de Staatsschuld	17 244	17 574
Diverse schulden	1 094	608
	18 338	18 182

c. Overige schulden

De balansbedragen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	1994	1993
Commissie van de Europese Gemeenschappen	1 393	0
Nog te verrekenen voorlopige en tijdelijke ontvangsten van de ontvangers der belastingen	151	151
Sociale Verzekeringsbank	2	445
Ziekenfondsraad	1	243
Diverse schulden	1 293	1 487
	2 840	2 326

Posten 18 en 19. Het netto vermogen van de Staat

Bij de mutatie in het netto vermogen van de Staat ad -/22 063 miljoen wordt het volgende opgemerkt. Een deel van de mutatie ad -/5 055 miljoen is het gevolg van een verbetering in de systematiek en kan niet aan het jaar 1994 worden toegerekend. Deze mutatie zou reeds eerder het netto vermogen van de Staat hebben beïnvloed indien eerder besloten was de begrotingsfondsen in de consolidatie op te nemen. Exclusief deze mutatie ad -/5 055 miljoen bedraagt de mutatie in het netto vermogen van de Staat -/17 008 miljoen. Ter vergelijking zij opgemerkt dat het beleidsrelevante financieringstekort in 1994 -/21 977 miljoen bedraagt.

De aansluiting tussen het feitelijk financieringssaldo¹ van 1994 en de mutatie in het netto vermogen van de Staat is opgenomen in het onderstaande overzicht.

¹ Voor de aansluiting van het feitelijk financieringssaldo op het beleidsrelevante financieringstekort wordt verwezen naar de bijlage 13 «Tienjarenoverzicht».

Overzicht inzake de aansluiting tussen het feitelijk financierings-saldo en de mutatie netto staatsvermogen

Feitelijk financieringssaldo		+ 2 767
± Mutatie derdenrekeningen	± 1 816	
± Toevoeging saldo WIR-fonds aan het balanssaldo	± 9 705	
± Stelselwijziging consolidatiekring:		
a. (credit-)saldi in de administratie van 's Rijks schatkist ultimo 1993	+ 305	
b. aandeel begrotingsfondsen in de belasting-vordering ultimo 1993	+ 4 345	
± Investerings in materiële activa	+ 5 204	
± Afschrijvingen op materiële activa	± 4 571	
± Correctie boekwaarde materiële activa ultimo 1993	+ 404	
± Investerings in internationale deelnemingen	+ 441	
± Investerings in Nederlandse ondernemingen	+ 75	
± Mutatie winstreserve deelnemingen	+ 169	
± Mutatie in de verplichtingen inzake deelnemingen in Nederlandse onderneming	± 78	
± Deelneming in Nederlandse ondernemingen: diverse	+ 352	
± Aflossing op leningen aan Nederlandse ondernemingen	± 428	
± Mutatie leningen woningwetbouw	± 13 764	
± Mutatie langlopende vorderingen	+ 309	
± Mutatie verplichtingen pensioenfondsen	+ 229	
± Mutatie vorderingen uit hoofde van belastingen	± 2 505	
± Mutatie saldo van overlopende activa en overlopende passiva	± 2 413	
± Mutatie overige kortlopende vorderingen	± 574	
± Overige	+ 26	
Totaal van de mutaties		± 23 995
Mutatie balanssaldo		± 21 228
Mutatie reserve waardeveranderingen		± 835
Mutatie netto vermogen van de Staat der Nederlanden		± 22 063

Overzicht van de niet uit de balans blijvende verplichtingen

Dit overzicht vermeldt in tabel 10.1 het uitstaande risico voor de Staat ultimo het vorige, het lopende en het komende jaar, uit hoofde van reeds verleende en nog in het lopende en komende jaar te verlenen garanties. Daarnaast worden in tabel 10.2 de betalingen en de ontvangsten vermeld op de door de Staat verstrekte garanties. De informatie wordt hier gepresenteerd per begroting. In de afzonderlijke begrotingen wordt deze informatie weergegeven bij de garantie-artikelen respectievelijk de artikelsgewijze toelichting.

In dit overzicht zijn niet opgenomen de lease-verplichtingen van de Staat en de verplichting inzake de militaire pensioenen. Met betrekking tot deze laatste verplichting kan worden opgemerkt dat thans met het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds onderhandeld wordt over de overdracht ervan aan dit pensioenfonds.

Tabel 10.1. Uitstaand risico en nieuwe machtigingen per begroting

Hoofdstuk		Risico van de Staat ultimo			Machtiging tot het verlenen van nieuwe garanties	
		1994 ¹	1995 ²	1996 ³	1995 ²	1996 ³
IV	Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken ⁴	848	782	727	0	0
V	Buitenlandse Zaken ⁵	5 563	5 312	5 010	12	6
VI	Justitie	1	2	2	0	0
VII	Binnenlandse Zaken	13	12	12	0	0
VIII	Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen ⁶	1 812	1 776	1 669	77	0
IX-B	Financiën ⁷	97 205	97 709	96 382	27 182	25 795
X	Defensie	2	7	7	0	0
XI-A	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer ⁸	89 708	42 851	38 832	196 ⁹	230 ⁹
XII	Verkeer en Waterstaat ¹⁰	1 573	1 632	1 755	0	0
XIII	Economische Zaken	5 053	5 123	4 935	848	960
XIV	Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	473	480	483	23	20
XV	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	3	3	3	0	0
XVI	Volksgesondheid, Welzijn en Sport	5 811	5 686	5 559	95	95
	Infrastructuurfonds ¹¹	3 417	3 593	3 687	0	0
Totaal		211 482	164 968	159 063	28 433	27 106

¹ Rekening.

² Vermoedelijke Uitkomsten.

³ Ontwerp-begroting.

⁴ Betreft Ontwikkelingssamenwerking.

⁵ Betreft voornamelijk Ontwikkelingssamenwerking.

⁶ Exclusief garanties krachtens artikel N-2 van de Algemene Burgerlijke Pensioenwet en exclusief het risico van de indemniteitsregeling gedurende het dienstjaar van maximaal 500 miljoen.

⁷ Inclusief een aandeel OS en inclusief waarborg betalingsverplichtingen Nederlandse Waterschapsbank N.V. ad 14,4 miljard ultimo 1994. Exclusief het risico op grond van de Wet Aansprakelijkheid Kernongevallen (van maximaal 5 miljard).

⁸ Inclusief de gemeentelijke garanties met rijksbijdrage in een eventueel verlies voor huurwoningen van woningbouwcorporaties van circa 46 miljard in 1994, circa 41 miljard in 1995 en circa 37 miljard in 1996. De garantieverplichtingen voor eigen woningen van circa 42 miljard zijn met ingang van 1-1-1995 overgenomen door de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen.

⁹ Vermelde bedragen betreffen het saldo van aflossingen en nieuwe garanties.

¹⁰ Een deel van de garanties aan het openbaar vervoer is vanaf 1994 onder het Infrastructuurfonds geboekt.

¹¹ Met ingang van 1994 gesplitst van de begroting van Verkeer en Waterstaat.

Tabel 10.2. Betalingen en ontvangsten op door de Staat verstrekte garanties

Hoofdstuk	Omschrijving	1994		1995		1996
		Ontwerp- begroting	Rekening	Ontwerp- begroting	Vermoe- delijke Uitkom- sten	Ontwerp- begroting
1. Betalingen						
V	Buitenlandse Zaken	Ontwikkelingssamenwerking	35	35	35	35
VIII	Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	Lager dan 5 miljoen	1	1	2	0
IX-B	Financiën	Regeling bijzondere financiering	78	62	82	82
		Particuliere Participatiemaatschappijen	20	31	13	13
		Exportkredietverzekering	463	836	465	395
XI-A	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	Deelneming in verlies gemeentegaranties eigen woningbezit	15	2	39	39
		Bodemsanering	2	0	6	6
XIII	Economische Zaken	Midden- en Kleinbedrijf	70	68	77	75
		Energiebeleid	12	10	12	12
		Particuliere Participatiemaatschappijen	6	4	5	4
		Lager dan 5 miljoen	2	1	2	0
XV	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	Lager dan 5 miljoen	1	1	1	1
XVI	Volksgesondheid, Welzijn en Sport	Lager dan 5 miljoen	0	1	1	1
	Infrastructuurfonds	Lager dan 5 miljoen	4	4	4	4
Totaal			709	1 056	744	667
2. Ontvangsten						
V	Buitenlandse Zaken	Ontwikkelingssamenwerking	0	9	0	0
IX-B	Financiën	Regeling bijzondere financiering en PPM	28	78	25	38
		Exportkredietverzekering	468	468	410	560
		Lager dan 5 miljoen	1	0	1	1
XI-A	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	Milieubeheer	0	0	0	4
XIII	Economische Zaken	Midden- en Kleinbedrijf	23	31	22	23
		Lager dan 5 miljoen	2	1	3	1
Totaal			522	587	461	627

Onderstaand volgt nog een opstelling waarin de Staatsbalans ultimo 1994 en de balansen van de vier voorafgaande jaren in gecomprimeerde vorm zijn weergegeven.

Activa	1990	1991	1992	1993	1994
Kas-, bank- en girosaldi	2 230	5 189	4 272	9 315	10 412
Vorderingen op korte termijn:					
a. belastingen	36 445	35 395	30 410	32 355	34 195
b. overige vorderingen	21 062	20 488	20 218	20 183	7 770
Vorderingen uit hoofde van contracten e.d. waartegenover verplichtingen staan	13 510	16 893	16 530	17 408	13 975
Vorderingen op lange termijn:					
a. leningen woningwetbouw	47 670	47 860	47 862	38 339	24 575
b. overige vorderingen	14 120	14 749	15 253	15 344	15 653
Deelnemingen in en leningen aan internationale instellingen	16 897	22 029	22 048	24 138	23 332
Deelnemingen in en leningen aan ondernemingen en staatsbedrijven	56 150	57 935	53 835	55 185	52 940
Onroerende en roerende goederen	134 650	141 240	143 220	145 205	147 820
Immateriële activa	±	±	±	±	5
Diverse activa	206	206	154	154	154
Saldo	117 024	131 526	157 200	172 684	193 912
	459 964	493 510	511 002	530 310	524 743

Passiva	1990	1991	1992	1993	1994
Schulden op korte termijn	24 281	22 558	22 605	26 478	31 859
Verplichtingen uit hoofde van contracten e.d. waartegenover vorderingen staan	13 510	16 893	16 530	17 408	13 975
Verplichtingen, verband houdende met de deelnemingen in internationale instellingen	12 542	17 028	16 483	18 086	16 932
Stortingen door rijksfondsen in anticipatie op uit te geven vaste leningen	630	290	4	0	0
Schulden op lange termijn:					
a. binnenlandse schuld	312 110	334 984	356 135	365 575	360 252
b. verplichtingen betreffende pensioenfondsen en het Invaliditeits- en Ouderdomsfonds	975	801	626	310	81
c. overige schulden	326	106	89	63	64
Vorzieningen	±	±	±	±	25
Reserve waardeveranderingen	95 590	100 850	98 530	102 390	101 555
	459 964	493 510	511 002	530 310	524 743

11. Functionele categorieën 1987–1996

In deze bijlage worden gepresenteerd de geconsolideerde uitgaven en ontvangsten van het Rijk, ingedeeld naar functie. Zij betreffen de ministeries (inclusief agentschappen) en de begrotingsfondsen, aangevuld met de afdrachten aan de EU (BTW en invoerrechten) en de aanvullende posten. De functionele hoofdgroepen geven inzicht in de verdeling van de uitgaven en ontvangsten van de rijksbegroting over de diverse onderwerpen van staatszorg.

Gedetailleerde informatie per ministerie en per functionele (sub)groep wordt gepresenteerd in de begrotingen van de ministeries. Elke begroting van een ministerie bevat een bijlage met een overzicht, zowel voor de uitgaven als voor de ontvangsten, naar functionele (hoofd)groepen en subgroepen voor 1994, 1995 en 1996. Daarnaast is in elke begroting in de artikelsgewijze toelichting per artikel (onderdeel) opgenomen een functionele codering, die het onderwerp van staatszorg aangeeft.

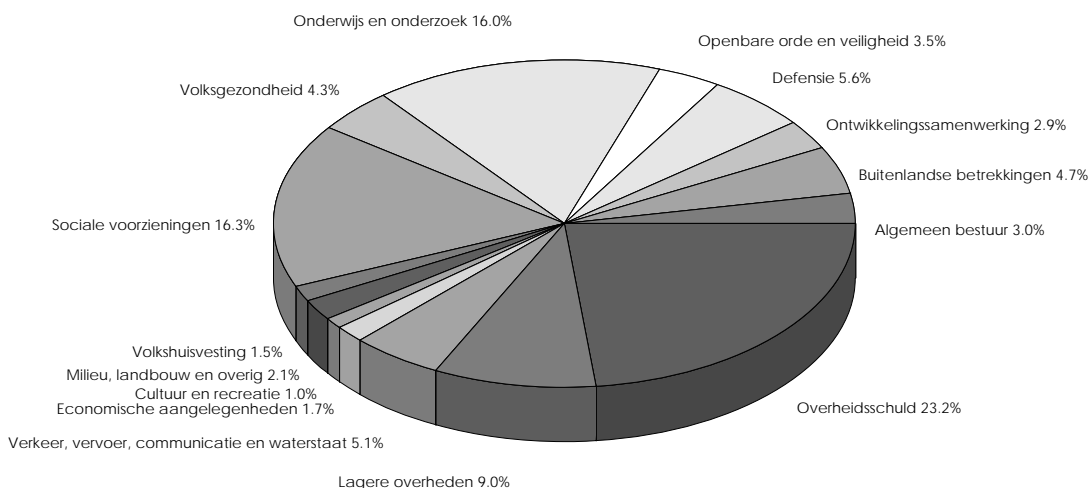
De indeling in functies is gebaseerd op de Benelux Economische Classificatie van de uitgaven en ontvangsten 1989. Deze functionele classificatie is voorgeschreven voor toepassing in de rijksbegroting. De Benelux Functionele Classificatie sluit in grote lijnen aan op de «Classification of Functions of Government (COFOG)» van de Verenigde Naties. De belangrijkste verschillen tussen beide methoden zijn de volgende twee. De Benelux Functionele Classificatie is zowel van toepassing op de uitgaven als de ontvangsten; de COFOG is alleen van toepassing op de uitgaven. Daarnaast bevat de Benelux Functionele Classificatie een afzonderlijke groep 07.3 voor de functie milieu, en de COFOG niet.

De indeling in functies is onafhankelijk van de verdeling van de overheids-taken over de ministeries. Zo is de overheveling van de uitgaven en ontvangsten van cultuur van de begroting van VWS naar OCW niet van invloed op de uitgaven en ontvangsten van de functie cultuur. Evenmin is een functie gebonden aan de naam van een ministerie. Zo zijn uitgaven en ontvangsten voor onderwijs niet alleen terug te vinden op de begroting van OCW, maar ook op de begroting van LNV.

Tabel 11.1. Uitgaven naar functie

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
<i>Totaal van de uitgaven</i>	<i>189 144</i>	<i>191 609</i>	<i>194 011</i>	<i>208 019</i>	<i>226 997</i>	<i>231 807</i>	<i>242 341</i>	<i>244 872</i>	<i>264 967</i>	<i>225 197</i>
1 Algemeen bestuur	5 663	5 799	6 215	6 047	6 864	7 335	7 342	6 699	6 928	6 545
2 Buitenlandse betrekkingen (exclusief ontwikkelingssamenwerking)	5 391	6 675	6 544	6 277	8 526	8 564	9 304	9 675	9 555	10 741
3 Ontwikkelingssamenwerking	4 443	4 593	4 868	5 265	5 623	5 950	5 914	6 087	6 531	6 742
4 Defensie	13 890	14 007	14 145	14 133	14 144	14 456	13 687	13 535	13 269	13 139
5 Openbare orde en veiligheid	5 597	5 597	5 549	5 968	6 395	6 986	7 517	8 828	9 194	9 358
6 Onderwijs en fundamenteel wetenschappelijk onderzoek	30 719	30 361	30 869	31 756	32 578	34 505	34 226	34 962	36 308	36 759
7 Volksgezondheid	2 646	2 789	4 425	3 973	4 206	4 156	4 414	4 845	6 515	7 234
8 Sociale voorzieningen	27 446	27 989	30 117	41 370	47 742	46 260	52 315	35 727	33 841	35 402
9 Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening	12 805	11 896	11 785	10 750	10 851	11 175	9 881	9 117	40 744	3 582
10 Milieu, natuur en landschapsbehoud	973	1 001	1 063	1 269	1 447	1 438	1 583	1 700	1 884	1 595
11 Cultuur en recreatie	2 782	2 917	2 504	2 176	2 292	2 471	2 550	2 640	2 453	2 469
12 Algemene economische aangelegenheden, handel, nijverheid en diensten (inclusief brandstoffen en energie)	12 889	8 798	7 410	6 955	5 098	3 887	4 718	4 136	3 962	3 911
13 Landbouw, jacht en visserij	2 169	2 042	2 077	2 054	2 154	2 089	2 002	2 192	1 971	1 808
14 Verkeer, vervoer, communicatie en waterstaat	11 606	11 444	9 381	10 226	10 373	10 733	10 118	11 336	11 851	11 849
15 Betrekkingen met de lagere publiekrechtelijke lichamen voor zover deze niet in andere functies zijn opgenomen	13 395	13 425	14 339	14 891	15 661	16 532	18 281	19 267	20 105	20 369
16 Overheidsschuld (inclusief rente)	36 730	42 276	42 720	44 909	53 043	55 270	58 489	74 126	59 986	51 208
17 Diversen (aanvullende posten e.d.)	±	±	±	±	±	±	±	±	± 130	2 486

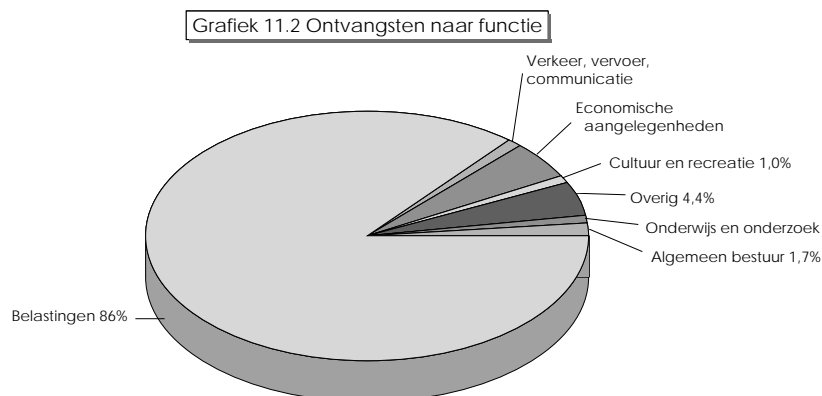
Grafiek 11.1 Uitgaven naar functie

Tabel 11.2. Ontvangsten naar functie

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
<i>Totaal van de ontvangsten</i>	<i>160 121</i>	<i>150 955</i>	<i>148 713</i>	<i>164 474</i>	<i>182 437</i>	<i>183 790</i>	<i>204 347</i>	<i>201 899</i>	<i>210 843</i>	<i>186 067</i>
1 Algemeen bestuur	2 496	2 676	2 536	2 387	3 167	3 456	3 788	3 688	3 233	3 089
2 Buitenlandse betrekkingen (exclusief ontwikkelingssamenwerking)	233	471	172	129	124	194	151	148	122	120
3 Ontwikkelingssamenwerking	122	233	137	135	56	94	217	135	102	96
4 Defensie	658	698	574	696	606	685	712	729	606	531
5 Openbare orde en veiligheid	456	468	544	604	675	868	685	931	1 014	1 092
6 Onderwijs en fundamenteel wetenschappelijk onderzoek	1 734	2 060	2 071	1 286	1 465	1 660	2 767	2 223	1 666	1 872
7 Volksgezondheid	218	190	316	292	296	330	373	389	330	381
8 Sociale voorzieningen	1 399	1 258	1 114	1 136	1 247	1 178	1 353	1 113	1 019	977
9 Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening	19 307	7 040	5 092	4 463	4 608	4 603	13 947	16 923	26 444	35
10 Milieu, natuur en landschapsbehoud	470	469	543	764	1 077	187	197	197	182	180
11 Cultuur en recreatie	1 325	1 235	1 396	1 348	1 400	1 464	1 622	1 663	1 585	1 786
12 Algemene economische aangelegenheden, handel, nijverheid en diensten (inclusief brandstoffen en energie)	11 441	7 700	10 460	10 856	12 142	11 227	12 357	9 829	8 798	8 278
13 Landbouw, jacht en visserij	502	667	597	530	544	539	573	571	506	493
14 Verkeer, vervoer, communicatie en waterstaat	5 027	5 416	1 304	2 190	1 833	2 356	2 324	9 526	7 344	2 121
15 Betrekkingen met de lagere publiekrechtelijke lichamen voor zover deze niet in andere functies zijn opgenomen	23	256	3	1	1	0	0	19	0	0
16 Overheidsschuld (inclusief rente)	1 737	1 747	1 483	1 334	1 640	1 482	1 671	1 340	2 492	2 397
17 Diversen (aanvullende posten e.d.)	±	±	±	±	±	±	±	±	±	±
18 Belastingen	112 973	118 371	120 371	136 323	151 556	153 467	161 610	152 475	155 400	159 890
18a Kostprijsverhogende belastingen	53 640	55 471	56 117	59 698	61 360	65 485	66 695	69 528	73 883	77 828
18b Belastingen op inkomen, winst en vermogen	59 513	62 900	64 254	76 625	90 196	87 982	94 915	82 947	81 517	82 062
19 Opnemings gevestigde staats-schuld ¹	29 478	49 082	43 190	45 843	49 354	48 478	38 810	38 516	52 733	41 447

¹Niet in de telling opgenomen

12. Economische categorieën 1987–1996

In deze bijlage worden gepresenteerd de geconsolideerde uitgaven en ontvangsten van het Rijk, ingedeeld naar macro-economische hoofdgroepen. Het Rijk omvat de ministeries (inclusief agentschappen) en de begrotingsfondsen, aangevuld met de afdrachten aan de EU (BTW en invoerrechten) en de aanvullende posten. De macro-economische hoofdgroepen geven inzicht in de economische aard, zoals bijvoorbeeld consumptie of investeringen, van de uitgaven en ontvangsten van het Rijk.

Gedetailleerde informatie per economische groep en subgroep wordt gepresenteerd in de begrotingen van de ministeries. Elke begroting bevat een bijlage met een overzicht, zowel voor de uitgaven als voor de ontvangsten, naar macro-economische (sub)groepen voor 1994, 1995 en 1996. De daarin gepresenteerde economische (sub)groepen geven nader inzicht in bijvoorbeeld het type consumptie en de bestemming, bijvoorbeeld gezinnen of bedrijven. Daarnaast is in elke begroting in de artikels-gewijze toelichting per (onderdeel van een) artikel opgenomen een economische codering, die het macro-economische karakter weergeeft. Zo duidt het cijfer 7 in de eerste positie van de economische code op een uitgave c.q. ontvangst met een investeringskarakter.

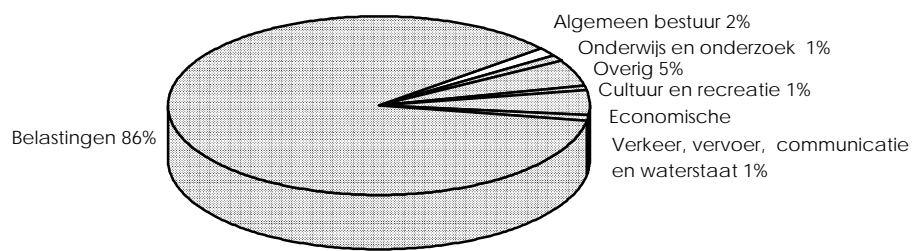
Het Europees Stelsel van Nationale Rekeningen (ESER) ligt ten grondslag aan indeling van de begrotingen in macro-economische groepen. Deze methode is bewerkt in een meer op de praktijk van Nederland, België en Luxemburg toegesneden voorschrift, de Benelux Economische Classificatie van de uitgaven en ontvangsten van de overheid. Deze Benelux Economische Classificatie is voorgeschreven voor toepassing in de rijksbegroting.

Voor de bepaling welke economische code bij een bepaald (onderdeel van een) begrotingsartikel behoort, geldt als criterium de eerste geldstroom en niet de eindbestemming of iets wat tussen de eerste geldstroom en de eindbestemming ligt. Toepassing van dit criterium betekent bijvoorbeeld voor de uitgaven uit hoofde van de Algemene Bijstandswet, dat deze als inkomensoverdracht aan gemeenten (de eerste ontvanger) worden geboekt en niet als inkomensoverdracht aan gezinnen (de uiteindelijke bestemming).

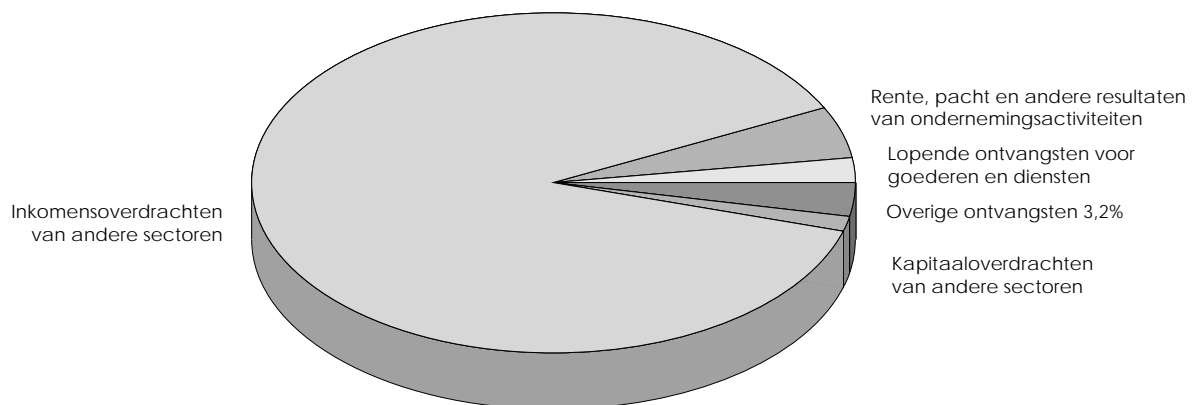
Als onderscheidend criterium voor de indeling in sectoren van de economie, zoals overheid en bedrijven, is niet het criterium van het juridische eigendom bepalend, maar het economisch gedrag. Als we dit criterium toepassen op de Nederlandse Spoorwegen, resulteert indeling van de Nederlandse Spoorwegen in de sector bedrijven. De consequentie hiervan is dat bijvoorbeeld de investeringsbijdrage van het Rijk aan de Nederlandse Spoorwegen geen onderdeel uitmaakt van de overheidsinvesteringen (economische hoofdgroep 7), maar wordt ingedeeld bij de kapitaaloverdrachten aan bedrijven (economische hoofdgroep 5).

In de volgende twee grafieken is voor de uitgaven respectievelijk de ontvangsten van de rijksbegroting 1996 de indeling in macro-economische groepen geïllustreerd.

Grafiek 12.1 Uitgaven 1996 naar economische categorieën

Grafiek 12.2 Ontvangsten naar economische categorieën

Tabel 12.1. Economische categorieën 1987-1996

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
<i>Uitgaven</i>	189 144	191 609	194 011	208 019	226 997	231 807	242 341	244 872	264 967	225 197
1 Lopende uitgaven voor goederen en diensten (consumptieve bestedingen)	29 969	30 602	31 411	31 898	31 549	32 997	32 850	31 884	32 367	32 234
2 Rente, pacht en bijdragen in incidentele exploitatieverliezen van overheidsbedrijven	21 502	21 719	21 658	22 851	24 972	26 653	28 249	28 980	28 656	29 622
3 Inkomensoverdrachten aan andere sectoren dan de overheid	21 256	22 692	28 992	27 981	33 126	31 704	35 884	32 318	29 986	33 373
4 Inkomensoverdrachten binnen de sector overheid	71 806	71 913	70 996	85 144	92 409	95 994	99 029	90 008	90 128	90 257
5 Kapitaaloverdrachten aan andere sectoren dan de overheid	12 958	9 095	6 879	6 173	4 735	3 777	4 647	4 782	4 437	4 197
6 Kapitaaloverdrachten binnen de sector overheid	5 282	6 158	7 140	6 404	7 101	6 970	6 141	6 150	42 215	5 507
7 Investerings	2 766	2 924	2 942	3 101	3 128	3 101	3 337	3 851	4 541	4 089
8 Kredietverleningen en deelnemingen	8 343	6 077	2 962	2 371	1 900	1 997	1 984	1 605	1 302	1 714
9 Overheidsschuld en ontmuntingen	15 262	20 429	21 031	22 096	28 077	28 614	30 220	45 294	31 465	21 718
10 Aanvullende posten	±	±	±	±	±	±	±	±	±130	2 486
<i>Ontvangsten</i>	160 121	150 955	148 713	164 474	182 437	183 790	204 347	201 899	210 843	186 067
1 Lopende ontvangsten voor goederen en diensten	3 215	3 823	3 595	4 117	4 204	4 425	4 921	5 015	4 841	4 894
2 Rente, pacht en andere opbrengsten van vermogen en van ondernemingsactiviteit	17 225	12 449	11 806	13 351	16 072	15 949	14 839	13 581	11 446	9 238
3 Inkomensoverdrachten van andere sectoren dan de overheid	115 110	120 810	122 797	138 599	154 138	155 461	164 004	154 294	156 734	161 056
4 Inkomensoverdrachten binnen de sector overheid	2 170	1 971	1 882	1 695	1 937	2 363	2 075	1 873	1 668	1 556
5 Kapitaaloverdrachten van andere sectoren dan de overheid	2 619	2 269	1 812	2 194	2 794	2 414	2 523	3 376	2 777	2 622
6 Kapitaaloverdrachten binnen de sector overheid	48	156	154	103	358	207	1 188	562	194	522
7 Desinvesteringen	419	387	333	350	391	315	357	4 03	351	355
8 Kredietaflossingen en liquidatie van deelnemingen	18 381	7 849	4 887	2 775	1 157	1 306	13 097	22 030	30 683	1 067
9 Overheidsschuld en aanmuntingen	934	1 241	1 447	1 290	1 386	1 350	1 343	765	2 149	2 028
10 Aanvullende posten	±	±	±	±	±	±	±	±	0	2 729
<i>Saldo</i>	± 29 023	± 40 654	± 45 298	± 43 545	± 44 560	± 48 017	±37 994	± 42 973	± 54 124	± 39 130
Aflossingen en overige mutaties en correcties	13 580	18 474	22 422	21 606	25 451	27 181	29 650	45 740	27 906	19 701
<i>Financieringssaldo</i>	± 15 443	± 22 180	± 22 876	± 21 939	± 19 109	± 20 836	± 8 344	2 767	± 26 218	± 19 429

13. Tienjarenoverzicht 1987-1996

13.1. Financieringsaldo

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
1. Totale uitgaven incl. agentschappen	189 144	191 609	194 011	208 019	226 997	231 807	242 341	244 872	264 967	225 198
2. Uitgaven agentschappen	0	0	0	0	0	0	0	± 33	186	268
3. Totale uitgaven excl. agentschappen	189 144	191 609	194 011	208 019	226 997	231 807	242 341	244 905	264 781	224 929
4. Aflossingen	14 431	19 590	19 975	20 913	26 477	27 322	29 371	43 956	29 041	19 718
5. Aankoop portefeuille staatsschuld	815	672	972	1 028	1 306	1 110	696	336	2000	2000
6. Ontmuntingen	16	0	0	0	0	0	53	0	0	0
7. Relevante rijksuitgaven (7=3±4±5±6)	173 882	171 347	173 064	186 078	199 214	203 376	212 221	200 613	233 739	203 212
8. Totale ontvangsten incl. agentschappen	160 121	150 955	148 713	164 474	182 437	183 790	204 347	201 899	210 843	186 066
9. Ontvangsten agentschappen	0	0	0	0	0	0	0	26	202	291
10. Totale ontvangsten excl. agentschappen	160 121	150 955	148 713	164 474	182 437	183 790	204 347	201 873	210 641	185 776
11. Verkoop portefeuille staatsschuld	795	700	996	1 008	1 290	1 137	704	297	2000	2000
12. Aanmuntingen	139	421	357	200	62	16	0	12	20	28
13. Relevante ontvangsten (13=10±11±12)	159 186	149 834	147 360	163 266	181 086	182 636	203 643	201 564	208 621	183 748
w.v. belastingontvangsten	112 973	118 371	120 371	136 323	151 557	153 467	161 610	152 475	155 400	159 890
w.v. rel. niet-belastingontvangsten	46 213	31 463	26 989	26 943	29 529	29 169	42 032	49 089	53 221	23 858
14. Begrotingssaldo (14=10±3)	± 29 024	± 40 654	± 45 298	± 43 545	± 44 560	± 48 017	± 37 994	± 43 032	± 54 139	± 39 154
15. Saldo relevante uitgaven en relevante ontvangsten (15=13±7)	± 14 696	± 21 513	± 25 704	± 22 812	± 18 129	± 20 739	± 8 579	951	± 25 118	± 19 464
16. Mutatie derdenrekening	748	667	± 2 828	± 873	980	97	± 234	± 1 816	1 100	± 35
17. Feitelijk Financieringsaldo (17=15±16)	± 15 443	± 22 180	± 22 876	± 21 939	± 19 109	± 20 836	± 8 344	2 767	± 26 218	± 19 429
(Idem, in % BBP)	± 3.5%	± 4.8%	± 4.7%	± 4.2%	± 3.5%	± 3.7%	± 1.4%	0.5%	± 4.1%	± 2.9%
18. Vervr. afl. woningwetleningen/ balansverkortings	13 218	2 011	± 185	± 206	± 206	± 206	9 271	13 366	± 9 455	± 200
19. Debudgetteringen	1 157	1 716	2 056	1 903	1 386	1 124	957	949	25	1
20. Studieleningen	0	0	0	0	0	± 307	± 248	± 281	± 484	± 867
21. Mutatie FES-saldo	0	0	0	0	0	0	0	1 768	1 821	± 1 037
22. Aan- en verkoop staatsbezit ¹	223	314	3 416	1 263	1 010	0	2 470	4 620	2 425	3 247
23. Agio/disagio	0	± 60	15	± 115	± 279	47	545	± 384	± 337	0
24. Kasverschuivingen	0	0	± 1 000	400	± 1 035	907	± 4 557	2 890	2 395	0
25. Versnelde belastinginning	0	0	0	825	4 975	± 625	± 275	0	775	0
26. Derdenrekening	± 748	± 667	2 828	873	± 980	± 97	234	1 816	± 1 100	35
27. Beleidsrelevant financieringsaldo										
(27=17±18±19±20±21±22±23±24±25±26)	± 29 295	± 25 494	± 30 006	± 26 882	± 23 981	± 21 680	± 16 741	± 21 977	± 22 282	± 20 608
(Idem in % BBP)	± 6.6%	± 5.6%	± 6.2%	± 5.2%	± 4.4%	± 3.8%	± 2.9%	± 3.6%	± 3.5%	± 3.1%
28. Opnemings Staatsschuld	29 478	49 082	43 190	45 843	49 354	48 478	38 810	38 516	52 733	41 447

¹ Voor de verkoop van de tweede tranche KPN is in 1995 5 mld ingeboekt. Hiervan is 2 575 mln toegevoegd aan het FES. De overige 2 425 mln is in deze regel opgenomen. De 3 247 mln in 1996 bestaat uit enerzijds 2 500 mln ontvangsten buiten de sfeer van de micro-lasten en niet relevant voor het beleidsrelevante tekort en anderzijds diverse verkopen staatsbezit die zijn opgenomen in de begroting van EZ en OCW (onder meer verkoop scholen, verkoop NOB).

13.2. Budgettaire kerngegevens; in miljoenen resp. in % BBP, tenzij anders aangegeven

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
1. Financieringssaldo Rijk	± 6.6%	± 5.6%	± 6.2%	± 5.2%	± 4.4%	± 3.8%	± 2.9%	± 3.6%	± 3.5%	± 3.1%
2. Financieringssaldo OPL, incl. VAW	± 3.3%	± 1.1%	± 0.0%	± 0.0%	0.1%	± 0.1%	± 0.4%	± 0.5%	0.4%	0.0%
3. Financieringssaldo OPL, excl. VAW	± 1.2%	± 0.8%	± 0.0%	± 0.0%	0.1%	± 0.1%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
4. Exploitatiesaldo sociale fondsen	0.4%	0.8%	0.4%	± 0.6%	0.4%	0.3%	± 0.4%	± 0.4%	± 0.3%	0.2%
5. Financieringssaldo collectieve sector (5=1+3+4)	± 7.5%	± 5.6%	± 5.8%	± 5.8%	± 3.9%	± 3.6%	± 3.3%	± 4.0%	± 3.7%	± 2.9%
6. Relevante rijksuitgaven, incl. debudgette- ringen en incl. agentschappen	175 040	173 063	175 120	187 981	200 601	204 500	213 178	201 529	233 951	203 481
Idem in % BBP	39.7%	37.8%	36.1%	36.4%	37.0%	36.1%	36.8%	33.1%	36.7%	30.8%
7. Collectieve uitgaven	283 160	284 310	286 650	303 340	319 490	335 240	348 650	349 530	347 665	355 840
Idem in % BBP	64.2%	62.1%	59.1%	58.7%	59.2%	59.2%	60.1%	57.4%	54.6%	53.9%
8. Microlastenontwikkeling (in mld gld)									± 2,9	± 3,9
9. w.v. belastingen									± 2,5	± 2,8
10. w.v. premies									± 0,7	± 1,8
11. w.v. OPL									+ 0,3	+ 0,7
12. Bruto binnenlands produkt (marktprijzen)	440 840	457 680	484 950	516 550	542 570	566 100	579 040	608 420	636 950	660 700
13. Staatsschuld ¹	251 157	274 473	293 699	317 614	338 688	358 424	371 905	380 937	400 624	417 553
14. Staatsschuldquote ¹	57.0%	60.0%	60.6%	61.5%	62.4%	63.3%	64.2%	62.6%	62.9%	63.2%
15. Vorderingsaldo Rijk	± 6.5%	± 5.7%	± 5.5%	± 5.1%	± 3.4%	± 4.3%	± 2.9%	± 3.1%	± 3.6%	± 3.2%
16. Vorderingsaldo OPL	0.2%	0.2%	0.3%	0.1%	0.1%	0.1%	0.1%	0.2%	0.2%	0.1%
17. Vorderingsaldo sociale fondsen	0.4%	0.9%	0.4%	± 0.1%	0.4%	0.2%	± 0.4%	± 0.4%	± 0.3%	0.2%
18. EMU-tekort (18=15+16+17)	± 5.9%	± 4.6%	± 4.7%	± 5.1%	± 2.9%	± 3.9%	± 3.2%	± 3.2%	± 3.7%	± 2.8%
19. EMU-schuldquote ¹	76.1%	79.2%	79.1%	78.8%	78.8%	79.5%	81.3%	79.1%	78.7%	78.4%

¹ De cijfers voor 1994 zijn gecorrigeerd voor een tijdelijk neerwaarts effect van de VAW/balansverkorting in de volkshuisvesting.

14. De collectieve sector 1970–1996

Tabel 14.1. Uitgaven van de collectieve sector naar bestedende organen¹; in procenten van het bruto binnenlands produkt

	Rijks- uitgaven quote	Onder- linge beta- lingen	Rijks- aandeel CUQ	OPL- uitgaven	Onder- linge beta- lingen	OPL- aandeel CUQ	Uitgaven sociale fondsen	Onder- linge beta- lingen	SF-aan- deel CUQ	Collectieve uitgaven- quote
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10) = (3) + (6) + (9)
1970	28,0	15,2	12,8	18,4	0,6	17,8	14,4		14,4	45,1
1971	29,2	16,0	13,1	19,2	0,8	18,5	15,4		15,4	47,0
1972	28,6	15,6	13,0	19,9	0,8	19,0	16,1		16,1	48,2
1973	29,1	16,1	12,9	19,8	0,8	19,0	16,5		16,5	48,4
1974	30,0	16,9	13,2	20,3	0,8	19,5	17,4		17,4	50,0
1975	33,8	18,8	15,0	21,9	0,8	21,1	19,0		19,0	55,1
1976	34,2	19,5	14,7	21,9	0,9	21,0	18,9		18,9	54,5
1977	34,2	19,6	14,6	21,8	1,0	20,8	19,6		19,6	54,8
1977	33,7	19,3	14,4	22,9	1,0	21,8	19,5	0,2	19,3	55,5
1978	36,1	20,7	15,8	22,7	1,0	21,7	20,4	0,2	20,2	57,6
1979	37,6	20,5	17,1	23,6	1,5	22,1	21,2	0,2	21,0	60,1
1980	38,2	20,6	17,6	23,7	1,2	22,5	21,8	0,2	21,5	61,6
1981	39,9	20,9	19,0	24,3	1,2	23,1	22,2	0,2	22,0	64,0
1982	41,6	21,4	20,2	25,0	1,3	23,6	22,7	0,2	22,5	66,3
1983	40,9	19,9	21,0	25,1	1,4	23,7	22,2	0,2	21,9	66,6
1984	40,4	19,8	20,6	24,8	1,6	23,2	21,2	0,2	21,0	64,8
1985	39,1	19,2	19,9	25,0	2,1	22,9	20,6	0,2	20,4	63,2
1986	39,2	18,2	21,0	27,3	5,2	22,1	20,4	0,2	20,2	63,3
1987	39,7	17,9	21,8	26,0	4,2	21,8	20,9	0,2	20,7	64,2
1988	37,8	17,0	20,8	22,3	1,4	20,8	20,7	0,2	20,5	62,1
1989	36,1	15,6	20,5	20,4	1,0	19,4	19,4	0,2	19,2	59,1
1990	36,4	16,9	19,5	19,6	0,8	18,7	20,8	0,2	20,6	58,7
1991	37,0	17,7	19,3	19,8	0,8	19,0	21,1	0,2	20,9	59,2
1992	36,1	17,7	18,4	20,1	0,8	19,3	21,7	0,2	21,5	59,2
1993	36,8	17,9	18,9	21,5	2,3	19,2	22,3	0,2	22,1	60,1
1994	33,1	15,7	17,5	21,6	2,7	18,9	21,2	0,2	21,0	57,4
1995 ²	31,2	14,6	16,5	18,0	0,0	18,0	20,3	0,2	20,1	54,6
1996	30,8	14,2	16,5	17,8	0,0	17,8	19,5	0,2	19,4	53,9

¹ Vanaf 1977 is rekening gehouden met de revisie van de Nationale Rekeningen. Voor 1977 zijn zowel de cijfers voor als na de revisie opgenomen.

² De rijksuitgavenquote en de collectieve-uitgavenquote zijn in 1995 gecorrigeerd voor de eenmalige uitgaven in verband met de balansverkorting volkshuisvesting.

Bron: CPB, CBS.

Tabel 14.2. Uitgaven van de collectieve sector naar economische categorieën; in procenten van het bruto binnenlands produkt

	Lonen en sociale lasten	Materiële consumptie	Rente	Ink. overdrachten bedrijven	Ink. overdrachten gezinnen	Ink. overdrachten buitenl.	Investeringen	Aankopen grond	Vermogensoverdrachten	Kredietverlening ¹	Collectieve uitgavenquote
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
1970	11,1	4,4	2,7	0,4	16,8	0,3	4,7		1,4	3,3	45,1
1971	11,5	4,3	2,8	0,5	18,0	0,7	4,9		1,2	3,2	47,0
1972	11,8	4,0	2,6	0,6	19,0	0,7	4,3		1,3	3,8	48,2
1973	11,8	3,8	2,5	0,7	19,6	1,0	3,8		1,5	3,7	48,4
1974	12,3	4,1	2,7	0,8	20,8	1,0	3,7		1,3	3,4	50,0
1975	13,0	4,3	2,8	1,0	23,2	1,3	3,9		1,8	3,6	55,1
1976	12,8	4,2	2,8	1,4	23,6	1,0	3,8		1,9	3,0	54,5
1977	13,0	4,5	2,8	1,3	24,2	1,1	3,4		1,1	3,3	54,8
1977	12,8	4,5	2,9	1,7	24,1	1,2	3,5	0,6	1,0	3,3	55,5
1978	13,0	4,7	2,9	1,8	24,9	1,5	3,5	0,6	1,2	3,6	57,6
1979	13,1	5,1	3,1	1,8	25,7	1,5	3,4	0,6	1,7	4,1	60,1
1980	12,9	5,2	3,5	1,8	26,3	1,5	3,5	0,6	2,6	3,8	61,6
1981	12,6	5,5	4,1	1,8	27,4	1,5	3,4	0,5	2,8	4,4	64,0
1982	12,5	5,6	4,8	2,0	29,0	1,6	3,1	0,5	2,8	4,3	66,3
1983	12,1	5,8	5,3	2,1	29,5	1,6	2,9	0,4	2,6	4,3	66,6
1984	11,4	5,9	5,6	2,2	28,3	1,8	3,0	0,3	2,7	3,5	64,8
1985	11,0	6,0	6,0	2,4	27,4	1,7	2,8	0,3	2,7	2,9	63,2
1986	10,8	6,0	6,1	2,3	27,0	1,9	2,6	0,3	3,2	3,1	63,3
1987	11,0	6,0	6,3	2,4	27,4	1,8	2,7	0,3	3,4	2,9	64,2
1988	10,5	6,1	6,1	2,3	27,0	1,9	2,8	0,3	2,6	2,5	62,1
1989	9,9	6,1	5,9	2,3	26,3	2,0	2,7	0,3	2,1	1,6	59,1
1990	9,7	5,9	5,8	2,2	27,0	1,9	2,8	0,3	1,9	1,3	58,7
1991	9,6	5,9	6,0	2,3	27,6	2,2	2,8	0,3	1,4	1,0	59,2
1992	9,8	6,0	6,0	2,3	27,6	2,1	2,9	0,2	1,3	0,9	59,2
1993	9,9	5,9	6,3	2,1	28,6	2,2	2,8	0,3	1,3	0,8	60,1
1994	9,6	5,8	6,1	2,0	26,7	2,2	2,8	0,3	1,1	0,8	57,4
1995	9,6	5,6	5,7	1,2	25,5	2,1	2,9	0,3	1,1	0,6	54,6
1996	9,3	5,5	5,7	1,1	25,1	2,1	2,9	0,3	1,3	0,6	53,9

¹ Inclusief debudgettering.

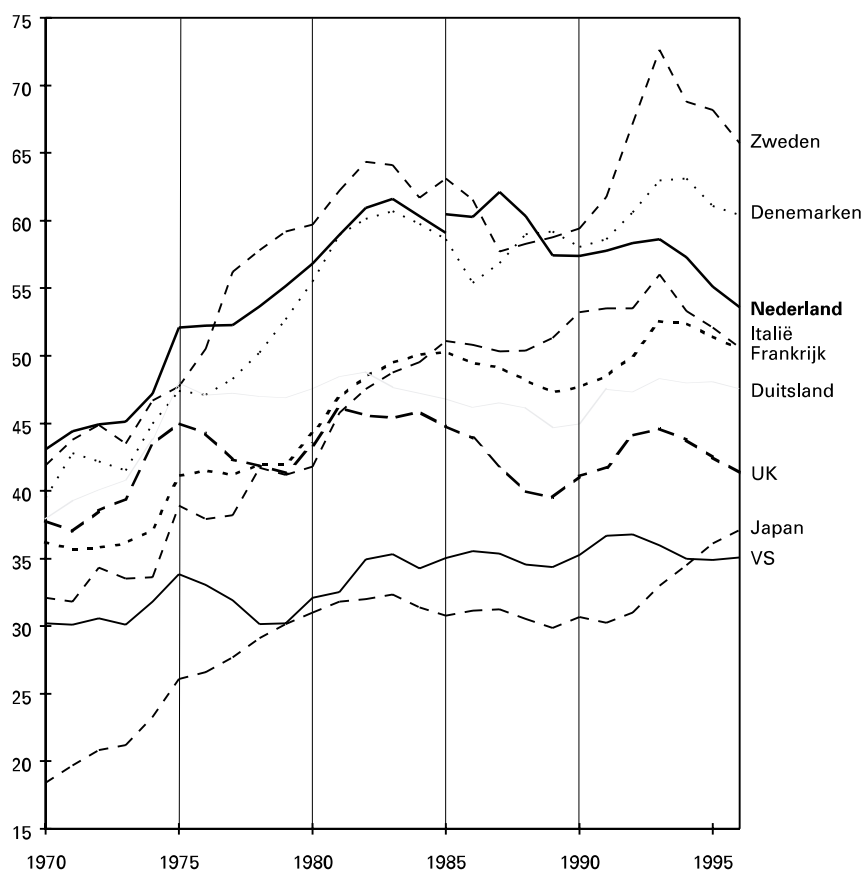
Bron: CPB, CBS

Tabel 14.3. Collectieve uitgaven, collectieve-lastendruk en financieringstekort van de collectieve sector; in procenten van het bruto binnenlands produkt

	Collec- tieve uitgaven- quote	NBO en Overig	CUQ minus NBO	Belast. druk	Pre- miedruk	NBO- druk	Collec- tieve lastendr.	Fin- tekort Rijk ¹	Fin- tekort OPL	Fin. tekort SV
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
1970	45,1	4,6	40,5	23,8	13,8	0,2	37,8	1,1	2,2	±0,6
1971	47,0	4,5	42,5	24,9	14,6	0,3	39,7	1,2	2,1	±0,5
1972	48,2	5,4	42,8	25,7	14,8	0,3	40,8	0,1	1,7	0,2
1973	48,4	5,6	42,8	25,8	16,1	0,4	42,3	±0,2	1,6	±0,9
1974	50,0	5,2	44,8	25,5	17,0	0,6	43,1	0,6	2,0	±0,9
1975	55,1	6,0	49,1	26,3	17,5	1,2	45,0	3,0	1,7	±0,6
1976	54,5	6,0	48,5	26,2	17,1	1,5	44,8	3,6	0,9	±0,8
1977	54,8	5,6	49,2	26,9	17,0	1,5	45,4	3,1	0,5	0,2
1977	55,5	6,0	49,5	27,4	16,9	1,4	45,7	3,1	0,5	0,2
1978	57,6	7,5	50,1	27,6	17,2	1,3	46,1	3,4	0,7	±0,1
1979	60,1	8,3	51,8	27,8	17,8	1,3	46,9	4,4	0,6	±0,1
1980	61,6	8,0	53,6	27,1	18,1	1,6	46,8	5,0	1,9	±0,1
1981	64,0	8,6	55,4	26,2	18,6	2,0	46,8	6,8	1,4	0,4
1982	66,3	8,6	57,7	26,3	19,6	2,2	48,1	8,4	0,5	0,7
1983	66,6	9,3	57,3	25,0	21,7	2,1	48,8	8,9	0,4	±0,8
1984	64,8	9,6	55,2	24,6	20,7	2,3	47,6	8,0	0,1	±0,5
1985	63,2	10,5	52,8	24,1	20,3	2,5	46,9	6,2	0,7	±1,0
1986	63,3	9,4	53,9	25,1	19,4	2,4	46,9	5,7	1,3	0,0
1987	64,2	8,2	56,0	26,6	20,3	1,5	48,4	6,8 (6,6)	1,2	±0,4
1988	62,1	8,1	54,0	26,8	20,3	1,2	48,3	5,7 (5,6)	0,8	±0,8
1989	59,1	9,0	50,1	25,8	18,6	1,0	45,4	5,1 (6,2)	0,0	±0,4
1990	58,7	7,4	51,3	27,9	17,2	1,1	46,1	4,6 (5,2)	0,0	0,6
1991	59,2	8,2	51,0	29,0	17,5	1,3	47,8	3,7 (4,4)	±0,1	±0,4
1992	59,2	8,2	51,0	28,2	18,0	1,2	47,4	3,8 (3,8)	0,1	±0,3
1993	60,1	8,2	51,9	29,0	18,2	1,2	48,3	3,2 (2,9)	0,0	0,4
1994	57,4	8,9	48,5	25,9	19,0	1,1	45,9	2,2 (3,6)	0,0	0,4
1995	54,6	5,6	49,0	25,5	18,6	1,1	45,2	3,5	0,0	0,3
1996	53,9	6,4	47,5	25,3	18,3	1,0	44,6	3,1	0,0	±0,2

¹ Vanaf 1987 tussen haken beleidsrelevant tekort. In 1995 en 1996 beleidsrelevant tekort.

Grafiek 14.1. Collectieve-uitgavenquote in een aantal geïndustrialiseerde landen (in procenten bruto binnenlands produkt)

Bronnen: OECD National Accounts en OECD Economic Outlook

De bedoeling van deze figuur is inzicht te bieden in de ontwikkeling van de collectieve-uitgavenquote van een aantal geïndustrialiseerde landen over een relatief lange periode.

De collectieve-uitgavenquote is het quotiënt van de collectieve uitgaven en het bruto binnenlands produkt, berekend op basis van gegevens van de OECD. Onder collectieve uitgaven wordt hier begrepen de uitgaven van het Rijk, de overige publiekrechtelijke lichamen en de sociale fondsen. Het betreft zowel de lopende uitgaven (lonen en salarissen, netto materiële consumptie en inkomstenoverdrachten), als de kapitaaluitgaven (netto investeringen en netto kapitaaloverdrachten). De kredietverlening wordt niet meegenomen. Voor de jaren 1970±1993 is gebruik gemaakt van de OECD National Accounts. Voor de jaren na 1993 heeft de meest recente OECD Economic Outlook (juni 1995) als basis gediend. Met betrekking tot de cijfers voor Nederland wordt opgemerkt dat de revisie van de Nationale Rekeningen 1991 tot een reeksbreuk in 1985 heeft geleid.

15. Het convergentieverloop in de EU

Inleiding

Deze bijlage bevat een beschrijving van de in het Verdrag van Maastricht opgenomen procedures ter bevordering van het convergentieproces, en van de opgenomen convergentiecriteria. Tabel 15.1 bevat een overzicht van het convergentieverloop in de EU. Een dergelijk jaarlijks overzicht is tijdens het debat over het Verdrag van Maastricht door de regering aan de Kamer toegezegd¹.

Procedures ter bevordering van het convergentieproces

Het Verdrag stelt dat de lidstaten vóór het begin van de tweede fase (1 januari 1994), indien nodig, convergentieprogramma's dienen vast te stellen. In juli 1993 heeft de Ecofin-Raad de lidstaten opgeroepen, indien nodig, ook gedurende de tweede fase convergentieprogramma's vast te stellen of bestaande programma's te actualiseren. Verder worden jaarlijks globale richtsnoeren voor het economisch beleid van de lidstaten en de Unie opgesteld. Om een zo groot mogelijk effect te sorteren op de voorbereiding van de nationale begrotingen, die in de meeste lidstaten in het najaar worden vastgesteld, worden de globale richtsnoeren in de zomer vastgesteld. De multilaterale-toezichtprocedure voorziet in een algehele evaluatie van het economische beleid van de lidstaten, waarbij onder andere de implementatie van de globale richtsnoeren en de nationale convergentieprogramma's wordt bezien.

Ten slotte voorziet het Verdrag in de excessieve-tekortenprocedure, een procedure om de houdbaarheid van de overheidsfinanciën te beoordelen. Er is sprake van een buitensporig tekort als:

- ± het vorderingentekort van de overheid hoger is dan 3% BBP, tenzij de tekortquote aanzienlijk en voortdurend afneemt en de 3% BBP benadert, of tenzij de overschrijding van uitzonderlijke en tijdelijke aard is en de tekortquote in de buurt van de 3% BBP blijft;
- ± de overheidsschuld hoger is dan 60% BBP, tenzij de schuldquote in voldoende mate afneemt en de 60% BBP in een bevredigend tempo nadert.

In de beoordelingsprocedure is enige ruimte gelaten voor nadere afweging en interpretatie. De procedure kan uitmonden in een buitensporig-tekort-oordeel van de Raad. Voor 12 van de 15 lidstaten acht de Raad nu een buitensporig tekort aanwezig; alleen Duitsland, Ierland en Luxemburg hebben naar het oordeel van de Raad geen buitensporig tekort. Nu is de belangrijkste consequentie van een buitensporig-tekort-oordeel dat een lidstaat, zolang de Raad dit oordeel niet heeft ingetrokken, niet kan toetreden tot de derde fase van de EMU.

¹ Kamerstukken II, vergaderjaar 1992±1993, 22 647 (R1437), nr. 44.

De convergentiecriteria

In het Verdrag is vastgelegd dat een lidstaat alleen als volwaardig lid tot de derde fase van de Economische en Monetaire Unie kan toetreden als een voldoende mate van convergentie heeft plaatsgevonden. De mate van convergentie zal aan de hand van vier convergentiecriteria worden beoordeeld.

Het inflatiecriterium bepaalt dat de inflatie niet meer dan 1,5%-punt hoger mag zijn dan de inflatie van ten hoogste de drie lidstaten die wat betreft prijsstabiliteit het best presteren.

Het criterium voor de overheidsfinanciën bepaalt dat er geen sprake mag zijn van een buitensporig tekort. In het bovenstaande is beschreven wanneer in beginsel sprake is van een buitensporig tekort.

Het rentecriterium bepaalt dat de nominale kapitaalmarktrente niet meer dan 2%-punt hoger mag liggen dan het niveau van ten hoogste de drie lidstaten die wat betreft prijsstabiliteit het best presteren.

Het wisselkoerscriterium bepaalt dat de valuta van een land ten minste twee jaar in de normale band van het EMS moet hebben deelgenomen, zonder spanningen en met name zonder devaluatie op eigen initiatief.

Evenals het criterium voor de overheidsfinanciën, bevatten ook de criteria met betrekking tot prijsstabiliteit, renteniveau en wisselkoersstabiliteit enige ruimte voor nadere afweging en interpretatie. De criteria met betrekking tot prijsstabiliteit en renteniveau zijn geformuleerd in termen van afwijkingen ten opzichte van ten hoogste de drie lidstaten met de laagste inflatie. De formulering geeft de Raad de vrijheid om bij de berekening van de referentiewaarden uit te gaan van het niveau van het op twee na best presterende land of het gemiddelde van de drie best presterende lidstaten of het niveau van het best presterende land. Het wisselkoerscriterium spreekt zonder nadere specificatie over normale fluctuatiemarges.

Tabel 15.1. Convergentie-eisen van de EMU

	Overheidstekort			Overheidsschuld			Inflatie			Lange rente		
	1993	1994	1995	1993	1994	1995	1993	1994	1995	1993	1994	1995
EMU-referentiewaarde	3	3	3	60	60	60	3.1	3.4	3.3	9.7	9.7	10.5
Nederland	3.2	3.2	3.7	81	79 ¹	79	2.1	2.2	1.8	6.7	7.2	7.8
België	6.6	5.3	4.2	137	136	134	2.6	2.4	1.9	7.2	7.8	8.2
Denemarken	4.5	4.0	1.9	80	76	76	1.0	1.7	2.3	8.8	8.5	8.9
Duitsland	3.3	2.5	2.1	48	50	58	3.8	2.7	2.3	6.3	6.7	7.4
Finland	7.8	5.6	5.0	57	60	64	3.9	1.6	1.7	8.2	8.4	9.4
Frankrijk	6.1	6.0	4.9	46	49	51	2.2	1.8	1.9	6.8	7.4	8.1
Griekenland	13.2	12.5	11.3	115	114	115	13.6	10.9	9.6			
Ierland	2.4	2.3	2.8	97	90	85	1.6	3.0	2.9	7.7	8.1	8.7
Italië	9.6	9.0	7.9	120	125	125	5.1	4.7	5.2	11.3	10.6	12.2
Luxemburg	±2.1	±2.3	±1.4	7	7	8	3.6	2.2	2.3			
Oostenrijk	4.1	4.0	4.6	63	65	66	3.5	3.3	2.8	6.6	6.7	7.4
Portugal	7.0	5.8	5.6	67	69	71	7.9	5.1	4.5	12.5	10.8	10.9
Spanje	7.5	6.6	6.0	60	62	65	5.6	5.1	4.9	10.2	9.7	11.9
Verenigd Koninkrijk	7.8	6.9	4.8	49	50	52	3.4	2.5	3.0	7.8	8.1	8.9
Zweden	13.4	10.4	9.1	76	79	85	5.8	3.0	3.2	8.6	9.5	10.4

¹ Het cijfer voor 1994 is gecorrigeerd voor een tijdelijk neerwaarts effect van de VAW/balansverkortings in de volkshuisvesting van 1,1% BBP.

Bron: voor Nederlands overheidstekort en -schuld: Miljoenennota 1996, tabel 3.4.2.; overig cijfermateriaal: EC-prognoses voorjaar 1995; EC, the European Economy Supplement A, Economic Trends, No 4/5 ± April/May 1995

Overheidstekort: vorderingensaldo van de totale overheid in % BBP

Overheidsschuld: bruto schuld totale overheid in % BBP

Inflatie: procentuele stijging consumptieprijzen

Referentiewaarde inflatie: het gemiddelde van de drie landen met de laagste inflatie plus 1,5%-punt

Referentiewaarde lange rente: het gemiddelde van de drie landen met de laagste inflatie plus 2%-punt

Daar Finland, Oostenrijk en Zweden in 1993 en 1994 nog geen lid waren van de Europese Unie, zijn hun prestaties niet betrokken bij de berekening van referentiewaarden in deze jaren.

16. De regels budgetdiscipline

16.1. Inleiding

In de op 2 maart jl. aan de Tweede Kamer verzonden brief «Begrotingsproces en -systematiek»¹ zijn wijzigingen in de budgetdiscipline beschreven. Bij de beantwoording van de schriftelijke vragen over deze brief² is aangegeven dat de regering in de Miljoenennota 1996 nieuwe regels budgetdiscipline zal presenteren. Daarin zouden de in de brief van 2 maart beschreven/aangekondigde wijzigingen worden gecodificeerd. De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de bestaande regels zijn de volgende:

(1) De afbakening van de budgetdisciplinesectoren wordt gewijzigd. In bijlage 2 is de afbakening van de drie budgetdisciplinesectoren gedefinieerd.

(2) De nominale mutaties zullen anders worden behandeld. Deze zullen moeten worden ingepast in het in lopende prijzen gemeten uitgavenplafond. Daarbij is van belang dat dit uitgavenplafond wordt bijgesteld in overeenstemming met de (geraamde) ontwikkeling van de prijscomponent van het bruto binnenlands product (deflator BBP).

(3) De fasering van compensatiemaatregelen. De mogelijkheid van fasering van compensatiemaatregelen wordt in de regels vastgelegd en van randvoorwaarden voorzien.

(4) De eindejaarsmarge wordt verruimd van 0,25% naar 1,0%. Daarnaast is sprake van enkele specifieke afspraken (homogene uitgavengroep IS, RGD, Infrastructuurfonds).

(5) Er zal een uniformering in de regels worden aangebracht.

In deze bijlage wordt een geïntegreerde set regels budgetdiscipline gepresenteerd (paragraaf 16.2). Deze set vervangt de afzonderlijke regels budgetdiscipline voor de rijksbegroting in enge zin³, de sociale zekerheid⁴, de zorgsector⁵ en de arbeidsvoorwaarden collectieve sector⁶. De nieuwe set is zo sober mogelijk gehouden. Dat houdt onder meer in dat elementen van de tot nu toe gehanteerde regels budgetdiscipline, die vooruit wezen naar politieke besluitvorming, zijn geschrapt. Wat betreft de rijksbegroting in enge zin gaat het daarbij om een passage zoals: «Bij overschrijdingen voortvloeiende uit basiswetten wordt door de Minister-raad een afweging gemaakt tussen in beginsel het beperken van de basisregeling in kwestie, het compenseren van de overschrijding op hetzelfde hoofdstuk en generale compensatie». Een vergelijkbare passage bij de sociale zekerheid is: «Bij de afweging speelt een rol dat de bestaanszekerheid in vele gevallen direct in het geding is, met name indien voor grote groepen uitkeringsgerechtigden op minimumniveau koopkracht-

¹ Kamerstukken II, vergaderjaar 1994±1995, 23 900, nr. 21.

² Kamerstukken II, vergaderjaar 1994±1995, 23 900, nr. 23; zie vraag 10.

³ Zie Miljoenennota 1993, bijlage 23.

⁴ Kamerstukken II, vergaderjaar 1989±1990, 21 300 XV, nr. 51.

⁵ Kamerstukken II, vergaderjaar 1989±1990, 21 300 XVI, nr. 109.

⁶ Kamerstukken II, vergaderjaar 1990±1991, 21 800, nr. 31.

dalingen dreigen» en bij de zorgsector: «Bij deze afweging speelt een rol dat de kwaliteit van de zorg in het geding is».

In paragraaf 16.3 worden enkele additionele afspraken in de sfeer van de arbeidsvoorwaarden collectieve sector vermeld.

16.2. De geïntegreerde set regels budgetdiscipline

I. Bereik en definities

1. De regels budgetdiscipline hebben betrekking op de drie budgetdisciplinesectoren: de rijksbegroting in enge zin, de sociale zekerheid en de zorgsector.

De regels budgetdiscipline worden in eerste instantie toegepast op de drie budgetdisciplinesectoren. Deze sectoren worden in de annex nader gedefinieerd. Voor de rijksbegroting in enge zin worden deze regels vervolgens toegepast op de afzonderlijke begrotingen met de daarbij behorende meerjarencijfers.

2. De in guldens gemeten budgettaire kaders worden aangepast voor mutaties in de deflator van het bruto binnenlands produkt (BBP).

Voor elk van de drie budgetdisciplinesectoren zijn budgettaire kaders vastgelegd (zie bijlage 2). Deze budgettaire kaders luiden in reële termen. Voor toetsing van de feitelijke uitgavenontwikkeling aan de kaders wordt gebruik gemaakt van de in guldens gemeten budgettaire kaders. Deze zijn gelijk aan de in reële termen gedefinieerde budgettaire kaders, aangepast aan de algemene nominale ontwikkeling. Als maatstaf voor de algemene nominale ontwikkeling wordt de prijscomponent van het bruto binnenlands produkt (BBP) gebruikt.

Mutaties uit hoofde van de feitelijke loon- en prijsontwikkelingen en overige nominale bijstellingen moeten worden ingepast in het in guldens gemeten budgettaire kader, in overeenstemming met het Regeerakkoord. Deze inpassing vindt in beginsel per budgetdisciplinesector plaats. Het vergt een ministerraadsbesluit om onderlinge compensatie tussen de drie sectoren toe te staan.

3. De in guldens gemeten budgettaire kaders per sector – i.c. de zogeheten ijklijnen – fungeren als maatstaf voor de bepaling van over- en onderschrijdingen in een budgetdisciplinesector.

Voor elk van de drie budgetdisciplinesectoren geldt dat de in guldens gemeten budgettaire kaders als maatstaf fungeren voor de bepaling van over- en onderschrijdingen in de desbetreffende budgetdisciplinesector. Voor de begrotingen binnen de rijksbegroting in enge zin fungeren de voor het begrotingsjaar vastgestelde ramingen en de bijbehorende meerjarencijfers als maatstaf voor de bepaling van over- en onderschrijdingen.

4. Een overschrijding van de vastgelegde verplichtingenbedragen is slechts toegestaan indien en voorzover de kaseffecten daarvan passen binnen, respectievelijk opgevangen kunnen worden binnen, de voor het begrotingsjaar afgesproken (kas)ramingen en de bijbehorende meerjarencijfers.

II. Voorkomen van overschrijdingen

5. Dreigende overschrijdingen dienen door passende en tijdige maatregelen zoveel mogelijk te worden voorkomen.

III. Signaleren van overschrijdingen

6. Over- en onderschrijdingen worden tijdig aan de minister van Financiën en de ministerraad gemeld.

IV. Compenseren van overschrijdingen

7. Iedere overschrijding dient te worden gecompenseerd, met inachtneming van gemaakte afspraken over eindejaarsmarges en compensatie over de jaren heen.

In het kader van de einde-jaarsproblematiek kunnen binnen een begroting tot een bepaalde omvang gelden van het ene naar het andere begrotingsjaar worden geschoven. Deze zogeheten eindejaarsmarge bedraagt 1,0% van het (gecorrigeerde) begrotingstotaal. Ook het rijksbegrotingsdeel van de sociale zekerheid en de zorgsector hebben een eindejaarsmarge van 1,0%. Voorts is er nog een aantal meer specifieke afspraken. Daarbij gaat het om de eindejaarsmarge voor de nieuwe homogene uitgavengroep Internationale Samenwerking, de eindejaarsmarge bij de Rijksgebouwendienst en het Infrastructuurfonds.

De fasering van compensatie-maatregelen kan voorlopen op de fasering van de problematiek. Het is ook mogelijk dat de compensatie in de tijd achterloopt, namelijk indien een parallelle fasering van compensatiemaatregelen en problematiek redelijkerwijs niet mogelijk is en alle mogelijkheden voor een regulier en doelmatig kasbeheer zijn uitgeput. Hiervoor wordt een bepaalde termijn gehanteerd: in beginsel de duur van de kabinetsperiode.

Wanneer voor bepaalde investeringen en/of investeringsachtige uitgaven in de begrotingsvoorbereiding een verlaging van het budget in het eerstvolgende begrotingsjaar en/of van de nabije meerjarencijfers wordt gecombineerd met een in totaliteit evengrote verhoging van de budgetten in verderaf gelegen jaren, is compensatie over de jaren heen toegestaan.

Mutaties van louter statistische aard blijven bij de toetsing van de feitelijke uitgavenontwikkeling aan de budgettaire kaders buiten beschouwing.

8. Overschrijdingen worden specifiek gecompenseerd.

Specifieke compensatie betekent voor de rijksbegroting in enge zin compensatie in de betrokken regeling of elders op de betrokken begroting. Specifieke compensatie voor de sociale zekerheid en de zorgsector betekent compensatie in de betrokken regeling/voorziening of elders in de desbetreffende budgetdisciplinesector. Het ligt bij specifieke compensatie in de rede in eerste instantie compensatie in de betrokken regeling/

voorziening te zoeken. De bewindspersoon die verantwoordelijk is voor het beleidsterrein waar de overschrijding zich voordoet, doet voorstellen voor specifieke compensatie.

Het kan voorkomen dat een bepaalde uitgave op een begroting of in een budgetdisciplinesector is geraamd, maar dat de beleidsbeïnvloeding daarvan niet berust bij de betreffende bewindspersoon. In dat geval zal de eis van specifieke compensatie niet altijd toepasbaar zijn; veeleer ligt dan signalering en compensatie door de beleidsbeïnvloedende bewindspersoon voor de hand.

9. Indien door de ministerraad wordt besloten dat specifieke compensatie achterwege blijft, vindt generale compensatie plaats.

In algemene zin wordt onder generale compensatie verstaan dat de compensatie wordt uitgebreid tot andere begrotingen en/of andere budgetdisciplinesectoren. Bij de generale compensatie van overschrijdingen op de rijksbegroting in enge zin ligt allereerst compensatie binnen deze budgetdisciplinesector in de rede. Voor de budgetdisciplinesectoren sociale zekerheid en de zorgsector betekent generale compensatie uitbreiding van de compensatie tot andere budgetdisciplinesectoren.

10. Meevallers mogen dienen als compensatie voor tegenvallers, maar niet voor beleidsintensiveringen.

Een saldo van tegenvallers boven meevallers dient te worden gecompenseerd via ombuigingen. Een saldo van meevallers boven tegenvallers valt vrij voor de algemene middelen (tekort en/of collectieve lasten). Voorzover er ten aanzien van bepaalde onderdelen van de begroting budgetteringsafspraken zijn overeengekomen, geldt dat alle onderschrijdingen en overschrijdingen op deze onderdelen van de begroting als beleidsmatige mutaties worden aangemerkt. Indien er geen budgetteringsafspraken zijn overeengekomen, geldt dat meevallers die voortvloeien uit een aanwijsbaar efficiënt beheer van begrotingsgelden, eventueel voor een deel, op de desbetreffende begroting kunnen worden aangewend; hierover dienen van geval tot geval afspraken te worden gemaakt.

16.3. Overige afspraken

De regels budgetdiscipline voor de arbeidsvoorwaarden collectieve sector zijn in bovenstaande set regels budgetdiscipline geïntegreerd. Hiernaast is op dit terrein een aantal specifieke afspraken van belang.

Compensatieregel incidentele loonontwikkeling

De incidentele loonontwikkeling is voor het overheids personeel gebudgetteerd. Voor de g+g-sector maakt de incidentele loonontwikkeling deel uit van de totale ruimte. Overschrijdingen worden specifiek gecompenseerd.

Compensatieregel wachtgeldafspraken

Bij de besluitvorming over maatregelen ter invulling van een generale ombuigingstaakstelling dient tegelijkertijd besluitvorming plaats te vinden over eventuele hieruit voortvloeiende bijstellingen van de ramingen voor wachtgelduitgaven (overheid) en bovenwettelijke afvloeiingsregelingen (g+g-sector). Deze bijstellingen komen in aanmerking voor generale compensatie. Indien een generale taakstelling zonder wachtgeld-uitverdieneffecten door een departement wordt vervangen door een

alternatief dat wel wachtgeldgevolgen heeft, kan er echter geen beroep worden gedaan op deze compensatiemaatregel.

In geval van maatregelen die samenhangen met eigen beleid c.q. herschikkingen binnen het departement of de sector, worden eventuele bijstellingen van de ramingen voor wachtgelduitgaven of bovenwettelijke afvloeiingsregelingen specifiek gecompenseerd. Overschrijdingen bij wachtgelduitgaven en bovenwettelijke afvloeiingsregelingen die zich voordoen in de uitvoering c.q. na het hiervoor genoemde besluitvormingsmoment, worden specifiek gecompenseerd.

Annex

Afbakening budgetdisciplinesectoren

A. De budgetdisciplinesector rijksbegroting in enge zin heeft betrekking op alle uitgaven en niet-belastingontvangsten van de rijksbegroting die niet tot de andere budgetdisciplinesectoren worden gerekend, inclusief het daarmee samenhangende deel in aanvullende posten⁷.

Uitgangspunt voor de budgetdiscipline van de rijksbegroting in enge zin zijn de relevante uitgaven op de rijksbegroting en de relevante niet-belastingontvangsten (exclusief binnenlandse gasbaten en niet-belastingontvangsten die als collectieve last worden aangemerkt). Voorts worden de uitgaven en ontvangsten op de rijksbegroting die betrekking hebben op sociale zekerheid en zorg (inclusief het aandeel in de aanvullende posten) buiten beschouwing gelaten. Uitgaven en niet-belastingontvangsten die niet-relevant zijn voor het beleidsrelevante financieringstekort vallen eveneens buiten het bereik van de regels budgetdiscipline.

B. De budgetdisciplinesector sociale zekerheid heeft betrekking op het totaal van uitgaven in die sector, zowel de uitgaven die lopen via de rijksbegroting als de premiegefinancierde uitgaven.

Tot de sociale zekerheid op de rijksbegroting worden gerekend de uitgavenartikelen AKW, Toeslagenwet, Regelingen ex-mijnwerkers, ABW, IOAW, IOAZ, Experimenten activering uitkeringsgerechtigden, Jeugdwerkgarantiewet, Banenpools en Wet Sociale Werkvoorziening plus het aandeel van de aanvullende posten dat daarmee samenhangt in verband met nominale ontwikkelingen, gesaldeerd met de ontvangstenartikelen Overige ontvangsten sociale verzekeringen en Ontvangsten bijstand. Tot het premiegefinancierde deel van de sociale zekerheid worden gerekend AOW, AWW, AAW, WAO, ZW (exclusief eerste twee/zeswekenmaatregel en overige eigenrisicodragers) en WW (Wgf en AWF).

C. De budgetdisciplinesector zorg heeft betrekking op alle uitgaven en ontvangsten die in het Budgettair Kader Zorg (BKZ) worden meegenomen.

Het BKZ omvat de aanvaardbare kosten die gefinancierd worden door de AWBZ, de ZFW en de particuliere verzekeraars (deze laatste voorzover betrekking hebbend op die voorzieningen die ook in het ZFW-verzekerd pakket zijn opgenomen), alsmede de via de rijksbegroting gefinancierde uitgaven die tot de zorg worden gerekend. De ijklijn zorg omvat het langs collectieve weg gefinancierde deel van het BKZ (AWBZ, ZFW, begrotingsgefinancierde zorg en de omslagbijdrage WTZ).

Indien er overschrijdingen ten opzichte van het BKZ-uitgavenkader plaatsvinden, dan worden deze overschrijdingen en de aangebrachte compensatie via een vaste rekenregel vertaald naar de reële uitgavenlijn. Een analoge benadering geldt voor onderschrijdingen.

⁷ De rijksbijdragen aan de sociale fondsen, de premiebijdragen, de uitgaven liquidatiewet invaliditeitswet en de anticumulatiebaten WSW zijn vanuit een oogpunt van budgetdiscipline niet relevant; deze uitgaven en ontvangsten liggen in de sfeer van onderlinge betalingen tussen begrotings- en premiesector. Tevens vallen de direct met de belastingontvangsten samenhangende heffings- en invorderingsrente en de administratieve boeten buiten het bereik van de regels budgetdiscipline.

Eigen betalingen uit hoofde van eigen bijdragen en eigen risico's vallen binnen het bereik van de regels budgetdiscipline. Maatregelen ter verkleining van het AWBZ-pakket en van het ZFW-verzekerde pakket en het daarmee corresponderende particulier verzekerde pakket zijn relevante mutaties voor de budgetdiscipline.

Tot de zorg op de rijksbegroting worden gerekend de uitgavenartikelen Ouderenbeleid, Personeel en materieel zorg (incl. Inspectie Gezondheidsbescherming en Inspectie Gezondheidszorg), Gehandicaptenbeleid, RIVM, Volksgezondheid algemeen, Volksgezondheidsbeleid, Bijdrage sectorfondsen plus het aandeel van de aanvullende posten dat hiermee samenhangt in verband met nominale ontwikkelingen, gesaldeerd met de ontvangstenartikelen Inspectie gezondheidszorg, Inspectie gezondheidsbescherming, Volksgezondheid algemeen, Medische tuchtwet, Registratie geneesmiddelen en RIVM.

Trefwoordenregister (paragraafnummers)

40.000-banenplan	1.3, 2.3, 3.2E
aanbestedingsconcessies	2.4
aardgasbaten	3.2A
AAW	3.2B
accountantsverklaringen	4.6
administratieve lastendruk	1.4, 2.4
advocatuur	1.4, 2.4
afdrachtskorting	3.3
afschrijving bij verplaatsing innovatieve technologie	3.3
agentschappen	4.2, 4.4
AKW	3.2E
Algemene Bijstandswet; herinrichting AOW	2.3, 3.2B, 3.2E
arbeidsdeelname	1.1, 1.3, 2.2, 2.3
arbeidsinkomensquote	2.1
arbeidskosten	1.2, 2.1, 2.3, 3.3
arbeidskostenforfait	3.3
arbeidsmarkt	1.3, 2.1, 2.3
arbeidsomstandigheden	2.4
arbeidsongeschiktheid	1.3, 2.3, 3.2B
arbeidsvoorwaarden collectieve sector	3.2D
arbeidsvoorziening; rijksbijdragen	3.2A
asielzoekers	3.2A
AWBZ	3.2D, 3.3
basisaftrek; overdracht	3.3
baten-lastenstelsel	4.3, 4.5
bedrijfseconomische elementen; rijksdienst	4.2, 4.4
bedrijfsinvesteringen	1.1, 2.1
bedrijfsleven	1.4, 3.3
bedrijfsverenigingen	1.3, 2.3
bedrijfsvoering	4.5
begrotingsfondsen	4.6, 4.7
begrotingsnormering	4.3, 4.5
begrotingsproces	1.2, 3.1, 4.3
begrotingssystematiek	3.1, 4.1
bejaardenoorden	3.2E
belastinguitgaven	3.3
belastingvrije som	3.3
beleidsconcurrentie	1.4, 2.4
beleidsintensiveringen	1.4, 2.4, 3.2E
beleidsonderzoeken; interdepartementale	4.5
besluitvorming uitgavenbeleid	1.2, 3.1
Betuwroute	1.4, 2.4
bodemsanering	2.4, 3.2E

bouwlasten; zorgsector	3.2C
bruto binnenlands produkt	3.4
BTW-maatregelen	3.3
budgetdiscipline	1.2, 4.5
budgettair beleid	1.2, 2.2, 3, 4.1
buitenlands beleid	3.2E
bureaucratie	2.3, 4.4
celcapaciteit	3.1, 3.2E
clustergelden	1.2, 3.1, 3.2E
CO ₂ -reductie	2.4
collectieve uitgaven	2.2, 3.1, 3.2
collectieve sector	1.2, 3.2D
commissie-Van Es	3.2E
commissie-Van Montfrans	3.2E
compensatie-problematiek; zorgsector	3.2C, 3.2D
concurrentievermogen	1.1, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.3
convergentiecriteria	1.2, 2.1, 3.1, 3.4
criminaliteitsbestrijding	3.2E
cultuur	3.2E
deeltijdwerk	2.3
deregulering	1.4, 2.4
dienstensector; werkgelegenheid	2.3
dienstverlening overheid	2.4
dispensatie minimumloon	2.3
dijkverzwaring	3.1
doelmatigheid overheid	2.4, 4.1, 4.2, 4.4, 4.5
dollar	2.1
drugsverslaafden	3.2E
Dutch Treasury Certificates	3.2A
ecologie	2.3, 2.4
ecologische hoofdstructuur	3.1, 3.2E
economische dynamiek	1.1
economische groei	1.3, 2.1, 2.2, 2.3
economische structuur	1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4
eigen bijdrage	3.2E
eigen risico	3.2C, 3.2D
emissiereductie	2.4
EMS	2.1
EMU-schuldquote	1.2, 2.2, 3.4
EMU-tekort	1.2, 2.2, 3.1, 3.4
energie	2.4
energiebelasting	2.4
energieheffing	3.3
Europese Unie, afdrachten	2.2, 3.2A
evaluatieonderzoek; ministeries	4.5
export	1.1, 2.1
exportkredietverzekering	3.2A
farmaceutische hulp	3.2C
financieel beheer	4.6
financieel management; Rijk	4
financieel kwetsbare groepen	3.2E
financieel-economisch beleid	2
financieringssystemen overheidsvoorzieningen	4.5

financieringstekort	1.1, 1.2, 1.3, 2.2, 3.1, 3.4, 4.4
fiscale maatregelen	1.4, 2.3, 3.3
fiscale infrastructuur	2.4, 3.3
fiscale administratieve lasten	1.4
flexibilisering economie	2.4
frequentiebeleid	2.4
fusiecontrole	2.4
fysiotherapiebehandeling	3.2D
Gemeente- en Provinciefonds	3.1, 3.2A, 3.3
genees- en hulpmiddelen	3.2C, 3.2D
globalisering	1.1, 1.4, 2.4
groeidynamiek	2.4
grote-stedenbeleid	3.1, 3.2E
GSM-licentie	2.4
gulden financieringsregel	4.3
huisartsen	3.2C, 3.2D
hulpverlening; zorgsector	3.2E
inactieven/actieven	2.3, 3.2B
inburgeringsbeleid	3.2E
individuele huursubsidie	3.2A, 3.2E
industrie; werkgelegenheid	2.3
inflatie	1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.4
infrastructuur	1.2, 1.4, 2.4, 3.2E
inkomensbeleid	3.2E, 3.3
innovatiefonds voor beroepsonderwijs	2.4
internationale integratie	1.1
internationale beleidscoördinatie	2.1
internationale ontwikkeling	2.1
internationale samenwerking	3.2E
investeringsaftrek	3.3
investeringsgaranties	3.2A
investeringsuitgaven	4.1
jeugdhulpverlening	3.2E
jeugdinstellingen	3.2E
justitiële keten	3.2E
kartels	2.4
kasstelsel	4.3, 4.4, 4.5
kasverschuivingen	1.2, 4.5
kengetallen	4.2, 4.5
kennisintensiteit	2.4
kinderopvang	1.3, 2.3
kleinverbruikersheffing op energie	2.4, 3.3
koopkrachtondersteuning	1.2
koppeling uitkeringen	1.2, 3.1, 3.2B, 3.2E
KPN; dividendontvangsten	3.2A
laaggeschoolden	2.3, 3.3
land- en tuinbouw	1.4, 2.4
landbouw	2.4
landbouwuitgaven EU	2.2
langdurig werklozen	2.3
lastenverlichting	1.2, 1.3, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2A, 3.3
lease- en huurcontracten	4.5

leerlingwezen	2.3, 3.3
loonbijstelling	3.2A
loonheffing	3.3
loonkostenfaciliteit	1.3, 3.3
loonvorming	2.1
machtsconcentraties	1.4
marktsector	2.3, 2.4
marktwerking	1.3, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 4.1
mededingingsbeleid	1.4, 2.4
mede-overheden	3.4, 4.3
micro-lasten	3.1, 3.3
midden- en kleinbedrijf	1.4, 2.4, 3.3
milieubeleid	1.2, 1.4, 2.4, 3.2E
milieutechnologie	2.4
minimumloon	1.3, 2.3, 3.3
monetair beleid	2.1
motorrijtuigenbelasting; provinciale opcenten	3.1, 3.3
nationale rekeningen; nieuw stelsel	4.7
normhuurcompensatie	3.2E
ombuigingsprogramma	1.2, 3.1
omzetbelasting; oneigenlijk gebruik	3.1, 3.3
onderwijskwaliteit	2.4, 3.2E
onderwijsuitgaven	3.2A
oneigenlijk gebruik BTW en overdrachtsbelasting	3.1
ontwikkelingssamenwerking	3.2A
openbaar vervoer	2.4, 3.2E
openbaar toezicht	1.3, 2.3
opleiding	2.4
ouderenzorg	3.2E
overdrachtsbelasting; oneigenlijk gebruik	3.1, 3.3
overheidsfinanciën	1.1, 2.1, 2.2
Overheidsloket 2000	2.4
overheidsvoorzieningen; financierings-systemen	4.5
overhevelingstoelage	3.3
particuliere consumptie	1.1, 2.1
pensioenen	2.2
politie	3.2E
prestatiebeurs	3.2A
privatisering Ziektewet	1.3, 2.3, 3.3
provinciaal belastinggebied	3.3
psychiaters	3.2C
publieke aanbodzijde	2.1, 2.3, 2.4
rechtshandhaving	3.2C, 3.2E
regelgeving	1.4, 2.3, 2.4
rentelasten	2.1, 2.2, 3.2A
rentestand	2.1
reservering faciliteit exportrisico	3.3
rijksbegroting	1.2, 1.3, 3.1, 3.2A
rijksbijdragen sociale fondsen	3.1, 3.3, 3.4
rijksdienst	4.1, 4.4

Schiphol	1.4, 2.4
scholing	2.4, 3.3
schuldquote	1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.4, 4.4
sociale fondsen	1.2, 1.3, 3.1
sociale premies	3.3
sociale zekerheid	1.2, 1.3, 2.3, 3.1, 3.2B
sociale integratie	1.2
sociale woningbouw	3.2E
specialisten	3.2C
staatsbalans	4.7
staatsdeelnemingen	1.2, 2.2, 3.1, 4.5
staatsleningen; looptijd	2.2
staatsvermogen	4.7
startende ondernemingen	1.4, 2.4
structuurfondsen	2.2
Structuurschema Groene Ruimte	3.2E
tandheelkunde	3.2D
taxisector	1.4, 2.4
TBS-inrichtingen	3.2E
technologie	3.2E
technologische infrastructuur	1.4, 2.4, 3.3
tekortreductie	1.3, 2.2
telecommunicatiemarkt	2.4
trendmatig begrotingsbeleid	1.2, 2.2
uitgaven; overschrijdingen	3.2
uitgaven; onderschrijdingen	3.2
uitgavenbeleid	1.2, 3.1
uitgavenbeperkingen Regeerakkoord	3.2D
uitgavenkaders	1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2
uitgavenprioriteiten	1.2, 3.1, 3.2
uitkeringsgerechtigden	1.3, 2.1, 2.2
uitkeringsvolume	1.3
uitvoeringsinstellingen	2.3
uitvoervolume	2.1
Urban-programma	3.2E
valutamarkten	2.1
veiligheid	1.2, 3.2E
Verdrag van Maastricht	2.1
vergrijzing	1.2, 2.2
vergroening fiscaal stelsel	2,4
verkeer	2.4
vervoersconcessies	2.4
volkshuisvesting; debudgettering	3.4
vorderingensaldi	3.4
vredesoperaties	3.2E
vuilnisophaal	2.4
Waarborgfonds investeringen zorg- sector	3.2C
WAGGS	3.2C
WAO-financiering	1.3, 2.3, 3.2B
welvaartsvastheid AOW	2.2
wereldhandelsvolume	2.1
werk met behoud uitkering	1.3, 2.3

werkgelegenheid	1.1, 1.3, 2.1, 2.3, 2.4, 3.2E, 3.3
Wet bevordering speur- en ontwikkelingswerk	3.3
wetgevingskwaliteit	1.4, 2.4
wig	2.3
winkelopeningstijden	1.4, 2.4
winstafdracht DNB	3.2A
wisselkoersontwikkeling	2.1
zelfstandige bestuursorganen	4.6
ZFW	3.2C, 3.2D, 3.3
ziekte	1.3
ziekteverzuim	2.3, 3.2B
Ziektewet	1.3, 2.3, 3.2B
zorgsector	1.2, 1.3, 2.2, 3.1, 3.2C